

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ – СКОПЈЕ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

м-р Митко Велџелнев

„ УЛОГАТА НА ВОЕНАТА ПОЛИЦИЈА ВО
СОВРЕМЕНИТЕ АРМИИ КАКО ФАКТОР ВО УСПЕШНОТО СПРОВЕДУВАЊЕ
НА ХУМАНИТАРНИ ИНТЕРВЕНЦИИ И МИРОВНИ ОПЕРАЦИИ“

- ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА -

Скопје, 2018 година

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ – СКОПЈЕ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

**„ УЛОГАТА НА ВОЕНАТА ПОЛИЦИЈА ВО
СОВРЕМЕНИТЕ АРМИИ КАКО ФАКТОР ВО УСПЕШНОТО СПРОВЕДУВАЊЕ
НА ХУМАНИТАРНИ ИНТЕРВЕНЦИИ И МИРОВНИ ОПЕРАЦИИ“**

- ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА -

Ментор:

проф. д-р. Митко Котовчевски

Кандидат:

м-р Митко Вељуслиев

Скопје, 2018 година

Ментор:

проф. д-р Митко Котовчевски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, Р.
Македонија

Комисија за оцена и одбрана:

1. проф. д-р Митко Котовчевски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, Р.
Македонија
2. проф д-р Синиша Даскаловски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, Р.
Македонија
3. проф д-р Марина Митревска, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, Р.
Македонија
4. проф д-р Тони Милески, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, Р.
Македонија
5. проф д-р Рина Киркова, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, Р.
Македонија

*СВЕТОТ МОЖЕ ДА Е МАЛКУ ПОДОБАР БИДЕЈЌИ СИ ИЗИГРАЛ ВАЖНА
УЛОГА ВО ЖИВОТОТ НА ЕДНО ДЕТЕ*

ПОСВЕТЕНО НА РИСТО ТАСЕВ И НЕГОВАТА ЌЕРКА ЦЕНА

Апстракт:

Целта на оваа докторска дисертација е да се прикаже улогата на воената полиција во извршувањето на мировните операции и хуманитарни интервенции. Воената полиција како значен фактор е дел од составот на безбедносниот систем. Нивната дејност овозможува спознавање за тоа кој ја загрозува безбедноста, а токму на тоа се гради соодветна политика за сузбивање на негативните безбедносни појави. Во сите државни уредувања воената полицијата е носител на голем дел од безбедносните задачи и како таква е еден од важните фактори во рамките на безбедносниот систем. Нејзината улога и место во системот за безбедност се разликува од една во друга земја, а во некои земји се менува во зависност од општествените промени и други прилики во заедницата. За да се обезбеди интероперабилност и кохерентност во работата за време на извршување на мултинационални мировни мисии и хуманитарни интервенции се врши предупатна подготовка на воените полицијци врз основа на меѓународно признаени станаци и договори. Добрата селекција, разноврсната и напорна обука се клуч за извршување на комплицираните и ризични мисии на воената полиција.

Оваа дисертација исто така, содржи предлог како да се подобри работата на воената полиција на Армијата на Р.Македонија.

Клучни зборови: *воена полиција, воен полицаец, мировни мисии, хуманитарни интервенции.*

Abstract:

The purpose of this doctoral dissertation is to show the role of the military police in carrying out peacekeeping operations and humanitarian interventions. Military police has a significant role in the defense system. Furthermore, the actions of the military police lead to the identification of possible threats, which enables the development of appropriate policy in order to counteract the negative security phenomena. In all different types of states, the military police are a responsible for many of the security tasks and as such are one of the major factors in the defense system of a country. Its role and place in the defense system differs from one country to another, and in some countries it changes depending on social changes and other occasions in the community. To ensure interoperability and coherence in the operations during the execution of multinational peacekeeping missions and humanitarian interventions, preparatory training of military policemen is carried out on the basis of internationally recognized STANAG's and contracts. Appropriate selection, versatile and strenuous training are the key to carrying out the complicated and risky missions of the military police.

This dissertation also contains a proposal on how to improve the work of the military police of the Army of the Republic of Macedonia.

Key words: *military police, military policeman, peacekeeping missions, humanitarian interventions.*

Содржина

ПРЕДЛОГ ПРОЕКТ ЗА ИЗРАБОТКА НА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА.....	14
I. Формулација на проблемот	14
II. Предмет на истражувањето.....	16
III. Цели и задачи на истражувањето	27
IV. Хипотетичка рамка	28
V. Варијабли	30
VI. Методи и техники на истражување.....	31
VII. Општествена и научна оправданост на истражувањето	33
ВОВЕД	42
1. НАСТАНОК И РАЗВОЈ НА ВОЕНАТА ПОЛИЦИЈА КАКО ПОСЕБЕН СЕГМЕНТ ВО РАМКИТЕ НА ВООРУЖЕНИТЕ СИЛИ	45
1.1. Историја на војувањето и појавата на првите специјални воени единици.....	45
1.2 Причини за појавата на воената полиција и нејзино настанување.....	48
1.3 Законска регулатива и основни документи кој ја пропишува работата на воената полиција	52
1.4 Меѓународни регулативи кои се однесуваат на военото хуманитарно право	61
1.5 Овластувања кои ги има воената полиција при извршувањето на своите задачи	71
1.6 Правила на однесување кои треба да ги почитува воената полиција за време на конфликт	81
1.7 Современи предизвици пред кои е исправена воената полиција	87
2. ВОЕНИТЕ ПОЛИЦИСКИ АКТИВНОСТИ ВО РАМКИТЕ НА СОВРЕМЕНИТЕ АРМИИ	94

2.1 Воената полиција во рамките на вооружените сили на Р. Македонија	95
2.1.1 Улогата на воената полиција на АРМ во мирновремени услови	100
2.1.2 Работа на воената полиција за време на извршување на мировни операции.....	104
2.1.3 Професионалноста и обученоста на припадниците на воената полиција како фактор за успешно извршување на поставените задачи	108
2.2 Воената полиција и нејзините задачи за поддршка на армијата на САД	112
2.2.1 Граѓанска поддршка.....	113
2.2.2 Задачи на американската воена полиција за поддршка на мирот и стабилноста во Хаити	116
2.2.3 Задачи на американската воена полиција за поддршка на мирот и стабилноста во Сомалија.....	121
2.2.4 Косово - Искуството на воената полиција во Косово (преку искуството на 793- миот баталјон на воена полиција на САД)	123
2.3 Задачи кои ги има воената полиција како дел од вооружените сили на Германија	141
2.3.1 Воената полиција на Германија во Косово.....	146
2.4 Работа на воената полиција во армијата на Велика Британија.....	147
2.4.1 Поддршка на операции	147
2.4.2 Како Кралската воена полиција (RMP) ги поддржува операциите.....	151
2.5 Организациона поставеност на воената полиција во одбраната на Франција	155
2.5.1 Меѓународни мисии	158
2.6 Историја, должност, организација и меѓународни мисии на воената полиција на Канада.....	161
2.6.1 Меѓународни мисии	163
2.7 Историја, организација, должности и меѓународни мисии на воената полиција на Холандија.....	167
2.7.1 Меѓународни мисии.....	168
2.8 Европски жандармериски сили (EGF, EUROGENDFOR - ЕГФ)	180

2.9 Улогата на воените полиции на современите армии во извршувањето на мировните операции.....	188
2.9.1 Задачи на Воена полиција	193
3. ДЕФИНИРАЊЕ НА ПОИМИТЕ ЗА ХУМАНИТАРНО ПРАВО И ХУМАНИТАРНИ ИНТЕРВЕНЦИИ	197
3.1 Хуманитарни интервенции	209
3.1.1 Политичка филозофија, законодавна рамка и човековите права во однос на хуманитарните интервенции	211
3.1.2 Дефинирање и конкретизирање на поимот хуманитарна интервенција.....	214
3.1.3 Форми на хуманитарна интервенција	217
3.1.4 Концепт на државен суверенитет	220
3.1.5 Успешни и неуспешни хуманитарни интервенции	225
3.1.6 Етички аспекти на хуманитарните интервенции	226
3.1.7 Критики на хуманитарните интервенции.....	229
3.2 Улогата на воената полиција во извршувањето на хуманитарни интервенции.....	236
3.3 Постапки на воената полиција со воени заробеници	237
3.3.1 Појава на заробеништвото	238
3.3.2 Меѓународна правна заштита на воени заробеници	241
3.4 Улогата на воената полиција при справување со бегалци и раселени лица.....	244
3.5 Работа на воената полиција при спречување на геноцид.....	248
3.6 Асистенција при справување со природни катастрофи	251
3.7 Улогата на воената полиција во хуманитарни интервенции во земјите членки на НАТО.....	254
4. ПОИМОТ МИРОВНИ ОПЕРАЦИИ И НИВНАТА УЛОГА ВО ВООРУЖЕНИТЕ КОНФЛИКТИ НИЗ СВЕТОТ	258
4.1 Пет генерации на мировни операции	265
4.2 Принципи и основи на мировните операции.....	279

4.2.1 Компонента на човекови права.....	285
4.3 Техники и типови на мировните мисии и безбедносни мерки	286
4.4 Делокруг на работата на воената полиција во мировни операции.....	289
4.5 Улогата на воената полиција во спречувањето на криминалитетот	292
4.6 Физичкото обезбедување како сегмент во работата на воената полиција	296
4.6.1 Мерки кои се преземаат за непречено одвивање на сообраќајот	303
5. КАКО ДА СЕ ПОДОБРИ РАБОТАТА НА ВОЕНА ПОЛИЦИЈА НА АРМ.....	310
ЗАКЛУЧОК.....	320
РАБОТНА БИБЛИОГРАФИЈА	328

Кратенки:

1. АРМ- Армија на Република Македонија
2. БВП-батлјон на воена полиција
3. ВПл- воена полиција
4. ЕГФ- Европски жандармериски сили (European Gendarmerie force)
5. ЕУ-Европска Унија
6. ЕУПМ- полициска мисија на Европската унија (European Union police mission)
7. ИСАФ- меѓународни безбедносни сили за асистенција (The International Security Assistance Force)
8. КОСА ГГ- команда за обука, совети и асистенцијаво главниот град)
9. КФОР – сили за Косово (Kosovo force)
10. МКЦК-Меѓународен комитет на црвениот крст
11. МХП- Меѓународно хуманитарно право
12. НАТО- Северно-атланска договорна организација (North Atlantic treaty organization)
13. НПС- национални полициски сили
14. ОБСЕ-Организација за безбедност и соработка во Европа
15. ОН- Обединети Нации
16. ООН- Организацијана Обединети Нации
17. пСО-полк за специјални операции
18. САД-Соединетите Американски Држави
19. СОБ-Синдикат за одбрана и безбедност
20. СОП- стандардна оперативна процедура
21. УНХЦР- Канцеларијана високиот комесар на ОН за бегалци (United Nations High Commissioner for Refugees)
22. УСАИД – Агенција на Обединете Нации за меѓународен развој (United States Agency for International Development)
23. ЦП-цивилна полиција
24. CFMP- Канадска воена полиција (Canadian Forces Military Police)

25. IHRL- Меѓународен закон за човекови права (International human rights law)
26. LOAC- Закон за вооружен конфликт (low of armed conflict)
27. MP- воена полиција (military police)
28. RMP-кралска военаполиција (Royal military police)

Попис на слики

Слика бр. 1	Амблем на воената полиција на РМ.....	98
Слика бр.2	Структура на Баталјонот на Воената полиција на Македонија (БВП)....	99
Слика бр. 3	Грб на ЕГФ.....	183
Слика бр.4	Поделба по реони на Авганистан за времена мировната операција „ИСАФ“	190
Слика бр. 5	Структура на ІМПБр во чиј склоп е водот на воената полиција.....	311

ПРЕДЛОГ ПРОЕКТ ЗА ИЗРАБОТКА НА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

I. Формулација на проблемот

Осовременувањето и подобрувањето на структурите на вооружените сили, а со тоа и на воената полиција се еден од најголемите предизвици на државите во денешното современо демократско општество. Различното општествено и политичко уредување на државите донесуваат до различноста во уредувањето и воспоставувањето на вооружени сили. Еден од сегментите на кои им се посветува големо внимание во уредувањето на вооружените сили е унифицирање и унапредување на работата во согласност со меѓународното хуманитарно и воено право.

Меѓународното хуманитарно право претставува систем на правни правила со кои се уредуваат односите меѓу завојуваните страни и нивните односи со неутрални држави, рестрикциите за средствата и начините за водење воени операции, како и заштитата на определени категории на лица и објекти од разновидни последици од вооружени конфликти. Поинаку речено, Меѓународното хуманитарно право се состои од меѓународни договори и меѓународни обичаи, со кои се предвидуваат посредени забрани и ограничувања на методите и средствата за борба, првенствено заради заштита на човекот во вооружен судир, како за заштита од воените опасности на одредени објекти, и простории и на природната околина, така и за поштеда на држави кои не учествуваат во вооружен судир¹.

Во согласност со претходно наведеното, функционирањето на воената полиција, како составен дел од современите армии, мора да биде усогласено со сите оние побарувања кои ги поставува Меѓународното хуманитарно право. Прилагодувањето кон меѓународните акти кои ги регулираат хуманитарните аспекти од работата на воената полиција може во голема мера да придонесе кон успешното спроведување на хуманитарни интервенции и

¹ Василевски, Воислав – „Меѓународно хуманитарно право“, Воена Академија, 2002, стр.34

мировни операции, што пак придонесува кон зголемувањето на интернационалната рекогниција на целата армија, а со тоа и на државата.

Сепак, не треба да се заборава фактот дека прифаќањето и обврзувањето на припадниците на воената полиција кон сите мерки не доаѓа без одреден предизвик и одговорност. Карактеристиките на современото војување се повеќе се разликуваат од поранешниот конвенционален начин на војување. Асиметричните воени закани, издигнувањето на тероризмот со неговите специфични тактики на дејствување, како и зголемениот удел на разузнавањето и контраразузнавањето во современото војување придонесуваат кон зголемување на потребата од сериозен и сеопфатен пристап во справувањето со нив. Припадниците на воената полиција и покрај тоа што ги имаат на располагање своите овластувања и претставуваат еден привелегиран дел од армиите, сепак мораат да се прилагодуваат кон променливите приоритети кои ги поставува современото војување, и постојано да работат на својата професионализација и усовршување.²

Резултати од досегашното истражување

Досегашните истражувања кои се поврзани со вооружените сили во најголема мера се фокусираат на работата на воените структури во целина, начинот на кој се подготвуваат за извршување на мисија и резултатите кои се постигнати. Многу малку е проучувана улогата на воената полиција која има важна улога во современите армии. Нејзината улога е од посебно значење поради специфичниот делокруг на делување, односно задачи кои потекнуваат од потребата за воспоставување на редот и дисциплината во реоните каде што оперираат вооружените сили за време на извршувањето на меѓународни мировни операции. Уште помалку, пак се истражувани хуманитарните интервенции кои ги преземат вооружените сили и воената полиција како дел од нив. Токму овие варијабли ќе бидат во фокусот на ова истражување, да се долови значењето на воената полиција во меѓународните хуманитарни интервенции и мировни операции.

² „Резултатите не доаѓаат со магија, потребно е потење, одлучност и напорна работа“ – Colin Powell

II. Предмет на истражувањето

Предмет на истражувањето во докторската дисертација ќе биде поделен во неколку области, кои ќе бидат посебно разработени и ќе се посвети внимание на нивната меѓузависност. На почетокот на истражувањето ќе се разработат основните елементи кои се битни за воената полиција како посебен сегмент во рамките на вооружените сили, односно ќе се зборува за зачетокот на воената полиција и за потребата од нејзино формирање како и за законските одредби со кои се регулираат овластувањата на воената полиција при извршувањето на поставените предизвици. Работата на воената полиција е многу специфична поради фактот што таа постои, пред се, заради контролирање на припадниците на вооружените сили. Лицата за време на извршување на активностите за потребите на вооружените сили не можат да бидат контролирани (освен во исклучителни ситуации) од страна на цивилната полиција туку се контролирани од страна на воената полиција. Нејзина работа е да се грижи воените лица и цивилите вработени во вооружените сили да ги почитуваат законските одредби и правилата кои важат за вооружените сили. Воената полиција се грижи за зачувување на угледот на вооружените сили, во рамките на државата која ја претставуваат и во реоните во кои што можат да се најдат за време на извршување на меѓународни мисии. Извршувањето на задачите е водено од посебни законски регулативи и акти, во кои прецизно е пропишана работата на воената полиција односно кои се нејзини должности, обврски и овластувања. Во текот на планирањето на мултинационални мисии земјите учеснички, освен останатите активности околу подготовките, склучуваат и технички договор со кој се прецизирани дефиниции, принципи и процедури за покренување на истрага против прекршувачите на воената дисциплина. Истрага може да се покрене за утврдување на вина од страна на воените, и таму каде што може да се применат овластувањата, цивилните лица припадници на меѓународните сили. Исто така истрага може да се покрене и за инциденти каде што е потребна или има побарување за спроведување на воена истрага.³

При изработката на овој технички договор се земаат во предвид воените закони на сите

³ Allied Procedural Publication – 12, NATO Military Police Doctrine and Procedures, 2002, стр.38

земји учеснички во мисијата и законите кои важат на територијата во која мултинационалните вооружени сили оперираат.

Во време на конфликт припадниците на воената полиција се задолжени да ги почитуваат правилата на однесување во борба. Овде се мисли на примена на одредбите од законот за вооружени конфликти кој е обврска на сите современи армии. Познавањето на овие правилата од страна на припадниците на воената полиција е од голема важност поради фактот што контролата за спроведувањето на правилата за време на војна од страна на припадниците на вооружените сили е нивна обврска. На крајот од овој дел ќе се направи една паралела помеѓу организациската поставеност на воената полиција во различни армии членки на НАТО.

Потоа е опфатен делокругот на работата на воената полиција во меѓународни мировни операции. Активностите кои што ги извршува се дирижирани од обврските и задачите кои ги има за време на мултинационалните операции. Делокругот на воената полиција за време на мултинационални операции опфаќа:

- Спречување на криминалитет (Law enforcement)
- Физичко обезбедување
- Сообраќајно обезбедување

Спречувањето на криминалитетот претставува одржување на редот и дисциплината преку наметнување на воени закони и, таму каде е возможно, цивилните закони врз воените лица и цивилите кои работат за вооружените сили.⁴ За да се изврши оваа функција воената полиција превзема операции за спречување на криминалитетот и криминални истраги составени од:

- Патролирање
- Криминални истраги
- Антитерористичка борба
- Претрес на лица, возила и објекти
- Одземање на предмети и документи

⁴ Allied Procedural Publication – 12, NATO Military Police Doctrine and Procedures, 2002, стр.26

- Лишување од слобода
- Истрага со воено полициски кучиња
- Радарска контрола
- Контрола на присуство на алкохол и опојни средства
- Истраги за воени злосторства
- Сообраќајни истраги

Основна задачи на воената полиција е да обезбеди сигурност на луѓето, објектите и материјално техничките средства во рамките на меѓународните мисии. Обезбедувањето вклучува операции за извидување на терен, набљудување, обезбедување на критични точки, обезбедување на товари со посебно значење, обезбедување на бази, упади, контрола на оштетени реони, обезбедување на ВИП личности и др. За извршување на сите активностите од овој домен најпрво треба да се изврши извидување на реонот на одговорност и да се соберат информации за теренот и непријателските активности. Врз основа на овие податоци се планираат тактиката и потребните ресурси за извршување на обезбедувањето. Воената полиција врши обезбедување со помош на различни технички средства во зависност од информациите добиени од извидувањето односно сигурносната проценка на територија. Обезбедувањето на објекти и реони вклучува заштита на клучниот персонал и контролирање на влезовите на важните објекти. За оваа намена обично се користи подвижна преграда со која се обезбедува пристап само на овластени лица и овозможува заштита на објектите и луѓето во нив од опасност без притоа истите да бидат изложени на директен контакт.

Целта на операциите за сообраќајното обезбедување е да обезбеди ефективно и контролирано движење на воениот сообраќај. Припадниците одредени за овие активности морат да поседуваат дополнителни различни ознаки со кои ќе ги препознаваат како воени полицајци и кои ќе бидат воочливи во услови на намелена видливост.

Поради различните сообраќајни правила и прописи кои постојат во земјите учесници во мултинационалните мисии, воената полиција има унифицирани прописи за сообраќајно обезбедување. Овие прописи е неопходно да се применуваат за да се избегнат недоразбирањата помеѓу учесниците и оние кои што го регулираат сообраќајот односно

воената полиција. Секое возило учесник во воениот сообраќај мора да ги запазува пропишаните меѓународни димензии и да биде уредно обележано со ознаки за средствата што пренесуваат во него. Операции кои ги изведува воената полиција за контрола на сообраќајот се: извидување на пат, обезбедување на конвој, спроведување на колона, обележување на маршрута, поведување на сообраќајна истрага и др.

Во овој труд се зборува и за хуманитарните интервенции кои ги извршува воената полиција. Овде се потенцира за регулативите кои се однесуваат на военото хуманитарно право и нивната имплементација во работата на воената полиција, постапките со воените заробеници и бегалците, улога на воената полиција во спречување на геноцид, етничко чистење, улогата во заштитата на цивилните лица како и за акциите при справувањето со природните катастрофи.

Цивилните организации во прв ред се одговорни за хуманитарна помош, човекови права, заштита на малцинството, операции со бегалци и раселени лица, медицинска помош, реконструкција на реоните, едукација и за финансирање.⁵ Улогата на воената полиција, како дел од воените сили кој е посебно обучен и кој ужива висока репутација, е да извршува активности во координација со овие организации. Во стандардните оперативни процедури на воената полиција на сите современи вооружени сили се вметнати делови од сите меѓународни хуманитарни закони кои се потребни при работа под овие околности.

Во рамките на хуманитарните интервенции воената полиција презема четири типа на операции и тоа:

- Обезбедување - ова вклучува патролирање, воспоставување контролни точки (постојани и привремени), чување на центрите за храна, операции за контролирање на толпа;
- Операции при природни катастрофи и катастрофи предизвикани од човечки фактор - поправка на јавни установи, поделба на храна, евакуација и др.
- Справување со бегалци - подигање на логори, поделба на храна, преместување на бегалците и помош во зависност од побарувањата на локалните власти и хуманитарни организации;

⁵ AJP-9, NATO CIVIL-MILITARY CO-OPERATION (CIMIC) DOCTRINE, ЈУНИ 2003, стр 48

- Секаков вид на друга помош на барање на властите каде што се врши мисија или на барање на хуманитарните организации - овозможување на властите непречена работа, воспоставување на јавен ред и мир, зачувување на околината и сл.

Операциите со воените заробеници се основна дејност која воената полиција ја извршува за време на воени дејствија. За време на работата со нив тие се обврзани да ги почитуваат нивните права пропишани во Женевските конвенции. Државите потписниците на конвенциите се должни да се погрижат секој нејзин припадник да ги сфати обврските кои произлегуваат од нив. За статусот на воените заробеници се зборува во третиот дел од Женевските конвенции. Во нив се напишани сите обврски и права кои ги имаат заробениците, кои услови треба да ги исполнуваат објектите во кои што ќе бидат сместени, условите за лична хигиена, здравственото обезбедување, храната, слободата на вероисповед и сл.

Понатаму трудот продолжува со едно запознавање со општите постулати кои се однесуваат на хуманитарните права на лицата кои се погодени од разни неприлики. Во овој дел ќе се направи едно дефинирање на поимот бегалци и поблиску ќе се опишат условите кои го класифицираат одредено лице во таа категорија, како и мерките и активностите кои ги презема воената полиција за да им се помогне на тие лица на еден достоинствен начин. Во таа насока ќе се стави акцент и на постојните регулативи кои се однесуваат на правата на бегалците и на начините на кои треба да се постапува со нив. Во некои случаи воената полиција ќе биде задолжена и за подигање на логори за престој на бегалците. Логорите најчесто се состојат од шатори и имаат различна големи во зависност од бројот на бегалците. Друг параметар кој е битен во изградбата на логорот е временскиот период за кој е планирано да останат бегалците во него. Доколку воената полиција не може да одговори на барањата за формирање на логор поради поголемиот број на бегалци, временскиот период за кој што е планиран тој логор да функционира или поради неможност да се задоволат стандардите предвидени со меѓународните хуманитарни закони тогаш воената полиција може да побара помош од земјата домаќин да формира свои тимови кои што ќе го изградат логорот.

Глобализацијата во светотот, технолошките и индустриските растежи го зголемија своето влијание врз природата и допринесуваат за поголем број на природните катастрофи и катастрофите предизвикани од човечки фактор како што се: поплави, пожари, земјотреси, снежни лавини, урагани и сл. Организациите чија што основна дејност е справување со овие непогоди најчесто не се ниту доволно опремени, ниту пак располагаат со потребниот човечки ресурс за справување со настанатите непогоди во краток временски рок. Затоа овие структури бараат помош од домашните вооружените сили или од земјите учеснички во мултинационалните мисии на нивна територија. Воената полиција како дел од силите има своја улога во справувањето со овие елементарни непогоди.

Во ова истражување ќе се посвети внимание и на работата на воената полиција на земјите членки на НАТО: САД, Германија, Велика Британија и Словенија. Исто така овде ќе се зборува и за работата на воената полиција на АРМ во извршувањето на хуманитарни интервенции и мировни операции и ќе се направи една компарација помеѓу воената полиција на АРМ и на земјите членки на НАТО.

Досегашни искуства од учеството на воената полиција во хуманитарни интервенции и мировни операции претставува важен дел од ова истражување. Овој дел всушност претставува истражување со припадници од воена полиција кои имаат учествувало во мировни мисии и хуманитарни интервенции заедно со припадници на други армии (САД, Романија, Унгарија, Германија, Украина и др.). Истражувањето ќе направи сублимат на сите искуства и ќе овозможи предлози за подобрување на негативните страни во работата на воената полиција и усовршување на сите други постапки.

Појмовно категоријален апарат

Со намера да се дојде до отстранување на можните недоразбирања и можностите за различно толкување на некои слични категории и податоци, потребно е да се претстави појмовниот апарат кој ќе се користи во натамошниот текст.

Меѓународното хуманитарно право претставува систем на правни правила со кои се уредуваат односите меѓу завојуваните страни и нивните односи со неутрални држави, рестрикциите за средствата и начините за водење воени операции, како и заштитата на определени категории на лица и објекти од разновидни последици од вооружени конфликти. Поинаку речено, меѓународното хуманитарно право се состои од меѓународни договори и меѓународни обичаи, со кои се предвидуваат посредени забрани и ограничувања на методите и средствата за борба, првенствено заради заштита на човекот во вооружен судир, како за заштита од воените опасности на одредени објекти, простории и на природната околина, така и за поштеда на држави кои не учествуваат во вооружен судир⁶.

Третата Женевска конвенција (конвенција која се однесува на заштитата на воените заробеници) ги воспоставува правилата кои ја регулираат заштитата на воените заробеници, а особено е посветено внимание на условите на објектите во кои што се сместени и основните човечки права. Оваа конвенција е донесена на 12 август 1949 година.

Под **цивилно население** се подразбираат сите лица кои се цивили т.е не учествуваат во воени дејствија. Присуство на лица меѓу цивилното население кои не се опфатени со поимот цивили, односно присуството на борци во цивилното население, на населението не му го одземаат цивилниот карактер. Кога се употребува поимот цивилно лице, се мисли на лице кое не припаѓа во категоријата на лица со статус на борец. Во специјални ситуации, кога поради природата на борбеното дејствие, вооружениот борец не може да се разликува од цивили, тој ќе се смета за борец, под услов во тие ситуации да ги почитува правилата

⁶ Василевски, Воислав – „Меѓународно хуманитарно право“, Воена Академија, 2002, стр.34

на меѓународното хуманитарно право и отворено да го носи своето оружје за секое на воено ангажирање и во подготовките за напад⁷.

Хуманитарни интервенција е употреба на сила со цел да се запрат борбите помеѓу завојуваните страни, да се осигури неопходната безбедност, да се нахрани народот кој гладува или да се сопре етничкото чистење.⁸

Мировни операции се операции, кои пред се, вклучуваат операции за чување на мирот, операции за присила кон мирот и други воени операции водени во контекст на политичките и на дипломатските напори за воспоставување и одржување на мирот.⁹

Мировна мисија претставува употреба на дел од вооружените сили со полна борбена готовна поради извршување на секаков вид на операции (борбени операции во урбана средина, воставување на нарушен јавен ред и мир, контрола на толпа, воспоставување на контролни точки и сл.) со цел воспоставување на делумна или целосна контрола на реонот каде што се распоредени. Во мировните мисии се вклучуваат лекарски тимови, инструкторски тимови за оспособување на безбедносните структури на земјата домаќин, инженериски тимови и сл. заради овозможување на нормално функционирање на секој сегмент од општеството.

Бегалец е лице кое поради страв од прогонување се наоѓа надвор од својата национална држава и не е во можност или поради страв не е волно да ја искористи заштитата од таа држава и да се врати во истата.¹⁰ Причините поради кои лицата најчесто ја напуштаат својата земја можат да бидат: расни, религиозни, национални, членување во некоја општествена група или некое политичко мислење.

⁷ Член 44 став 3 од Протоколот I од 1977 година.

⁸ Пол Р. Виоти, Марк В. Каупи – „Меѓународни односи и светска политика“, Скопје, 2009, стр.220

⁹ Александар Дончев - „Современи безбедносни системи“, Скопје, 2007, стр.182

¹⁰ Convention relating to the Status of Refugees, in: Collection of International Instruments Concerning Refugees, UNHCR, Geneva, 1990, стр.11

Воен заробеник е припадник на вооружената сила и припадници на доброволните и другите единици што влегуваат во составот на една страна во судирот а кои подпаднале под власта на непријателската страна.

Операционо определување на предметот на трудот

Варијаблите кои се однесуваат на предметот на трудот на истражувањето се токму оние елементи кои ја условуваат и ефективноста при извршувањето на хуманитарните интервенции и мировни операции.

1. Субјектите, односно непосредните учесници во хуманитарните интервенции и мировните операции се припадници на воената полиција на вооружените сили кои извршуваат некоја активност заради успешно исполнување на задачите и лицата со кои доаѓаат во контакт при извршување на своите работни обврски.

2. Условите во кои се извршуваат хуманитарните интервенции и мировните операции исто така имаат големо влијание врз успешноста на реализацијата. Тие можат да се поделат во неколку категории:

- Психичките услови ги опфаќаат процесите на психичкиот живот на човекот.
Тука спаѓаат психичката подготвеност на припадниците на воената полиција за успешно реализирање на целите под специфични околности (затегната ситуација, ограничен временски рок, непријателски настроено население и сл).
- Општествените услови се карактеризираат со повеќе особености, што пак придонесува за нивна класификација во следниве групи:
 - Општоопштествени услови се оние кои се однесуваат на постоењето на различни држави, стапката на криминалитет, развиеноста на национална безбедност и сл. Овие услови ја определуваат стратегијата на вооружените сили и на воената полиција како дел од неа во борбата против внатрешните и надворешните закани.

- Општествено - економски услови се оние кои ја нагласуваат посебноста на секое општество во рамките на неговата економска моќ. Овде се мисли на економските односи во земјата, квалитетот на живот, силите на нејзината индустрија и др. Од безбедносен аспект, овој услов е важен колку средства им се доделуваат на вооружените сили и дали тие средства се доволни за сеопфатната борба против заканите и за справување со катастрофите.
- Политичките услови се исто така важен фактор кој треба да се земе во предвид при успешното извршување на некоја хуманитарна или мировна операција. Овде во прв ред се мисли на меѓудржавните односите помеѓу државата домаќин и учеснички во мултинационалната операција.
- Општествената свест како услов ги вклучува: љубовта на граѓаните кон својата земја, силената на нивното чувство за национална припадност, колку се спремни да допринесат за воспоставување на мирни односи во државата, дали сметаат дека постапките на припадниците на воената полиција во склоп меѓународниот контингент во нивната земја се морално исправни и др.

1. **Мотивите** на лицата кои работат во воената полиција се тесно поврзани. Нивна заедничка цел е што поефикасно извршување на поставените задачи и превземање на вистинските чекори за лично и колективно усовршување.
2. **Активностите** кои се преземаат со цел успешна реализација на хуманитарните интервенции и мировните операции претставуваат плански осмислени дејности. Тие се дирижирани од степенот на почитување на воените законitosti од припадниците на меѓународните вооружените сили во контингентот, општествената состојба на земјата домаќин или од видот на катастрофата чии што последици е потребно да се расчитат.

5. Методи и средства

Поради широкиот делокруг на воената полиција методите на работа се многубројни. Кои методи ќе се применат во текот на извршувањето на активностите зависи од конкретната задача која што треба да се изврши. Доколку се работи за примарната

функција на воената полиција, односно одржување на редот и дисциплина на воените сили тогаш методите ќе зависат од карактеристиките на припадници на вооружените сили, односно од нивното познавање и почитување на меѓународните воени закони и прописи, доколку воената полиција извршува активности со воени заробеници или бегалци ќе се применуваат методи согласно соодносот на бројноста на воените полицајци и бегалците и околностите под кои се изведува задачата. Доколку пак, се преземаат акции за расчистување на последиците од катастрофи ќе се преземаат методи во договор со хуманитарната организација која е одговорна за реонот.

Средствата кои се применуваат зависат од конкретните задачи, бројноста на воената полиција, околностите под кои се извршува конкретна задача и побарувањата упатени до воената полиција.

6. Резултатите од успешното завршување на мировните операциите се успешно завршување на мисијата и подигање на угледот на меѓународните вооружени сили. Доколку се преземени акции за справување со воени заробеници, бегалци или акции за справување со катастрофи тогаш ќе придонесат за благосостојба на лицата засегнати од овие непогоди и признание за применети мерки од меѓународното хуманитарно право.

Временско, просторно и дисциплинарно определување на предметот на истражувањето

Дисертацијата ќе понуди комплетна слика за работата на воената полиција во различни ситуации со ефективно искористување на сите можни средства, но ќе изостане една концизна временска рамка на предметот на истражување, бидејќи работата на воената полиција е широко поле на делување кое секојдневно се менува заедно со брзата технолошка и индустриска промена. Новите закани кои се појавуваат секојдневно како последица на промените бараат од воената полиција прилагодување на нивните процедури и со тоа само ја потврдуваат потребата од континуирано усовршување во согласност со динамичкото надворешно и внатрешно окружување. Сето ова зборува и за просторното делување на воената полиција, неа треба да ја има секаде каде што се наоѓаат припадници

на вооружените сили кои извршуваат одредени задачи и онаму каде што е потребна помош од страна на воената полиција, како род на армиите кој е посебно ценет и познат по својата ефикасност и стручност.

Ова истражување ќе се базира врз еден мултидисциплинарен пристап, кој ќе ги вклучи сите оние науки и дисциплини кои имаат допирни точки со работата на воената полиција. Вклучувањето на одредени безбедосни, криминолошки, психолошки и социолошки аспекти ќе овозможат сеопфатно разгледување на активностите на воената полиција во извршувањето на хуманитарни интервенции и мировни операции.

III. Цели и задачи на истражувањето

Целите на истражувањето се така насочени да можат да понудат повеќе теоретски и практични решенија за ситуациите кои се појавуваат при работата на воената полиција во извршувањето на активностите од својот делокруг. Поединечни цели кои ќе се потруди да ги постигне ова истражување се следниве:

- формирање на теоретска основа која ќе овозможи понатамошно усовршување и дополнување на знаењата од оваа област
- ќе понуди насоки за ефективно и оптимално искористување на ресурсите за решавање на проблемите од овие области
- унапредување на стандардно оперативните процедурите за работа на воената полиција
- подигање на степенот на одговорност на припадниците на воената полиција
- насочување на припадниците на вооружените сили кон однесување во согласност со меѓународните закони, правила и прописи

Задачите кои се поставуваат пред ова истражување ќе треба да помогнат во работата на воената полиција за време на извршувањето на хуманитарните интервенции и мировните операции, и ги опфаќа следниве постапки:

- спроведување на емпириско истражување во кое ќе се видат ставовите на лица припадници на воена полиција кои имаат учествувало во меѓународни мултинационални мисии

- запознавање со начинот на кој се врши обука на припадниците на воената полиција за извршување на задачите
- проучување на направените грешките во текот на извршувањето на претходните хуманитарни интервенции и мировни операции
- доаѓање до сознание до кој степен е развиена соработката со меѓународните хуманитарни организации и каква е досегашната нивна соработка
- проучување на литература (од домашни и странски автори) која се однесува на конкретното поле на истражување

IV. Хипотетичка рамка

Општа хипотеза

Воената полиција како посебен сегмент во рамките на вооружените сили претставува значаен фактор за успешното спроведување на хуманитарни интервенции и мировни операции во специфичните услови на современото војување.

Посебни хипотези

Широкиот дијапазон на активности кои ги презема воената полиција (справување со криминалитет, физичко и сообраќајно обезбедување и сл.) претставуваат потврда за нејзината важност во мировните операции и имаат директно влијание за нивното успешно реализирање.

Почитувањето на меѓународните хуманитарни акти и процедури, кои важат за една меѓународна мировна мисија, од страна на припадниците на воената полиција придонесува кон успешното спроведување на хуманитарните интервенции.

Постојаното прилагодување кон променливите приоритети кои ги поставуваат мировните операции пред припадниците на воената полиција е во директна корелација со ефективното справување со настанатите ситуации.

Усовршувањето и професионализацијата на припадниците на воената полиција е услов за ефективното и оптимално справување со евентуалните бегалски кризи.

Зголемувањето на обуката на припадниците на воената полиција за справување со природни катастрофи и катастрофи предизвикани од човечки фактор ќе придонесе кон унапредување на нивната работа во овие ситуации.

Унапредувањето на обуката на воената полиција во справувањето со асиметричните воени закани директно придонесува кон нејзиното оптимално ангажирање во меѓународните мировни операции.

Почитувањето на Женевските конвенции од страна на воената полиција е важен фактор во постапките со воените заробеници.

Поединечни хипотези

Со постојаното усовршување на методите за физичко обезбедување се зголемува и ефикасноста на воената полиција при извршувањето на задачите од овој делокруг.

Сообраќајното обезбедување од страна на воената полиција претставува основа за безбедно одвивање на воениот сообраќај.

Постојаното следење на промените во законите е услов за справување со криминалитетот (Law enforcement).

Почитување на Законот за вооружен конфликт е основа за заштита на цивилните лица во воени услови.

Обуката за преговори на лицата припадници на воената полиција мора да има значајна улога во подготовките на единицата за мировни операции.

Заштита на силите кои учествуваат во мировните мисии е приоритет за воената полиција.

Успешното менаџирање со бегалските кризи во голема мера ги намалува штетните последици кои би настанале по државата која ги примила бегалците.

Преземањето на превентивни мерки од страна на вооружените сили спречува појава на

хуманитарни катастрофи.

Меѓународниот тероризам претставува посебен предизвик за припадниците на воената полиција.

Воената полиција мора да биде обучена за преземање на контраразузнавачки и безбедносни активности.

Условите за живот во логорите за сместување на воените заробеници морат да бидат во согласност со меѓународните хуманитарни норми.

V. Варијабли

Независна варијабла

Воена полиција е високо обучена и професионална единица која обезбедува воена и полициска поддршка на вооружените сили во мир, криза и конфликт во секоја операција во било кој реон. Основна задача на воената полиција со која се одржува воената ефикасност и се задржува угледот на армиите е одржувањето на дисциплината и почитување на војните законите.

Зависна варијабла

1. Хуманитарни интервенции се операции на вооружените сили за да се запрат борбите помеѓу завојуваните страни, да се осигури неопходната безбедност, да се нахрани народот кој гладува, да се сопре етничкото чистење односно тоа се интервенции со хуманитарни цели во однос на благосостојбата, правата, правдата или други фактори поврзани со состојбата на луѓето.¹¹

2.Мировни операции претставуваат операции на вооружените сили за воспоставување на делумна или целосна контрола на реонот на одговорност. Операциите можат да бидат: борбени операции во урбана средина, воспоставување на нарушен јавен

¹¹ Пол Р. Виоти, Марк В. Каупи – „Меѓународни односи и светска политика“, Скопје, 2009, стр.654

ред и мир, контрола на толпа, воспоставување на постојани и мобилни контролни точки и др. Во мировните операции се вклучуваат различни тимови за овозможување на нормално функционирање на секој сегмент од општеството.

VI. Методи и техники на истражување

Одредувањето на методите и техниките кои ќе се користат во ова истражување во голема мерка се условени од изворите на податоците кои се однесуваат на предметот на истражувањето. Овде во прв ред треба да се потенцираат следниве извори на податоци:¹²

- теорија на безбедносните науки и нормативно-правна регулатива кои се однесуваат на теоретскиот фонд кој ги подржува ваквите дејности, како и законските и подзаконските рамки кои го оградуваат ова поле на дејствување;
- промените во факторите и условите на безбедносните дејности, кои ги вклучуваат новонастанатите ситуации и променливите приоритети;
- претходните истражувања во областа на хуманитарни интервенции и мировни операции;
- претходните искуства на вооружените сили.

Во проучувањето на предметот на истражувањето ќе се примени теориско-емпириско истражување, односно комбинирана теоретско-емпириска постапка и преку примената на соодветна методолошка постапка ќе бидат проучени основните можности за воената полиција во извршувањето на своите должности за време на хуманитарните интервенции и мировните операции.

Во ова истражување ќе бидат применети повеќе методи:

- **Дијалектичкиот метод**, како универзален метод на теоретско мислење ќе биде користен при проучувањето на општите законитости кои се потребни во работата;

¹² Цане Т. Мојаноски – „Методологија на истражувањето на безбедносните појави“, Скопје, 2007, стр. 109

- **Историскиот метод** ќе се применува во согледувањето на начинот на кој се постапувало со одредени постапки во минатото (спречување на криминалитетот, физичко обезбедување, операции со заробеници и сл.) ;
- **Методот на анализа на содржината** ќе се употреби при анализата на документи, прирачници, упатства и директиви. Оние материјали кои ќе бидат предмет на анализа ќе се однесуваат на работата на вооружените сили за време на активности кои се исти или слични како предметот на трудот;
- **Статистички метод** ќе се користи за сумирање на резултатите добиени од анкетаирањето на припадниците на воената полиција за потребите на ова истражување.
- **Компаративниот метод** ќе се користи при воочувањето на разликите во работата на воената полиција во мисиите во различни реони и со различни задачи и при споредувањето на воените полиции на повеќе армии.

Кога станува збор за употребата на истражувачките техники, во ова истражување првенствено ќе се користи анкетаирањето, а како помошна техника ќе се користи интервјуто. Целна група на испитаници кои ќе бидат опфатени со истражувачките техники ќе бидат припадници воената полиција на Република Македонија кои имаат учествувало во мисии како придодани сили на војските на други држави (Романија, САД, Германија, Франција, Украина, Русија и др.), односно луѓе кои имаат искуство во работата со мировните операции. Овде во прв ред се мисли на припадниците кои учествуваа во мисија како дел од армијата на САД и воените полицајци кои што ротираат во Р. Авганистан. Исто така во истражувањето ќе бидат опфатени и припадници на воената полиција на други армии. Предвидената бројка на испитаници определени за ова истражување ќе биде 150 лица.

Како истражувачки инструмент во ова истражување ќе се користи анкетен прашалник кој ќе ги опфаќа главните аспекти во работата на воената полиција. На почетокот на прашалникот ќе се наоѓаат неколку прашања кои ќе се однесуваат на општиот профил на испитаниците, за да им се даде кредибилитет на прашањата од главниот дел на прашалникот и да се има претстава каков кадар се анкетаира. Вториот дел од прашалникот,

односно главниот дел конкретно ќе ги опфати активностите при работата на воена полиција за време на хуманитарни интервенции и мировни операции. При обработката на анкетните прашалници, ќе му се посвети посебно влијание на секое прашање, ќе се направи интерпретација на одговорите на испитаниците и графички приказ на добиените резултати. Врз основа на добиените резултати и спроведената анализа ќе се добијат важни заклучоци од кои ќе произлезат нови мерки кои ќе ја подобрат работата на воената полиција.

Вака спроведеното емпириско истражување ќе претставува добра основа и начин за доаѓање до размислувањата и ставовите на луѓе кои се доволно практично и теоретски потковани за да дадат одговор на клучните прашања од оваа тематика.

VII. Општествена и научна оправданост на истражувањето

Концептот за научно значење на истражувањето кое се однесува на улогата на воената полиција во хуманитарни интервенции и мировни операции се согледува во продлабочувањето на теоријата која се однесува на нејзината работата во овие услови. Иако активностите кои ги извршува воената полиција можат да се надополнат и практично, како подршка на ова тврдење стои фактот дека голем дел од унапредувањето на работата се темелат врз основа на претходни негативни искуства, сметам дека теоретската поткованост на сите луѓе вклучени во работата на воената полиција треба да биде основа за нивната понатамошна работа. Оттаму, научното значење на ова истражување е насочено кон стекнување на нови и проширени знаења за работата на воената полиција и можност за нивно применување во АРМ. Исто така, оваа истражување ќе помогне и во пополнување на теоретската празнина која се однесува на работата на воената полиција за време на хуманитарните интервенции на кои досега не е посветено доволно внимание.

Општественото значење на истражувањето за работата на воената полиција во мултинационалните мисии и за време на хуманитарните операции, односно за

специфичната улога во воспоставувањето и одржувањето на редот и дисциплината и соработката со хуманитарните организации, најдобро може да се согледа доколку ја визуелираме работата на воената полиција како средство за одржување на општествениот мир и средство за расчистување на последиците во случаи на непогоди. Преку умешното искористување на ресурсите (човечки и материјални) од страна на воената полиција, армиите можат да допринесат за одржување на стабилно општество во кое бројот на немирите и терористичките закани ќе биде сведен на минимум, а последиците во зоните кои што се зафатени од катастрофи (природни или предизвикани од човекот) ќе бидат бргу расчистени и со помалку загуби.

Предлог содржина

1. Настанок и развој на воената полиција како посебен сегмент во рамките на вооружените сили
 - 1.1 Причини за појавата на воената полиција
 - 1.2 Законска регулатива и основни документи кој ја пропишува работата на воената полиција
 - 1.3 Овластувања кои ги има воената полиција при извршувањето на своите задачи
 - 1.4 Правила на однесување кои треба да ги почитува воената полиција за време на конфликт
 - 1.5 Современи предизвици пред кои е исправена воената полиција
 - 1.6 Организациска поставеност на воената полиција во рамките на вооружените сили
 - 1.7 Организациска поставеност на воената полиција во рамките на земјите членки на НАТО
2. Делокруг на работата на воената полиција во меѓународни мировни операции
 - 2.1. Улогата на воената полиција во спречувањето на криминалитетот (law enforcement)
 - 2.2. Физичкото обезбедување како сегмент во работата на воената полиција
 - 2.3. Мерки кои се преземаат за непречено одвивање на сообраќајот
3. Улогата на воената полиција во извршувањето на хуманитарни интервенции
 - 3.1. Меѓународни регулативи кои се однесуваат на военото хуманитарно право
 - 3.2. Постапки на воената полиција со воени заробеници
 - 3.3. Улогата на воената полиција при справување со бегалци и раселени лица
 - 3.4. Работа на воената полиција при спречување на геноцид
 - 3.5. Воената полиција во операции за справување со етничко чистење

- 3.6. Заштита на цивилните лица во воени услови
- 3.7. Асистенција при справување со природни катастрофи
- 3.8. Улогата на воената полиција во хуманитарни интервенции во земјите членки на НАТО
- 4. Компаративна анализа на организационата поставеност на воената полиција на земјите членки на НАТО
 - 4.1. Воената полиција во армијата на САД
 - 4.2. Задачи кои ги има воената полиција како дел од вооружените сили на Германија
 - 4.3. Работа на воената полиција во армијата на Голема Британија
 - 4.4. Улогата на воената полиција во армијата на Словенија
- 5. Воената полиција во рамките на вооружените сили на Р. Македонија
 - 5.1. Улогата на воената полиција на АРМ во мирновремени услови
 - 5.2. Задачи на воената полиција за време на извршување на хуманитарните интервенции
 - 5.3. Работа на воената полиција за време на извршување на мировни операции
- 6. Досегашни искуства од учеството на воената полиција во хуманитарни интервенции и мировни операции
 - 6.1. Професионалноста и обученоста на припадниците на воената полиција како фактор за успешно извршување на поставените задачи
 - 6.2. Справување со специфичните побарувања на мировните мисии и хуманитарните интервенции
 - 6.3. Мерки и активности кои треба да се преземат со цел унапредување на работата на воената полиција

РАБОТНА БИБЛИОГРАФИЈА

- 1) Александар Чоневски, (2006) год, Македонија-Стабилизација и асоцијација во споредба со другите замји од ЈИЕ, Скопје, Македонија
- 2) Бакревски, Оливер и Милошевиќ, Милан (2010): **Современи безбедносни системи**; Аутопринт Т.А., Скопје
- 3) Бакрески, Оливер и Милошевиќ, Милан (2010): **Современи безбедносни системи**; Аутопринт Т.А., Скопје
- 4) Бакрески, Оливер (2002): **Државните органи и одбраната**; Куманово
- 5) Бакрески, Оливер (2005): **Координација на безбедносната заедница на Република Македонија**; Филозофски факултет, Скопје
- 6) Баткоски, Томе, (2008): **Разузнавачка и безбедносна-контраразузнавачка тактика**; Скопје
- 7) Буцакоски, Стефан (2005): **Разузнавање-контраразузнавање, деловно бизнис разузнавање, безбедносни системи**; Коста Абраш, Охрид
- 8) Clark, J. Ransom (2007): **Intelligence and National Security – A reference Handbook**; Коста Абраш, Охрид
- 9) Донели Јанис.М, Кеј.Р, Брендли.А, (2002): **„Европско Право за Човекови Права“**, МИ-АН Скопје
- 10) Дончев, Александар, (2007): **Современи безбедносни системи**; Скопје
- 11) Дончев, Александар, (2005): **Институционализирање на кризниот менаџмент-прв приоритет на реформите во безбедносниот систем**, Одбрана, Скопје
- 12) Дончев, Александар, (2006): **Практикум по безбедносни системи**, Аурора, Скопје
- 13) Ѓорђевиќ, Обрен (1985): **Основи државне безбедности**; Виша школа унутрашњих послова, Београд
- 14) EU Report, (2008) Geneva Convention, pn.203

- 15) Fenelly, J. Lawrence (2007): **Effective Physical Security**; Виша школа унутрашњих послова, Београд
- 16) Flemer, W. Sherman (1959). **Soviet intelligence training**. CIA Studies in intelligence, vol.3, no.1, pp.93-98.
- 17) Фрчковски Љубомир –(2005), „Меѓународно право за правата на човекот,, Скопје
- 18) Галев Г., Дабовиќ-Анастасовска Ј, (2002), Обичајот, моралот и меѓународните акти како извори на облигационото право, Зборник на трудови: Евроинтеграција – идеи, состојби, реализација, Скопје.
- 19) **Intelligence reform and Terrorism Prevention Act (2004)**; 108 Congress of the USA, Second session, 20.01.2004
- 20) Котовчевски, Митко (2004): **Борба против тероризмот**; Скопје
- 21) Котовчевски, Митко (2003): **Современ тероризам**; Скопје
- 22) Котовчевски, Митко (2007): **Етиологија на вооружените конфликти**; Скопје
- 23) Котовчевски, Митко (2002): **Современи разознавачки служби**; Скопје
- 24) К, де Ровер, (1998): **Во служба за заштита**, МКЦК
- 25) Кузев С. (2001): **Национална безбедност и кризата**, Одбрана бр. 68, Скопје
- 26) Lerner, K. Lee and Lerner Wilmomoth Brenda (2004): **Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security**; Thomson Gale
- 27) Leland, A. Liebe, (2002): **NATO's New Strategic Concept: Implications for a Transforming Army**, School for Advanced Military Studies, Kansas
- 28) Милошевиќ, Милан (2001): **Систем државне безбедности**; Полициска Академија, Београд
- 29) Mitnick, D. Kevin and Simon L. William (2011): **The Art of Deception – Controlling the Human Element of Security**
- 30) Мојаноски, Т. Цане (2007): **Методологија на истражување на безбедносните појави**; Скопје
- 31) Мишеллин Р.Ишеј - „Човекови Права (2004), Зборник на основни политички есеи, говори и документи Од библијата до денес,, МИ-АН Скопје
- 32) **National Information Sharing Strategy (2001)**; The Federal Bureau of Investigation, US Department of Justice

- 33) Ортаковски, Владимир, (2007): **Имплементација на меѓународното хуманитарно право во Р.М, МКЦК**
- 34) Ортаковски, Владимир, (2002): **Женевски Конвенции од 12 Август 1949 и дополнителни протоколи, МКЦК**
- 35) ОБСЕ, (2003): **Полицијата и човековите права, Хеслшински комитет за човекови права на РМ**
- 36) Пол, Р. Виоти, Марк, В. Каупи, (2009), **Меѓународни односи и светска политика, Академски печат - Скопје**
- 37) **„Прирачник за практична употреба на Меѓународното Хуманитарно Право“** (2005), Академски Печат-Скопје
- 38) Прирачник **„Закон за вооружен конфликт за вооружените сили“**, МКЦК
- 39) Robins, S.,(1974): **Managing Organizational Conflicts: A Nottraditional Approach**, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffts
- 40) Robbins, P.,(1990), **Organization Theory, Third Edition**, Englewood
- 41) Стајић, Љубомир (2004): **Основи безбедности**; Полициска Академија, Београд
- 42) Стојчев, Ванче (2004): **Методологија на воените науки**; Скопје
- 43) СЕП, Процес на Стабилизација и Асоцијација, (2001), Ридер, Скопје
- 44) Секуловски, Д, (2001): **Безбедноста и воената стратегија**, Одбрана, бр. 58, Скопје
- 45) Василевски Воислав, (2005): **„Меѓународно Хуманитарно Право“**, Скопје
- 46) Вајденфилд, Вернер, (2005) год, Прирачник за ЕУ, Европа од А до Ш, КАС, Скопје;
- 47) Цуклески, Гоце (2005): **Прирачник за соработничка мрежа**; Јофи-скен, Скопје
- 48) Цек, (2004) **„Меѓународни човекови права“**, МИ-АН Скопје
- 49) WWW.ICRC.ORG
- 50) www.coe.int
- 51) www.ihf-hr.org
- 52) www.ikv.nl

Нормативни акти и други материјали

- 1) AEODP-6, Explosive Ordnance Disposal Reports and Messages, February 2001
- 2) AJP - 9, NATO Civil Military Co- Operation (CIMIC) Doctrine, Јуни 2003
- 3) AJP- 3.2, NATO Allied Joint Doctrine for Land Operations (STANAG 2288), Октомври 2009
- 4) AJP - 3.15, NATO Allied Doctrine for Joint Counter Improvised Explosive devices (STANAG 2295), Ноември 2008
- 5) AJP- 4.4, NATO Allied Joint Movement and Transportation Doctrine(STANAG 2506), Декември 2005
- 6) AJP- 4.5 (A), NATO Allied Joint Host Nation Support Doctrine (STANAG 2234), Мај 2005
- 7) AMovP-1 (A)- Road movements and Movement Control (STANAG 2454), Декември 2004
- 8) AMov-3 (A)E – Movement and Transport Documents and Glossary of Terms and Definitions(STANAG 2456), Ноември 2002
- 9) Allied Procedural Publication – 12, NATO Military Police Doctrine and Procedures, 29/10/2002
- 10) NATO Security Committee Directive on Personnel Security (AC/35-D/2000-REV6), 08/09/2009
- 11) NATO Security Committee Directive on Physical Security (AC/35-D/2001-REV2), 07/01/2008
- 12) NATO MILITARY POLISY ON CIVIL - MILITARY CO-OPERATION (MILITARY DECISION ON MC 411/1)

- 13) NATO Rules of engagement (MC 362/1 final), *23/07/2003*
- 14) NATO Naval Humanitarian Assistance Missions (EXTAC 1011), 1996
- 15) Protection Measures For NATO Civil and Military Bodies Deployed NATO Forces and Installations (ASSETS) Against Terrorist Threats (DOCUMENT C-M (2002)50), *17/06/2002*
- 16) Partnership for Peace , Generic Crisis Management Handbook, Edition 1999
- 17) STANAG 2014 - Formats for Orders and Designation of Timings, Location and Boundaries, *17/11/2000*
- 18) STANAG 2036 MC ENGR (Edition 6) – Land Mine Laying, Marking, Recording and Reporting Procedures, *27/01/2005*
- 19) STANAG 2143 EOD (Edition 4) – Explosive Ordnance Reconnaissance/ Explosive Ordnance Disposal, *11/01/1993*
- 20) STANAG 2389 – Minimum standards for Proficiency for Trained Explosive Ordnance Disposal Personnel, *14/12/1987*
- 21) STANAG 2485 ENGR (EDITION 2) – Countermine Operation in Land Warfare, *30/05/2002*

ВОВЕД

Потребата од обезбедување ред во општествата е една од основните цели кои ги преземала државата и со кои е создадена организацијата на власта. Заради одржување на редот државата пропишала правила на однесување и создала органи кои ќе го регулираат почитувањето на тие правила. Овие органи имале улога да го одржат редот така што ќе ги спречат против правните однесувања и ќе го овозможат спроведувањето на законите. Во таа смисла, воената полиција претставувала одбрана од настаните што ја загрозувале внатрешната и надворешна безбедност.

Историјата на воената полиција се протега низ милениумите, но не секогаш го носела тоа име. Стотици години, личности од висок профил, имале потреба од лична заштита од странски атентатори, внатрешни бунтовници и нарушени поединци. Кралеви, претседатели, папи, имале специјални чувари за да се осигура нивната безбедност. Во раните години, повеќето од овие лица биле војници кои биле регрутирани од борбени единици откако го докажале своето боречко искуство. Се јавувала потреба и од контролирање на сопствената армија и воведување ред низ окупираните територии, како и престолнините на империите.

Воената полиција како значен фактор е дел од составот на безбедносниот систем. Нивната дејност овозможува спознавање за тоа кој ја загрозува безбедноста, а токму на тоа се гради соодветна политика за сузбивање на негативните безбедносни појави. Во сите државни уредувања воената полиција е носител на голем дел од безбедносните задачи и како таква е еден од важните во рамките на безбедносниот систем. Нејзината улога и место во системот за безбедност се разликува од една во друга земја, а во некои земји се менува во зависност од општествените промени и други прилики во заедницата.

Досегашните истражувања, во нашата земја и надвор, кои се поврзани со вооружените сили во најголема мера се фокусираат на работата на воените структури во целина, начинот на кој тие се подготвуваат за извршување на мисија и резултатите кои се постигнати. Многу малку е посветено внимание на улогата на воената полиција како единица која има важна улога во современите армии. Нејзината улога е од посебно значење поради специфичниот делокруг на делување, односно задачи кои потекнуваат од

потребата за воспоставување на редот и дисциплината во реоните каде што оперираат вооружените сили за време на извршувањето на меѓународни мировни операции. Уште помалку, пак се истражувани хуманитарните интервенции кои ги преземат вооружените сили и воената полиција како дел од нив. Токму овие варијабли се во фокусот на овој труд, односно се опишува значењето на воената полиција во меѓународните хуманитарни интервенции и мировни операции.

Дисертацијата нуди комплетна слика за работата на воената полиција во различни ситуации со ефективно искористување на сите можни средства. Новите закани кои се појавуваат секојдневно како последица на промените бараат од воената полиција прилагодување на нивните процедури и со тоа само ја потврдуваат потребата од континуирано усовршување во согласност со динамичкото надворешно и внатрешно окружување. Сето ова зборува и за просторното делување на воената полиција, неа треба да ја има секаде каде што се наоѓаат припадници на вооружените сили кои извршуваат одредени задачи и онаму каде што е потребна помош од страна на воената полиција, како род на армиите кој е посебно ценет и познат по својата ефикасност и стручност.

Оваа дело се базира врз еден мултидисциплинарен пристап, кој ги вклучи сите оние науки и дисциплини кои имаат допирни точки со работата на воената полиција. Вклучувањето на одредени безбедосни, криминолошки, психолошки и социолошки аспекти ќе овозможат сеопфатно разгледување на активностите на воената полиција во извршувањето на хуманитарни интервенции и мировни операции.

Во проучувањето на предметот на истражувањето се повеќе методи и тоа: дијалектичкиот, историскиот, методот на анализа на содржината и компаративниот метод.

Во овој труд изостана емпириското истражување, и покрај тоа што беше планирано да се изврши интервјуирање и анкетирање на припадниците на воената полиција на армијата на Р.М и армиите на други армии кои имаат учествано во хуманитарни интервенции и мировни операции. Поради чувствителноста на активностите и нивниот степенот на безбедосна класификација, а со тоа и прекршувањето на законот за работа со класифицирани информации овие техники не се применија. Но сето тоа не претставуваше

пречка да се направи една сеопатна и детална анализа на сите аспекти на воената полиција.

Научното значење на ова истражувањето се согледува во продлабочувањето на теоријата која се однесува на работата на воената полиција. Иако активностите кои ги извршува можат да се надополнат и практично, голем дел од унапредувањето на работата се темели врз основа на претходни негативни искуства, затоа теоретската поткованост на сите вклучени во работата на воената полиција треба да биде основа за нивната понатамошна работа. Оттаму, научното значење на ова истражување е насочено кон стекнување на нови и проширени знаења за работата на воената полиција и можност за нивно применување во АРМ. Исто така, оваа истражување ќе помогне и во пополнување на теоретската празнина која се однесува на работата на воената полиција за време на хуманитарните интервенции на кои досега не е посветено доволно внимание.

Општественото значење за работата на воената полиција во мултинационалните мисии и за време на хуманитарните операции, односно за специфичната улога во воспоставувањето и одржувањето на редот и дисциплината и соработката со хуманитарните организации, најдобро може да се согледа доколку се визуелира работата на воената полиција како средство за одржување на општествениот мир. Преку умешното искористување на ресурсите (човечки и материјални) од страна на воената полиција, армиите можат да допринесат за одржување на стабилно општество во кое бројот на немирите и терористичките закани ќе биде сведен на минимум.

1. НАСТАНОК И РАЗВОЈ НА ВОЕНАТА ПОЛИЦИЈА КАКО ПОСЕБЕН СЕГМЕНТ ВО РАМКИТЕ НА ВООРУЖЕНИТЕ СИЛИ

1.1. Историја на војувањето и појавата на првите специјални воени единици

Во една од најстарите досега познати студии за војната „За воената вештина“, истакнатиот воен мислител на древна Кина Сун-Цу-Ву¹³, кој живеел во почетокот на V век п.н.е меѓу другото забележал дека војната е големо државно дело од кое зависи судбината на државата, нејзиниот живот и смрт, со што сакал да укаже на општествената улога на војната и за нејзината исклучителна важност за животот на луѓето. Меѓутоа, иако мнозинство од мислителите од овој период војната ја сметале за природна и нужна појава во односот меѓу народите или државите. Во стара Кина имало и мислителите кои ја осудувале војната, така мислителот на стара Кина Менециус во своите трудови истакнувал дека народот е против војната и дека повеќе е заинтересиран за мирен живот. Во врска со таквиот став Менециус пишувал „Владетелите кои својот народ го водат во војна прават големо злосторство“.¹⁴

Од овој период потекнуваат и првите правила за водење војна. Според кинеските правила, војна можеле да водат само независните држави меѓу себе, за разлика од древна Кина, во стара Индија многу поретко се наоѓаат мислителите кои ја осудуваат војната. Напротив војната се сметала „за вечен поредок на овој свет“. Причината за таквото сфаќање на војната е во тоа што, во тој период индискиот потконтинент го сочинувале помали државички кои често војувале меѓу себе.

Слични идеи преовладувале и во другите делови на светот во периодот на раниот робовладетелски систем, од што може да се заклучи дека феноменот на војната имал

¹³ Сун Цу, Умешноста на Војувањето, Скопје, Штрк, 1996, стр.14-16

¹⁴ Robert Eno, Mencius, 2016, <http://www.indiana.edu/~p374/Mengzi.pdf> (25.05.2014)

значајно место во мислата кај многу стари народи. При тоа може да се истакне дека во овие стари трудови, војната не е разгледувана онака сеопфатно како во подоцнежните периоди на развојот на човечкото општество, затоа што раниот робовладетелски период, ако се исклучи студијата на Сун-Це-Ву речиси и нема теориски трудови кои ја третираат војната, туку определени ставови за војната можат да се најдат во описите на некои конкретни војни или во контекстот на разгледување на други прашања што имаат посредна врска со војната. Нешто повеќе за сознанијата на војната во стариот век, во периодот на поразвиениот робовладетелски систем даваат мислителите на античка Грција: Хераклит, Платон, Аристотел и други. Општ заклучок за сфаќањето на потеклото и општествената суштина на војната во стариот век е:

- Дека војната се сметала за природна и неизбежна состојба во односите меѓу народите и државите, и
- Дека ваквото сфаќање произлегува од општествената природа на робовладетелскиот систем во кој робовите биле основно средство за производство и општествена репродукција на системот, а основен мотив определениот економски интерес.

За сфаќањето на општествената суштина на војната во средниот век е карактеристично што војната и нејзините причини се толкуваат како израз на божјата волја. Доминацијата за ваквите сфаќања за војната произлегуваат од објективните услови во кои живееле луѓето во феудалниот општествен систем. Врзаноста на човекот за земјата, неговата непосредна зависност од природните сили и монополот на црквата врз духовниот живот на луѓето, условиле религиска, односно теолошка свест да стане доминантен облик на свеста, која објаснувањето на овоземските појави не ги бара во стварноста, туку надвор од неа во Бога. Раното христијанство и првите христијански мислителите остро ја осудувале војната како акт на насилство. Попрво тие го осудувале секое насилство како нешто што е спротивно на сите христијански принципи, а особено на принципот „не убивај“.

Според горенаведеното за војната може да се каже дека војната е облик на драстичен конфликт меѓу општествата, во кои заради остварување на проектирани политички цели и двете страни ги користат сите форми на насилство, преферирајќи го

вооруженото насилство како најдоминантно во најголемиот тек на судирот. Во тој поглед на констатирањето војната е несомнено најспектакуларна општествена појава. Историјата всушност започнала како историја на вооружени судири и малку е веројатно дека никогаш нема да престанат да бидат историја. Во војните исчезнаа сите познати цивилизации и во нив се појавија речиси сите познати цивилизации. Со војната се легализира и се воспоставува определена позиција на подолг или пократок рок на определен општествен тип на чело на човештвото. Со еден збор војната е еден определен општествен тип на чело на човештвото.

Еден од првите записи во историјата за воената полиција започнува во античка Македонија. Александар Велики¹⁵ направил единица на војници - чувари кои ќе бидат за лична заштита и контрола на другата војска. Оваа елитна единица била позната како „Somatophylakes“¹⁶. Повеќето од овие луѓе биле извлечени од престижната македонска коњаница позната како „Hetairoi“.¹⁷

Овие војници на Александар беа најдобрите коњаници во светот во тоа време. Како едни од најдобро обучените и опремени војници во војската на Александар, „Hetairoi“ беа и најдобар избор за заштита на Александар.

Римјаните позајмиле многу работи од Македонците и Спартанците, вклучувајќи ја идејата за лична гарда за нивните лидери. Преторијанската гарда¹⁸ првично била формирана со цел да се заштитат римските генерали во битките. Со текот на времето, сепак, единицата на крајот се претвора во лична сила за заштита на императорите и контрола на останатите единици. Во еден случај, Преторијанската гарда спречила заговор

¹⁵ Jona Lendering, Somatophylax (Bodyguard), <http://www.livius.org/articles/concept/somatophylax-bodyguard/> (22.02.2014)

¹⁶ Waldemar Heckel, The Marshals of Alexander's Empire, The Somatophylakes A. (Career Progress, Routledge, London, 1992), стр. 237

¹⁷ Waldemar Heckel, Lawrence A. Tritle, Alexander the Great: A New History, (Blackwell publishing, UK, 2009), стр. 94

¹⁸ Sandra Bingham, The Praetorian Guard: A History of Rome's Elite Special Forces, (I.B.Tauris, London, 2013) p.1

на римските сенаторите да го убие царот Калигула и именува неговиот чичко Клаудиј, како император на Рим.

Потребата за заштита на владетелите и контрола на војската не е ексклузивна за Европа. Источна Азија, исто така сведочи за подемот на елитни единици за лична заштита. Во Јапонија, околу 900 во н.е., самураите се истакнале како вид на воена полиција. Првично, на самураите служеле како феудални војници во Јапонија на благородништвото. Сепак, со текот на времето тие станале висока класа на војници во феудална Јапонија. Всушност, самураите подоцна ќе се покажат од витално значење за шогунатот на воената влада која владеела во Јапонија до крајот на 19 век и ќе одржуваат ред и мир во населените места. Како Јапонија и Кина, исто така, имала елитни единици контрола на војската и заштита на нивните цареви. Сепак, овие единици се менувале со династиите на Кина. Бидејќи раните воено полициски единици за заштита имале високо почитувани улоги, тие често стануваат дел од националната традиција.¹⁹

1.2 Причини за појавата на воената полиција и нејзино настанување

Воената сила претставува облик на политичка сила, нејзин составен и најзначаен дел. Во суштина, воената сила претставува еден од облиците на општествената сила и значаен аспект на политичката сила на нациите, субнационалните групи и националните движења на определана држава. Поимот воена сила во научна мисла се дефинира на различни начини, односно во теоријата на војната и воената сила постојат голем број на дефиниции во зависност од основните премиси кои авторите ги поставуваат при нивните обиди за прецизно детерминирање и дефинирање на овој сложен феномен. Во тој контекст, генерално можеме да утврдиме две групи на теоретски определби на воената сила кои се дијаметрално спротивни. Според едни тврдења, воената сила на една држава ја сочинуваат

¹⁹ <https://www.britannica.com/topic/samurai#accordion-article-history> (22.02.2014)

нејзините вооружени сили-нејзината армија, војска, додека другата категорија на теоретски определби воената сила се поистоветува со целокупната моќ на државата.²⁰

Силите за специјални операции, познати уште како „специјални сили“ или „командоси“, претставуваат релативно мали воени единици, подготвени и обучени за разузнавање, неконвенционални војна и специјални операции. Овие исклучителни единици зависат од својата издржливост, брзина, самоувереност и вештина за тимска работа. Уште во антиката било забележано дека редовната војска често е неспособна да извршува некои специфични задачи, од кои често зависи исходот на војната. Овие задачи се поврзани со разузнавање на противникот, тактиката за водење на борба, навиките (изборот на погодно време за напад, на пример), демобилизирање на војската, организирање на отпор и ред други. Сето ова ги принудило големи воени умови да создадат специјализирани борбени единици за задоволување само на овие потреби. Од друга страна, некои конфликти водени со векови предизвикале еволуција од само обични војници да прераснат во високо специјализирани организации со обучен персонал. Можеме да сретнеме многу примери за прототип на специјални единици во средновековието. Партизанските движења почнуваат да стануваат видлив политички и воен фактор уште во почетокот на 20 век, како што и се зголемува важноста. Особен замав зазема по Втората светска војна, подоцна и во Латинска Америка каде различните политички фактори принудуваат голем дел од населението да се вклучи во герилската војна. Во втората половина на 20 век практично се водат исклучиво партизански војни (Виетнам, Авганистан и др.), во кои специјалните единици стекнување популарност и докажуваат потребата од нив.

Појавата на воената полиција и причините за нејзино настанување водат потекло во повеќе региони во светот. Кралската воена полиција на Велика Британија тврди дека има историја на служење на круната и нацијата подолго од било кој полк или корпус на воената полиција што се протега назад кон најмалку 1241 година, кога Хенри II го назначи Вилијам од Касингам²¹ како Воен „Наредник на мирот“. Тој и неговите под наредници

²⁰ Митко Котовчевски, Полемологија, Филозофски факултет, Скопје, 2011, стр.34

²¹ G. R. Stephens, Speculum 1941 16:2, 216-223

биле предците на современите Кралската воена полиција. Првиот познат Provost Marshal²² во англиската историја на кој постојат пишани податоци, е еден сер Хенри Гулдефорд (или Guylford) назначен во 1511 година како Provost Marshal и е одговорен за одржување на дисциплината во рамките на англиските војски заедно со личната безбедност на кралот. Тој, исто така, бил опишан како прва и најголема чест на Армијата.

Првата воено полициска единица се формира во 1813 година²³, кога војводата од Јорк, командант на шефот на британската армија предложи формирање на корпус на коњаница на Генералштабот да биде додаден кон Генералниот Аѓутант. На командантите на коњаничкиот полк тогаш им беше наредено да ги достават имињата на војници за служба во оваа нова единица, кои беа доделени на секоја дивизија на Полуостровската армија, слично на денешните Provost единици, кои се распоредени на Британскиот остров.

Се до доделувањето на посебни униформи, членовите на коњаничкиот корпус беа идентификувани од страна на црвена шамија врзана околу десното рамо на нивната оригинална униформа, која се смета дека има потекло на познатата „црвена капа“. Иако распуштена во 1814 година на крајот на Полуостровските војни, по поразот на Наполеон во битката кај Ватерло, Војводата од Велингтон повторно формирал штаб на корпус на коњаница на полицијата на окупаторската британска армија во Франција.

Во 18 век во САД²⁴ како настанок на модерната воена полиција се смета времето на Американската револуција кога Генералот Џорџ Вашингтон побарал да се создаде позиција Provost Marshal во Континенталната армија. Главна причина за настанок на Provost Marshal била потребата да се справи со дисциплинските постапки во армијата. Во јануари 1776 година, Вилијам Маруни бил назначен како прв Provost Marshal на Континенталната армија. Provost Marshal-от се базирал врз војниците кои привремено се составени од други единици и имал потешкотии за спроведување на дисциплина. На 20

²² William K. Emerson, *Encyclopedia of United States Army Insignia and Uniforms*, (University of Oklahoma Press, London), 1996, p.394

²³ Carl C. Hodge, *Encyclopedia of the Age of Imperialism*, Greenwood, London, 2008 1800-1914 p. 638

²⁴ Bob Ruppert, "Bartholomew von Heer and the Marechaussee Corps". Naperville, IL: (Journal of the American Revolution, 2014).

мај 1778 година, Конгресот воспоставил Provost корпус, кој Вашингтон го нарекува „marechaussee“. Капетан Вартоломеј фон Хер, полицаец од германско говорно подрачје од Пенсилванија, бил назначен за прв командант на marechaussee на 1 јуни 1778 година според новата организација, Provost Marshal²⁵ е одговорен за војниците под истрага и за казни, додека marechaussee бил задолжен за спроведување на редот во Континенталната армија. Marechaussee корпусот бил формиран исклучиво како полициска организација, а бил организиран и опремен како лесна војска, искористувајќи ја својата брзина за да им помогне во движењата на војниците и затворениците кои се движат од бојното поле. Marechaussee го штителе задниот дел и крилните делови на армијата за време на движењето на војниците, бара предавници, чувале речни премини и биле ангажирани во борба кога било потребно, како во битката на Спрингфилд. Корпусот Provost бил распуштен во ноември 1783 година. Во 1863²⁶ година, е основана Канцеларијата на Provost маршалот и го надгледувала резервниот корпус на ветерани (РКВ). Во Американската граѓанска војна, РКВ го одржувала редот и законот во области на гарнизонот, додека други Provost стражарски единици служеле на линиите на фронтот. По војната, Канцеларијата на Provost маршалот била затворена и распуштена армијата на Унијата.

Комплексноста на војување за време на Првата светска војна доведува до потребата од корпус на специјално обучени војници да се справи со огромен број на воени затвореници и контрола на движењето на војниците и потрошен материјал во зоните на работа. Секторот за воено полициска обука е основана 9 септември 1918 година во Caserne Changarnier во Autun, Франција. По војната, бригадниот генерал Хари Хил Бандхолз, кој служел како Provost Marshal на американските Експедициски сили, предложил формирање на постојан воено полициски корпус. Иако Конгресот не постапил по оваа препорака, било

²⁵ Jim Rogers, "Tet Offensive: The Battle That Changed MP History," Guidon, 10 September 2015, p. A2, http://www.myguidon.com/index.php?option=com_content&task=view&id=19081, accessed on 26 January 2017

²⁶ David L. Valuska; Reppert, Byron. "The Marechaussee: von Heer's Provost Corps. A Pennsylvania German Unit" <https://army.togetherweserved.com/army/servlet/tws.webapp.WebApp?cmd=ShadowBoxProfile&type=BattleMemoryExt&ID=58524> Accessed on 12 November 2011.

дозволено уредување на воено полициски единици во Измена на Законот за национална одбрана од 1920 година.

Корените пак на воената полиција во германските вооружени сили може да се проследат наназад до формирањето на „Proffoss“ во 16-от век во тогашна Прусија, како и создавање на Feldjagerkorps zu Pferd²⁷ (потоа изменета во Reitendes Feldjagerkorps) од страна на Фридрих II во 1740. Примарните должности на Reitendes Feldjagerkorps била да го контролира сообраќајот, да се пренесуваат важни пораки и да се заштитат членовите на кралското семејство. Овие првични воено полициски формации служеле во германската армија во Наполеонските војни и француско-пруската војна. На почетокот на Првата светска војна германската војска имала 33 единици на Feldgendarmarie²⁸, составени од околу 60 мажи подофициери во секоја од нив. Пред завршувањето на војната биле проширени на 115 единици, но сите тие биле распуштени на крајот на војната.

1.3 Законска регулатива и основни документи кој ја пропишува работата на воената полиција

Во извршувањето на мултинационални мировни операции и хуманитарни интервенции се вклучени повеќе армии кои располагаат со различни техники, тактики, опрема, бројност и други ресурси. За нивно заедничко функционирање се потпишуваат договори со кои се обезбедува нормално функционирање и надминување на разликите кои ги имаат посебните нации. Овие документи се изработуваат и прилагодуваат врз основа на државните воени и цивилни закони на секоја од коалициските земји. Потпишувањето на договорите не значи откажување од сопствените стандардни оперативни процедури туку

²⁷ Otto Heym: Die Geschichte des Königlich preußischen Reitenden Feldjägerkorps von 1740 bis 1919. Berlin 1926 p.28

²⁸ Nigel Askey, Operation Barbarossa: the Complete Organisational and Statistical Analysis and Military simulation, Volume IIA, Lulu publishing, USA, 2013 p.7

нивно прилагодување на условите на земјата домаќин и другите нации кои учествуваат во мултинационалната операција. Договорите потпишани за меѓусебна соработка се комплементарни со цивилните закони на сите земји вклучени во мисиите.²⁹

Во согласност со демократските принципи за рамноправност пред законот, воената полиција е задолжена рамноправно да ги заштити сите граѓани без дискриминација и без разлика на полот, расата, бојата, јазикот, религијата, мислењето, социјалното, националното или етничкото потекло, имотот, местото на раѓање или друг статус. Според меѓународните човекови права, државите се задолжени да обезбедат „право на безбедност на лицето и заштита од страна на државата од насилство или телесни повреди, било да се предизвикани од воени службеници или од некоја одредена група или институција“. Згора на тоа, ранливите групи или лица треба да уживаат посебна заштита. Заштитата и унапредување на лица кои им припаѓаат на националните малцинства е „клучен фактор за демократија, мир, правда, и стабилност во рамките, и помеѓу државите членки на ОБСЕ“³⁰. Поради тоа, воената полиција мора да вложи напори за да ги искористи своите специјални и уникатни овластувања во борбата против дела поттикнати од расизам и ксенофобија. Гарантирањето на рамноправна заштита на сите пред законот и забранува на воената полиција да врши дискриминација на лица врз основа на расата, полот, религијата, јазикот, бојата, политичките мислења, етничкото потекло, имотот, местото на раѓање или друг статус. Дискриминаторско воено-полициско работење влијае на криминализација на целокупните заедници и на нивно обесправување.

Во овој контекст, мора да се посвети посебно внимание на практиката на етничко профилирање. Профилирањето, само по себе, може да биде корисно средство за овластените службени лица при извршување на нивните задачи. Сепак мора да се избегнува пристрасното профилирање (пр. Селектирање на лица исклучиво врз основа на некоја општа особина на некоја група). На пример, фактот што некој припаѓа на одредена

²⁹ NATO, AAP-03 (Production, Maintenance and Management of NATO Standardization Documents), November 2011, p.11

³⁰ Обединетите нации, Универзална декларација на човековите права (Чл. 12; Совет на Европа, Европска конвенција за човекови права/Конвенција за заштита на човековите права, Чл. 8)

(етничка) група³¹ за која што постои стереотип дека веројатно е вклучена во тероризам, не може да се користи како основа за сомневање. Дискриминаторската практика на профилирање на ромските и исламските групи присутна ширум Европа, државите членки на ОБСЕ ја идентификуваа како посебен проблем. Треба да се избегнува несоодветното и многубројно присуство на воената полиција во малцинските заедници, почнувајќи од несразмерниот број на патроли и заканувачкото однесување кон специфични групи или одделни заедници, се до присуството на тешко вооружени воени единици од време на време.

Воените полицајци во армијата, во најголема можна мера, ги уживаат социјалните и економските права како и полициските службеници. Тие имаат право да организираат и учествуваат во организации. Исто така, имаат право на соодветен надоместок за да се охрабрат да ги исполнуваат високите професионални стандарди кои се очекуваат од нив. Понатаму, полицајците треба да бидат пензиски и здравствено осигурани и треба да им се овозможат посебни здравствени и безбедносни мерки вклучувајќи и опрема и обуки, како и оперативни процедури земајќи го предвид специфичниот карактер на работата во воената полиција. Службените лица кои работат според законот и професионалниот кодекс „имаат право на активна морална и физичка поддршка од страна на заедницата“ на која и служат и да се почитувани од страна на нивните претпоставени и колеги. Затоа статусот на воените полициски службеници треба да биде таков што ќе им обезбеди признание и поддршка од армијата и народот. Против воените полицајци нема да се поведат административни санкции или други казни, доколку пријават кршење на кодекс на однесување од страна на нивни колеги.³² Дисциплинските мерки превземени против воен полицаец се предмет на разгледување од посебна воена комисија и воен суд. Како обични граѓани, воените полициски службеници имаат право на одбрана, правично и навремено судење, и право на молчење во текот на постапката која се води против нив.

Постојат многу договори кои се потпишуваат пред извршувањето на мисиите и тие варираат и се менуваат со времето, па затоа овде ќе ги набројам опишам дел од

³¹ Совет на Европа, Европска комисија против расизам и нетолеранција (ECRI), Општа политичка препорака бр. 7 за домашна легислатива за борба против расизмот и расната дискриминација (2003).

³² Обединетите нации, Кодекс на однесување за овластени службени лица (цит.дел. забелешка бр.5), Чл.1 и 2;

Станазите и Станреците. Овие документи се широко прифатени од повеќето армии во светот и истите важат и за членки на НАТО и за земји кои не се сеуште членки.

Станак е документ за стандардизација кој го специфира договорот на коалициските земјите да имплементираат стандард, во целост или делумно, со или без исклучоци за да се постигне интероперабилност.³³ Самиот збор СТАНАГ всушност е скратенка од „Standardization agreements“ што во превод значи стандардизирани договори. Интероперабилност претставува можност повеќе нации да дејствуваат кохерентно, ефективно и ефикасно за да се постигнат заеднички, тактички, оперативни и стратешки цели.³⁴

Стандардизација претставува развивање и имплементација на концепти, доктрини, процедури и тактики за да се постигнат или одржат компатибилност и содејство кои се неопходни да се постигне бараното ниво на интероперабилност или да се оптимизира употребата на ресурсите во теренските операции, материјалите и администрацијата. Станакот треба да се имплементира, каде е возможно, и да се постапува според него во максимална примена. Станакот претставува документ различен од стандардите кој покрива една или повеќе области кои се од интерес за коалициите. За различни операции постојат посебни станазии во кои се опишани процедурите за извршување. Во некои случаи е возможно некоја земја учесник да се из земе од одреден станак поради неможност да одговори на задачите и мисиите кои се определуваат со него.

Како едни од поважните НАТО Станазии кои ги користат во членките на НАТО но и во земјите кандидати за членство на НАТО се:

STANAG 2014 Наредби на операции, Предупредувачки Наредби и Административни / логистички Наредби

STANAG 2019 Воени симболи

³³ NATO, AAP-03 (Production, Maintenance and Management of NATO Standardization Documents), November 2011, p.14

³⁴ NATO, AAP-03 (Production, Maintenance and Management of NATO Standardization Documents), November 2011, p.9

STANAG 2022 Разузнавачки извештаи

STANAG 2023 Одбележување на воен товар за меѓународно движење од страна на меѓународните Средства за транспорт

STANAG 2034 Постапка за снабдување на муниција

STANAG 2041 Оперативни наредби, табели и графикони за патот на движење

STANAG 2047 Аларми на опасност или напад (само за NBC и воздушен напад)

STANAG 2067 Контрола и враќање на загубени војници

STANAG 2070 Вонредни воени погребни процедури

STANAG 2077 Воени наредби (копнени сили кои не се членки на НАТО)

STANAG 2079 Контрола на безбедност на сили и реон за поддршка

STANAG 2084 Ракување и пријавување на заробени непријатели опрема и документи

STANAG 2085 Комбинираната воена полиција во НАТО

STANAG 2091 Контрола на движење на населението

STANAG 2101 Принципи и процедури за воспоставување врска

STANAG 2103 Известување за нуклеарна детонација, радиоактивни последици и биолошки и хемиски напади и предвидување на Глобални опасности

STANAG 2104 Пријателско предупредување нуклеарен напад

STANAG 2109 Поштенски организација за вооружените сили на НАТО во време на војна

STANAG 2113 Уништување на воено-техничка опрема

STANAG 2115 Потрошувачка на гориво единица

STANAG 2128 Процедури за набавка на Медицински и Стоматолошки компоненти

STANAG 2133 Проценка на слаби точки за хемиски и биолошки опасности

STANAG 2135 Процедури за логистичка помош на итни случаи

STANAG 2150 Стандардите на НАТО за познавање за NBC одбрана

STANAG 2154 Правилник за движењето по патиштата за воени моторни возила

STANAG 2155 Документи за движење по патиштата

STANAG 2159 Идентификација на движење, контрола и Сообраќајна контрола на лица и возила

STANAG 2165 Прогноза за движење на - железнички, патен, воздушен и воден сообраќај

STANAG 2353 Оценување на одбранбени способности на NBC

STANAG 2500 Прирачник на НАТО на медицинските аспекти за одбранбени операции на NBC

STANAG 2828 Воени палети, пакети и контенери

STANAG 2829 Опрема и материјали за ракување

STANAG 2832 Ограничувања за транспорт на воена опрема по пруга од страна на европските железници

STANAG 2834 Работењето на Технички информативен центар за експлозивни направи и отстранување (EODTIC)

STANAG 2873 Концептот на работење на медицинската поддршка во NBC околина

STANAG 2879 Принципите на медицинската политика во управување со ситуација со масовни жртви

STANAG 2885 Процедури за постапување, прифатливоста и обезбедување на вода за пиење во областа

STANAG 2889 Обележување на опасни средини и правци низ нив

STANAG 2925 Воени палети, пакети и контенери за муниција

STANAG 2926 Постапките за конејеризација на воена опрема

STANAG 2937 Стандардизација на оброци за во борба

STANAG 2938 Транспорт на воена муниција и експлозиви во патниот сообраќај

STANAG 2959 Постапување на жртвите во хемиска животната средина

STANAG 2961 Класи на снабдување

STANAG 2967 Логистички известувања

STANAG 3093 НАТО воздушен транспорт и одговори за воздушен транспорт (NARAT и TRANSAR)³⁵

STANAG 3149 Минимален квалитет надзор на нафта производи

STANAG 3345 Форми и податоци за планирања на воздушни летови

STANAG 3466 Одговорности на единиците за воздушен транспорт и кориснички единици на утовар и растовар на транспортен авион во тактички операции за воздушен транспорт

STANAG 3468 Деловник и оперативни одговорности за постапките за транспорт на стока со хеликоптери

³⁵ Standing Rules of Engagement/Standing Rules for the Use of Force

STANAG 3543 воздушен транспорт на товар или патници - Постапување со системи за информации

STANAG 3572 Размена на информации за тактички воздушни транспортни операции

STANAG 3854 политики и процедури за воздушен транспорт на "Опасен по живот" товар.

Закон за вооружен конфликт „*LOAC*“³⁶ е основата на меѓународниот закон со кој се регулира однесувањето за време на вооружен конфликт (*jus in bello*)³⁷. Законот за вооружени конфликти не се однесува на меѓународниот закон со кој се уредува кога тоа е дозволено да се вклучени во вооружен конфликт (*jus ad bellum*). Темелните вредности на законот за вооружени конфликти „*LOAC*“. Како прво треба да се направи баланс меѓу воени потреби и човештвото. Потоа да се направи разграничување помеѓу цивилите / цивилни објекти и воените цели. Сите страни во конфликтот, држави или организации подеднакво се третираат во своите права и обврски. Употребата на вооружена сила за да се постигне легитимни цели во војската е незаконско наспроти човештвото. Употребата на вооружените сили, без разлика на причината, е ограничен со универзална смисла на човековото достоинство.

Првите правила за човештвото во вооружени конфликти датираат од пред 4000 години. Во древна Индија, законот на Ману вклучува правила во кои се бараат сочувство кон невооружени или повредени противници. Исламот ја утврдува потребата за почитување на правда и еднаквост, како основен принцип на своето хумано размислување. Во 1864 година, беше усвоена првата Женевска конвенција. Во 1949 година, се донесени четирите Женевски конвенции како што стојат денес. Потоа во 1977 година, беа усвоени два дополнителни протоколи. Во 2006 година, „*ICRC*“ произведува една студија на 161 правила, од кои повеќето се применуваат во сите конфликти (вклучувајќи ги и оние кои се однесуваат „*ANSAS*“).

Меѓународниот закон за човекови права се однесува на основните неотуѓиви права на кои едно лице е инхерентно право. Овој закон се однесува на сите лица и важи во секое

³⁶ Rain Liivoja, Tim McCormack, Routledge Handbook of the Law of Armed Conflict, NY, 2016, p.83

³⁷ Jus in bello - Jus ad bellum, International Committee of Red Cross, 29 October 2010, <https://www.icrc.org/en/war-and-law/ihl-other-legal-regimes/jus-in-bello-jus-ad-bellum>

време, на пример, во мир и во ситуации на вооружен конфликт. Може во некои случаи да биде ограничена или суспендирана, во согласност со строги правила. Некои права се апсолутни и никогаш не може да бидат ограничени или суспендирани, на пр. Забрана на мачење и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување.

„LOAC“ и Меѓународниот закон за човекови права

„LOAC“ се однесува само за време на вооружениот конфликт за да ги ограничи нејзините негативни ефекти „IHL“³⁸: се однесува на сите времиња за да се обезбеди почитување и заштита на основните права на поединците. Многу од правилата се исти, на пример: апсолутна забрана за тортура, додека некои се различни, на пример: „IHL“ заштитува слободата на изразувањето.³⁹ Еве и некои правила на војниците за немеѓународен вооружен конфликт:

1. Да се таргетираат само воени цели и да не се напаѓаат цивили или цивилни објекти.
2. Кога се напаѓаат воени цели, да се осигура дека колатералната штета не е претерано голема.
3. Превземање на сите практично изводливи мерки на претпазливост за да се избегне или минимизира колатерална штета.
4. Да не се користи незаконско оружје или да се вклучат незаконски методи на војување.
5. Да се соберат и згрижат ранетите и мртвите, било пријател или непријател.
6. Однесувњето кон сите луѓе да е хумано и да ги почитува нивните основни права. Да се спроведат и да не се повредуваат оние кои ќе се предадат и да има соодветен човечки третман кон нив.

³⁸ Daniel Moeckli, Sangeeta Shah, Sandesh Sivakumaran, David Harris, *International Human Rights Law*, Oxford University Press, UK, 2014 p.46

³⁹ Orna Ben-Naftali, *International Humanitarian Law and International Human Rights Law*, UK, 2011 p.126

7. Да не се користат заложниците како човечки штитови.
8. Да не се дислоцира цивилното население, освен ако е за нивна сопствената безбедност или императивни воени причини. Заштита на цивилното население што е раселено.
9. Да се почитува цивилната сопственост. Да не се запленуваат или крадат цивилни работи.
10. Да се има почит кон жените. Да не се изврши или да се дозволи силување и сексуална злоупотреба против никого.
11. Да се осигура децата да имаат помош и нега кога им е потребна. Никогаш да не се регрутираат деца во вооружени сили или да се користат во судири.
12. Почитување и заштита на медицински персонал и објекти, вклучувајќи ги и оние со ознака на Црвениот крст / Црвена полумесечина / Црвен кристал, и други симболи на хуманитарни организации.
13. Да се овозможи и олесни непристрасна хуманитарна помош за цивилите кои имаат потреба.
14. Воздржување од одмазда и актите на одмазда со кршење на LOAC.
15. Спречување на кршење на законот за вооружени конфликти од страна на сопствени сили. Ако дојде до повреди, да се превземат соодветни чекори за да се испита и да се казнат.

Пред упатување во заеднички мисии сите учеснички прават меѓусебно оценување на нивната борбена готовност по овие договори со заеднички вежби. Во услови на заеднички операции на повеќе нации потребно е да се обезбедат документи со кои ќе се пропише работата на сите учесници. Со овие документи ќе се обезбеди интероперабилност и стандардизација на функционирањето на сите земји учесници. Секоја војска располага со различна опрема, техника, тактики и ресурси кои сега во мултинационалните операции треба да ги користи за заеднички цели.

1.4 Меѓународни регулативи кои се однесуваат на военото хуманитарно право

Цивилните жртви, мачењето заробеници, несоодветниот третман на ранетите и други дејства во актуелните и во неодамнешните конфликти се показател дека и век и пол по потпишувањето на првата Женевска конвенција, меѓународното хуманитарно право не се почитува. За да се спречат хуманитарните катастрофи настанати од војните, првиот приоритет е да се почитуваат нормите што имаат цел да ги заштитат граѓаните. Женевските конвенции се наменети за оние луѓе и области што треба да останат надвор од опсегот на вооружениот конфликт и на кои треба да им се даде помош. Фактот што недржавните актери, како што се терористите, не го почитуваат овој закон на војната, во ниеден случај не треба да биде причина за државите слично да се однесуваат. Во опасност се ставаат животите на илјадници цивили, како и трајната ефективност на мултилатералниот систем со кој беа одредени овие норми и механизми за нивното спроведување.

Пред околу век и половина, на 22 август 1864 година, усвоена е Женевската конвенција за заштита на ранетите во војна, која ги постави темелите на современото хуманитарно право. Тоа беше првата, во светски рамки забележана активност на Меѓународниот комитет на Црвениот крст, основан во 1863 година. Од 8 до 22 август 1864 година е одржан дипломатски собир во Женева, Швајцарија, под името Меѓународна конференција за неутрализирање на воените санитарски служби во копнените војски. Дипломатите, кои претставувале 12 од вкупно 16 земји учесници, на 22 август 1864 година ја потпишале првата Женевска конвенција. Тоа го направиле претставниците на Франција, Швајцарија, Белгија, Баден, Данска, Хесен, Италија, Холандија, Шпанија, Португалија, Пруск и Виртемберг. Со неа е договорена изработка на пишани правила со кои се заштитени жртвите од судири, обврска за давање помош без дискриминирање на ранети и болни припадници на вооружените сили, како и почитување на медицинскиот персонал, транспортните средства и опремата со знакот на Црвен крст. Најзаслужен за основање на

меѓународниот Црвен крст е швајцарскиот хуманист Анри Динан, на кого при усвојувањето на Конвенцијата посебно му помогнал генералот Гијом Анри Дифур.

„... следните дела се и ќе останат забранети во кое било време и на кое било место [...]

- *Насилство врз животот и личноста, особено убиство од секаков вид, осакатување, сурово постапување и мачење;*
- *Земање заложници;*
- *Злосторства врз личното достоинство, особено понижувачко и срамно однесување;*
- *Донесување пресуди и извршување погубувања без претходна пресуда изречена од страна на редовно востановен суд, дозволувајќи ги сите судски гаранции коишто се признати како нужни од страна на цивилизираните народи;*
- *Ранетите и болните се згрижуваат и негуваат.* **“Член 3 (1) и (2), заеднички за четирите Женевски конвенции. 1949 година**

Меѓународното хуманитарно право (МХП) претставува збир на правила, кои од хуманитарни причини, имаат за цел да ги лимитираат ефектите од вооружените конфликти. МХП ги заштитува лицата кои не учествувале или повеќе не учествуваат во непријателствата и ги ограничува средствата и методите на војување. МХП е исто така познато и уште како воено право или како право за вооружените конфликти. МХП е дел од Меѓународното право, кое всушност ги регулира односите меѓу државите. Меѓународното право се имплементира преку договорите помеѓу државите – спогодбите или конвенциите, преку обичајните правила, кои се базираат на успешните практики на државите овие правила да ги воведат како правно-обврзувачки, но и преку базичните принципи. МХП се применува при вооружените конфликти. Но, МХП не ја регулира ситуацијата, кога некоја држава може да употреби сила, ова е регулирано со значаен, но

јасно дистинктиран дел од меѓународното право, кој е содржан во Повелбата на Обединетите Нации.⁴⁰

Голем дел од МХП е содржано во четирите Женевски конвенции од 1949 год. Скоро секоја држава во светот ги има ратификувано и со тоа се има обврзано истите да ги почитува. Конвенциите, понатаму се доразвија и се дополнија со два дополнителни договори: Дополнителните Протоколи од 1977 год. за заштита на жртвите во вооружените конфликти. Други договори кои ја забрануваат употребата на одредени оружја и воени тактики и кои заштитуваат одредени категории на лица и добра:

- Конвенцијата за заштита на културната сопственост во случај на вооружен конфликт, од 1954 година, плус двата дополнителни протоколи на истата;
- Конвенцијата за билошко оружје, од 1972 година;
- Конвенцијата за конвенционални оружја, од 1980 година и нејзините пет протоколи;
- Конвенцијата за хемиско оружје, од 1993 година;
- Конвенцијата од Отава за против-нагазни мини, од 1997 година;
- Факултативниот протокол на конвенцијата за заштита на правата на децата инволвирани во вооружен конфликт, од 2000 година.

Многу норми од МХП денеска се прифатени како обичајно право, т.е. се прифаќаат како базични правила кон кои државите се придржуваат. МХП се применува единствено при вооружени конфликти; не покрива внатрешни тензии или немири, како на пример, изолирани акти на насилство. Правото се применува само откако конфликтот отпочнал, и тоа подеднакво кон сите страни, без оглед на тоа кој прв ја почнал борбата. МХП врши јасна дистинкција помеѓу меѓународен и не-меѓународен вооружен конфликт.

⁴⁰ Повелбата на Обединетите Нации е основачкиот договор за формирање на меѓународната организација позната како Обединетите Нации. Таа беше потпишана во зградата на Воениот Меморијален Центар и Центарот за Сценска Уметност, во Сан Франциско, САД, на 26-ти Јуни, 1945 година од страна на 50 земји. Повелбата претставува основачки договор и сите земји членки се обврзани од нејзините членови.

Меѓународен вооружен конфликт претставува оној вооружен конфликт во кој најмалку две држави се инволвирани. Тие се предмет на широк опсег на правна регулација, вклучувајќи ги и правилата опфатени во четирите Женевски конвенции и Дополнителниот Не-меѓународен вооружен конфликт претставува оној вооружен конфликт кој е ограничен на територијата на една држава, во кој се инволвирани или регуларни вооружени сили кои се борат против групи на вооружени дисиденти, или вооружени групи кои се борат меѓу себе. Многу по лимитиран опсег од правила се применуваат при внатрешни вооружени конфликти и истите ја имаат својата основа во членот 3 кој што е заеднички за сите четири Женевски конвенции, како и многу е битно да се врши диференцијација помеѓу Меѓународното хуманитарно право и Законот за човекови права. Иако одреден дел од правните правила и норми им се слични, овие две законски и правни гранки се развивале подеинечно и се содржат во различни договори и спогодби. Поконкретно, Законот за човекови права - за разлика од МХП - се применува во мирновремени услови, а многу од неговите норми можат да бидат суспендирани за време на вооружен конфликт.

Меѓународното хуманитарно право покрива две области:

- Заштита на лицата кои не учествувале или повеќе не учествуваат во борбите;
- Ограничување на средствата за војување - посебни оружја - и методи на војување, како воени тактики.⁴¹

МХП ги заштитува оние кои не учествуваат во борбите, како цивили или медицинскиот и религиозниот воен персонал. Исто така, ги заштитува и оние кои прекинале со борбените дејства, како ранетите бродоломците и болните, како и воените заробеници. Кон овие категории на лица мора да се води сметка за нивниот живот, како и за нивниот физички и ментален интегритет. Тие исто така уживаат и правна сигурност. Мора да бидат заштитени и кон нив да се постапува хумано во сите услови, без никакви непријателски чувства и изливи. Поконкретно: забрането е да се убива или ранува

⁴¹ Европска конвенција за заштита од тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување, Серија европски договори 126. Текстот е дополнет со одредбите на Протоколите бр. 1 (ETS No. 151) и бр. 2 (ETS No. 15) кои што стапија на сила на 1.3.2002. Советот на Европа

непријател којшто се предал или не е во состојба да се бори, болните и ранетите мора да се прифатат и за нив да води грижа страната во конфликтот на чија територија истите се нашле. Медицинскиот персонал, набавките, болниците и амбулантите исто така мора да се заштитени. Постојат детални правила кои се однесуваат на условите за притворање на воените заробеници и начините со кои ќе се постапува со цивилите кои ќе се најдат под власта на противничката сила. Ова ги вклучува и правата за добивање храна, засолништа и медицинска нега, како и правото за размена на пораки со нивните фамилии. Правото укажува на бројни јасно препознатливи симболи кои можат да се искористат за да се идентификуваат заштитените лица, места и објекти. Главните амблеми се црвен крст, црвена полумесечина и симболите коишто ја идентификуваат културната сопственост и објектите на цивилната заштита.

Меѓународното хуманитарно право ги забранува сите средства и методи на војување кои:

- Не успеваат да направат разлика помеѓу оние коишто директно учествуваат во борбите и оние, како цивилите на пример, кои не учествуваат во борбите, како и оние кои немаат за цел да ги заштитат цивилната популација, индивидуалните цивили и цивилната сопственост;
- Предизвикуваат екстремни повреди или непотребно страдање;
- Предизвикуваат квалитативни и квантитативни или на подолг рок повреди и оштетувања на животната средина.

Хуманитарното право токму во таа насока ја замрзна употребата на многу оружја, вклучувајќи ги т.н. бум-бум куршуми, хемиското и биолошкото оружје, светлосните ласерски оружја, како и нагазните мини. За жал, постојат безброј примери во кои се прекршува МХП. Во пораст, како жртви на војната се јавуваат цивилите. Како и да е, постојат важни случаи каде МХП направило јасна дистинкција во заштитата на цивилите, заробениците, болните и ранетите, како и во ограничувањето на употребата на варварски оружја. Имајќи го ова во предвид, имплементацијата на овој корпус на правни акти кои се применуваат во случаи на екстремно насилство, секогаш ќе претставува голема тешкотија.

Тоа само покажува и докажува дека напорите за ефективна исполнителност остануваат ургентни како и секогаш. Мора да се преземат мерки за да се обезбеди респектот кон Меѓународното хуманитарно право. Државите имаат обврска да подучуваат и да ги едуцираат на правилата на МХП, своите вооружени сили, но и целата јавност. Тие мора да ги превенираат прекршувањата или да ги санкционираат доколку истите се случат. Поконкретно, тие мора да донесат закони за казнување на најсериозните прекршувања на Женевските конвенции и Дополнителните Протоколи, кои се означени како воени злосторства. Државите исто така мора да донесат закони за заштита на амблемите на црвениот крст и црвената полумесечина. Преземени се мерки и на меѓународно ниво: создадени се трибунали за санкционирање на делата кои се извршени во последните два конфликти (за поранешна Југославија и Руанда). Во 1998 година врз основа на Римскиот Статут беше формиран меѓународниот кривичен суд во Рим, за воените злосторства. Без разлика дали станува збор за индивидуалци, влади, невладини организации, здруженија или најразлични други организации, сите ние може да дадеме значаен придонес во имплементирањето и ширењето на знаењата и позитивните ефекти на МХП.⁴²

„Ова не води до сознанието дека хуманитарните принципи се заеднички за сите човечки заедници каде и да се наоѓаат. Кога различни обичаи, ентитети и филозофии ќе се соберат за споредба, истите ќе се претопат во едно, нивните специфичности ќе се елиминираат, ќе остане чиста супстанца која всушност претставува наследство на целото човештво“.⁴³ Идејата дека човештвото мора да биде заштитено од последиците од војната може да се најде помеѓу сите луѓе од „Antiquits“. Беше само деветнаесетиот век кога се направија позначајни напори за да се направи војната што е можно похумана. Судбоносен и одлучувачки момент беше создавањето на МКЦК во февруари 1863 година и потпишувањето, во август 1864 година, на Женевската конвенција за подобрување на судбината ранетите на бојното поле, кој всушност го сигнализираше раѓањето на меѓународното хуманитарно право.

⁴² Црвен Крст на Македонија, <http://ckrm.org.mk/mk>, 10.02.2015

⁴³ Жан Пицтет, Меѓународна димензија на хуманитарното право, со потпишувањето на Женевската конвенција од 22 август 1864 год

Договорното право и обичајното меѓународно хуманитарно право се главните извори на хуманитарното право. За разлика од договорното право (на пример: четирите Женевски конвенции), обичајното хуманитарно право не е пишано. Едно правило претставува обичај доколку рефлектира одредена државна практика, а истовремено постои и барање од меѓународната заедница, државата да потврди дека токму таа практика заменува соодветна законска материја. Додека договорите ги засегаат само оние држави кои ги ратификувале истите, обичајните правни норми важат за сите држави. Четирите Женевски конвенции од 1949 год. и нивните Дополнителни Протоколи претставуваат основните инструменти на хуманитарното право.

*„Со зачувување сфера на хуманост во самото средиште на вооружениот судир, меѓународното хуманитарно право го држи отворен патот кон помирување и придонесува не само за повторно воспоставување на мирот меѓу завојуваните страни, туку и за поттикнувањето хармонија меѓу народите.“*⁴⁴ Во МХП, заштитени лица се оние врз кои поединечните договори се применуваат, односно кои се заштитени со правните норми дадени во тие договори и кои уживаат одредени права кога се наоѓаат под власт на противникот. Да биде појасно, заштитени лица се оние кои во услови на војна имаат одредени бенефити врз основа на потпишаните договори, но и на обичајното хуманитарно право. Конкретно, заштитени лица се ранетите, болните, бродоломците, воените заробеници и други лица кои се лишени од слобода, како резултат на конфликтот, цивили и други лица кои веќе не учествуваат во конфликтот, медицинскиот и религиозниот персонал, персоналот на организациите за помош, персоналот на организациите на цивилната одбрана и медијаторите. Во случај на вооружен конфликт постојат и т.н. заштитени објекти. Тука спаѓаат културната сопственост и други цивилни објекти како и воените медицински установи и амбуланти. Цивилите подлежат на заштита кога, како резултат на меѓународен вооружен конфликт или при окупација, ќе се најдат во рацете на страна која не е од иста националност. Овој дел е опишан во Четвртата

⁴⁴ Интер-парламентарна унија. 1993 година. 90-та Конференција

Женевска конвенција поврзана со Заштитата на Цивилите во услови на војна од 12 август 1949 година, особено во член 4.⁴⁵

Воен заробеник претставува борец, најчесто припадник на вооружените сили на една страна во меѓународен вооружен конфликт или е индивидуалец кој ужива еквивалентен правен статус, но кој паднал под власт на спротивната страна во конфликтот. Во индивидуалци кои уживаат еднаков правен статус спаѓаат воените кореспонденти, набавувачите на залихи, трговскиот екипаж на воените и цивилни воздухоплови, како и цивили кои спонтано земале оружје во рака да ја спречат инвазијата на непријателот (член 4, Трета Женевска конвенција од 1949 година). Во случај на сомнеж, секое лице кое ќе земе учество во непријателствата ќе се здобие со статус на воен заробеник (член 45.1, Дополнителен Протокол 1 од 1977)⁴⁶. Третата Женевска конвенција од 1949 година се однесува на воените заробеници. Во 1859 година, Швајцарскиот банкар Анри Динан бил сведок на ужасната реалност на ранети војници кои биле оставени без било каква помош на бојното поле близу Солферино.

„Кога изгреа сонцето на дваесет и петти јуни 1859 година, ги разоткри најужасните глетки коишто можат да се замислат. Тела на луѓе и коњи го покриваа бојното поле: трупови беа расфрлени по патиштата, ендеците, клисурите, грмушките, полињата [...] Кутрите ранети мажи коишто беа собирани во текот на целиот ден беа бледи како духови и исцрпени. Некои, коишто беа најтешко ранети, имаа стаписан изглед како да не можеа да го сфатат тоа што им го кажуваа [...] Други беа вознемирени и возбудени од напнатост на нервите и потресени од спазматично тресење. Некои, коишто имаа широко отворени рани од коишто веќе почнуваше да насира инфекција, беа речиси излудени од страдање. Тие молеа да бидат спасени од мизеријата, и се превиткуваа со искривени лица во костецот на нивната борба со смртта.“⁴⁷

⁴⁵ Protocole additionnel aux Conventions de Genève du 12 août 1949 relatif à la protection des victimes des conflits armés internationaux (Protocole I), 8 juin 1977. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.

⁴⁶ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.

⁴⁷ Henry Dunant: A Memory of Solferino. ICRC, Geneva 1986, ISBN 2-88145-006-7

Неговата иницијатива да се обезбеди заштита на ранетите и болните на бојното поле, вродила со плод со потпишувањето на Женевската конвенција од 1864 година. Со текот на времето оваа заштита била постојано надградувана. Истата добила детален правен режим и столб со донесувањето на Женевските конвенции од 1949 година и Дополнителните Протоколи од 1977 година. Првата Женевска конвенција се однесува на ранетите и болните, втората ја проширува заштитата на бродоломците. Овие договори специфично утврдуваат дека ранетите, болните и бродоломците мораат да бидат заштитени и респектирани се додека отсутствуют од борбени дејства.

Четириите Женевски конвенции од 1949 година и Дополнителните Протоколи од 1977 година се однесуваат не само на заштита на ранетите, болните и бродоломците, туку и за лицата кои се грижат за нивните психички и духовни потреби – медицинскиот персонал, административниот помошен персонал и религиозниот персонал (ЖК1 член 24, 25; ЖК2 член 36, 37; ДП1 член 8(ц) и (д), кои не смеат да бидат нападнати и на кои мора да им се дозволи да ги исполнат нивните медицински и религиозни должности (ЖК1 член 24-27; ЖК2 член 36, 37; ДП1 член 15-20; ДП2 член 9, 10). МХП исто така има воспоставено сеопфатна и детално разработена заштита за медицинските тимови, транспортерите и медицинските материјали (ЖК1 член 19-23, 33-37; ЖК2 член 22-27, 34, 38-40; ЖК4 член 18, 21-22; ДП1 член 8(е)-(ј), 12-14, 21, 22; ДП2 член 11).

Во согласност со МХП, културната сопственост е заштитена од било каков акт на насилство (уништување, крајби, реквизиција, акти на репресалија или одмазда...). Во прилог на ова, употребата на културната сопственост за поддршка на воени дејствија исто така е забранета (член 53 од Дополнителниот Протокол 1 и член 16 од Дополнителниот Протокол 2). Амблемот за вршење јасна дистинкција содржан во член 6 од Хашката конвенција од 14 мај 1954 за Заштита на Културната Сопственост во случај на вооружен конфликт, може да се постави на објектот од културна сопственост. Цивилната одбрана е задолжена за олеснувачки и спасувачки операции кои ги изведува цивилното население во случај на природна или технолошка катастрофа или вооружен конфликт. Нејзината цел е да ги минимизира загубите на човечки животи или оштетувањата на цивилната сопственост. Во прилог на тоа, има за цел да му помогне на цивилното население да

заздраве од ненадејните ефекти на катастрофата или насилството и истовремено да овозможи услови за нивно преживување. Тоа се членовите 61, 62, 63, 64, 65, 66 и 67 од Дополнителниот Протокол 1 на Женевските конвенции.⁴⁸

Во 1993 година Собранието на Република Македонија го ратификува Дополнителниот протокол на Женевската конвенција од 1949 година, кој се однесува на заштита на жртвите во немеѓународни (домашни) воени конфликти– Протокол 2 од 8 јуни 1977 година. Со овој протокол гарантира заштита на невооружените лица, како и на ранетите за време на вооружен конфликт во границите на една земја (како што е случај со војната во 2001 година). Дополнително, Владата на Република Македонија, истата 1993 година донесе „Одлука за пристапување на Република Македонија кон меѓународно-правните документи за основните човекови права и слободи донесени од ООН“ („СВ РМ“, 1993/57), меѓу кои се наоѓа и оваа Конвенција на Обединетите нации за незастарување на воените злосторства и злосторствата против човештвото од 26 ноември 1968. Оваа Конвенција која е од исклучително значење е заснована на искуствата од Втората светска војна и Нирнбершкиот процес и е еден од столбовите при основањето на Меѓународен кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ). Во неа се вели:

„Следниве злосторства се незастарливи, без оглед на времето кога се сторени:

а) воени злосторства дефинирани во статутот на Меѓународниот воен суд во Нирнберг од 8 август 1945 и потврдени со резолуциите 3 (I) и 95 (I) на Генералното собрание на Обединетите нации од 13 февруари 1946 и 11 декември 1946, особено

„тешките прекршоци“ наброени во Женевските конвенции за заштита на жртвите на војната од 12 август 1949 година,

б) злосторствата против човештвото, без оглед дали се сторени во време на војна или во време на мир, онака како што се дефинирани во статутот на Меѓународниот воен суд во Нирнберг од 8 август 1945 и потврдени со резолуциите 3 (I) и 95 (I) на Генералното собрание на Обединетите нации од 13 февруари 1946 и 11 декември 1946, протерување по

⁴⁸ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.

пат на вооружен напад или окупација, како и злосторството на геноцид, како што е дефинирано во Конвенцијата за спречување и казнување на злосторствата на геноцидот од 1948, дури и кога таквите дела не претставуваат повреда на домашното право на државата во која се извршени.”⁴⁹

1.5 Овластувања кои ги има воената полиција при извршувањето на своите задачи

Воената полиција ја изнесува политиката на армијата за еднаквост пред законот.⁵⁰ Сите полициски службеници во армијата оперираат врз основа на нивната јурисдикција и овластувања. Јурисдикција и овластување не се исти поими. Воената Полиција може да има овластување да притвори осомничен, но тоа не значи дека имаат јурисдикција да го откријат осомничениот. Овластување е законско право доделено на луѓе или организации да извршат државно право или да контролираат. Воена јурисдикција претставува ограничување на правата на вооружените сили за извршување на овластувањата и контролата над луѓето и прекршоците.

Овластувањето на воената полиција да ги спроведува воените закони, наредби, регулативи е доделено од страна на председателот како врховен командант или од страна министерот за одбрана. Воената полиција мора да биде запознаена со законот кој им се доделуваат овластувањата, нивните права и должности ако сакаат да дејствуваат ефикасно. На сопствена територија воената полиција ги реализира овластувањата над лицата кои не се опфатени со воените закони според наредбите на Командантот на единицата, кои, пак се издадени врз основа на останати закони кои се важни за одлуката.

Овластувањата на воената полиција надвор од границите на државата можат да бидат, и во повеќе случаи се, различни од овластувањата во сопствената држава. Разликите потекнуваат од различноста на законите во државите. Припадниците на воената полиција

⁴⁹ Предраг Стојчески, Меѓународното хуманитарно право и автентичното толкување на Законот за амнестија, 2014, <http://mirovnaakcija.org/megunarodnoto-humanitarno-pravo-i-av/>

⁵⁰ Chapter 5 – Having Authority and Jurisdiction, 2014, <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/19-10/Ch5.htm>

кои извршуваат задачи во друга држава ги применуваат сопствените закони врз своите припадници, но и законите на државата во која се наоѓаат. За да се избегнат сите недоразбирања со припадниците на муѓународните сили пред стационарањето на истите се склучува договор кој ги зема во предвид сите закони на сите сили кои се стационарани на таа територија. Овластувањата кои ги има воената полиција се многу и се разликуваат во различни држави. Овде ќе објаснам некои од нив кои сметам дека се од суштинско значење за функционирање на воените полицајци:

Проверка на идентитет на лица⁵¹ е овластување кое го презема воениот полицаец заради утврдување на стварните и телесните обележја на едно лице кои го разликуваат од останатите, кога постои потреба за тоа. Проверката на идентитетот се врши со легитимирање на лицето преку непосреден увид во неговата воена легитимација, лична карта, пасош, возачка дозвола или друга исправа со негова фотографија. Проверка на идентитет на лице кое со себе не поседува важечка исправа со фотографија може да се изврши и со веродостоен исказ на лице чии идентитет е познат на воениот полицаец кој ја врши проверката.

Утврдување на идентитет на лица⁵² се врши кога е потребно да се обезбедат неговите податоци, без разлика дали се работи за познато или непознато лице. Утврдувањето на идентитетот може да се врши во следниве случаи:

- кога идентитетот на лицето не може да се утврди со лични исправи или со друго познато лице;
- кога постои основно сомневање во исправноста на неговите исправи;
- по барање на јавен обвинител или друг надлежен орган;
- кога е потребно да се утврди идентитетот на леш на некое непознато лице.

Утврдување на идентитетот се врши со увид во книгите за водење на матична евиденција и со користење на методи, средства, криминалистички техники, медицинско и друго вештачење, кои опфаќаат:

⁵¹Закон за полиција, Службен весник на РМ, број 114, Скопје, 03.11.2006, член 38

⁵² Закон за полиција, Службен весник на РМ, број 114, Скопје, 03.11.2006 член 39

- земање отисоци и нивно споредување со базата на воени податоци или базата на податоци кои ја поседува цивилната полиција;
- утврдување на ДНК структура;
- давање опис на лице;
- изјави на лица кои можат да го препознаат лицето или дел од неговата облека или предмети кои можат да послужат за утврдување на идентитетот;
- други методи како што се препознавање на глас, забна анализа, графичко вештање и друго.⁵³

Утврдување на идентитет на предмет⁵⁴ се користи за утврдување на обележјата и својствата по кои тој се разликува од другите предмети или се утврдува односот меѓу настанот, предметот и лицето. Воениот полицаец ќе побара од лицето да го опише предметот и да ги каже неговите карактеристики, а потоа ќе му го покаже предметот, по можност со други слични предмети, и ќе го утврди идентитетот на предметот.

Собирање информации⁵⁵ е овластување со кое се служи воената полиција со цел прибирање на информации за разсветлување на одредени настани. За оваа цел службените лица може да ги испита сите кои можеби се инволвирани во настанот. Доколку се работи за цивилни лица тогаш ќе треба да се оствари соработка со цивилна полиција и заедно да се изврши разговорот.

Приведување⁵⁶ претставува дејствие кое го презема воената полиција врз основа на писмена наредба од воен суд или друг надлежен државен орган заради спроведување на лице до место одредено со наредба. Приведувањето може да се врши врз основа на:

- наредба од воен суд (цивилен суд) за доведување на лице за издржување на казна затвор;

⁵³ Правилник за начинот на вршење на полициските работи, „Службен весник на РМ“ бр. 149 од 10.12.2007 година член 7

⁵⁴ Правилник за начинот на вршење на полициските работи, член 9

⁵⁵ Правилник за начинот на вршење на полициските работи, член 11

⁵⁶ Правилник за начинот на вршење на полициските работи, член 15-24

- наредба на воен суд за доведување на лицето во својство на сведок или обвинет
- распишана потерница.

Воениот полицаец најпрво го утврдува идентитетот на лицето, му ја врачува наредбата за приведување и го повикува да појде со него. Приведувањето секогаш се врши со најмалку два припадника на воената полиција поради нивна лична безбедност. Пред да се упатат на извршување на ваква задача се прави план и се врши проценка на лицето кое што треба да се приведе, колку тоа е агресивно, негово досегашно однесување во слични ситуации, можни правци на бегство, можност за помагаш од неговите пријатели и другите околности кои би можеле да влијаат на приведувањето. Ако лицето кое се приведува пружи активен или пасивен отпор приведувачите се должни да применат реципрочна сила и да внимаваат да не го повредат лицето или да му нанесат што е можно помалку повреди. Откако воените полицајци ќе извршат приведување вршат преглед на лицето заради пронаоѓање на предмети со кои би можел да се повреди себе си и другите околу него. За одземените предмети се прави записник и истите се предават на место одредено за тоа. Спроведувањето на лицето обично се врши со службено возило, по можност наменето за тоа, или пак доколку е потребно истото може да се врши со превозни средства од јавниот сообраќај. При превезување со јавен сообраќај се преземаат сите мерки за безбедност на останатите патници и приведеното лице. Доколку превозот се врши со пловно средство или воздухоплов потребно е да се координира со одговорниот на истото. Доколку приведувањето се врши без писмена наредба од воен суд или друг државен орган воените полицајци бараат писмена наредба од претпоставениот старешина. Кога се врши предавање на притворениот се врши записник за предавање во кој се наведува физичката состојба на приведениот, одземените предмети, наредбата според која е приведен како и информации за текот на приведувањето.

Задржување⁵⁷ е овластување кое се применува во следниве случаи:

- военото лице го нарушува јавниот ред и мир и ја загрозува безбедноста на други лица;

⁵⁷ Правилник за начинот на вршење на полициските работи член 25-27

- воено или цивилно лице се затече во вршење на кривично дело против одбраната или неовластено се затече во објект кој е во сопственост на одбраната;
- лицето се затече на место на извршување на кривично дело и може да даде информации за кривичната постапка;
- лицето е во психофизичка состојба во која не може безбедно да управува со военото моторно возило;
- возачот на военото моторно возило не поседува валидни документи за управување;
- военото возило или товарот кој се превезува ја загрозува безбедноста на сообраќајот, се додека не се отстранат недостатоците.

Потрага по лица и предмети⁵⁸ претставува преземање на мерки и постапки за пронаоѓање и фаќање на лице за кое постојат сомненија дека сторил кривично дело или прекршок или прекршок против армијата или за лице кое може да даде важни податоци за сторено кривично дело или прекршок. Друг случај во кој се применува ова овластување е кога воената полиција треба да пронајде исчезнато воено лице, дезертер, идентификување на леш за кој постои основано сомнение дека е припадник на вооружените сили или за пронаоѓање на предмети од особена важност. Воените полицијаци при добивање на ваква задача потребно е да се запознаат со карактеристиките на лицата или предметот кои го бараат, а по можност и со фотографијата на бараната личност односно предмет.

Заседа.⁵⁹ Во извршувањето на своите задачи често воената полиција е потребно да постави припадници на места каде се очекува да се случи кривично дело насочено против вооружените сили или се очекува наидување на лица кои се дел од истрага, со цел спречување на кривичното дело или фаќање на лицата и предавање на воен суд или друг државен орган одговорен за истрагата. Битен елемент при поставувањето на заседата е маскерната дисциплина, воените полицијаци вклучени во неа мора да дојдат и да се постават

⁵⁸ Правилник за начинот на вршење на полициските работи член 28-30

⁵⁹ Правилник за начинот на вршење на полициските работи, член 39-41

на местото во време и на начин без да бидат забележани од некој. Доколку се одлучи заседата да биде повлечена се должни да се повлечат неприметени од никого.

Кога воен полицаец ќе забележи припадник на вооружените сили кој се однесува непристојно или го нарушува јавниот ред и мир или го доведува во опасност својот живот или животот на други лица тој е должен да го **предупреди**. Ова овластување се применува и кога неповикано лице се задржува на место кое е забрането, кога возач на воено моторно возило во поблага мера ги нарушува сообрајните правила и прописи и кога врши спроведување или обезбедување на воени заробеници кои се однесуваат на начин кој бара преземање на овие мерки. Предупредувањето треба да биде кратко и јасно, може да се издаде со глас, светлосен или звучен сигнал, со мегафон, расгласен уред или на друг можен начин. Доколку предупредувањето е потребно да се упати заради сериозни закани за загрозување на безбедноста тој може да се даде и во писмена форма.

Воената полиција има и овластување за **привремено одземање на предмети** и при употреба на оваа овластување се издава соодветна потврда.

Легитимирање.⁶⁰ Ова овластување се користи во следниве случаи:

- кога при извршување на задачи е потребно да се утврди идентитетот на одредени лица;
- кога воено лице сторило кривично дело или повреда на воената дисциплина;
- кога тоа ќе го нареди надлежен старешина;
- кога лицето одбило да постапи според предупредувањата;
- кога некое лице се распрашува за информации кои претставуваат воена тајна;
- кога кога лице со своето однесување предизвикува сомнение дека сторило кривично дело или дека за него е објавена потерница;
- кога лице ќе се затекне на место за кое нема соодветна пропусница;
- кога воената полиција врши контрола и регулирање на војниот или јавниот сообраќај.

Сопирање, преглед или претрес на лица, превозни средства и багаж.⁶¹

⁶⁰ Правилник за начинот на вршење на полициските работи, член 5

⁶¹ Закон за полиција, Службен весник на РМ, број 114, Скопје, 03.11.2006, член 61

Воениот полицаец врши сопирање, преглед или претрес на лице и превозно средство кога е потребно заради пронаоѓање на предмети погодни за напад или кога постојат основни сомневања дека кај нив има траги на кривично дело или предмети кои можат да послужат како доказ за одредена постапка. При сопирањето воениот полицаец ги врши потребните активности во време кога е нужно и неопходно за завршување на проверките. Воениот полицаец врши преглед на лице со увид во облеката и обувките, додека преглед на превозни средства врши со визуелна проверка на сите отворени и затворени простории и места во превозното средство и багажот доколку се превезува. Пред отпочнување на прегледот на превозното средство се повикува лицето кое го управува да овозможи увид во неговите делови заради откривање на предмети кои би ги загрозиле безбедноста, предмети со кои е сторено кривично дело или лица за кои е распишана потерница, при што управувачот на возилото е присутен за време на прегледот, а патниците може да бидат оддалечени од средството. За преглед на превозни средства можат да се користат и службени кучиња или технички средства, а по потреба превозното средство може да се однесе во техничка работилница или да се повика стручно лице за преглед.

Обезбедување и преглед на местото на настанот

Доколку воената полиција се затекне на место каде е извршено кривично дело, прекршок или настан потребно е да ги преземе следниве активности:⁶²

- да го задржи сторителот, ако го затекне на самото место или ако е фатен од страна на други лица;
- ќе ги превземе сите потребни мерки за да укаже прва помош на повредените лица затекнати на местото;
- ќе ја извести дежурната служба на воена полиција која е одговорна за тоа подрачје која потоа ќе побара на местото на настанот да излезе увидна екипа, јавен обвинител, истражен судија и цивилна полиција доколку е потребно;
- ќе ја ограничи слободата на движење на присутните и ќе го обележи местото на настанот;

⁶² Законот за полиција, Службен весник на РМ бр. 114/06, 6/09, 145/12 и 41/14, Член 128

- ќе го утврди идентитетот на присутните лица;
- ќе изврши визуелна проверка на просториите, предметите и документите кои се наоѓаат на местото на настанот;
- привреме ќе изврши одземање на предметите кои можат да послужат како доказ во постапката;
- во што е можно поголема мера ќе изврши заштита на трагите и предметите кои се од значење за настанот;
- ќе забрани сликање и снимање, со било какви средства на местото на настанот.

Воениот полицаец при доаѓање на местото постапува на начин на кој ќе спречи уништување на трагите и оневозможува промена на првобитната состојба. Тој собира информации за настанот од лицата кои се затечени на местото и од овластените лица кои може да влезат на местото на настанот, вклучувајќи ги и другите припадници на воената полиција како и цивилните полициски службеници. Воениот полицаец кој го обезбедува местото на настанот, по пристигањето на овластените лица за водење на случајот им дава усно известување за затекнатата состојба и за другите факти утврдени на местото на настанот, за превземените активности и мерки или за настанатите промени на местото на настанот.

Примање на пријави⁶³

Воената полиција во писмена или усна форма прима кривични пријави и пријава за прекршоци сторени од лица припадници на вооружените сили или за лица кои дејствуваат против армијата. Усно примените можат да се примат во просториите на воената полиција или надвор од нив. Веднаш по примената пријава се изготвува записник кој содржи:

- време и место на прием, име и презиме на лицето кое ја примил пријавата,
- лични податоци на подносителот,
- опис на настанот,

⁶³ Закон за полиција, Службен весник на РМ, член 63

- исказ од подносителот на пријавата за негово основно сомнение за сторителот на делото, личен опис, лични и други податоци, доколку му се познати како и место каде лицето може да се пронајде.
- Други податоци кои можат да бидат од важност за пријавата
- Констатација дали подносителот на пријавата е оштетен
- Констатација дека лицето кое ја поднесува пријавата предупреден за лажно пријавување
- Попис и опис на предметите кои се украдени или оштетени и за висината на сторената штета
- Констатација дека записникот е прочитан пред да се потпише

По составувањето на записникот воениот полицаец е должен да му го прочита на лицето подносител, ги внесува евентуалните негови забелешки, по што го потпишуваат истиот. Со потпишувањето на пријавата од страна на подносителот воениот полицаец официјално прима пријава и почнува да постапува по неа односно да ја дистрибуира онаму каде што е потребно.

Регулирање и контрола на сообраќајот на патишта

Заради безбедност и заштита на воениот сообраќај, почитување на правилата на сообраќајот на патиштата од страна на учесниците, спречување на вршење казливи дела против безбедноста во сообраќајот, како и откривање на сторителите и превземање на мерки, воената полиција врши регулирање и контрола на сообраќајот. Припадниците на воената полиција при регулирање на сообраќајот доколку е потребно можат да преземат и други соодветни овластувања. Регулирање на сообраќајот претставува давање на пропишани знаци или наредби од страна на воените полицајци на учесниците на сообраќајот. Контрола на воениот сообраќај се врши на патиштата, во воените бази, возилата, возачите и другите учесници во сообраќајот. Контролата може да се врши со набљудување на учесниците во движење или со нивно задржување на соодветни места, и таа се извршува од страна на патрола која е составена од најмалку 2 припадника на воената полиција, а во исклучителни ситуации и од страна на еден припадник. Контролата

на сообраќајот може да се извршува постојано или повремено. Контролата на воениот сообраќај се врши пешки, со моторни возила, службени мотори или со хеликопери.

При регулирање и контрола на воениот сообраќај се врши контрола на возилата и контрола на возачите. Контролата на возила се врши заради проверка на техничката исправност на военото возило, дали возилото ја има потребната документација и потребната опрема и дали возилото е регистрирано. Контролата воениот полицаец ја врши визуелно, со мерни инструменти или со помош на стручно лице. Возилото кај кое е забележана неправилност може да се исклучи од сообраќај или привремено да се исклучи додека не се отстранат неправилностите.⁶⁴

Контролата на возачите се врши со цел да се утврди дали возачите ја поседуваат потребната возачка категорија, дали возачите имаат одобрување за управување со воени возила и дали ги исполнуваат другите услови за управување со возило. На возачот може да му се забрани управување со возилото во следниве случаи:

- Возачот е заморен, болен или е видно психофизички растроен;
- Управува со возилот во алкохолизирана состојба;
- Возачот е под дејство на опојни средства;
- Не поседува соодветна возачка категорија;
- Нема одобрување за управување со моторно возило;
- Го управува возилото без соодветни одобренија

Право за користење на возила со првенство на минување

Службените возила на воената полиција⁶⁵ се користат со право на првенство на минување во однос на другите возила само кога е потребно итно извршување на одредени активности, овие права се користат во следниве случаи:

- При обезбедување на возила под придружба;
- При непосредно гонење на сторители на казливо дејство;

⁶⁴ Закон за полиција, Службен весник на РМ, број 114, Скопје, 03.11.2006, член 54,55 и 82

⁶⁵ Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата (Пречистен текст), „Службен Весник на Република Македонија“ бр.54 од 03.05.2007 година член 41 и 42

- Кога се излегува за вршење на увид на сообраќајни несреќи, природни непогоди, сторени кривични дела и прекршоци;
- При пренесување на повредени лица за укажување на прва помош;
- Кога тоа е наредено од претпоставената команда.

Возилата со првенство на минување се опремени со соодветни звучни и светлосни сигнали. Поради тоа лесно може да бидат забележани и пропуштени од страна на другите учесници во сообраќајот. Иако воената полиција во горенаведените случаи има првенство на минување тоа не значи дека таа може да ги прекршува сообраќајните правила (на пример возење по еднонасочна улица, минување на црвено светло и сл.). Возилата кои имаат првенство на минување многу често и ги прекршуваат овие правила, но тоа го прават со крајно внимание и кога е неопходно. Доколку се случи некој сообраќаен инцидент, тој ќе биде истражен и возачот на службеното возило не се ослободува од одговорност по секоја цена.

1.6 Правила на однесување кои треба да ги почитува воената полиција за време на конфликт

Правилата на војувањето се издаваат од компетентни автори кои имаат улога да асистираат во разграничувањето на околностите и границите под кои може воената полиција да ги извршува своите мисии. Правилата на однесување за време на конфликти⁶⁶ се појавуваат во различни форми во воените доктрини, вклучувајќи наредби, поставувања, оперативни планови или директиви. Без разлика во која форма се, тие обезбедуваат овластување, лимитирање, употреба на сила, позиционирање на силите и ангажирање на посебни специјални можности. Во некои нации, правилата на однесување имаат статус на водич на воените сили, а во други нации пак, тие претставуваат закони. Правилата на војување не служат за да доделат мисија или задачи ниту пак се користат да дават

⁶⁶ Прирачник за демократско полициско работење од Вишиот полициски советник на Генералниот секретар на ОБСЕ, Второ издание, ОБСЕ, Виена, Мај 2008, стр.12

тактички инструкции. Мисиите и задачите се доделуваат преку оперативни наредби или други слични инструменти за командување и контрола.

Правилата на војување постојат за да обезбедат разумно употребување на сила во извршувањето на мисиите во согласност со меѓународното воено право. Извршувањето на операциите е управувано од интеренционални закони, вклучувајќи ги законот за вооружени конфликти и хуманитарно воено право. Службениците во воената полиција кои извршуваат операции, независно во која територија, се должни да ги почитуваат, а армиите се должни да ги обучуваат своите припадници согласно законите за човековите права. Државите се обврзани да ги почитуваат човековите права и слободи со Женевските конвенции и меѓународниот суд во Хаг. Различни земји имаат различно толкување на обврските, договорите и интернационалните закони. Во мултинационалните операции овие разлики треба да бидат идентификувани и вкалкулирани во планирањето и извршувањето на мисиите. Вооружените сили на секоја земја морат да се водат според нивните закони и прописи. На пример националниот закон на една држава може да забранува можност на армиите да употребуваат сила, посебно смртоносна сила, за да ги заштитат другите или да ја одбранат сопственоста, а на друга земја да го дозволува тоа. Некои држави можат да ги прошират или лимитираат деловите од правилата за војување за мултинационалните операции и за поголеми вакви промени треба да се известат мултинационалните партнери, а посебно е важно за нив да биде запознаен штабот кој раководи со партнерските земји како би можеле соодветно да ги користат сите можни ресурси.

На иситот начин како што земјите можат да имаат различни легислативи за одредени правила при планирањето и изведувањето на заедничките операции треба да се земаат во предвид и државните политики на сите инволвирани земји во мутинационалните операции. Некои воени можности, кои се дозволени од интернационалните и државните закони, можеби не се совпаѓаат со државнат политика на некоја од земјите, генерално или само во дел од операцијата. Во мултинационалните операции овие разлики треба да се знаат и да се имаат во предвид при планирањето на операциите.

Во мултинационалните операции земјите кои учествуваат мораат да оперираат кохерентно со правилата за војување. Политиката и правните разлики не можат да доведат различни правила за војување помеѓу членовите на мултинационалните сили. Различни правила ќе доведат до проблеми во спроведувањето на операциите. Проблемите од овој тип подобро е да се решаваат со преговори отколку да се остават да се решават во текот на операциите. Решавањето на разликите во „движење“ ќе доведе до решение кое ги сведува правилата на минимум и ќе придонесе до неефикасност и неоперабилност. Ако постојат ненадминливи разлики тогаш тие треба да се споделат со останатите, нормално доколку тоа го овозможува степенот на доверливост.

Интернационалните и домашните закони на сите земји даваат права на самоодбрана, кое го користат силите за да се одбранат од напад или непосреден напад. Самоодбраната е возможна во сите ситуации, вклучувајќи ги и вооружените конфликти. Државните закони можат да се разликуват во дефиницијата и содржината на правото на самоодбрана и затоа индивидуите и единиците ќе го применуваат тоа право во согласност со нивните национални закони. За некои држави правото на самоодбрана не е пропишано со правилата за војување, а термините напад и индиректен напад повеќе се поврзуваат со извршувањето на мисијата отколку со самоодбрана. Правото на самоодбрана се дели на четири степени: индивидуална самоодбрана, самоодбрана на единицата, одбрана на другите и државна одбрана.

Индивидуална самоодбрана се однесува на правата секој да се брани себеси од напад или непосреден напад. Некои држави го ограничуваат индивидуалната самоодбрана на ист начин како и самоодбраната на единицата. Командантите и командирите на единиците имаат право да ја одбранат својата единица од напад или непосреден напад. За некои држави концептот на самоодбрана на единицата претставува право и обврска, додека за други земји е само право. Некои нации дозволуваат правото за самоодбрана на единицата да биде ограничено со наредби од претпоставените команди. Заштитата на другите се однесува на правото да одбраниш одредени личности (кои не се членови на вооружените сили) од напад или непосреден напад. За некои националности правото на самоодбрана

или самоодбрана на единицата може да не вклучуваат право за употреба на сила за одбрана на жители од други земји.

Право на одбрана на државата е опишано во член 51 во Обединетите нации⁶⁷ кое и дава право на државата да се одбрани од вооружен напад, и за повеќето, да се одбранат од опасноста од непосреден напад. Одлуката кој систем на самоодбрана ќе се повика останува на високите нивоа на управување на државата. Правото да се користи сила за самоодбрана е одговор на непријателски напад или намера за напад. Ограничувањата на употребата на сила произлегуваат од правилата за војување, односно може да се користи минимум сила која што е потребна за да се предупреди непријателот, да се повлече или да престане со непријателското делување. Генерално во мирновремени услови употребата на сила е дозволена во самоодбрана, во воспоставувањето на законите и при извршувањето на мисиите. Смртоносна сила може да се употреби против лица кои претставуваат закани за животот на лицата кои извршуваат некои задачи, лица кои се обезбедуваат или трети лица и овие мерки секогаш се пропишани со законски акти на државите. Треба да се има на ум дека не сите нации се обврзани со договорите за почитување на човековите права („LOAC“), дури и тие земји што се потписници немаат иста интерпетација на правилата на војување. Сепак правилата на однесување во војна се генерално дадени за да се формираат правила и принципи за употребата на сила:

- „Воена неопходност- потреба на завоиствените страни да употребат мерки кои се потребни за успешно остварување на воената операција и кои не се забранети од договорите за почитување на човековите права.
- Разликување на цивилната популација и борците и цивилните објекти и воените објекти.
- Пропорционалност - забрана за напад од кој може да се очекува загуба на цивилни животи, повреди на цивили, оштета на цивилни објекти или комбинација од истите што би довело до очекувана воена предност.

⁶⁷ Прирачник за НАТО, Office of Information and Press (NATO - 1110 Brussels – Belgium, 2001)

- Хуманост - забрана за нанесување на уништувања, страдања или повреди кои не се потребни за извршување на легитимните војни цели.
- Претпазливост во текот на изведувањето на операциите и да се води констатна грижа за да се поштедат цивилната популација и цивилните објекти.
- Забрана за користење на оружје кое предизвикува непотребни повреди и страдања.⁶⁸

Посебни карактеристики на операциите за поддршка на мирот се вклучувањето на мешавина од воени сили и дипломатски и хуманитарни тела и се наменети за да постигнат мирно решение на настанатиот проблем или други специфични услови. Главни правни аспекти при формирањето на правилата на војување се:

- Правна основа за присуство на суверена територија (вклучувајќи ги и националните води и воздушниот простор) на друга држава, особено дали воените дејствија имаат одобрување од државите во кои што се одвиват.
- Кога правната основа вклучува UNSC резолуција важно е дали таа резолуција е под поглавје VI или поглавје VII.⁶⁹
- Дали некое поглавје од резулоцијата дава право да се користи се што е потребно за да се оствари мисијата или користење на сила е ограничено на самоодбрана со можност за одбрана на одредени личности.
- Што е опфатено со договорот на статусот на силите, меморандумот на разбирање или други интернационални договори.

Воената сила е дозволена да се користи во самоодбрана доколку алтернативи за мирно решавање на проблемот се исцрпени или недостапни. Употребата на сила генерално е дозволена се додека непријателскиот напад или намерата за напад постојат. Употребата на

⁶⁸ „Сан ремо“ прирачник, Интернационален институт за човекови права, (Ноември 2009), стр. 19

⁶⁹ „The Charter of UN and The Statute of The International Court of Justice“, (UN, New York, ppi/511-40108, March, 1990): Art.33-38 and art. 39-51

силата мора да биде пропорционална, што значи тактиката, времетраењето и обемот на силата не треба да ја надминува минимум потребната граница за неутрализација на опасноста.

Ескалација на сила во самоодбрана

Во ситуација на самоодбрана, кога постои ситуација во која околностите налагаат употреба на силата да биде неопходна, правилно е да се примени контрола над употребата на сила за да се обезбеди оправдано употреба на истата. Како резултат на тоа кога времето и околностите овозможуваат употребата на сила мора да биде постепена. Ескалацијата на сила може да вклучува секвенцијални акции кои почнуваат со примена на несмртоносна сила кои потоа може да достигне до смртоносна доколку е потребно. Ескалацијата на сила постои за да се избегне неправедна употреба на сила, а со тоа и да се избегне непотребни жртви. Со неа исто така може да се сигнализира за непријателски намери. Постепената употреба на сила бара конфронтираните страни да настојуваат да користат сила која ќе предизвика најмалку штета во тие околности. Главна цел на ескалацијата на сила е да се испланира оперативно време и место со надеж дека нема да треба да се искористи смртоносна сила во самоодбрана. Широк спектар на употреба на сила може да биде на располагање во секоја ситуација. Овие варијанти често вклучуваат:

- Присуство;
- Вербални знаци;
- Слаб физички притисок;
- Силен физички притисок;
- Несмртоносно оружје (електричен пиштол, гумена палка, солзавец и др.);
- Смртоносно оружје.

При употреба на ескалацијата на сила секогаш треба да се започне со сила која ќе ја исполни мисијата и ќе предизвика најмалку штета, акциите треба да се разгледуваат случај по случај и за секој случај посебно да се применува ова правило. Кога условите ќе

го дозволуваат тоа најмалку опасната сила ќе се употреби прво (пример вербално опоменување, предупредувачки куршуми) пред употребата на потешката. Во некои случаи, поради оперативни причини, правилата на војување можат да ја лимитираат употребата на помалку смртоносната сила. Во секој случај правилата на војување и ескалацијата на сила не го ограничуваат правото на самоодбрана. Подготовката на поединците и единиците за извршување на мисија морат да содржат обуки за овие правила за употреба на пропорционална сила. Најроспростанет и најлесен начин за обука на војниците е со помош на „РОЕ“ картичките. Воглавно картичките (војнички картички) го даваат резимето на клучните правила на војување за извршување на одредена мисија. Картичките морат да бидат концизни и лесни за разбирање. Има 3 модели на картички и тоа: картички за самоодбрана, картички за операции за поддршка на мирот и картички за вооружени конфликти вклучувајќи го и кодексот на однесување. Употребата на сила во самоодбрана на индивидуите е управувана со домашни закони. Картичките издадени на поединците не треба да дозволуваат употреба на сила повеќе отколку што дозволуваат законите.

1.7 Современи предизвици пред кои е исправена воената полиција

Заканите од тероризам и организиран криминал ги направија општествата небезбедни. Кусата ретроспектива по нападите на САД на 11 септември 2001 година укажува на појавата на нова група закани, наречени асиметрични, меѓу кои можат да се набројат: тероризмот, организираниот криминал, саботажите, диверзиите, самоубиствените напади, киднапирањата, рекетирања, уцени, труења и други форми на ужас. Тероризмот стана опасност број 1 за целиот свет и за сите нации. Меѓународната солидарност и соработка стана од суштинско значење, а безбедносните и разузнавачките служби се насочија кон превентивно дејствување, рано откривање, соработка, координација и размена на разузнавачки информации. Безбедносните предизвици се истражуваат на сите рамништа и во многу сфери на општеството. Некои од нив се резултат на поврзувањето на безбедносната состојба со останатите проблеми во државата

(економски, социјални, етнички и други) кои можат да иницираат акт на тероризам. Тие можат да се детерминираат и при создавањето стратегија и политика за борба против тероризмот и нивна имплементација, при размената на разузнавачки информации, во спроведување на реформите во правниот систем и полицијата, при спроведување на антикорупциски програми, при имплементација на проекти за градење на доверба. Неопходни се квалитетни закони и институции кои ќе ги применуваат законите и меѓународните стандарди од областа на спречувањето на тероризмот, потребно е изготвување на посебен Закон за борба против тероризмот.⁷⁰

Современиот тероризам како безбедносна закана

Современиот тероризам по многу нешта се разликува од класичниот тероризам. Таквата разлика придонесе на меѓународен план државите да започнат да применуваат поинаков начин за негово справување. Така на пример, ако при справувањето со тероризмот државите и меѓународните организации од меѓународно-правен аспект се повикуваа на кривичното право (усвоени низа конвенции во кои тероризмот се инкриминира како кривично дело кои подоцна се имплементирани во националните законодавства), по 11 септември 2001 година дојде до значителна промена во справувањето со истиот. Резолуцијата 1373 на Советот за безбедност на ООН⁷¹ го поврзаа правото на самоодбрана (во случајот на САД) со борбата и начинот за справувањето со тероризмот.⁷² На тој начин правната основа за преземањето на мерки и активности од страна на државите како субјекти на меѓународната сцена не е повеќе единствено националната кривична легислатива, туку меѓународно право за вооружен конфликт. Тоа значи дека наместо полициски сили, операциите против тероризмот ги изведуваат воени сили.

⁷⁰ Методија Дојчиновски и Југослав Ачкоски, Менаџментот во одбраната и успешното владеење во демократиите, Меѓународно научно списание за одбрана, безбедност и мир „Современа македонска одбрана“, Скопје 2012

⁷¹ Јонче Манојлов, Примена на воената дипломатија како инструмент на државна (политичка) моќ при справувањето со современиот тероризам, магистерски труд, Универзитет Гоце Делчев, Штип, 2013, стр.46

⁷² Резолуција на Советот за безбедност, усвоена на 4385 седница на Советот за безбедност, 28 септември 2001 година <http://www.minoritycentre.org/library/rezolucija-1373-saveta-bezbednosti-un> (25.04.2014)

Во современи услови тероризмот добива и нови специфичности. Едната специфичност се исполнува во тоа што „релативно мали групи користат огромна сила (користат најсовремени разурнувачки борбени средства) и затоа стануваат сериозни учесници на глобалната сцена. Тоа всушност претставува најсуштинска и централна преокупација на неговите актери, бидејќи од тероризмот сите се ранливи, и моќните и немоќните, и големите и малите држави, и невините и оние кои според терористичкиот вредносен систем се виновници.

Преку недозволената трговија со нуклеарни материјали не се исклучува можноста некои терористички организации да го збогатат својот арсенал и со овие најопасни смртонсни средства. Светот се повеќе е загрижен од континуируваниот ризик од противзаконските трансфери на оружје за масовно уништување и поврзувачки материјали. Пренаселеноста и безличната околина е најранлива од овие беспомошни напади на терористите. Значајно е да се потенцираат и новите „ненасилни“ облици на тероризам кои го исклучуваат физичкото насилство, поплава и „сушење“ на државите со фалсификувани пари, уништување на телекомуникациските системи со електронски честички со кои се предизвикува несигурност кај нападнатите држави со цел да се предизвика дестабилизација и остварување на политички цели. Мајкал Влахос од фондацијата за мир и слобода изјави дека: „Светот на информатичката технологија, вклучувајќи го и Интернетот, е одлично средство за меѓународен тероризам, размена на информации и разузнавање“⁷³.

Во својата долга историја тероризмот се јавува во повеќе форми што е посебно значајно за современите општества во кои имаме пројавување на мноштво разновидни облици и форми на тероризам. Малите групи или поединците истомисленици обземени со големо количество омраза и преполни со идеолошки верувања се повеќе ќе бидат замена за милитантните групи, односно нивното дејствување ќе биде замена за стратегија на

⁷³ Audrey Kurth Cronin, James M. Ludes, *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*, Washington, D.C., Georgetown University Press., 2004

милитантите. „Осамените“ терористи, неидентификувани на јавната сцена, притаени добро вооружени, со посебна мотивација, страотно опасни, тешко ќе може да се откриваат, односно нивното откривање ќе биде скоро невозможно (почнува да доминира праксата кога зад определени терористички активности јавно не застанува ниту една терористичка организација).

И покрај овие современи трендови во мистериозниот свет на тероризмот, огромниот број од широкиот спектар на новопројавени за терористички и потенцијални терористички групи и секти, терористи поединци (квантитативни различни суштински поинакви од терористички групи) се уште на современата егзистира и тероризмот поддржуван од државите. Врз основа на комплексните анализи на терористичките активности во седумдесетите години можеме да констатираме дека тероризмот прераснува во значајно средство за политичко - стратегиска и психолошка пропагандна дејност и комбинаторики на државите и на групите држави, со меѓународни димензии. Без сомнение, тероризмот е најголема актуелна закана за современиот свет откако е урнат биполарниот систем.

Крајот на студената војна не доведе до поголем систем на безбедност и до поголемо владеење на меѓународното право. Интересно е тоа што различни експерти во најголемиот број случаи не можат да се сложат во однос на тоа што претставува тероризмот, но од друга страна се согласни во тоа што не е тероризам. Една од најсеопфатните и најпрецизни дефиниции за тероризмот настанала во втората половина на 80-тите години на 20 век, која без оглед на тогаш непосакуваната „преобемност“ доста успешно се одржала низ времето. Истата гласи: „Современиот тероризам, како повеќедимензионален политички феномен, претставува сложен облик на организирано, индивидуално и ретко институционализирано политичко насилство, обележан со застрашувачки физички и психолошки методи на политичка борба, со помош на кои обично во време на политички и економски кризи, а ретко во услови на остварена економска и политичка стабилност на едно општество, систематски се прават напори за остварување на „големи цели“, на начин потполно несоодветен на дадените услови, пред сè општествената ситуација и историските можности на оние кои го практикуваат како

политичка стратегија“.⁷⁴ Тенденцијата на драстично зголемување и интернационализација на тероризмот дозволува во современите услови со право да зборуваме за ескалација на тероризмот.

Тероризмот во последната декада еволуираше и стана суштинска закана за меѓународната безбедност. Затоа ќе мора да ги прифатиме анахроните начини на размислување и парадигми ако сакаме соодветно да му се спротивставиме. Еволуцијата на тероризмот ја отсликува неговата комплексност, динамичност и интензивност, но и неговата огромна опасност за националната безбедност на државите, како и на севкупната меѓународна безбедност. Денес меѓународните односи се карактеризираат со појавување на нови поопасни форми на тероризам со можност да предизвикаат и масовни последици, со што светот полека станува заложник. Многу повеќе од претходните, нападот од 11 септември 2001 година предупреди на некои нови околности во феноменологијата на тероризмот – начинот на напад, бројот на жртви, безобзирноста.⁷⁵

Некои сметаат дека сите тие напади се доказ за изменетиот карактер на тероризмот кој станува потполно неосетлив на секаква репресија и опасноста по животите, главно, на недолжни луѓе. Други пак, веруваат дека и покрај промената во методологијата, начинот, средствата за напад, бројот на жртви и сл. не може да се зборува за промена на супстанцијата односно карактерот на тероризмот, туку само за делумно нова феноменологија на тероризмот, т.е. за измислено сфаќање на јавноста за појавата и опасностите од тероризмот во современиот свет. Терористите, во современиот свет, водејќи се од начелата на случаен избор и брутална спектакуларност, прибегнуваат кон изведување на терористички напади кои како последица ќе имаат уништување на објекти или средства кои ја симболизираат моќта на државата и притоа ќе предизвикаат смрт на

⁷⁴ Милан Милошевиќ и Љубомир Стајиќ, Модалитети борбе против тероризма у савременим условима, НБП Наука безбедност полиција, Часопис Криминалистичко-полицијске академије, (Београд, Vol III, No.2, 91-105, 1998), стр.105

⁷⁵ Марјан Николовски, Поврзаноста и влијанието на организираниот криминал, тероризмот и политиката, (Графотекс, Скопје, 2008), стр. 37

огромен број на луѓе. На тој начин, својот традиционален принцип „зад нас ужас, а пред нас паника“, го издигнуваат на највисоко можно ниво.⁷⁶

Со анализа на трендовите на тероризмот низ годините, важно е да се забележи големата испреплетеност на карактеристиките, мотивите, целите и врските внатре во групите. Тероризмот мошне брзо го менува својот карактер, но и своите цели, кои се многу поамбициозни, подраматични и веќе добиваат глобални димензии. Тој е „флуиден непријател“, но со јасно поставени цели кои секојдневно предизвикуваат шок, ужас, бестрав, желба за одмазда, крв и нов психолошки и безбедносен амбиент, во кој луѓето во светот почуваат да се чувствуваат како да се во војна.

Во член 51 од Повелбата на ОН се наведува дека „ништо од оваа Повелба не го намалува вроденото право на индивидуална или колективна самоодбрана во случај на оружен напад против член на Обединетите нации, додека Советот за безбедност не ги преземе потребните мерки за зачувување на меѓународниот мир и безбедност“. Во системот на колективна безбедност на ОН правото на самоодбрана е еден од исклучоците од забраната за употреба на сила, а ова право ја оправдува употребата на сила под определени услови. Но, по настаните од 11 септември и официјалното промовирање на т.н. Бушова доктрина на преемптивна самоодбрана во Стратегијата за национална безбедност на САД од 2002 година, тоа стана централен проблем на легитимацијата на воената сила. Според оваа „доктрина“, антиципаторната самоодбрана оправдува проактивна употреба на сила против терористи и држави кои им нудат засолниште.

Тогашниот државен секретар за одбрана Рамсфелд изјави дека сите оние кои инсистираат на „идеален доказ“ за постоење непријателска намера пред употребата на воената сила за самоодбрана сè уште се останати „назад во 20 век и сè уште размислуваат во смисла на пред 9/11 ера“.⁷⁷ Според Рејмонд и Кегли, американската администрација го вовела т.н. принцип на претпазливост, кој е инаку карактеристичен за еколошката анализа

⁷⁶ Милан Мијалковски, Тероризам против људске безбједности, Дефендологија - Теоријско стручни часопис за питања заштите, безбједности, одбране, образовања, обуке и оспособавања, (Бања Лука, Година XII, бр. 25- 26, јуни 2009), стр. 44

⁷⁷ Nikola Banićević, Međunarodno pravni i institucionalni aspekti borbe protiv terorizma, (Beograd, 2001), стр. 11

на ризици. Според овој принцип, во случај на постоење на закана за нанесување сериозна штета, тогаш неизвесноста во однос на природата на ризикот не треба да дозволи непреземање акција. Така, наместо потенцијалната жртва да треба да демонстрира со апсолутна сигурност дека нешто е штетно, товарот на докажување се пренесува врз другата страна, која треба да докаже дека нејзините акции не претставуваат опасност. Според оваа логика, во контекст на ирачкиот случај американската администрација тврдеше дека таа не мора да докаже постоење оружје за масовно уништување, тоа е задача на обвинетата држава, т.н. Бушова доктрина се заснова на следните принципи:

- политичките екстремисти со потенцијален пристап до оружје за масовно уништување се уникатна, зловна закана за американската безбедност за која не постои начин на одвраќање;
- САД не прават разлика меѓу екстремисти кои користат терористичка тактика и државите во распаѓање и државите отпаднички кои ги штитат и поддржуваат;
- со промена на режимите во ваквите држави, САД можат значително да ја намалат поддршката за транснационалните терористички мрежи;
- САД имаат легитимно право врз основа на антиципаторна самоодбрана да преземат „превентивна“ акција против ваквите мрежи и нивните соучесници.

Имајќи предвид дека е можно САД да треба да дејствуваат унилатерално кога се анагажира во превенција, тие ја одржуваат својата воена сила над сите предизвици. Потребата од развивање на национални стратегии со кои ќе се поттикне идејата за територијална безбедност во регионите зафатени со масовни насилства, етнички конфликти и расна и верска омраза се прифатливото решение кое ќе обезбеди ограничување на ширењето на истите кон системите кои одржуваат и претставуваат стабилност и безбедност. Како критични се издвоени регионите на Блискиот Исток, делови на Југоисточна Европа, каде што сè уште постојат проблеми околу признавањето на териториите, границите, етничките малцинства и слично.

2. ВОЕНИТЕ ПОЛИЦИСКИ АКТИВНОСТИ ВО РАМКИТЕ НА СОВРЕМЕНИТЕ АРМИИ

Денешниот „театар“ на мировни операции се разликува во неколку важни аспекти од класичниот воен фронт. Иако војниците се распоредени во воени формации, нивниот мандат е целосно различен (со некои исклучоци) од она што го научиле за време на нивната основна воена обука. Нивните воено-полициски активности ги притискаат во улогата на преговарач, собирач на разузнавачки информации, медијатор, набљудувач, слушател, хуманитарни работници, помошник и социјален работник. Докажано е до кој степен тие сè уште имаат потреба од хероизам, боречки морал или развиена волја за борба против основната воена обука се обидува да всади.

Полициската служба во рамките на секоја армија носи голема одговорност. Секоја армија во светот има свои посебни црти и карактеристики во кои е слична, но во исто време и различна од другите. Во основа примарната функција на сите им е спроведување на редот и законите внатре во самата армија, во сопствената земја но и на бојното поле за време на конфликти, во мировни операции и хуманитарни интервенции.

Во оваа глава ќе ги разработам улогите кои ги имаат воените полиции во рамките на своите армии во матичните земји и надвор од нив со осврт на нејзините досегашни извршени операции во мултинационална средина.

Со цел подобро разбирање на улогата на воената полиција се анализираат настанокот и улогата на воените полиции/жандармери на Република Македонија, САД, Велика Британија, Германија, Холандија, Франција и Канада. Сите земји се со одредени карактеристики од кои можат да се воочат различностите на воените полиции.

Армијата на САД е една од најголемите воени машинерии и е лидер во НАТО со најголемо финансиски удел и најбројно учество во мировните мисии и хуманитарни интервенција. Таа претставува „златен стандард“ со искуството со кое се здоби учествувајќи во мисиите во Ирак и Авганистан.

Франција и Холандија се држави во кои воените полиции се организирани како жандармери и тие ги имаат речиси истите овластувања како и цивилните полиции со поделени зони на одговорност.

Воената полиција на СР Германија е обработена бидејќи има долга историја и фактот што Германија е една од најразвиените и најсовремените држави во Европа. Војската на Германија е позната по дисциплината и посветеноста на своите припадниците, кои за возврат се високо мотивирани од страна на државата. Со ваков систем на функционирање тие се пример за одлично организирана армија.

Специфичноста на Велика Британија е во нејзината затвореност за соработка и нејзинината грижа за националната безбедност. Припадниците на воената полиција на оваа земја се форензички свесни и оспособени за вршење на истраги од ваков тип.

Воената полиција на Канада претставува еден добар пример на соработка помеѓу цивилната полиција и воената полиција. Синергијата на полициите претставува пример како е потребно да функционира еден безбедносен систем на некоја држава.

Преку овие воени полиции ќе се добие јасна слика за важноста на воената полиција и нејзината улога во извршувањето на мировните мисии и хуманитарните операции низ целиот свет.

2.1 Воената полиција во рамките на вооружените сили на Р. Македонија

Воената полиција е формирана заедно со Армијата на Република Македонија, а денес веќе се истакнува како нејзина достојна единица за респект. Таа претставува носечки столб во безбедносните сили, како единствена воено-полициска сила во АРМ, постои и функционира од самиот почеток на формирањето на Армијата, односно од 1992 година. Секогаш сигурна и одговорна во извршувањето на доверените задачи. Имено, Баталјонот на Воената полиција е формиран со Указ на претседателот на Република Македонија на 15 април 1992 година и во поголемиот период функционираше како

самостојна единица на ГШ на АРМ. Денес Баталјонот се наоѓа во формацискиот состав на Здружената оперативна команда на АРМ (ЗОК) и е составен од професионални војници со целосно обновена структура. Баталјонот го поседува бараниот степен на компатибилност со вакви единици во НАТО.⁷⁸

Откако се формира Баталјонот, со текот на годините паралелно се развиваше со АРМ. Успешно извршувајќи ги своите задачи, воената полиција се оформуваше и опремуваше, за да на крај прерасне во модерна високопрофесионална единица. Во тој период, баталјонот на Воената полиција на АРМ помина низ неминовен процес на трансформација за да денес прерасне во единица, подготвена да одговори на сите безбедносни предизвици и закани, и да ги брани високите вредности на модерното општество, преку извршување на поставените задачи кои произлегуваат од Уставот на Република Македонија. Во севкупните напори на Република Македонија за доближување кон Европската унија и полноправно членство во НАТО, припадниците на Баталјонот на Воената полиција (БВП) несебично даваат свој придонес преку извршување на секојдневните задачи во тесна соработка со воените полиции на земјите-членки на НАТО. Денес, припадниците на единицата на Воената полиција ги краси професионализмот, одговорноста и ефикасноста во извршувањето на задачите од доменот на надлежноста на Единицата, како што се обезбедување на објекти од витално значење за одбраната, обезбедување на високи воени раководители и странски воени делегации, одржување на редот и дисциплината, регулирање и контрола на сообраќајот, сузбивање на криминалитетот во одбраната и други сложени задачи. Имајќи ги предвид севкупните активности на Армијата и Министерството за одбрана, посебно на полето на меѓународната соработка, бројот на задачите кои ги извршуваат припадниците на Воената полиција од ден на ден е сè поголем. Тие задачи, во целост, припадниците на Воената полиција успешно ги извршуваат, на што се посебно горди.

⁷⁸ Баталјонот на воената полиција и разузнавачите ги слават своите успеси, МКД, , <http://www.mkd.mk/makedonija/politika/bataljonot-na-voenata-policija-i-razuznavachite-gi-slavat-svoite-uspesi-foto>, 07.05.2013

Со реструктурирањето на Министерството за одбрана и на АРМ во целост и единицата на Воената полиција со успех се вклучи во реформите кои започнаа од јули 2001 година. Согласно реформите, единицата успешно и брзо се реструктурира, имплементирајќи ги стандардите и процедурите на НАТО, како во организациска смисла така и во опремување со софистицирани материјално-технички средства, како и обучување и оспособување на припадниците на единицата на сите нивоа на командување. Баталјонот на Воената полиција е единствена специјална единица на АРМ каде имаме полова застапеност и застапеноста на националностите е според рамковиот договор. Во Воената полиција можат да се најдат само најдобрите. За тоа придонесува строгата селекција при изборот на припадниците на единицата, но и разновидната и напорна обука во која стекнуваат незаменливи, вистински вредности за работата и за животот, а пред сè смисла за организираност, снаоѓање во секоја ситуација, дисциплина, ред и човечност. Обуката, професионалноста и дисциплинираното извршување на задачите е секогаш на прво место. Обуката, всушност, трае цело време во текот на работата.⁷⁹

Припадниците на единицата на Воената полиција познати се и по исклучителниот професионализам, дисциплинираност и успешност во извршувањето на задачите. Секогаш се подготвени да реагираат во секакви ситуации во кое било време на денот. Кога нешто ќе им се довери ним, тогаш однапред се знае дека ќе биде навреме, квалитетно, професионално, без ни една грешка и пред сè, безбедно извршено, како што гласи и мотото на единицата „Секогаш подготвени“. Со припадниците на единицата работат млади, но веќе искусни старешини. Дobar дел од нив, поминале соодветни курсеви или биле на дошколување во други армии и сега своето новостекнато знаење несебично го применуваат во секојдневната обука. Следејќи ги современите текови во развојот на воените полиции во светот, голем број офицери и подофицери на Воената полиција со успех учествуваа на соодветни курсеви, семинари, школи и дошколувања во земјата и во странство.

⁷⁹ Растеше заедно со армијата – Дваесет и една година воена полиција на АРМ, 24 ЧАСА ВОЈНИК,, <http://morm.gov.mk/?shtit=26892> 11.05.2013

Слика бр. 1 Амблем на воената полиција на РМ⁸⁰

Незаменливо е и искуството што припадниците на Единицата го стекнаа за време на настаните од 2001 година, како и учеството во мисиите во Р. Авганистан и БиХ. Располагаат и со врвни психофизички способности, затоа знаат и умеат да се снајдат во секоја ситуација. Секогаш дејствуваат како добро композиран тим, во кој реакцијата на секој член на тимот е подигната до степен на автоматизам, при што секое негово движење е очекувано и комбинирано со постапките на другите припадници на тимот. Во изминатите дваесет и четири години Единицата постојано се надградува. Се прават напори и за опремување на единицата со нови, софистицирани средства и со опрема, како што се специјални оклопни борбени и неборбени возила, специјални воено-полициски средства, средства за врски и друго. Припадниците на Воената полиција активно учествуваа и во одбраната на територијалниот интегритет и суверенитет на Република Македонија во конфликтот во 2001 година во кој животот трагично го загуби тогашниот командант на единицата, капетанот I класа Љупчо Мирчовски.⁸¹

Баталјонот на Воена полиција има корени од богатата Македонска историја. На 7 мај 1903 година, при непосредните подготовки за Илинденското востание, за време на одржувањето на Смилевскиот конгрес во с. Смилево, за првпат македонските

⁸⁰ http://www.arm.mil.mk/baza/edinici/zok/zok_bvpl_index.html 11.05.2013

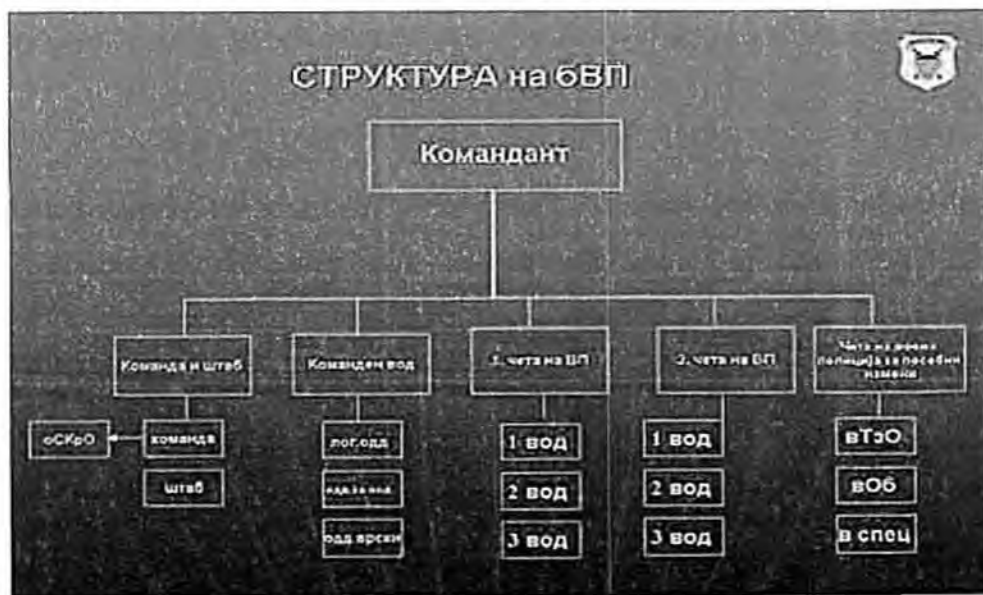
⁸¹ Штит-магазин на Министерството за одбрана на РМ, јуни 2013, стр.29

революционерни сили организирале вооружени селски стражи со задача да го обезбедат непреченото одвивање на Конгресот и да ги заштитат делегатите кои присуствувале на Конгресот. Токму на тој ден, за првпат организирано се извршило обезбедување на редот, мирот и заштита на делегатите на Конгресот, што во суштина претставува основна функција на Полицијата.

Баталјонот на Воената полиција е формиран во Април 1992 година со самото формирање на Армијата на Република Македонија и важи за една од прво формираните единици на АРМ. Во текот на своето постоење Баталјонот на воената полиција има извршувало воено полициски задачи како :

- Обезбедување на објекти од високо значење на Армијата;
- Обезбедување на високи воени раководители од земјата и странство;
- Обезбедување на воени делегации.⁸²

Процесот на професионализација започна во 2000 година, а истиот се заокружи и заврши во 2004 година, од кога единицата е со целосно професионален состав.

Слика бр.2 Структура на Баталјонот на Воената полиција на Македонија (БВП)⁸³

⁸² Историја на Баталјонот на воената полиција, http://www.arm.mil.mk/baza/edinici/zok/zok_bvpl_istorija.html 11.05.2013

Баталјонот на Воена полиција е наменет за изведување на воено полициски задачи на целата територија на Република Македонија и во мировни операции, одржување на редот и дисциплината, регулирање и контрола на сообраќајот, заштита на воениот персонал и воените делегации, изведување на активности поврзани со попречување, испитување и откривање на казнени дела.

2.1.1 Улогата на воената полиција на АРМ во мирновремени услови

Задачи на Баталјонот на Воената полиција во мирновременски услови се:

1. Планирање и организација:

- Подготовка на предлог, измени и дополнителни на организација и формација;
- Определување на воените потреби и приоритети за планирање на силите;
- Анализа на односот меѓу воените потреби и расположливите ресурси;
- Имплементација на прашања во врска со НАТО стандардизацијата;
- Унапредување и развој на персоналниот менаџмент, разузнавањето, контраразузнавањето, безбедноста и заштитата на сили, организацијата, подготовката и спроведувањето на оперативните способности и борбената готовност, логистичката поддршка, обуката, финансиската поддршка и цивилно воена соработка;
- Доставување на предлози за донесување на стручни правила и упатства од делокругот на употребата, внатрешниот ред и односите во вршењето на службата во АРМ и други стручни правила и упатства;
- Подготовка на предлог планови за опремување и модернизација.
- Планирање и употреба:

⁸³ Баталјон на воената полиција, http://www.arm.mil.mk/baza/edinici/zok/zok_bvpl_index.html 11.05.2013

- Анализа, планирање и изработка на документи за употреба на БВП или делови од единицата;
- Контрола на плановите на потчинетите единици;
- Планирање и реализација на мерки, активности и постапки за подигнување на нивото на борбена готовност согласно проценетата безбедносна состојба и добиените наредби;
- Контрола на достигнатата борбена готовност на потчинетите единици;
- Планирање и реализација на мерки, активности и постапки за поддршка на силите на МВР во справување со асиметричните закани;
- Планирање и реализација на активности и постапки за поддршка на централната и локалната власт во справување со елементарни непогоди;
- Оперативна употреба на единицата, односно нејзини делови, а по наредба од Здружена Оперативна Команда (ЗОК);
- Подготовки и извршување на мобилизација:
- Мобилизациска проценка;
- Изработка на предлог за мобилизациски развој;
- Изработка на план за мобилизација;
- Извршување на мобилизација на единицата или нејзини делови;
- Постигнување и одржување на борбената готовност;
- Преземање и спроведување на мерки за готовност на БВП и мерки за нивно извршување;
- Контрола на борбената готовност на единиците и преземање на мерки за нејзино подобрување.

3. Планирање и спроведување на обука и вежби:

- Планирање, организирање и контрола на обука за достигнување и одржување на потребното ниво на борбена готовност на единиците;
- Обука на персоналот за учество во мултинационални операции и мисии за одржување на мирот и борба против тероризмот;

- Учество на вежби со НАТО и коалиционите партнери;
- Планира и обучува персонал за декларирани единици;
- Планирање, организирање и изведување на вежбовни активности.

4. Планирање и спроведување персонален менаџмент:

- Планирање, организирање и спроведување на обука за индивидуална и професионална изградба на персоналот;
- Планирање, поставување и преместување на персоналот;
- Предлага поставување и преместување на клучниот персонал;
- Административна поддршка за менаџирање со персоналот.

5. Разузнавање, контраразузнавање и заштита на силите:

- Поддршка на системот за разузнавање и контраразузнавање во АРМ и координација со организациони единици на надлежните институции во системот во зоната на одговорност;
- Учество во организирање и подготовка за спречување на асиметрични закани насочени кон единицата;
- Врши анализа, проценка, планирање и доставува предлог мерки за идентификација и спротивставување на заканите по безбедноста насочени кон одбраната на Република Македонија;
- Учество во работи за обезбедување на лица, команди и објекти од значење за одбраната;
- Организација на регулирање и контрола на воениот сообраќај;
- Анализа и проценка на можни безбедносни закани кон и од персоналот и Материјално технички средства (МТС);
- Реализација на мерки, активности и постапки за заштита на тајните податоци во АРМ;
- Преземање на мерки и активности за откривање и спречување на вршење кривични дела во АРМ.

6. Логистичка поддршка:

- Планирање, реализација и контрола на логистичката поддршка (снабдување, одржување, движење и транспорт, медицинска поддршка, инфраструктура);
- Анализа на состојбите во снабдувањето со сите класи на материјали;
- Преземање на мерки за одржување на нивото на залихи;
- Одржување на материјалните средства;
- Здравствено згрижување на персоналот;
- Планирање и организација на транспорт за потребите на единицата;
- Менаџирање со капацитетите за сместување, одржување, објекти за складирање и друга инфраструктура.

7. Организација и подготовка на комуникациско информатички средства (КИС):

- Изработка на план за организација и реализација на врските за поддршка на командувањето и контролата со потчинетите единици;
- Спроведување на мерки, процедури и активности поврзани со организацијата на системот за криптозаштита.

8. Планирање на финансиски средства:

- Подготовка и учество во изработка на финансискиот план;
- Реализација на финансискиот план.

9. Цивилно воена соработка:

- Планирање, организација и подготовка на соработката со цивилните власти и организации во земјата.⁸⁴

⁸⁴Баталјон на воената полиција, Мисија, http://www.arm.mil.mk/baza/edinici/zok/zok_bvpl_index.html
11.05.2013

Баталјонот на Воена полиција е наменет за изведување на воено полициски задачи на целата територија на Република Македонија и во мировни операции, одржување на редот и дисциплината, регулирање и контрола на сообраќајот, заштита на воениот персонал и воените делегации, изведување на активности поврзани со попречување, испитување и откривање на казнени дела.

2.1.2 Работа на воената полиција за време на извршување на мировни операции

Правна основа за донесување на Одлуката за испраќање на единиците на Армијата на Република Македонија за учество во мировните операции во Ирак и Авганистан е членот 41 став 3 од Законот за одбрана според кој одлуката за испраќање на единица на АРМ надвор од територијата на Републиката за учество во мировни мисии донесува Собранието.⁸⁵ За Република Македонија учеството во меѓународни мировни мисии со сопствени сили и капацитети во реално воено опкружување е незаменливо искуство. Во согласност со ратификуваните меѓународни договори, единиците на Армијата од постојаниот и од резервниот состав или нивни делови, како и воени старешини и цивилни лица на служба во Армијата и вработени во Министерството за одбрана, можат да учествуваат во активности, обука и во хуманитарни или мировни операции надвор од територијата на Републиката. Поаѓајќи од принципот на неделивост на безбедноста во Евроатлантскиот регион, Република Македонија придонесува во напорите на меѓународната заедница за заштита на светскиот мир и безбедност. Придонесот на Република Македонија за глобалната безбедност, мир и стабилност, првенствено се гледа преку вложувањето на сопствените безбедносни способности и капацитети за остварување на заедничките вредности и интереси.

Баталјонот на Воената полиција (БВП) со свои единици и претставници досега учествуваше во сите мисии во кои беше вклучена Армијата на Р. Македонија. Единица со ранг на чета учествуваше во „ФЕНИКС“ и ранг вод учествуваше во мисијата „ИСАФ“.

⁸⁵ Бела книга на одбраната, Министерство за одбрана на РМ, Скопје, септември 2012, стр.61

Свои индивидуални претставници имаше во мировните мисии: Школата за воена полиција во Авганистан, Интернационалната воена полиција на „КАЈА“ (аеродромот во Кабул), АЛТЕА, во Босна и Херцеговина и во „Одлучна Поддршка“.

Мисијата „ФЕНИКС“ се реализираше во 2010 година во период од девет месеци. Чета од воената полиција заедно со припадници на полкот за специјални операции беа интегрирани во единица на Националната Гарда (НГ) на Вермонт, САД. За извршување на оваа специфична и по многу нешта ризична и уникатна мисија, (затоа и беа одредени припадници за реализација од елитните единици на АРМ) четата на воената полиција извршуваше подготовки речиси три години под менторство на Националната Гарда на Вермонт во Македонија и во САД. Контингентот беше распореден во југоисточниот и северниот дел на Авганистан и беше во постојано движење во зависност од разузнавачките информации. Основни задачи на наменските сили „ФЕНИКС“ беа: обука и менторирање на Авганистанската национална армија и полиција, изведување на заеднички операции за поддршка на мирот и стабилноста на Авганистан, обезбедување на високи личности од воениот персонал на НАТО и ИСАФ, како и делување со коалициските сили на НАТО и САД за поддршка на Авганистанските безбедносни сили во изградбата на демократијата во Авганистан. Поради недовербата во Авганистанските безбедносни сили контингентот многу почесто од планираното изведуваа самостојни операции кои беа со највисок степен на ризик. Припадниците на воената полиција одлично ја изврши мисијата без ниту еден повреден припадник и затоа беа одликувани од Вооружените сили на САД.

Во името на САД одликувањата им ги врачи Командантот на Националната гарда на Вермонт, генерал-мајор Стивен Креј кој на 79-те припадници на БВП и на ПСО за покажаните високи резултати и за успешното и професионално извршување на задачите за време на учеството во наменските сили „Феникс“, им додели медали за пофалба на Армијата на САД и медали за пофалба и исклучителни достигнувања на Националната гарда на Вермонт.⁸⁶

⁸⁶ Признание за македонските мировници, 2010, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/2237420.html> 12.03.2013

Во период Јули-Декември 2014 година батлјонот на воена полиција испрати вод за обезбедување на главната команда во Кабул како дел од последната ротација во мисијата „ИСАФ“. За оваа задача водот се подготвуваше од Октомври 2011 година како дел од Средната Пешадиска Борбена Група (СПБГ) и самостојно. За време на подготовките водот ги помина сите НАТО оценување во земјата и учествуваше во меѓународни вежби во Хохенфелс, Германија (Март 2013) и во Бабадак, Романија (Мај 2014) заедно со припадници од армијата на САД. Низ целиот процес на подготовка водот ги исполни сите потребни стандарди за учество во меѓународна мисија, за што и беше награден со довербата за реализација од страна на Командантот на БВП. Улогата на водот во базата се состоеше од: извршување редовни активности за обезбедување на надворешниот периметар на базата од утврдени набљудувачници-сангари, патролирање во зоната на одговорност, обезбедување готовност на силите за брза реакција, контрола на влезот на главната и на задната капија во базата, контрола на влезот за пешаци, спроведување и контрола на редот и дисциплината во базата и обезбедување на класифицираната зона на главната команда на ИСАФ. Исто така, се ангажиравме за обезбедување на високи посети на главната команда на ИСАФ, премиери, министри, сенатори и конгресмени на странски земји, како и високи претставници на владата на ИР Авганистан. Борбената готовност на четата, во чии состав беше водот, постојано се проверуваше во начинот на реакција и постигнатото време на силите за брза реакција преку вежби на ниво на четата и месечни вежби со ангажирање на сите елементи од групата за поддршка на базата. Со еден збор, четата од АРМ беше единствената вооружена сила која е одговорна за комплетната безбедност на базата на главната команда на ИСАФ.

Мисијата ИСАФ во Авганистан претставува најобемната и најдолга мисија на АРМ. Во оваа мисија, низ целиот период учествуваа поединци и групи од баталјонот на Воената полиција во склоп на единицата од времен состав која се формираше за нејзина реализација. Независно од исклучителните и супстандардни услови во кои се наоѓаа мировниците, гледано од сите аспекти во Авганистан, оваа мисија ги потврди квалификациите на воената полиција на АРМ, чија умешност, храброст, доблест, хуманост и пред сè, целосен професионализам, надалеку се прераскажува.

Пет претставници од баталјонот на воената полиција учествуваа во мисијата за менторирање на Авганистанска полиција во 2012 година во траење од речиси 7 месеци. Ова беше сосем друг концепт на мисија од претходните, чија работна содржина ги наведе на соработка со приватната агенција „RONCO“, каде се вршеше менторирање во делот на обуката за лично обезбедување, вооружување со наставно гаѓање, прва помош, обука за заштита од импровизирани експлозивни направи, обука за ВИП обезбедување и извршување на напредни гаѓања солично вооружување. Задача на мировниците од Македонија беше менторирање 3 месеци во школото за воена полиција во провинцијата Даруламан и 4 месеци во провинцијата Џулијан. По успешно извршената мисија компанијата „RONCO“ им додели сертификат со мислење за одлично завршена работа. Целта на мисијата беше оспособување на Авганистанската воена полиција за изведување стабилизирачки операции заради создавање безбедна околина и олеснување на хуманитарните помошни активности на меѓународните владини и невладини организации.

Во период јануари 2009 - декември 2014 година баталјонот редовно ротираше еден припадник во Интернационалната воена полиција во командата на КАЈА, Кабул, Авганистан. Неговата задача беше да спроведува јавен ред и мир во базата, да врши сообраќајно обезбедување, претрага на наркотични средства, истрага на криминални дела и други воено полициски задачи како дел од мултинационалната воено полициска база. Ротациите се вршеа на 6 месеци и воената полиција редовно испраќае свој подофицер.

Баталјонот учествува со свои претставници, офицери, во интернационалниот аеродром во Кабул во мисијата Одлучна поддршка како офицери за планирање во штабот на КОСА ГГ Кабул (Команда за Обука, Совети и Асистенција во Главниот Град) под команда на Турската армија. Втората моја мисија беше како учесник во оваа подрачје во улога на офицер за планирање на операции на Авганистанските полициски сили. Мојата задача беше да ги планирам нивните операции и да ја проверувам подготвеноста на штабот на полициските единици составени од: Авганистанска цивилна полиција, Авганистанска локална полиција, гранична полиција, униформирана полиција и единица за реакција во услови на криза. Јас, заедно со моите колеги од Турција, Албанија, Грузија и САД се обидовме да ги имплементираме нашите принципи на планирање и работа. Најголеми

проблеми со кои се сретнувавме беа корупцијата и неписменоста. Затоа бевме принудени, почесто од планираното да вршиме контрола на полицијата и да комуницираме со локалните припадници на безбедносните сили со помош на слики и симболи, а поретко со пишан текст. Борбата со корупцијата и неписменоста сеуште продолжува и тоа ќе претставува главен фокус во наредните мисии.

Баталјонот на Воената полиција е почитуван партнер кај пријателските армии со кои заедно извршуваат ангажмани далеку од матичните земји. Затоа не е ништо необично што нашите воени полицајци и во иднина ќе претставуваат сериозен адут на АРМ во потребата за мисии кои ги предводи НАТО-алијансата во критичните региони каде што е неопходна професионална ознака во биографијата на војникот.

2.1.3 Професионалноста и обученоста на припадниците на воената полиција како фактор за успешно извршување на поставените задачи

Особено значајно во спротивставувањето на тероризмот на глобално рамниште претставува улогата на НАТО и САД, кои како значајни меѓународни актери имаат одговорност за воспоставување и одржување на светскиот поредок и мир. Вклучувањето на помалите земји претставува и обврска за спроведување на заеднички тренинзи и вежби според стандардите на оваа организација. Република Македонија воспостави систем на обука на персоналот во кој најголемиот дел од вежбовните форми, персоналот ги стекнува во координирана, планска и организирана проекција на едукативни содржини поттикнати од програмите на НАТО и Партнерството за мир. Само во Цорн К. Маршал центарот за безбедносни студии во Германија веќе се обучени преку стотина припадници на АРМ и членови на здружението, а некои од нив и по неколку различни програми. Република Македонија поддршката на меѓународната заедница во борбата против тероризмот ја

докажува и со имплементирање на заклучоците поставени на Прашкиот самит во 2002 година, и Истанбулскиот самит во 2004 година, успешно преземајќи активности за:⁸⁷

- понатамошни реформи во безбедносниот сектор;
- учество во операции за борба против глобалниот тероризам;
- размена на разузнавачки информации во борбата против тероризмот;
- логистичка соработка;
- контролата на оружјето, особено опасноста од ширење на балистичките ракети и оружјето за масовно уништување;
- спречување на недозволена трговија со оружје, муниција, експлозиви, како и материјали и технологија за поддршка на тероризмот;
- соработка со соседите во заштита на границите и
- давање поддршка на регионалната соработка.

Креативниот пристап кон формирањето на демократско и современо општество Република Македонија го докажува со стандардизирање на сите сегменти на државниот апарат, каде што постои неопходност за усогласување со законодавствата на ЕУ и НАТО. Во тој поглед критичките исказувања кај одреден број дискутантанти во однос на сè уште недоволната соработка и координација меѓу државните органи во борбата против тероризмот претставуваат поттик и давање поддршка за довршување на започнатите реформи. Така, формирањето на здружениот разузнавачки комитет на национално ниво ќе придонесе за подобра соработка и размена на разузнавачки информации помеѓу безбедносните организации задолжени за борба против тероризмот, а со тоа ќе се подобри и соработката со партнерските служби на земјите-членки на НАТО, САД и партнерството за мир.

Во контекст на поквалитетното спротивставување со тероризмот оди и започнувањето со функционирање на Центарот за управување со кризи кој презема обврски за координирање на активностите во кризи состојби, меѓу кои и тероризмот. Позицијата на Република Македонија во однос на тероризмот е значајна заради

⁸⁷ Стенографски белешки од шеесет и четвртата седница на Собрание на Република Македонија одржана на 27 мај 2004 година

геостратегијската положба што ја има на Балканот и јасно истакнатата заложба за интегрирање во ЕУ. Причини за тоа се и добрососедските односи со соседните земји со кои безбедносните органи на национално рамниште во поглед на борбата против тероризмот имаат одлична соработка.

Ова може да се потврди и со имплементирањето на проектот за интегрирано гранично обезбедување и соработката на полициските служби на регионално ниво, со зајакнување на царинската и граничната контрола, со меѓуармиската соработка на земјите-членки на НАТО и партнерството за мир во регионот, со едукација и професионализација на клучниот персонал, модернизација на опремата според стандардите на НАТО, пристапот на размислување кон проблемот на тероризмот, донесување на применливи правила на однесување и слично. Како особено значаен момент во градењето на вистинско демократско општество, насочено кон обезбедување на непречено функционирање на владините и невладините институции и организации со спротивставување на надворешните негативни влијанија, закани, безбедносните појави, нивна контрола и менаџирање, претставува заштитата на критичната инфраструктура.

Чувствителните сегменти во овој дел се однесуваат на обезбедувањето на правилно функционирање на комуникациско-информатичката технологија и инфраструктура, како и попречувањето на компјутерскиот криминал. Анализирајќи ги севкупните текови на локално, регионално и глобално рамниште во спротивставувањето и борбата против тероризмот, како и дискусиите и забелешките што беа изнесени за време на трибината,⁸⁸ меѓу другото неопходно е потребно остварување на следните цели:

Прво, продолжување со детерминирање и таргетирање на суштинските цели на меѓународната заедница во борбата против тероризмот, низ остварување на планираните активности на НАТО и ЕУ во процесот на оспособување на персоналот, унифицирање на обуката, вежбовни активности, координирани задачи и ефикасно работење на

⁸⁸ Трибината организирана од Здружението на дипломирани студенти од Република Македонија на Европскиот центар за безбедносни студии „Дорс К. Маршал“, на тема „Тероризмот како глобална закана и улогата на Република Македонија во борбата против него“, одржана на ден 19.10.2006 година во Скопје, http://www.ecbs.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=18:2010-05-09-17-54-22&catid=6:forums&Itemid=21&lang=mk

институциите на власта. Во овој дел Република Македонија би требало да го забрза имплементирањето на планот за формирање и започнување со работа на Здружениот разузнавачки комитет, со постојано седиште, претставници од безбедно-разузнавачките агенции на национално рамниште и остварување на соработката и задачите со партнерските служби. Со тоа ќе се придонесе за поефикасна и поквалитетна размена на разузнавачки информации значајни за одбраната на државата и за мисиите на единиците на АРМ во странство.

Второ, интензивирање на соработка на институциите во борбата против тероризмот, со тежиште на оспособување и ангажирање на персоналот ангажиран во Центарот за управување со кризи и Дирекцијата за заштита и спасување, со остварување на концептот за поддршка на воените мисии и активностите за борба против тероризмот од страна на цивилните општествени структури. Несомнено значајни треба да бидат подготовките и развојот на одбранбените и безбедносните капацитети на Република Македонија за учеството во мировни мисии надвор од територијата на државата, со што според СОБ (синдикат за одбрана и безбедност) до 2013 година се предвидува упатување на персонал од околу 1.000 војници.

Трето, потребно е масовно вклучување и обучување на персонал за борба против тероризмот, дури и координирано учество и активности помеѓу безбедносните агенции и јавниот и приватниот сектор. Сè повеќе информации врзани за активностите на тероризмот се користат од страна на неповикани лица вработени во приватни фирми, јавни претпријатија, здруженија на граѓани, бизнис елити и слично.

Развивањето на креативните пристапи кон остварување на домашната безбедност и одбрана лежи во успешноста на државните органи за искористување на информациите на граѓаните. Заради тоа е потребно започнување со проекти за доближување на проблематиката од делокругот на персоналната, административната, информатичката, физичката и индустриската безбедност до секој човек со можност за нивна целосна примена. Покрај тоа, неопходно е да се обезбеди заштита на лицата кои отстапуваат информации сврзани со тероризмот, организираниот криминал, финансирањето на

сомнителните активности и слично, нивна лична сигурност, конспиративност, место и начин каде што информацијата можат да ја дадат, па сè до наградување за тоа.

2.2 Воената полиција и нејзините задачи за поддршка на армијата на САД

За време на долготрајните задачи за стабилност, посеопфатните задачи на Законот и Редот за поддршка на американските сили може да бидат барани, отсликувајќи ја поддршката која е обезбедена дома. Како што воената сцена созрева и база-камповите растат во големина, население и различни демографски податоци, нивото на криминални активности и барањата за заеднички за спроведување на Законот (како што е спроведување на сообраќајот) се зголемуваат надвор од капацитетот на способност на командните Единици. Воената полиција основа кабинети на Provost Marshal (одговорен за воената полиција), кои се екипирани и опремени за да обезбедат поддршка на Законот и Редот на американските сили кои дејствуваат од релативно зрели бази за поддршка на целиот спектар на задачи во странство. Базните или географски Команданти обично бараат поддршка за Законот и Редот од воената полиција во рамките на нивните бази врз основа на релативната зрелост на базата и зголемување на индикаторите (забрзување, сообраќајни незгоди, кражби, интерес за шверцување, други пречки за добар ред и дисциплина на сила) за кои е потребно посебна способност за спроведување на Законот. Ако базниот или географски Командант не насочил кон посветената поддршка за задачите на Законот и Редот, тогаш Provost Marshal или постар воено-полициски Командант може да препорача основање на кабинет на Provost Marshal врз основа на наведените индикатори.⁸⁹

⁸⁹ Robert K. Wright, Military Police, Part 2, United States. Dept. of the Army, 1950, p.75

2.2.1 Граѓанска поддршка

Граѓанската поддршка е дефинирана како поддршка на Министерството за одбрана на американските цивилни власти за домашни итни случаи, како и за определено спроведување на Законот и други активности. Задачите за граѓанска поддршка се домашни задачи кои се однесуваат на последиците од човечки (вештачки) или природни несреќи и инциденти надвор од можностите на цивилните власти. Овие задачи се извршуваат во рамките на САД и нејзините територии и се поделени на 3 опширни категории, и тоа на домашни итни случаи, поддршка на назначените органи за спроведување на Законот и други активности за поддршка.

Забелешка: Државните и локалните власти ја имаат примарната одговорност за заштита на животот и имотот и одржување на Законот и Редот во граѓанските заедници, а дополнителната одговорност е доверена од страна на Статутот од одредени органи на Владата на САД, освен од Министерството за одбрана.

Задачите за граѓанска поддршка ги користат силите на Армијата да им помогнат на граѓанските власти како што тие се подготвуваат за, или да одговорат на криза и олеснување на страдањата. Обично, пред да се спроведат овие задачи со воен персонал и ресурси, од страна на цивилен орган мора да се направи формално барање, со кое се бара поддршка и одобрение од страна на соодветен надлежен орган. Задачите за граѓанска поддршка:

- се однесуваат на последиците од човечки или природни несреќи или инциденти;
- нормално се случуваат по претседателската декларација за голема катастрофа или вонредна состојба;
- се применуваат само кога барањата за одговор или обновување се надвор од можностите на граѓанските власти, како што е утврдено од страна на Федералните

(Сојузните) органи за управување со итни случаи или други сојузни органи за управување;

- може да се користат да им помогнат на граѓанските власти да ја заштитат територијата на САД, населението и инфраструктурата од напади. Други владини органи имаат примарна одговорност за овие области. Армиските сили имаат специјализирани способности и можат да обезбедат важни ресурси и помош за поддршка на други сојузни органи за управување;
- обично се организирани под единствена обединета Команда и Систем за команда на инцидент, во рамките на создавањето на Националниот систем за управување со инциденти.⁹⁰

Примарните цели на граѓанската поддршка се: спасување животи, намалување на страдањата, како и заштита на имотот. Овие цели се постигнати преку следните задачи за граѓанска поддршка:

- поддршка за домашни катастрофи;
- поддршка за домашни хемиски, биолошки, радиолошки, нуклеарни и високо-експлозивни инциденти;
- поддршка за домашни граѓански органи за спроведување на Законот; и
- други назначени поддршки.

Задачите на Законот и Редот од страна на воената полиција со задачите за граѓанска поддршка обично се ограничени на задачи за поддршка. 18 Законик на САД – 1835 година, особено ја ограничува употребата на воени сили за извршување на граѓанските закони во САД. Постојат исклучоци во Законот кои можат да бидат донесени од страна на Претседателот или Министерот за одбрана за време на задачите во САД. Овој Закон се однесува на воениот персонал, кој работи под сојузна власт (10 Законик на САД), додека

⁹⁰ Military Police, Department of the Army, (U.S. Army Military Police School, 1995), p. 1-298

елементите на Националната гарда кои работат под државна контрола (32 Законик на САД) не се ограничени од страна на овој Закон. Откако елементите на Националната гарда ќе се мобилизираат под сојузната власт, тие стануваат предмет на ограничувања на овој Закон.⁹¹

Армијата на САД е една од најбројните во светот со бази лоцирани на различни континенти. Таа побарува од своите припадници многу време да отсутствуваат од своите места на живеење, одделени од своите семејства и живот во несокојдневни услови.. Потребата од голема бројка на војници на армијата на САД не и овозможува да прави добра селекција и да ги одбира само оние кои се со капацитети да работат и живеат под овие услови. И покрај добрата основна обука потребно е да се има една единица каква што е воената полиција за да гарантра воспоставување на воен ред и дисциплина. Воената полиција е одговорна за оваа задача во копнената војска, морнарицата, воздухопловството и во маринскиот корпус. Воената полиција е одговорна од обезбедување на училишни рути и пишување на казни за погрешно паркирање до истраги за убиство или шверцување на наркотици. Од друга страна, пак, воената полиција има и задача да им помага на цивилите загрозуени во катастрофи. Таа е поволна за користење во вакви услови бидејќи имаат најголемо познавање на законите од сите единици во армијата и затоа што селекцијата на нејзините припадници е ригорозна.

За време на операцијата „Само кауза“, „Операција пустински штит“ и „Бура“, воената полиција обезбеди безбедност на просторот, изврши контрола над циркулацијата на бојното поле и изврши притвор над илјадници затвореници.⁹² Од 1991 година, Воената полиција помогна во интервенции во Сомалија, Хаити и Босна. Воената полиција го одржуваше редот во разурнатото Косово, како и одржувањето на мирот во Авганистан. За време на инвазијата во Ирак во 2003 година воената полиција беше опсежно употребувана за да ја задржи контролата над големиот број притвореници што ги држат коалиционите сили, како и да помогне во спроведувањето рации, безбедноста на конвојот и редовните патроли. Воената полиција беше главната сила одговорна за обнова и обука на ирачката

⁹¹ Robert K. Wright, Military Police, Part 2, (United States. Dept. of the Army, 1950), p.75

⁹² Тековни мисии на воената полиција во Соединетите Американски Држави, [https://en.wikipedia.org/wiki/Military_Police_Corps_\(United_States\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Military_Police_Corps_(United_States)), 20.05.2013

полиција. Уште од инвазијата, воената полиција беше една од најмногу ангажираните воени професионални специјалности на ирачкото поле. Во Соединетите Американски Држави, воената полиција честопати обезбедуваше помош при катастрофи и внатрешна безбедност, додека сеуште ја исполнуваа нивната основна функција на одржување на дисциплината и безбедноста во рамките на Армијата. Корпусот на воена полиција беше многу зафатена организација во текот на годините на своето постоење, а како една од најраспространетите филијали на Армијата, се чини дека тоа ќе остане така во блиска иднина.

Се поголемото признавање на празнините во распоредувањето и спроведувањето сè повеќе ги наведоа планерите на мировните операции да бараат полициски/воени сили за да го покријат теренот помеѓу полицискиот домен и воениот домен. Разни мисии покажаа зголемен интерес за создавање на назначени единици на полиција со воен статус, исто така наречени формирани единици, со цел да се адресираат специфичните проблеми што произлегуваат од јазот во распоредувањето и особено јазот во спроведувањето. Следниве случаи од 1990-тите нудат илустрација за разликите со кои полицијата со воен статус беше распоредена во мисии, со кратко пребројување на конфликтите, суштината на мандатот и улогата на полицијата со воен статус.

2.2.2 Задачи на американската воена полиција за поддршка на мирот и стабилноста во Хаити

Во декември 1990 година, Хаити ги спроведе првите слободни и фер избори во својата независна историја (од 1804), со гласање на функцијата претседател Аристид со двотретинско мнозинство. Но, во септември 1991 година, тој веќе беше соборен во насилен воен удар, враќајќи го Хаити на својата долга традиција на автократска власт и политичка корупција, во која немаше заштита на поединецот против државата и немаше економски раст ниту демократски институции. Во наредните години меѓународната заедница предводена од САД постојано го осудуваше државниот удар и повика на враќање на демократијата и повторно поставување на Аристид како претседател, без очигледна корист. Во 1993 година беше договорен договор со кој Аристид ќе се врати на

Хаити, со помош на мала сила на мировниците, а потоа економските санкции против Хаити ќе завршат. Мировниците беа распоредени, но беа распоредени во вооружена толпа на пристаништата Порт-О-Пренс, поради што САД ги повикаа своите бродови. Епизодата ја создаде општата перцепција дека само вооружена интервенција ќе може да го отстрани воениот режим од функцијата, а Советот за безбедност на ОН донесе резолуција 940 во јули 1994 година, повикувајќи на употреба на „сите потребни средства“ со цел да се врати на власт легитимниот режим на Хаити. Воведени се Мултинационални сили (МНС; Multinational Forces – MNF) од 21.000 војници, претежно американски кои влегоа во Хаити набргу потоа. Беа овластени да ја неутрализираат опозицијата и да создадат безбедна средина за враќање на избраниот режим; ако е можно, зачувување, доколку е потребно, на граѓанскиот поредок; и да бидат подготвени да ја пренесат одговорноста за воените операции до мировните сили на ОН (УНМИХ), која требаше да биде распоредена што е можно поскоро. Мултинационалните сили беа придружувани од група на меѓународни полициски монитори (МПМ), за да биде заменета со корпус на цивилна полиција (ЦП) кога беше воспоставена УНМИХ. Цивилната полиција ќе биде лесно вооружана и првенствено ќе ја следи работата на хаитските безбедносни сили, но сепак требаше да дејствува како извршна полициска власт во нивно отсуство и да обучи нова хаитска национална полициска сила (НПС). Во транзициона фаза, требаше да се формираат Привремени јавни безбедносни сили (ИПСФ) врз основа на локалните поранешни безбедносни служби, прикажани и проверени од САД за да се исклучи било кое лице со евиденција за злоупотреба или корупција. Овие сили требаше да го пополнат јазот во јавната безбедност во очекување на целосна оперативна основа на Хаитската Национална Полиција. Мултинационалните сили не требаше да ги извршуваат должностите на полицијата, туку само набљудување и осигурување дека локалните сили спроведуваат полициски работи според меѓународно прифатените норми. Меѓутоа, кога локалните сили не успеале да го сторат тоа, сепак, американските сили ги толкуваат своите правила на ангажирање за да овозможат интервенција од страна на персоналот во криминални активности во и против населението. Друга пречка за Привремените јавни безбедносни сили и Хаитската Национална Полиција беше фактот дека хаитски политички кампови постојано се обидуваа да ги манипулираат листите на кадри за да одговараат на

нивните преференции - нешто што би создало уште една пристрасна јавна безбедност. Со цел да се воспостави безбедна средина погодна за пренос на одговорност на УНМИХ, МНФ почна да ја користи американската воена полиција и француската жандармерија за редовни патролни активности во урбаните центри на Порт-о-Пренс и Кап Хаитиен. Покрај тоа, Силите за брза реакција беа на станд-бај цело време во случај на јавни бунтови или насилство. Овие единици на полиција со воен статус работеа заедно со меѓународните полициски монитори и Привремените јавни безбедносни сили, а иницијативата имаше смирувачки ефект врз јавниот живот. Потоа, во секоја полициска станица низ целата земја беа стационирани мали единици на полицијата со воен статус, првенствено за обука на локален персонал во процесот на титорство со „учење преку работа“, кој се фокусираше на патролирање, канцелариски операции (вклучувајќи системи за поднесување жалби) и употребата на сила. Во руралните области Специјалните сили, составени од француската жандармерија, ги извршуваа стационарните и мобилните должности во градовите и селата, работејќи заедно со персоналот на Привремените јавни безбедносни сили. Нивното присуство имаше значаен превентивен ефект врз обичниот криминал, што за возврат создаде голем ентузијазам за специјалните сили во популацијата. Тие, исто така, спроведоа многу проекти за развој на заедницата, вклучени во областите како што се примарната здравствена заштита и демократизацијата, покрај борбата против криминалот, што дополнително ја зголеми популарноста. Додека воената полиција повремено употребила сила и ги уапсила поединците според избраната интерпретација на МНФ на Резолуцијата 940 на ОН, тие го направиле тоа во ограничен степен. Соработката со мировниците и стандардите потребни во секојдневната работа предизвика вистински поттик во моралот и дисциплината во Хаитските Привремени јавни безбедносни сили. Хаитското искуство е пример за тоа како полицијата со воен статус добива задачи врз основа на потребите во бојното поле, спроведување на законот во почетна фаза, обезбедување на обука и помош, како и учество во цивилна реконструкција. Тие беа распоредени како составен дел од нивните национални воени контингенти, а не како формирани единици со посебни задачи прилагодени на нивната паравоена природа дома. Како што беше наведено претходно, американската армија имаше намера да се потпре на постојните единици на хаитската армија што дејствува како полиција за одржување на

редот и законот додека не може да се распореди доволен број на меѓународната цивилна полиција. Неколку дена во интервенцијата, овие хаитски воени единици се преселија да разбијат пријателска толпа што се собра за да ги гледаат американските војници да во деактивирањето на пристаништето Порт-о-Пренс. Меѓународните екипи од екипажот ја снимиле хаитската „полиција“, дивјачки ги тепаа овие лица, додека американските војници, кои дојдоа да ги запрат таквите злоупотреби, пасивно застапаа. Како одговор на овој инцидент, стотици дополнителни лица од американската воена полиција беа испратени на Хаити за следење; надгледување; и, кога е потребно, замена за хаитска безбедносна сила додека не стане достапна меѓународната цивилна полиција. Соединетите Американски Држави, исто така, започнаа да организираат привремена хаитска полициска група составена од површински обучени хаитски војници и лесно обучени регрути извлечени од хаитски бегалци во заливот Гвантанамо. Истовремено, САД избраа и обучиле нови цивилни полициски сили, хаитската национална полиција. Вработените во хаитската национална полиција беа избрани преку национално натпреварување. „Тие добија 16 неделна обука од инструктори од Министерството за правда на САД, Кралската канадска воена полиција, француската жандармерија и други донаторски агенции за спроведување на законот. Целта на САД беше да се обучат и да се пополнат 3.000 нови полицајци (целта подоцна се зголеми на 5.000) до моментот кога нејзините војници требаше да заминат по две години.“ Додека новата академија за хаитската национална полиција предизвика одложувања во распоредот, 2.000 регрути биле транспортирани во Форт Леонард Вуд на американската армија во Мисури, каде што биле ставени преку споредлив курс од 16 недели организиран од страна на американското Министерство за правда.⁹³

Операцијата Хаити започна добро, се одвиваше непречено, и заврши по распоред, но остави мал дел на патот на трансформација. Иако напорите за реконструкција предводени од САД постигнаа некои цели, како што е враќање на претседателот Аристид на власт, мисијата не беше многу успешна. Американските и меѓународните сили заминаа пред да може да се создаде надлежна администрација, да се воспостават самоодржливи демократски структури или да се воведат трајни економски реформи.

⁹³ James Dobbins, Ian O. Lesser, Peter Chalk, *America's Role in Nation-Building: From Germany to Iraq*, Chapter 5 – Haiti, (RAND, United States, 2003), p. 76-77

Хаити беше четвртата карипска интервенција што САД ја спроведоа од 1965 година, но прва за која успеа да обезбеди мандат на Советот за безбедност на ОН.⁹⁴ Со тој мандат дојдоа и сојузничките сили и големо финансиско кофинансирање. Но, во пресрет на неуспешната операција во Сомалија, американската војска усвои исклучително тесна дефиниција на нејзината соодветна мисија и краток временски рок за остварување на своите цели. Американските воени планери беа заинтересирани да избегнат криза во мисијата и затоа поставија фиксен датум за заминување. Проблемот со овој пристап е дека градењето на нацијата трае и бара значително време, ресурси и определување. Поставување на рана и скратена временска рамка на Хаити направи речиси невозможно да изгради одржливи политички и граѓански институции. Хаити беше прва инстанца во која значителен број на меѓународната полиција, вооружени со оружје и моќ за апсење, беа распоредени за поддршка на воени мировници. Овие полицијци можеа да го надополнат и да го намалат товарот на воените сили. Но, реформата на полицијата не е доволна за да создаде атмосфера на безбедност и заштита на граѓанските слободи. Ефикасен систем на правда бара функционални полициски сили, како и судови и затвори. Ако не е реформиран, секој од овие елементи може да ги намали ефектите, па дури и да ги поништи реформите во другите делови на правосудниот систем. На пример, подобреното спроведување на законот во Хаити создаде неодржлива ситуација во која имало повеќе обвинети криминалци отколку што судовите би можеле да се обидат или затвори да ги држат.⁹⁵ Понатаму, во отсуство на надлежно судство кое би можело да ги доведе обвинетите криминалци на судење и затворање на прекршителите на законот, хаитската национална полиција на крајот се вратила назад во културата на корупција и неспособност. Под покровителство на Светската банка, странските донатори создадоа стратегија за економското заживување на Хаити фокусирана на подобрување на управувањето; насочени инвестиции во инфраструктурата; и олеснување на сиромаштијата, особено во руралните средини. Бидејќи невладините организации беа

⁹⁴ James Dobbins, Ian O. Lesser, Peter Chalk, *America's Role in Nation-Building: From Germany to Iraq*, Chapter 5 – Haiti, (RAND, United States, 2003), p.84

⁹⁵ Оваа ситуација е сеуште присутна во Хаити. Хаити и во 2018 година е рангирана како најлоша земја со пренатрупани затвори со најголем процент во светот, според информациите објавени од Светскиот центар на затвори.

поефикасни од владата во пристапувањето на сиромашните - особено руралните сиромашни - донаторите канализираат средства преку НВО, а не преку владата⁹⁶.

2.2.3 Задачи на американската воена полиција за поддршка на мирот и стабилноста во Сомалија

Меѓународната интервенција во Сомалија се одвиваше во три последователни, делумно преклопувачки, операции од 1992 до 1995 година. Години на граѓанска војна во комбинација со суша предизвикаа хуманитарна катастрофа која конечно ги натера ОН да интервенираат. УНОСОМ I (Операција на ОН во Сомалија) беше иницирана од Резолуцијата на Советот за безбедност на Обединетите нации (УНСЦР) 751 во септември 1992 година за следење на крвкиот прекин на огнот и ембаргото за оружје и за „обезбедување на безбедност“. Главната цел беше да се овозможи хуманитарна помош. Меѓутоа, безбедносната ситуација за персоналот за олеснување беше неподнослива. Нападите на објекти и персонал, како и грабежите на набавките, сите извршени од различни вооружени фракции, станаа вистински проблем. Во декември 1992 година, Обединетата работна група (УНИТАФ) беше овластена од страна на Резолуцијата 794⁹⁷ на Советот за безбедност на ОН како операција за спроведување на мирот која ја водеа САД. Мандатот беше да се создаде, со сите потребни средства, сигурно и стабилно опкружување, така што операциите за хуманитарна помош би можеле безбедно да се спроведат. УНИТАФ не требаше да врши полициски операции или да помогне во обновата на сомалиската служба за безбедност, но откри дека нема да успее во својата мисија без да се вклучи во повторно воспоставување на владеењето на правото. Мандатот беше повторно толкуван од страна на командантите на теренот за да се овозможи да им се помогне на поранешните сомалиски полициски сили да почнат да функционираат повторно. За разлика од различните воени безбедносни сили, полициските сили не се

⁹⁶ Ann Crawford-Roberts, *A History of United States Policy Towards Haiti*, <https://library.brown.edu/create/modernlatinamerica/chapters/chapter-14-the-united-states-and-latin-america/moments-in-u-s-latin-american-relations/a-history-of-united-states-policy-towards-haiti/> 29.01.2014

⁹⁷ Resolution 794, Somalia, <http://unscr.com/en/resolutions/794> 29.01.2014

вклучија во конфликтот и генерално уживаа во народната доверба и поддршка. Службениците беа собрани и ре-формирани под името Помошни безбедносни сили (ASF) на начин што не ги компромитираа упатствата и наредбите од ООН и домашните власти, дури и ако полициските реформи строго кажано не беа дел од мандатот. Ова значително ја подобри безбедносната ситуација. Тоа беше особено за време на УНИТАФ кога полицијата со воен статус беше вклучена во Сомалија. Американската воена полиција, италијанските карабинери и француската жандармерија обезбедија обука, како и вооружена поддршка за Помошните безбедносни сили во текот на Областа на одговорност, секој на свој начин. Прецизни сметки за нивните активности се покажа многу тешко да се добијат. Во почетокот, Карабинерите функционираа како воена полиција за италијанскиот воен контингент, како и придружна и безбедносна служба за меѓународниот персонал воопшто. Како што се влоши безбедносната ситуација, Карабинерите (особено тосканскиот падобрански полк) учествуваа во неколку борбени ситуации како единица во рамките на италијанскиот воен контингент. Најнепопуларната епизода беше спасувањето на единицата на пакистански војници на ОН, која беше составена од страна на сомалиските борци во јуни 1993 година, кога и преживеаните војници и телата на убиените во нападот беа успешно евакуирани. Покрај тоа, контингентот на Карабинери учествуваше во напорите за повторно воспоставување на сомалиската полиција, помошните безбедносни сили. Помошта се состоеше од обука и логистичка/економска поддршка. Употребата на Карабинери во Сомалија е добар пример за потенцијалната корист на полициските сили со воен статус. Опсегот на работни места што ги извршиле, од контингентна безбедност до полициска обука за борба против, ја демонстрираат разноврсноста што може да ја понудат таквите сили. Повторно распоредувањето се одвиваше во рамките на националниот контингент, а не како формирана единица на мисијата, а со тоа и одлуката за таква широка употреба на паравоената природа на Карабинери беше донесена од Италија, а не од командата на мисијата.

2.2.4 Косово - Искуството на воената полиција во Косово (преку искуството на 793-миот баталјон на воена полиција на САД)

Како член на воената полиција, знаете дека новите „жаришта“ во светот ќе предизвикаат војници некаде да добијат повик за обука, да се подготват за распоредување, и потоа да работат на таа „огнена точка“. 793-миот баталјон на воена полиција беше распореден во Косово од јуни 1999 до декември 1999 година, во знак на поддршка на Фалкон оперативната група (TS FALCON)⁹⁸ за спроведување на мировните иницијативи по воздушната војна предводена од НАТО со Југославија. Тие го формираа кампот Бондстил за задржување на притвор, прв објект од ваков вид во Косово, кој понатаму стана стандарден модел за КФОР. 793тиот баталјон на воена полиција се вратил во Косово во ноември 2000 година за да ги поддржи работните сили Фалкон, КФОР 2Б, до мај 2001 година. Во октомври 2002 година, 793тиот баталјон на воена полиција се врати во Косово за трета турнеја како дел од КФОР 4Б и спроведе операции за поддршка на Мулти-национална бригада Исток до август 2003 година.

793тиот баталјон на воената полиција, 18-та воено-полициска бригада, доби повик првата недела од јуни 1999 година, а потоа брзо се распореди во Косово на 12-ти јуни, во знак на поддршка на Task Force (TF) Оперативната сила Фалкон, за да се стабилизира, а потоа да го врати мирот во покраината Косово. 18-та воено-полициска бригада требаше да формира баталјон на воената полиција со три придружби. Седишта и придружба на седишта, 793тиот баталјон на воената полиција, 630та воено-полициска придружба (793тиот баталјон на воената полиција); 127-ма воено-полициска придружба (709тиот баталјон на воената полиција); и Првата воено-полициска придружба (1ва пешадиска дивизија) требаше да се распоредат во Косово за поддршка на оперативната сила Фалкон. Како резиме на акциите на воената полиција, некои научени лекции (и некои повторно

⁹⁸ TF FALCON, оперативна група со големина на бригада, беше формирана на 9 јуни 1999 година под команда на бригадниот генерал Банц Џон Кредок, користејќи избрани елементи на оперативната сила TF HAWK, испратени во Албанија за да обезбедат поддршка за операциите сојузнички сили за време на косовската војна.

научени), и „теми“ за понатамошно размислување се собраа од брзиот потег на Спартанскиот баталјон од разни заедници во Германија до Camps Montieth и Bondsteel, Косово, за поддршка на оперативната сила Фалкон.

Предраспоредување

Кога 793тиот баталјон на воената полиција го прими повикот да започне со подготовка за распоредување во Косово со една придружба и седиштето на баталјонот, можноста за одлично завршена работа е огромна. Баталјонот штотуку заврши голема вежба во објектот MOUT во Хамелбург, Германија. Исто така, баталјонот имаше еден вод распореден од 212тата воено-полициска придружба во Сараево и еден вод од 212тата воено-полициска придружба и три вода и едно седиште на придружбата, 615тата воено-полициска придружба распоредена во Тирана, Албанија, кое ја поддржуваше оперативната сила Сокол. Затоа, распоредувањето на 630тата воено-полициска придружба и седиштето на баталјонот буквално во состојбата во која беа во моментот, го направија многу потешко поради распоредувањето што веќе е во тек и фактот дека баталјонот сè уште има свои обврски за спроведување на законот во девет заедници. Во текот на шестмесечјето што води до нивното распоредување, се разговарало за аспекти на Македонија, Албанија, Косово, Србија, Израел и Ирак. Лидерите го знаеле теренот; се запознаа со некои од клучните лидери на политичките, воените и етничките групи; и знаеја некои од нијансите на луѓето од овие области. Програмата за тримесечна подготвеност го разгледа статусот на тимовите за железнички и воздушен товар, списоци и програми за поддршка на семејната група (Family Support Group - FSG), тимска обука (NBC, санитација на терен, борбен спасувач) и статусот на распоредување на поединечни војници. Во суштина, тоа не беше проблем за воздушно оптоварување на првичната сила за влез и целосна обработка на распоредување на персоналот за баталјонот и пред предвиденото.

Распоредување

„Кога добивме наредба да се подготвиме за распоредување, ја спроведовме анализата на мисијата. Анализата на мисијата е клучна, а анализирањето на

имплицираните задачи е од суштинско значење за нашиот успех како воена полиција како и секој друг дел од процесот на одлучување во воените операции. Во планирањето на оперативните сили, ја препознавме само потребата за влез во Косово преку граничен премин. Во планирањето, ние не го сфативме целосно влијанието на евентуалната формулација во воениот технички договор кој бараше од Косовските сили (КФОР) да ги обезбедат граничните премини меѓу Косово и не-српските земји. Знаевме дека постои голем премин во нашата АОР (област на одговорност); го посетивме за време на распоредувањето со мировната мисија на ОН во Македонија. Знаевме дека во Македонија има бегалци, на само неколку километри од косовската граница.“⁹⁹

Она што не било пресметано беше огромната операција за да се изврши вистински граничен премин (контрола, царини, имиграција), да се движат сите единици на КФОР северно во Косово, а потоа да се помогне со претходно очекуваното движење на бегалците назад на Косово. Откако бегалците ја видоа издржливоста на НАТО и сфатија дека Армијата на Србија брзо и целосно се повлече, брзаа да се вратат во нивните села и почнаа да го средуваат својот живот пред да почне зимата.

Она што ги компликувало работите е дека немало друг изводлив пат (неминиран) во Косово; главната рута на снабдување (MSR) и само тој пат на распоредување беше еден и единствен пат на располагање. Оваа репатријација беше, исто така, и прва реализација на земјено ниво дека УНХЦР и КФОР немаат развиено план да ги спречат бегалците да се вратат во Косово се додека КФОР не го заврши првото распоредување во полето на дејствување.

Армијата имаше тенденција да распореди сили за вакви мировни операции врз основа на силата, што не е секогаш она неопходно што открива анализа на мисијата како такво за да се постигне мисијата. Ова беше случај за ова распоредување. Беа земени три придружби со тогашна сила (околу 66 проценти сила, можеа да се пополнат две од три екипи во секоја единица на Корпусот) и беше „дозволив“ само мал пакет за силен влез.

Иницијалниот пакет на сила беше составен од мал баталјонски елемент (командант на баталјон, S3, S4, офицер за сигнал, подофицер за одржување на баталјон, како и некој

⁹⁹ LTC Richard W. Swengros, Military Police Functions in Kosovo, Cdr, 793d MP Bn, 18th MP Bde, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/call/swengros.htm> 20.04.2014

оперативен персонал од S3), мало седиште на придружбата (операции, комуникации, командант на придружба, воена полиција, еден ПСД состав за командант на оперативната сила, еден К9 тим и еден агент од одделот за истражување на криминал). Искуствата во Босна и Албанија покажаа дека ако командантите на 05-то ниво не дојдат на терен рано, распоредувањето на остатокот од единицата е многу потешко.

Силите за иницијален влез влегоа во Македонија, што се покажа како релативно мазен процес. Типичната опрема неопходна за првични операции и опстанок беше земена заедно со војниците. Сили за следење испратени со железници од домашните станици, а потоа суперкарго ја придружуваше опремата со брод во Грција за движење на патишта низ Македонија во Косово. Единиците што ги држеа радијата, кутиите за оружје и кутијата обезбедени во нивните возила за ова движење на морето, беа подготвени (и, за среќа) да започнат со работа веднаш по пристигнувањето во Косово.

Другите единици, кои се загрижени за пилотирањата за време на транспортот, ставија сè, освен нивното индивидуално оружје во МИЛВАН (воен контејнер). Непотребно е да се каже дека имало временско задоцнување пред овие единици да станат оперативно подготвени. Немаше поголемо узурпирање на движењето на морето; предметите беа заклучени и врзани со користење на карго ремени или ленти.

Оперативно распоредување

„Во нашето распоредување во Косово, воената полиција дојде многу блиску до спроведување на операциите на задниот дел на корпусот, како што може да очекувате да се изврши во голема копнена војна. Имавме парамилитарни сили кои сè уште работат, бегалци, криминални елементи, мински полиња, непријателска опрема што беше уништена и оштетена што го зафати бојното поле и локална власт што не функционираше.“¹⁰⁰

Во шестмесечните операции во Косово, баталјонот регистрирал над 532.000 милји, уапси и преработи над 1.257 притвореници, одговорил на над 2.354 инциденти, помогнал во враќањето на преку 280.000 бегалци и извршил над 560 мисии поврзани со безбедноста.

¹⁰⁰ LTC Richard W. Swengros, Military Police Functions in Kosovo, Cdr, 793d MP Bn, 18th MP Bde, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/call/swengros.htm> 20.04.2014

Се работеше во една главна воено-полициска станица, седум трафостаници и еден информативен центар, еден логор за затворање, еден затворен објект, една заплеткана парцела, една локација за окупирана опрема, едно заробено оружје во МИЛВАН и неколку контејнери за докази. Се спроведоа над 3.000 патроли со големина на седишта во седум поголеми градови или големи градови, над 2.300 квадратни километри во областа на одговорност и над 400 километри од главната рута на снабдување. Текот на функциите на бојното поле кои се среќаваат во оваа мировна операција се следните:

Маневр и операции за поддршка на мобилност (MMSOs)¹⁰¹

Баталјонот извонредно работеше во овој аспект на операциите. Една од клучните задачи што требаше да се спроведат беа одржувањето на главната рута на снабдување јасно за сите единици на КФОР да се преселат од Македонија во Косово. За првите два месеци овој граничен премин беше единствениот премин отворен во Косово од Македонија.

„Нашиот најголем проблем беше застојот - резултат на големиот број конвои што влегуваа во Косово, неочекуваниот ран и голем број на бегалци кои влегуваат во Косово, голем број на изведувачки возила, како што се камиони за чакал за операциите Браун и Рут и бројните хуманитарни возила. Понекогаш работевме на поворка до шест километри должина. Нашите комуникации и мобилност беа одлични и ни овозможија да ја оствариме мисијата. Ја презедовме контролата врз нефункционалната фабрика за цемент и поранешната најслилна точка на Ослободителната војска на Косово (ОВК)¹⁰² и ја претворивме во голема површина за водење возила, бидејќи брзо откривме дека операциите на граничната контрола на Македонија користеа рачни методи за логирање и следење на секое возило (невоено) и лице кое влегува и заминува од Косово. Имаше чекања до 36 часа за да влезат во Косово и Македонија, на сметка на врвни водачи на водови, водачи на водови и воена полиција, воените конвои на КФОР никогаш не беа

¹⁰¹ Maneuver and mobility support operations (MMSOs)

¹⁰² Ослободителна војска на Косово или скратено ОВК (албански: Ushtria Çlirimtare e Kosovës - УЏК) — албанска терористичка организација на Косово која со нападни врз државните органи (војска, полиција и други) и цивили се бореше за независност на Косово и Метохија од Србија и СР Југославија.

одложени на границата повеќе од пет или 10 минути. За да ја оствариме мисијата на границата, како што рековме, направивме широка употреба на нашиот SINCGARS радио уред¹⁰³. Баравме и примивме радио тактички сателит (TACSAT¹⁰⁴) (по еден за граничен премин, баталјон и седиште на придружбата, и секоја од нашите воено-полициски станици). TACSAT беше буквално спасувач неколку пати, бидејќи тоа беше единствената комуникација што ја имавме меѓу границата и базниот камп. TACSAT го користевме за рутински извештаи, со MEDEVAC¹⁰⁵ се бараа цивили кои стапнале на нагазни мини во областа и други барања за помош. Навремените информации секогаш се важни за командантите, и тоа беше случај и со граничните операции.“¹⁰⁶

Останатите задачи на маневрот и операциите за поддршка на мобилноста беа повеќе „рутинско“ извидување; регулирање на рутата и спроведување; операции за контрола на штрапери; и одговарање на, и расчистување на сцени од сообраќајни незгоди, експлозии и други инциденти кои го нарушуваат протокот на сообраќај. Научените лекции ја вклучија потребата за тактички сателит. Додека се работело, комуникациската опрема на АМ едноставно не функционираше сигурно.

Исто така, било востановено дека програмата за обука пред распоредувањето е на целта и ситуационските вежби (Situational Training Exercise) во новите планови за тренинг за мисии адекватно го подготвија баталјонот за маневрот и операциите за поддршка на мобилноста во Косово. Опремата беше соодветно прилагодена за да се заврши оваа мисија. Бидејќи опремата беше малку незгодно да се повлече од возилото и да се носи, баталјонот подоцна се потпираше на „безбедните рачни радија“. Опсегот се намалил, но војниците полесно можеа да работат со овие радија.

Операции за безбедност на областа

¹⁰³ Single Channel Ground and Airborne Radio System (SINCGARS)

¹⁰⁴ Tactical Satellite (TACSAT)

¹⁰⁵ Medical Evacuation (MEDEVAC)

¹⁰⁶ LTC Richard W. Swengros, Military Police Functions in Kosovo, Cdr, 793d MP Bn, 18th MP Bde, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/call/swengros.htm> 20.04.2014

Обезбедување на високи претставници, до и вклучувајќи го и претседателот на САД; обезбедување објекти; и обезбедување на безбедноста на конвоите или на патеките беа задачи што се извршуваа рутински. Оперативната сила доби повеќе од 300 посетители за шестте месеци кога бевме во Косово (без високи претставници првите 30 дена). Она што Косово го обезбеди на војниците и баталјонот на воената полиција беше сознанието дека безбедноста на областа е многу потешка отколку што гледаме во областите за обука или во компјутерските симулации. Во компјутерски симулации, ги слушаме упатствата: „Убиј го СПФ, секој од нив.“

Имаше група на Косово што користеа минофрлачи во српските села. Групата, стана позната на КФОР и граѓаните, беше многу успешна во насочувањето само на српското население и потоа избегнувајќи да биде фатена. Со воена полиција и извидници, оперативната сила може да ја засити областа и да спречи пукања. „Другите имаа многу цели и повеќе трпеливост отколку што имавме ние. Ако заминавме од некоја област, минофрлачкиот тим ќе се пресели со возило или вагон покриен со сено, ќе ги фрли гранатите и ќе замине за неколку минути, честопати лизгајќи го во блискиот град. Никогаш не постоеја никакви сведоци. Нашата општа перцепција беше дека немало такво нешто како албански сведок за злосторство против Србин.“¹⁰⁷

Артилериската единица на терен имаше заклучување на точка на оган еднаш и не можеше да добие дозвола на време да противоган. Како што нашето заедничко време на планирање и одговор се подобрија, се пронајде една целосна цевка за минофрлање и друга основна плоча. Една група беше заробена, но беше наредено да се ослободат од страна на албанските судии, бидејќи тие одбија да гонат еден поединец и ги ослободија другите по нивно признавање, во очекување на судскиот датум.

Беше пронајдено и оружје закопано во дворот и парчиња поврзани со мини во штала за време на една од спроведените стотина домашни пребарувања, но никогаш не беше најден главниот виновник. Една од лекциите беше дека пронаоѓањето оружје или наоѓање на тајни парамилитарни сили во задната област, беше најтешката мисија која било кој од нашите војници (да се вклучат извидници, екипи со долг дострел, извиднички тимови,

¹⁰⁷ LTC Richard W. Swengros, Military Police Functions in Kosovo, Cdr, 793d MP Bn, 18th MP Bde, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/call/swengros.htm> 20.04.2014

специјални сили) ги имаа преземено. Единствениот сигурен начин за запирање на ваквите напади беше да се засили областа со патроли.

Внатрешни операции

Иако на некој начин многу слични, интерните операции во Косово беа прилично тешки и различни од операциите за кои воената полиција имаше тренирано. Инженерската единица го изгради холдинг-центарот директно од Прирачникот за терен (FM) 19-4, контролата на циркулацијата на бојното поле на воената полиција, безбедноста на просторот и непријателските воени операции. Првиот притвореник беше осомничен за убиство. Се размислуваше за овој објект како привремен објект, бидејќи многу рано се начу дека наскоро ќе пристигне полицијата на ОН и ќе преземе многу полициски функции. Верувајќи во ова, инженерите требаше да изградат мала рудиментарна тројно конзолирана установа за да задржат околу 48 затвореници (четири GP медиуми, административна област). Многу кратко, беше востановено дека ОН нема да биде на сцена што е можно поскоро како што беше предвидено, ниту, пак, ќе бидат воспоставени судовите и затворските објекти што е можно поскоро.

„Без правен систем и без капацитет за одржување на полето, како што се очекува во војна, бевме оставени да ги чуваме затворениците на долгорочна основа. Користејќи го прирачникот за водство, имавме инженери да изградат поголем објект за да задржат до 130 затвореници. Објектот наскоро имаше пренослив туш на надувување. Имавме шатор за администрација/преработка, шатор за посетители, шатор за испрашување (и за персоналот на контраразузнавање и за нашите сопствени членови на воената полиција и за криминалистички истражители), шатор за адвокати и шатор-судница за она што би го означиле како претресување (Tier III GP медиуми), мобилни тоалети, стража кули, и област за снабдување. Значајно откровение за оперативната сила беше дека долгорочните затвореници бараат малку поинакво ракување од типичните воени злосторници каде затворениците се движат и излегуваат доста често (на ниво на дивизији и на ниво на терен). Притворската установа мора да обезбеди посетители, адвокати и судии. Ние ја поставивме програмата за посета слична на онаа на регионалната поправна установа.

Нашиот објект имаше процедури за медицинска грижа, и имавме обука и процедури за издавање лекови.“¹⁰⁸

За да се задржат барањата на воената полиција до операција со големина на вод за да се води објектот, тимовите К9 биле инкорпорирани во операции за просторите за дневно затворање. Ракувачите ги обучиле своите кучиња согласно видот на објектот, како одлична превентива за можните бегалци. К9 беа присутни за секој висок службеник кој ќе го посетеше. Кога притвореното население се искачи над 80 лица, К9 го патролираа објектот секоја вечер, останувајќи во ноќта. Тимовите К9 вршеа извонредна работа, и беа инкорпорирани од воената полиција во операцијата за притвор на таков начин како што имаа минимално влијание врз другите мисии што беа обврзани од воената полиција да ги извршуваат.

Меѓународната комисија на Црвениот крст (МКЦК) го посети објектот неколку пати. Тие обезбедија некои материјали за читање и цигари. Поради санитарните услови и општо лошото здравје на притворениците (некои со активна туберкулоза, проблеми со срцето), затворениците беа чувани на диета врз база на главен оперативен оброк со флаширана вода. И покрај тоа што ова ја изненадила МКЦК, како што првично дознале дека притворениците не јаделе исти оброци како војниците, се согласил дека овој начин на исхрана обезбедила најбезбеден извор на храна и била најдобра за затворениците. Не постоеле никакви боледувања, санитарни проблеми или други инциденти поврзани со храната, а МКЦК се согласила со оваа политика (или барем не поднела жалба).

Како што беа воспоставени операции за притвор, се препозна празнина во планирањето на воената полиција и оперативните сили во врска со логистичката поддршка за операции на задржување. Бидејќи овие притвореници беа во фаза на предсудење, а не со статус на воени злосторници, им беа давани одредени права кои воените злосторници не би можеле да ги добијат.

Од воената полиција беа обезбедени вреќи за спиење, колиби, кебиња, предмети за лична хигиена, обувки за туш, канти за складирање на лични предмети (за часовници,

¹⁰⁸ LTC Richard W. Swengros, Military Police Functions in Kosovo, Cdr, 793d MP Bn, 18th MP Bde, достапно на <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/call/swengros.htm> 20.04.2014

ремени, врвки за обувки), панталони, кошули, јакни (зимски капути), чизми, игри, книги, други предмети за притворениците по нивното долготрајно затворање во објектот.

Операции за пренасочување

Меѓународните организации проценуваат дека имало од 600.000 до 800.000 бегалци кои избегале од Косово во соседна Албанија и Македонија. Неколку стотици илјади од овие бегалци избегале во Македонија и се населиле во кампови јужно од границата Косово-Македонија. Бидејќи овие бегалци избегаа, многумина, наводно, биле тепани, убиени или повредени. На многумина им ги украде личните документи и пари. Беа најдени неколку локации каде личните документи очигледно биле изгорени. Автомобилите и тракторите биле конфискувани и, пред Србите да заминат од Косово, биле лишени од повеќето работни/вредни предмети и оставени да рѓосаат по должината на граничните премини.

Кога САД и други КФОР се преселија во Косово, зборот брзо се рашири дека Србите навистина го напуштиле. Знаејќи дека многу куќи биле ограбени и запалени и дека балканските зими брзо ќе се приближат, многу косовски Албанци кои беа сеуште во Косово брзо се организирале и почнале да патуваат во Македонија. Тие брзо им овозможиле на семејствата информации кога силите исчистиле одреден град и дека е „прилично“ безбедно да се вратат и да почнат да живеат одново.

Во рок од две недели по пристигнувањето во Косово, КФОР сега мораше да се справи со постојан прилив на членови на семејствата во Косово кои се движеа на југ, претежно пеш или со македонско такси, во Македонија за да земат други членови на семејството во бегалските кампови. Комбинацијата на пешачкиот сообраќај на југ (повеќето возила во Косово биле отстранети или украдени со регистарски ознаки и затоа, првично, не можеле да влезат во Македонија) пеш и со возила (конвој и цивилен) од север кон Косово ги затвориле главните рути на снабдување, бидејќи немало друг пат достапен за конвои или бегалци. Сите други рути беа минирани, поминуваа низ Србија или не беа ништо повеќе од непредвидливи козачки патеки низ планините.

Најголем извор на конфликт во тие три месеци во воено-полициската операција беше методично загрозување, а потоа и силното иселување на Србите од нивните куќи за да

може Албанците да се придвижат. Многу куќи и станови некогаш биле во државна сопственост и, како такви, најмногу биле окупирани од Срби. Албанците тврдеа дека откако државата повеќе не постои, имотот бил со право на сопственост на Албанците, како што многумина живееле таму пред преземањето на Србија во раните 90-ти. Типичниот модел вклучуваше вербални закани, физички закани и напади, рачни гранати и на крајот убиства или подметнување пожари. Имаше многу малку податоци за сопственост, а многумина кои биле достапни беа всушност скептични, веројатно фалсификувани.

Бегалците кои се вратиле дома најчесто не го нашле нивниот мебел, а голем дел од нив сега се во српските домови. Тие барале куќи за мебелот; КФОР не можеше да ги разликува ограбувачите од враќањето на легитимните бегалци. УСКФОР брзо презел водство и организирал програми за „репатријација на мебел“. На јавноста и беше дадена можност да се врати мебел кој не беше нивен. Оперативната сила почна да ги идентификува сопствениците и враќањето на имотот. Оваа репатријација го елиминираше значителното оптоварување на „украден имот“ што воената полиција би требало да го истражи.

Артилериските работници и инженерите помогнаа да се воспостави систем за идентификување на сопствениците на имотот. Дополнително, имавме проблем да ги идентификуваме вистинските сопственици на земјиштата и куќите. „Нема да најдете „репатријација на мебел“ во кој било прирачник на американската армија. Репатријацијата на мебел не е дел од нашата нормална обука“¹⁰⁹ Многу Срби дотогаш избегаа, а уште многу Албанци (не Косовски Албанци) почнаа да пристигнуваат и да „бараат“ куќи. Оперативните сили беа непопустливи дека нема да се вклучи во имотните спорови, мисија што ќе ја остави на ОН.

Операциите за раселување се исклучително тешки операции, особено кога локалните записи се уништени. Воените полицајци беа како пожарникари, брзајќи од вознемиреност кон вознемиреност, обидувајќи се да одржат одреден редовен поредок и мир, додека

¹⁰⁹ Изјава на американскиот Каптан Лернер ангажиран во Косово, Christian Science Monitor, Kosovo: Repatriating refugees, rugs, and VCR, (1999), <https://reliefweb.int/report/serbia/kosovo-repatriating-refugees-rugs-and-vcrs> 21.04.2014

администраторите на ОН се бореа со политика, обидувајќи се да решаваат како најдобро да ги вратат семејствата во домови или засолништа пред зимата.

Полициски информациски операции

Оваа функција на воената полиција е прилично нова доктрина на Корпусот на воена полиција. Косово покажа колку е важно да се направи добар план заедно, план кој не само што се однесува на протокот на информации и употреба на внатрешните полициски канали, туку и на протокот на „полициски информации“ собрани од неполитички единици. Работниот однос помеѓу одделот за истражување на криминал и воената полиција беше извонреден. Се формираше оддел за анализа на криминал, првично член на воената полиција и агент на одделот за истражување на криминал кои ги сортирале полициските извештаи/случаи и направиле критичка анализа на информациите. Тие работеа заедно секојдневно и, во краток период, почнаа да продуцираат значајни резултати. Беа поврзувани цврсто со одделот на баталјонот S2 и на крајот од разводно-аналитичкиот оддел во седиштето на оперативната сила.

Најтешки делови од информативните операции беа собирање информации од единиците на пешадијата, оклопот и инженерот добиени од нивните секојдневни контакти и патроли и потоа дистрибуирајќи ги информациите навремено и организирано. Собирањето на информации од единиците за борба против вооружување беше првично многу тешко. Овие единици не се навикнати на полициски операции и имаат тенденција да бидат многу посесивни од земјата што ја заземаат и информациите што ги развиваат.

Посилниот проблем со кој се соочија оперативните сили, е асимилирањето на партнерските земји во мировните напори. Војниците работеа со руски, грчки, полски, украински, шведски, канадски, британски, германски и војници од Обединетите Арапски Емирати на рутинска основа.

Полициските информативни операции беа зголемени со овие единици за борба против вооружување преку дневни лични контакти со нив, разменувајќи информации за патроли и патролни активности. Писмените извештаи и радио-контактот не би биле доволни. Кога се работеше со нив и се имаше време да се зборува лице в лице, протокот на информации беше одличен, и сите операции беа значително подобрени.

Наскоро, стана рутина да се пренесат сите информации, а тоа е клучот, сите информации. Мораше да им се укаже на овие единици дека дури и навидум најсуптилните информации може да бидат врската што недостасува за полициска истрага. За возврат, воениот полицаец мораше да стане подобар во обезбедувањето на повратни информации, така што единиците за борба против вооружување не само што можеа да ги видат плодовите од својата работа, туку и да ги користат информациите што беа развиени во истражувањата. Операциите за полициска информација се навистина кружна програма која не лежи само во рамките на полициските канали, туку и, како што се покажа во Косово, во неполитички канали.

Спроведување на законот

Оваа функција на воената полиција очигледно беше клучната задача што се постигна по две недели во Косово. Додека раселените цивили и бегалците се вратија во своите домови, работата на воената полиција стана огромна. Земјите и домашните спорови заземаа голем дел во иницијалната фаза на распоредувањето во Косово. Трактори со вагони полни со предмети за домаќинство ги затнуваа патиштата. Многу сомнителни товари беа запрени, а преку истрагата се откри дека товарот е украден. Просториите за чување на украдени предмети беа брзо пополнети, а притворскиот центар на воената полиција стана операција која работеше со полна пара.

Како што повеќе Албанци се вратија (или како што нови влегоа) во Косово, бројот на злосторства против Србите, и одмаздата, драстично се зголемија. Наскоро се наиде на реакција на дури 30 пожари и неколку убиства и обиди за убиства секој ден, бидејќи Албанците започнаа систематско (случајно, но доста обилно) чистење на Србите од албанските села или градови.

Како што се реагираше на случаите, наскоро се наиде на заедништво што беше многу вознемирувачко за полициските операции и за демократскиот процес. Ако е сторено кривично дело против Албанец, во најголем дел можеше да се испита случајот и да се добие добра соработка од граѓаните. Ако злосторството било против Србин, Албанците наметнале кодекс на молчење кој, ако бил скршен, доведуваше до сериозни повреди или смрт на Албанецот. Повеќето злосторства наскоро станаа злосторства само против

Србите, а напорите на воената полиција беа јасно фрустрирани и саботирани од кодексот на молчење и директните акции за да ги исфрлат доказите на местото на настанот.¹¹⁰

Во најголем дел, воената полиција одговори на инциденти што би очекувале да ги видиме во секоја мировна операција. Поради значајното насилство во случаите, како и големата бројка на случаи, СИД не можеше да одговори на секој случај. Воените полицајци брзо станаа инспектори. Додека го пронајдеме воениот полицаец доста обучен за основните постапки за воена полиција, многумина немаа основна база на истрагите. Мораше да се одвои време и да се научат многумина како да бидат основни истражувачи, да се поставуваат вистинските прашања во вистинско време, за да може понатаму да се развиваат случаите.

Еден од најголемите соработници во истражниот процес беше воено-полицискиот тим во притворниот центар. Овие воени полицајци ќе добијат случај и притвореник, а потоа веднаш почнуваат да го развиваат случајот понатаму. „Ние не само што развиеме случаи за судска постапка, туку исто така видовме какви врски или информации може да ги добиеме во други случаи, решени или нерешени. Најдовме сериозни криминалци со продолжување на истрагите во рамките на установата за притвор.“¹¹¹

Сите информации беа предадени на одделот за истражување на криминал во секојдневните состаноци. На овие состаноци, рутински се разговараше за информациите и секојдневно се донесуваа одлуки за тоа дали одделот за истражување на криминал сега треба да ги подигне случаите. Овој оддел беше извонреден, бидејќи обезбеди солидни насоки за сите воени полицајци, им помогна да се обучат како инспектори и, како што е потребно, ги одведе на вистинскиот пат. Тие го правеа тоа додека раководеа со значајните случаи со кои мораа да се соочат.

Двете најпрестижни пречки во полицискиот дел од мировните напори на оперативните сили беа недостатокот на системи поврзани со полицијата и недостатокот на кривичен и граѓански судски систем од судење, преку суд, до пост-судски затвор.

¹¹⁰ Репатријација во Косово, Christian Science Monitor, Kosovo: Repatriating refugees, rugs, and VCR, (1999), <https://reliefweb.int/report/serbia/kosovo-repatriating-refugees-rugs-and-vcrs>, 21.04.2014

¹¹¹ LTC Richard W. Swengros, Military Police Functions in Kosovo, Cdr, 793d MP Bn, 18th MP Bde, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/call/swengros.htm> 21.04.2014

Етничката припадност на граѓаните не можеше лесно да се утврди. Повеќето административни документи и записи, како што се лиценци, регистрации и судски и цивилни административни досиеја, беа запалени. Беа откриени јасни докази за тоа во клучните градови Урошевац и Гњилане.

„Граѓаните не сакаа да разговараат, што исто така ги попречуваа истражувачките напори. Притворениците честопати прашуваа каде ќе ги тепаме затворениците и каде ќе бидат егзекутирани други затвореници. Откако притворениците сфатиле дека ќе добијат хуман третман, протоколот на информации, колку што и беше мал, целосно пресуши. Сите овие фактори ја направија полициската работа исклучително тешка.“¹¹²

Додека воената полиција во оперативните сили, најверојатно, никогаш нема да испита толку многу сериозни кривични дела како што направи во шесте месеци во Косово, ќе биде од голема важност тоа што воената полиција ќе го разбере истражниот процес, техниките за испрашување, собирање и обработка на докази.

Во јули оперативната сила одговори на некои големи демонстрации, фрлање на камења и уништување на статуи. Воената полиција изигра значајна улога во намалувањето на тензиите со користење на врвни интерперсонални комуникациски вештини; ниту еден воен полицаец не мораше да прибегне кон испуштање на предупредувачки истрел за да ги намали тензиите. Напротив, пешадиските и оклопните единици ефикасно користеа предупредувачки истрели (во воздух) за да ги намалат тензиите и да ги растераат речиси насилните толпи. Воената полиција беше клучот за деескалирачките нарушувања во Ранилуг, Каменица, Гњилане, Урошевац и Пасјане. Овие демонстрации врзаа значителен број на средства и неколку часа ги блокираа неколкуте главни автопати.

Оперативната сила почна да ги објавува информациите кои го охрабруваа народот да ги објави своите поплаки на мирен начин. Еден метод беше преку состаноците на градското собрание или состаноците на градоначалникот. Градоначалниците беа честопати инструментални во помагањето да се спречи насилството или на друг начин да се намали тензијата. Друг метод беше да демонстрираат мирно и да не го блокираат патот.

¹¹² LTC Richard W. Swengros, Military Police Functions in Kosovo, Cdr, 793d MP Bn, 18th MP Bde, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/call/swengros.htm>, 21.04.2014

Додека оваа опција работеше добро, сè уште беше потребно голем број војници да ги следат демонстрациите. Имаше многу малку големи демонстрации откако состаноците на градското собрание станаа рутински. Воената полиција обезбеди обука за контрола на немири до единиците на оперативните сили, иако никогаш не се користеа формации за контрола на нередите за да се придвижи народот. Народот обично одговораше со цврсти, но фер насоки.

Во текот на операцијата, се препозна потреба за информативни операции, комуницирање со населението, во обид да се обликува бојното поле. Работата на тимовите за граѓански работи и тимовите на PSYOP¹¹³ беше важна за почетниот успех. Воената полиција секојдневно работеше со овие тимови, а успешните приказни изобилуваа. Набрзо по воспоставувањето на операциите, тимовите за граѓански прашања им помогнаа на цивилите повторно да воспостават рудиментарна радио станица во Урошевац, а подоцна и во Гњилане.

Командантите на оперативната сила, за да ја вклучат воената полиција, поминуваа два часа дневно, доставувајќи пораки до населението. Пораките беа објави за јавни услуги и информативни кампањи со цел да го водат населението до посакуваното однесување. Во најголем дел, пораките на воената полиција беа добро примени. Радиото беше искористено за да и помогне на јавноста, да ја подобри безбедноста на патиштата и да обезбеди информации за успесите на оперативната сила во намалувањето на криминалот.

Баталјонот имаше огромни успеси во текот на распоредувањето. Борбата со строги услови за живеење, балканското лето и непостоечката граѓанска инфраструктура ги натераа сите војници брзо да дојдат заедно. Се извршуваа мисии од секоја функција на бојното поле на воената полиција. Оперативната сила воспоставена и обезбедувајќи ги клучните цели, често пати го остави воениот полицаец за да ги води преку „полициско работење на бојното поле“. Речиси секој инцидент бара поддршка од воената полиција или акција. Овие војници одлично реагираа, заслуга за нивната обука, опрема и добра

¹¹³ Психолошките операции (PSYOP) се планирани операции за пренесување на избраните информации и индикатори до оние кои ја примаат пораката за да влијаат на нивните емоции, мотиви и објективно размислување, а во крајна линија и на однесувањето на владите, организациите, групите и поединците.

стара американска воена определба. Спартанскиот баталјон уште еднаш докажа дека е секогаш подготвен.

Можностите својствени за воените полициски формации, посебно седиштето на бригадата на воената полиција, особено се погодни за одредени елементи на мисија на DSCA¹¹⁴. Поконкретно, основните способности на воената полиција за полициско работење, истраги и корекции, заедно со функционалните мисии на воената полиција за поддршка на мобилноста, безбедноста на широкото подрачје, спроведување на законот, дислоцирано цивилно преселување и полициска интелигенција, укажуваат кон вистинските способности за успешни операции на DSCA. Потребни се вештини и обука за воено-полициските воени професионални специјалности на 31Б (воена полициска војска), 31D (специјален истражувач), 31Е (специјалист за поправки и притвор) и 31К (Воен работен пешаден управувач), како и различните дополнителни вештини на Воената полициска војска веднаш се препознаваат како професионални по природа. Како професија, воената полиција мора да ги исполни строгите професионални стандарди кои се очекуваат во која било друга професија. Ова вклучува акредитација од страна на раководното тело, сертификација на оние кои сакаат да влезат во професијата, самоуправање со стандарди и најдобри практики, кодекс на етичко однесување и огромна количина специјализирани технички вештини. Суштински елемент е дека тие се речиси идентични со квалификациите и стандардите потребни за првите одговорни лица и итни менаџери. Дополнително, во рамките на седиштето на воената полиција, персоналот ги спроведува овие способности секојдневно преку остварување на нивната мисија за спроведување на законот. Способноста на штабот на воената полиција на американската армија да обезбеди команда на мисијата од единствена перспектива на професионална организација за спроведување на законот, како и подредени форми на поддршка за маневрирање или маневрирање не се повторува никаде во рамките на Одделот за одбрана или Одделот за домашна безбедност.

¹¹⁴ Поддршка на одбраната на цивилните власти (DSCA) е процес со кој воените средства и персонал на Соединетите Држави може да се користат за да помогнат во мисиите што вообичаено ги вршат граѓанските власти.

Воената полиција ја демонстрира својата способност преку извршување на нивните уникатни способности и тактички задачи. Во комбинација, овие способности и задачи ги информираат воените полициски дисциплини на полициските операции, операциите на притвор и безбедноста и мобилноста. Во концептот на одлучувачка акција, постојат елементи на задачи за навреда, одбрана и стабилност во рамките на комбинираниот маневар на оружје и безбедноста на широка област. Воените полициски организации се истакнуваат не само што имаат дисциплини за безбедност и мобилност, кои го поддржуваат маневрирањето, но исто така голем акцент ставаат и на полициските и притворните операции кои директно ја поддржуваат безбедноста на широкото подрачје. Овој фокус на операции преку објектив за полициско работење и корекции овозможува одржување на граѓанското подрачје, ублажување на заканите и заштита на персонал и средства. Овие специјализирани задачи се практикуваат преку секојдневно извршување на обезбедување безбедна средина за средствата на армијата и персоналот кои работат или живеат во американски воени поставки. За разлика од единица која мора да помине низ обемни периоди за обука за да изгради способност, обуката и извршувањето на секојдневните задачи за спроведување на правото директно се преведува на висок степен на подготвеност за спроведување на мировни безбедносни мисии.

Воената полиција работи во четири главни мисии во текот на мисијата DSCA.¹¹⁵ Тие обезбедуваат поддршка за спроведување на граѓанското право, обновуваат и одржуваат ред, спроведуваат преселување на дислоцирани цивили и овозможуваат движење на дислоцирани цивили во и надвор од областа на катастрофи. По потреба, тие можат истовремено да ги поддржуваат и другите сили, федералните агенции или државните агенции за да можат нормално да функционираат. Воените полициски единици имаат суштински вештини и технички способности за мисии за олеснување, со акцент на враќањето на граѓанскиот поредок и владеењето на правото. По природа на овие уникатни вештини и способности, воената полиција може ефикасно да обезбеди оперативно единство преку три линии на напори. Воената полиција може да ја премости граѓанската

¹¹⁵ LTC Karst K. Brandsma, United States Army, U.S. ARMY Military Police: THE Force of choice for defense support to civil authorities, (School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas 2014), p.31

воена поделба преку партнерства за спроведување на законот и ефикасна координација. Тие имаат ниво на јавна идентификација и прифаќање кои не се наоѓаат во други гранки на воена служба поради нивната титула „воена полиција“ и идентификување на ознаки за опрема, возила и униформи. Конечно, тие ја поседуваат обуката и способноста да користат обем на сила која започнува со меѓучовечки комуникациски вештини за да ги смири опасните ситуации, употребата на невооружени мерки за самоодбрана, употреба на работни кучиња, помалку смртоносно оружје и технологии и конечно презентација и употреба на смртоносна сила.

2.3 Задачи кои ги има воената полиција како дел од вооружените сили на Германија

Основањето на сегашната воена полиција на Германската армија започнува со поранешната Западна германска армија која датира од ноември 1955 година, кога првите доброволни војници на „Бундесверот“ почнале со обука на кадар за „Andernach am Rhein“. Тие биле јадрото на првата експериментална обука за баталјон, чија цел била да се обезбеди основа за воени школи за обука на различни видови воени обуки. Оваа група вклучувала и една единица на воената полиција („Militärpolizei“¹¹⁶).

На почетокот на 1956 година терминот „Militärpolizei“ е заменета со „Feldjägertruppe“. Со ова име се зачувува традицијата која е иницирана од страна на Фридрих Велики во неговата „Allerhochste Kabinett-Ordre“ од 24 ноември 1740, кога беше формирана „Feldjägerkorps zu Pferde“. „Feldjäger“ се воена полиција на Германските федерални вооружените сили и се одговорни за сите три сервиси - армијата, воздухопловните сили и морнарицата. „Feldjäger“ има девет баталјони во време на мир, од кои осум се под команда и контрола на воените окружни команди, а еден е под команда на Министерството за одбрана. За време на одбраната, уште еден баталјон на резервистите се активира за секоја поделба или воена единица.

¹¹⁶ Rangliste nach dem Stande vom 6. Oktober 1913, (Redaktion Kriegsministerium, Berlin 1913).

Одговорноста на Воената полиција, во време на мир, од страна на 34 воени полициски станици (воено полициски единици) да ја покриваат површината на цела Германија. Секоја единица има област од околу 120 x 120 километри во просек. Овие Воени станици работат на ист начин како и цивилната полиција. Има и посебен оддел на „Feldjager силите“ сили за кризна реакција („KRK“) кои се наменети за поддршка и кои функционираат за време на вежбите или се определени во интервенции за одреден период. Една воено полициска единица е доделена на секоја „KRK“ бригада.

Задачи и должности на Германските воено полициски единици (Feldjager¹¹⁷):

1. Воениот ред и закон со цел да врши надзор, одржување, обновување и извршување воен ред и мир, со вршење на:

- Воено полициски патроли;
- железничката патроли;
- придружба, водење и пилотирачки должности;
- поддршка на воените судови;
- поддршка на правните органи;
- снимање и истражување на сообраќајни незгоди;
- вработување за време на воената церемонии ;
- поддршка на операциите за воени заробеници.

2. Воено сообраќајна контрола, со цел да се контролира распоредувањето на војската во согласност со цел и намера на тактички Командант и да се избегне било каков вид на опасности од вршење на:

¹¹⁷ Donald Aberheim, 'German Soldiers and German Unity: Political Foundations of the German Armed Forces,' (California Naval Postgraduate School, 1991), p.14, cited in Artur A Bogowicz, 'Polish Armed Forces of 2000: Demands and Changes,' NPGS Thesis, (March 2000, and Obituary for General Ulrich de Maizière, The Times, 13 September 2006)

- надзор на сообраќајот;
- контрола на сообраќајот;
- извидување на патишта;
- контрола во сообраќајот;
- поддршка во текот на операции при премин на река;
- снимање на сообраќајни незгоди.

3. Учество во безбедносни мисии со цел да се спречат кривични дела и попречување на службени должности на Сојузнички вооружени сили за вршење на безбедносни мисии

- обезбедување на воени церемонии и вежби на Сојузнички вооружените сили;
- заштита на транспорт на пари;
- заштита на транспорти на оружје и доверливи материјали;
- помош при катастрофи и несреќи;
- лична заштита на ВИП личности на Сојузнички вооружените сили;
- обезбедување на објекти.

Улогата на Бундесверот е опишан во Уставот на Германија (чл. 87a¹¹⁸) како апсолутна дефанзива. Нејзината активна улога пред 1990 година беше Katastropheneinsatz (контрола за време на катастрофи). Во рамките на Бундесверот, армијата има вршено помош за време на природни катастрофи во Германија и во странство. По 1990 година, со промена на меѓународната ситуација, спојување на Истокот и Западот доведува до општата несигурност и нестабилност.

¹¹⁸ "Art 65a Basic Law". Gesetze-im-internet.de. 22.04.2014

Денес, со одлуката на Сојузниот уставен суд во 1994 година со терминот „одбрана“ е дефинирано да вклучуваат не само заштита на границите на Германија, но и реакции во криза и спречување на конфликти, или пошироко, како чувари на безбедноста на Германија и насекаде во светот. Според дефиницијата дадена од страна на поранешниот министер за одбрана Штрук, може да биде потребно да се брани Германија, дури и во Хинду Куш. Ова бара Бундесверот да учествува во операции и надвор од границите на Германија, како дел од НАТО или Европската унија и со мандат од ОН. Од почетокот на 1990-тите години Бундесверот стана се повеќе и повеќе ангажиран во меѓународни операции во и надвор од поранешна Југославија, како и во други делови на светот, како Камбоџа или Сомалија. Мисии во кои учествувале или сеуште учествуваат единиците на Воената полиција на германската армија:

- Авганистан / Узбекистан ИСАФ 1.444 лица (Лимит на мандатот: 3300);
- Косово КФОР 697 лица (Лимит на мандатот: 1850);
- Турција, Операцијата Активна Ограда 251 лица (Лимит на мандатот: 400);
- Средоземно Море, Операција Активен Напор 171 лица (Лимит на мандатот: 400);
- Рогот на Африка / Индискиот Океан операција Аталанта 293 лица (Лимит на мандатот 1400);
- Либан УНИФИЛ 136 лица (Лимит на мандатот: 300);
- Мали EUTM Мали 148 лица (Лимит на мандатот: 250);
- Јужен Судан UNMISS 16 лица (Лимит на мандатот: 50);
- Судан UNAMID 10 лица (Лимит на мандатот: 50).

Во прилог на бројките погоре, четириесет војници се приправност за медицински операции за евакуација од целиот свет,¹¹⁹ во помош на тековните германски или

¹¹⁹ Germany Country Study Guide, Volume 1, Strategic Information and Developments, (International Business publication, USA, 2013), p.156

коалициски операции (STRATAIRMEDEVAC)¹²⁰. За поддршка на напорите на сојузничките сили за стабилизација во Ирак, Германската воена полиција исто така врши обука на новите ирачки сили во места надвор од Ирак, како што се Обединетите Арапски Емирати и Германија. Од 1994 година, Бундесвер изгуби околу 100 војници во странски распоредувања.

Воената полиција на Германија е пример за работење на една ваква единица. Рапоредот на припадниците на воената полиција овозможува целосна контрола на сите активности на воената организација. Единици на воената полиција има во сите видови: копнената, воздухопловната воска и морнарицата. Полицијата не само што ги контролира своите припадници таа и ги штити, за што постои број за цела Германија на кој можат да се јават сите припадници на војската. Со ова тие ја поставија воената полиција како сервис во служба на своите припадници.

За постигнување на максимална ефикасност и достоинствено претставување во меѓународните мисии, воените полицајци се обучуваат заедно со цивилата полиција на Германија. На овој начин тие се здобиваат со потребните полициски вештини и познавање на државните и меѓународните закони, а поради фактот што Германија е членка на НАТО силите и е во честа корелација со останатите земји членки, задолжително за припадниците на воената полиција е полагањето на тест по англиски јазик.

Целиот систем на воената полиција на Германија за заштита на припадниците на војската, работа, обука и соработка со останатите земји е модел кој гарантира успешно менаџирање на трупите.

¹²⁰ Medical Service of the Bundeswehr, <http://www.sanitaetsdienst-bundeswehr.de/portal/a/sanitaetsdienst/lut/p/c4/NY> 25.04.2014

2.3.1 Воената полиција на Германија во Косово

Особено во акција, жените и мажите на воената полиција стојат до нивните соработници. Тие за себе велат дека „Ние сте прво и основно служба за војниците, иако тоа често се гледа поинаку¹²¹“. Воената полиција е директно подредена на лидерот на контингентот и е одговорна за одржување на воениот поредок и дисциплина.

Усогласеноста со патниот сообраќај и правилата за однесување се дел од Воената координација. Сепак, „ловците на терен“ можат да сторат многу повеќе. На пример, тие се обучени да водат целосен дисциплински процес, до конечната одлука на соодветниот дисциплински претпоставен. За да го сторат тоа, тие истражуваат во име на надлежниот дисциплински надзорник и го користат целиот спектар на нивните специјализирани области на истражувања и истраги.

Двајца од војниците на Feldjägerinsatzzug се специјално обучени за оваа намена. Како истражувачи, тие можат да се споредат со полицијата во однос на нивните квалификации меѓу форензичарите и криминалната полиција. Во случај на непосредна опасност или за општа безбедност, тие исто така можат да обезбедат докази независно, на пример во случај на наод на неискористена муниција.

Воената служба не го покрива само следењето на брзината и растојанието на германските возила на КФОР. За секоја контрола на сообраќајот се проверуваат возачката дозвола, писмениот возен ред и безбедноста на товарот. Однесувањето при возење и документите најчесто се точни, но обезбедувањето на товарот понекогаш е управувано од страна на некои од останатите војници и е малку запоставено. Досега, сепак, не требаше да се произведуваат некои извештаи, вербалното учење беше доволно, како што сумираат теренските офицери.

Доколку е потребно, службениците на воената полиција стрпливо објаснуваат како може да се користи мрежа за обезбедување на товарот и како може да се складира што е можно посигурно. Тука, исто така, се грижат за тоа сите војници да можат безбедно да се вратат прво во кампот и, по завршување на нивната задача, на семејството и пријателите.

¹²¹ Капетан С. Фердинанд, The field fighters: friends and helpers in Kosovo too, www.bundeswehr.de 25.04.2014

Меѓу задачите на ловците на терен исто така е областа на лична заштита. Додека Германските борци на полето не можат и не треба да обезбедат целосна лична заштита на КФОР, високите службеници се поддржани како дел од Lotsendienst и им е дадена придружба.

Исто така постојат и точки на контакт со локалната полиција. Соработката со косовските колеги добро функционира. Има редовни средби со началникот на полицијата за сообраќајна полиција и шефот на полицијата на Призрен. Во пријателска атмосфера, информациите се разменуваат. Исто така, се водат заеднички сообраќајни контроли. Полицијата потоа се грижи за цивилни возила, а борбените лица го следат сообраќајот на германските возила на КФОР.

2.4 Работа на воената полиција во армијата на Велика Британија

Кралската воена полиција или „RMP“¹²² постои со цел да се обезбеди ред и почитување на законите во Армијата. Тие се регулаторно тело со ексклузивни истражни и полициски вештини и компетенции со кои исто така презема воени задачи комплементарни со својата специјалистичка улога. Нејзините основни задачи се полициски работи во армијата и да се обезбеди полициска поддршка на воените сили.

2.4.1 Поддршка на операции

Кралската воена полиција (RMP) се разликува од нејзините цивилни колеги, по тоа што има единствени оперативни задачи во рамките на вооружените сили. Распоредувањето на „RMP“ се врши, како дел од војската на воено поле и дома и во странство, во знак на поддршка на целиот спектар на конфликти и превенција од конфликти и пост конфликтни операции. Некои други владини агенции понекогаш, кога тоа го бара природата на случајот, можат да истражуваат криминал извршен од, или

¹²² Hansard, "Military Police",.

<https://publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmhansrd/cm081117/text/81117w0035.htm> , 17 November 2008

против припадниците на Министерството за одбрана, но и тогаш истрагата се врши во координација со воено полициска служба. „RMP“ е со овластување за реализација на целиот спектар на полициските функции, низ спектарот на конфликтот, дома и во странство.

Служење на системот на правда на Обединетото кралство

Поддршка на системот на услуги на правдата (SJS)¹²³ секогаш е највисок приоритет за „RMP“, која сама има уникатна способност за реализација на целиот спектар на полициски функции во текот на спектарот на конфликтот во земјата, во странските гарнизони и на заеднички операции со сојузниците. Оваа полициска служба мора да биде проактивна и видлива, со што се придонесува за успехот на операции од страна на спроведување на законот, на намалувањето на криминалот и на тој начин поддршка на „SJS“. Истрагите спроведени врз работењето надвор мора да бидат на ист висок стандард како и оние спроведени во домашните бази. Во конфликтни операции и операциите за поддршка на мирот истражната постапка е иста.

Инциденти и прекршоци

Прекршоци или инциденти пријавени во „RMP“ за истрага се третираат на четири нивоа секои утврдени со комбинација на тежината, видот и сложеноста на предметот за да се истражат.¹²⁴

Ниво 1 Истраги се вршат на оние дела или инциденти пријавени или откриени од страна на „RMP“, кои се во надлежност и способноста на обучен припадник и кој вообичаено може да се заврши во предвидениот рок.

Ниво 2 Овие истраги бараат подолготрајната истрага која треба да се спроведе од страна на, или под надзор на подофицер, воен полицаец, кој има добиено висока специјализирана обука или врз основа на искуство и компетентност и е во состојба ефикасно да го испита ова ниво.

¹²³ Service Justice System (SJS)

¹²⁴The Adjutant General's Corps, <https://www.army.mod.uk/agc/provost/31537.aspx> 30.04.2014

Ниво 3 Истраги се оние кои по природа на нивната гравитација или комплексност нормално бараат истрага од страна на обучени „SIB“¹²⁵ истражители (специјален оддел за истрага).

Специјални барања се вршат на дела или инциденти пријавени или откриени од страна на „RMP“ кои привлекуваат специјален статус кои „SIB“ нормално ќе ги испита. Некои од овие истражувања првично може да се Ниво 1, 2 или 3, но поради нивната чувствителност или други околности им се доделува специјален статус. „SIB“ истражува голем број на дела од убиството до братоубиство. Овие истражувања често привлекуват големо медиумско и владино внимание. Во планираните операции и во рутинска патрола, „RMP“ е специјалист за воено полициски елементи кои обезбедуваат специјалистички совети директно на Командантот. Темите вклучуваат апсење и притворање, пребарувања на луѓе, имот или возила, контрола на инцидентот, како и управување со местото на злосторството.

*Собирање на докази*¹²⁶

Кралската воена полиција, исто така, има соодветна обука и искуство во собирање на докази - сите подофици се форензички свесни и обучени во постапките на полициски работи, со вклучување на обновување, собирање и споредување на докази. Во текот на планирани операции RMP може да дејствува и како ракувачи на докази и да работат со разни тимови за пребарување оружје.

Притвор и притворање

„RMP“ обезбедува надзор на квалификуван кадар и гаранција на внимателното ракување и испитување на воените затвореници, и притворени лица во согласност со правилата и законите.¹²⁷

Обука и мониторинг на цивилните и воено полициските сили

¹²⁵ Special Investigation Branch (SIB), Специјален оддел за истрага

¹²⁶ The Adjutant General's Corps, <https://www.army.mod.uk/agc/provost/31537.aspx> 30.04.2014

¹²⁷ The Adjutant General's Corps, <https://www.army.mod.uk/agc/provost/31537.aspx> 30.04.2014

Веднаш по прекилот на непријателствата може да има временска празнина во која постои барање за да се обучуваат и менторираат цивилните и воените полициски сили. И покрај водството кое често може да биде со „FCO“, оваа празнина може да биде исполнета од страна на армијата. Првичната употреба на „RMP“ за да се обучуваат овие полициски сили во поширока смисла на зборот може да биде прифатливо и не треба да биде отфрлено. Кралската воена полиција може да обезбеди основна полициска обука во форма на истраги, оспособување за управување со местото на злосторството, интервјуирачки вештини, подготовка на датотеки и евентуално криминолошки науки. „RMP“ обезбедува основни на обучена работна сила со голема подготвеност за покривање на обврски и исто така може да генерира краткорочни тимови за обука.

Кралската воена полиција има и свои задгранични гарнизони¹²⁸ кои се одржувачи на мирот или тренинг центри на домашната војска, распоредени во:

Германија

- I виот полк на Кралската воена полиција - 110 Provost Единица
- Полкот за Посебните истражни мерки Петта истражна единица

Белизе - Полициска единица Белизе

Брунеи - Полициска единица Брунеи

Канада - Одделение за обуки на Британската армија (BATUS)

Кипар

- Заедничката полициска единица Кипар (CJPU)
- Полициска единица на Воените сили UNFICYP

Фолкландските Острови - Заедничка единица на полициската служба за безбедност (JSPSU)

¹²⁸ Michael Bothe, Boris Kondoch, International Peacekeeping: The Yearbook of International Peace Operations, 2003

Гибралтар - Здружена единица за безбедност (JSPSU)

Кенија - Одделение за обуки на Британската армија во Кенија (BATUK),

Кралската воена полиција е единица на армијата на Велика Британија одговорна за одржување на ред и дисциплина во нејзините рамки, дома и за време на извршувањето на операции и вежби надвор од земјата. Членовите на воената полиција се познати и како „црвени капи“ по бојата на беретките кои ги носат.

RMP немаат овластувања врз цивилите кои не се во воени зони, освен ако не ги затекнат за време на извршување на кривично дело, а притоа да отуствува цивилен полицаец на местото на настанот. Често припадниците на воената полиција можат да се забележат како патролират во области каде има фреквенција на припадници на армијата.

Кралската воена полиција има свои единици како дел од копнената војска, морнарицата и воздухопловството. Сите овие единици се специјалисти во спроведувањето на редот и дисциплината во нивните делокругови.

2.4.2 Како Кралската воена полиција (RMP) ги поддржува операциите

Обуката на авганистанската полиција, како и авганистанската армија е клучен елемент на стратегијата на НАТО во Авганистан и RMP, или „Црвените беретки“, во центарот на придонесот на британската војска кон оваа цел. RMP одигра „важна улога“ во Авганистан, помагајќи го полициското менторство. Првично, ова би значело „пониски воени вештини“, како што се ракување со оружје и свест на терен. Понатаму фокусот е насочен кон предавање на основните вештини на авганистанската полиција, како што се собирање докази, наместо да водат сложени истраги. RMP е опишан и како „експерт за предмети“. Како мала единица, RMP беше одговорен за советување на пешадијата за најдобри практики. Во овој случај, тие работеле и живееле заедно во еден комплекс на национално полициско контролен пункт последните две недели. Фокусот е ставен на обуката на полицијата за одредени стандарди, да се осигура дека ги следат поставените

процедури. Ова може да вклучи едноставни работи, како што е точноста и да се осигура дека сите ја носат истата униформа до клучните полициски работи, како ракување со оружје, справување со народот, обезбедување криминални сцени и третман на затворениците.,,Со работа со локалната полиција често ги зајакнувате врските, но во овој случај се чини дека тргна погрешно“. ¹²⁹

Во Ирак, RMP исто така претрпе загуби. Во јуни 2003 година, шест воени полицајци беа убиени од разгневената толпа додека ја бранеа полициската станица во Ал Мајар ал-Кабир, 120 милји северно од Басра. Само два месеци подоцна, уште тројца беа застрелани додека направија пат по улицата во Басра. Најновите смртни случаи во Авганистан го сочинуваат бројот на членовите во RMP кои починале од почетокот на операциите во 2001 година на девет. Губењето на животот ги нагласува опасностите со кои се соочуваат во операциите и во пост-конфликтната работа. И во Ирак и во Косово, RMP беше единствената полициска сила за тоа време. Беше потребно да ги полицизира државите, а потоа да помогне во обновувањето на локалните сили. Експертизата на офицерите значи дека тие се често првата полиција на теренот во нестабилните области, но во подоцнежна фаза тие може да бидат заменети со цивилни службеници. Сепак, обуката на локалната полиција не е нивна единствена улога во конфликтните зони. Офицерите ги советуваат командантите за движењето на војниците, а сообраќајните места на RMP се распоредени долж главните рути за да обезбедат информации за напредокот на војниците и снабдувањето на фронтите. RMP, исто така, е одговорен за ракување со воените затвореници. Во RMP има над 1.800 редовни и територијални лица кои можат да се распоредат како дел од армијата на теренот и членовите трошат многу време на вежбање со редовната армија. Во Обединетото Кралство, каде што работат повеќето членови на RMP, тие извршуваат секојдневни полициски должности за армијата, како што е полициското обезбедување. Членовите подоцна можат да изберат една од двете специјализации, или Одделот за специјални истраги (SIB) или поблиската заштита (Close Protection -CP). Одделот за специјални истраги презема сериозни и долготрајни истраги и во гарнизонот и во операциите, додека поблиската заштита вклучува обезбедување за

¹²⁹ Key role of 'Red Caps' in Afghanistan, 2009 http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/8341885.stm 05.05.2014

високи воени лица или за надворешни работи. Но, како и во случајот со Авганистан, службениците, исто така, можат да се најдат себеси преземајќи витална улога во воена или пост-конфликтна ситуација, далеку од истражната работа на која може да се искористат.

Половина-војник, половина-полицаец, но сепак целосно посветени, нивниот главен напор се шири преку Одделот за специјални истраги (SIB), каде што се извлекуваат кадри од RMP SIB и RAF Police Close Support Element, заедно со Велшките гардисти, менторирани и советувани како дел од полициските советодавни тимови и Полициската менторска и советодавна група.

Тие се предметни експерти во сите аспекти на истрагата, полициското работење и притворот. Она што тие го обезбедуваат е уникатна комбинација на вештини за воена линија и полициски вештини. Во Авганистан, елементот на Одделот за специјални истраги од работата на RMP значи не само испитување на сериозни прекршувања на службите, исто како што би било и на било кое друго место во светот за војниците, но исто така, кога и некој е убиен во акција. Смртта на секое службено лице убиено при операциите мора да биде темелно истражена во согласност со националните полициски процедури. Тоа е исклучително тешка и чувствителна работа. Одделот за специјални истраги ефективно делува како претставник на заштитата и благодарение на нивната воена обука, може да оди таму каде што другите не можат да соберат докази на местото на настанот и да ги утврдат фактите околу смртта.¹³⁰ Член на RMP, обично Одделот за специјални истраги, исто така, ќе го поддржи овој процес, придружувајќи го телото од болницата во Бастион до Обединетото Кралство, со цел обезбедување континуитет на доказите. Сето ова е дизајнирано за да се осигури дека наследниците, преку коронискиот процес, целосно ќе бидат запознаени за околностите во кои нивните најблиски умреле. RMP, исто така, работи заедно со војници во целата област на операции што даваат совети и насоки за прашања поврзани со полицијата. Тие се грижат дека она што се предава на опсежната обука се применува на теренот, тоа значи и за работите како осигурување дека основните човекови права на притворениците се заштитени и дека тие се третираат правилно, како што е утврдено во Женевската конвенција. Друга работа во која се вклучува RMP е судска

¹³⁰ How the Royal Military Police support operations, www.gov.uk 05.05.2014

гаранција - тоа значи да се работи заедно со членовите од WIS (разузнавачка служба за оружје) и IED (импровизиран експлозивен уред) за да се осигура дека се што ќе се подигне од теренот е правилно употребено, било во однос на тоа дали се користи како доказ или во обезбедувањето на разузнавачки информации. Некои од овие совети и упатства се за потсетување на војниците да користат соодветни полициски вештини и вежби за кои се предава. На пример, кога се занимаваат со докази, не треба да се справуваат со истите со голи раце и да го зголемат ризикот да се контаминира или покрие со отпечатоци од прсти. Воената полиција е точно на местото заедно со пешадијата. Тие секојдневно патролираат со копнени повици (војниците) и се голем дел од тимовите. За да го изградат тој работен однос, RMP ги приспособува војниците што е можно поскоро, понекогаш да се обучуваат со нив 12 месеци пред да бидат распоредени. Не смее да се испраќаат луѓе напред, особено ако тоа е менторска или советодавна работа, освен ако не се веќе вклопени и самоуверени. Значи, лицата дел од RMP треба најпрво да бидат војници. Но, тие исто така треба да бидат доволно зрели за да знаат што бара секоја ситуација, кога треба да влезат, кога треба да се фокусираат во улогата на полицијата и кога да обезбедат менторство. Една од работите што ги прават е ако војниците возобновуваат докази, најпрво ќе се осигураат дека вреди да се возобнови и, ако е така, дека е направено правилно. На пример, за дрогата што се смета дека се брои во авганистански суд, примерокот мора да тежи најмалку пет килограми. Тоа може да звучи како многу, но иако опиумот е нелегален според авганистанските закони, сè уште постојат ситуации каде афионот е единствената култура која земјоделецот може да ја расте со мали количини под присила. Тоа, според него, изнесува од 65 до 70 килограми, па дури и оние од 300 килограми, не се чудо. Тогаш RMP зема примерок од пет килограми, а остатокот е уништен.

RMP се и носители на налози, така што има степен на автономија во рамките на борбената група со која се вградени, иако тесно соработуваат со нив.¹³¹ Синцирот на команда е преку командантот на вод на RMP директно до седиштето. Тој степен на независност и поделба е важен за она што се опишува како тежок дел од работата, обезбедувањето на полициска поддршка на единицата со која работат, за да се одржуваат

¹³¹ How the Royal Military Police support operations, www.gov.uk 05.05.2014

Службената дисциплина и Законот за служба. Тоа е тешко, бидејќи вградени со овие момци, во некои случаи повеќе од една година, ако се види нешто несоодветно, мора веднаш да се запре тоа и да се укаже на следење на правилата пред да стане сериозно и да мора да се интервенира покрај усната опомена. Тоа бара морална храброст, особено ако членот на RMP е сосема нов кој треба да му каже на поручникот или на капетанот дека она што го прави е погрешно. Но, со какви работи треба да се справи RMP? Мали напади, тие не може да бидат сериозни, но борбата е кршење на Законот за служба, па треба да се дојде до корените на тоа кој го започнал, и кому. RMP го истражува инцидентот и го пријавува инцидентот до синцирот на команда, и тогаш е нивна одговорност да преземат соодветна акција. Понекогаш RMP треба да ги испита потешките инциденти, вклучувајќи ги наводите на локалните државјани против службениот персонал. Сите такви наводи треба да бидат испитани темелно и со отворен ум. Повремено, ова ќе резултира во тоа службениот персонал да биде упатен до независното обвинителство за да може да одлучи дали да поднесе обвинение. За среќа, сепак, ваквите случаи се малку и далеку. Со оглед на тоа што авганистанските сили сè повеќе го преземаа водството во провинцијата Хелманд, така улогата на Управниот комитет за менторство на инструкторите се развиваше. Тие ги тренираат во ракување со сведоци и земајќи изјави, осигурувајќи дека тие го испорачуваат она што им треба. Згора на тоа, постои мал оддел на RMP кој обезбедува поддршка на Одделот за поддршка на обвинителството во Авганистан, обезбедувајќи дека професионалните стандарди се применуваат во британскиот завод за одбрана во Бастион, и дека досиејата се доставуваат за да го поддржат трансферот на притворени лица на авганистанските власти.

2.5 Организациска поставеност на воената полиција во одбраната на Франција

Историја

Жандармеријата е директен потомок на *Marshalcy*¹³² на стариот режим, попознат по неговиот француски наслов, *marechaussee*. Првично биле користени како заштитници на патиштата, а потоа добивале поголеми овластувања. Неколку години подоцна, Кралот Луј 14 напишал „Тоа е посебна организација, која не постои никаде на друго место во Европа.

¹³² A. J. Pollard, John Talbot and the War in France 1427-1453, (Pen and sword military, UK, 2005)

Тоа се половина цивилни, половина воени трупи и ги има на целата територијата на државата. Не може да има добра армија, освен ако има добра полициска сила во него ...¹³³. Воено полициското работење во Франција сега е примарна одговорност на две национални тела за спроведување на законот:

- Националната жандармерија, која ги опслужува руралните области и малите градови, и
- Националната полиција, кој е одговорна за одржувањето на Париз, провинцијата и урбаните општини со население од над 10.000 жители. Францускиот полициски систем има влијание врз другите земји, особено врз оние кои порано беа дел од француската колонијална империја.

Организација

Националната жандармерија се организирани во три региони:

- Атлантскиот регион
- Медитеранскиот регион
- Североисточен регион

Генералите кои командуваат со жандармеријата на областите Мец, Бордо и Лион ги командуваат и сите други региони. Секој регион е понатаму поделен на области, а потоа легии, баталјони и единици. Локалната жандармеријата одговара на полето на одбраната на административно ниво, како и за одбраната во воено ниво. Општата команда на жандармеријата е со локални одделенски единици, како и на мобилни единици во секоја област.

Регионалната жандармерска легија одговара на економски регион на административно ниво. Командантот на одделенската жандармерија под негова команда има неколку одделенски жандармерски баталјони. Постои една мобилна легија во секоја област, *Gendermerie Nationale* се исто така одговорни за обезбедување на француските

¹³³ Edouard Detaille, "L'Armee Francaise", ISBN 0-9632558-0-0, p. 281-293

вооружени сили со воена полиција - на „Prevote“¹³⁴. Оваа организација помагала на полицијата во Програмата за бесплатен француски јазик во Британија за време на Втората светска војна.

Должности

- Селекција и обука на кадри;
- Да ги обезбедува селата, реките, крајбрежните области и малите градови со население под 20.000 популација, кои се надвор од надлежноста на националната полиција. Жандармеријата обезбедува околу половина од населението на Франција;
- Да води кривични истраги под надзор на судството;
- Контрола на толпи од луѓе и други активности за безбедност;
- Да ја контролира безбедноста на аеродромите и воени инсталации, како и сите истраги поврзани со војската, вклучувајќи ги и странските интервенции;
- Учество во церемонии во кои се вклучени странски шефови на држави или шефови на влади;
- Обезбедување на воено полициски услуги на француската војска; Армијата, морнарицата и воздухопловните сили.

Ги исполнуваат задачите кои се однесуваат на внатрешната безбедност, министерот за внатрешни работи, внатрешна безбедност и локални права и одговорности за користење на услугите на Народната жандармеријата.¹³⁵

¹³⁴ Gilbert MAUREL "la guerre d'un gendarme en Algérie" ed L'Harmattan, ISBN 978-2-336-00943-8.

¹³⁵ Giovanni Arcudi, Forces de police et forces armées, sécurité et défense: où sont les frontières?, Cahier du GIPRI, n° 2, (FondationGIPRI, Geneva, Switzerland, 2004) p. 17-64.

2.5.1 Меѓународни мисии

Националната жандармерија ги придружува француските сили во мировни мисии во странство. Тие, служеа во: Сирија, Либан, Алжир, Косово, Руанда, Брегот на Слоновата Коска, Босна и Херцеговина, Хаити, Централна Африка, Македонија, Авганистан и др. Интернационалните гранки вклучуваат единици кои служат во француските прекуморски департменти и територии (како на жандармеријата на Сен Пјер и Микелон), како персонал на располагање во независни држави за техничка соработка, во Германија, како чувари во француските амбасади и конзулати во странство и служби за надворешни работи.

Француската организација на безбедносните сили е доказ за блиската врска помеѓу цивилната и воената полиција. Цивилната полиција своите овластувања ги спроведува во Париз и поголемите населени места, а жандармеријата во руралните области и градови под 10 000 жители. Жандармеријата покрива околу 95% од целата територија на Франција и 50% од населението. Таа е под двојна команда на министерството за внатрешни работи и под министерството за одбрана. Раководството на двете полиции е централизирано и двете имаат исти овластувања само на различни географски локации. Нивното постоење со слични цели и активности понекогаш креира фракции и натпревар помеѓу нив. Натпреварувањето е добро за нивно усовршување и унапредување на персоналот, но често е пречка за соработка и затоа понекогаш и се размислува за нивно спојување.

Северната бригада на КФОР, која го покрива регионот на Митровица, ја водеше Франција. Франција одбила да учествува во активностите за спроведување на законот во Босна, бидејќи локалната полиција постоела и требало да се справи со нив. Во Косово, тогаш, мандатот за „враќање на јавната безбедност“ беше толкуван на начин кој и дозволи на жандармијата привремено да го преземе органот за спроведување на законот, тврдејќи едноставно дека никој друг не е подготвен или способен. Од октомври 1999 година па натаму, УНМИК ја презеде полицијата додека Жандармеријата остана одговорна за јавниот ред. Како што посочува Тарди¹³⁶, Французите сакаат да работат сами, што предизвикуваше негодување кај други нации кои работеа во Косово. Во повеќе од една

¹³⁶ Josefine Ingela Larsen, Police forces with military status in international peace operations, Preliminary Findings, (FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT, Kjeller, Norway, 2002), p.18

пригода француските војници на КФОР и жандармиските единици не само што одбија да им помагаат на единиците на другите националности во Митровица, туку всушност и физички се спротивставија на тоа.

Жандармеријата е распоредена во операциите за поддршка на мирот на ОН повеќе од 20 години, на барање на француската влада. Тие извршуваат должности како што се следење и обука на домашното население и/или привремените полициски сили на теренот, поттикнување на полициското работење кое е во согласност со меѓународните стандарди за човекови права и тие се рутински распоредени каде што се распоредени француски вооружени сили (на пример, во Заливот од 1991 година Војна и во Руанда во средината на 1990-тите). Во прилог на овие воени единици под команда на секоја мултинационална бригада, силите на КФОР вклучија и друга единица за кабинетот наречена Мултинационална специјализирана единица (МСУ), која беше директно одговорна за командантот на КФОР и може да врши операции во сите пет сектори. Имаше 277 италијански карабинери, 51 француски жандарми и 23 естонски воени полицајци во Мултинационална специјализирана единица.

И сепак, КФОР, со својата Мултинационална специјализирана единица, е првата мисија во која Франција ја прифати одговорноста за извршна полиција. Државниот суверенитет отсекогаш бил принцип од највисок приоритет за Франција. Жандармскиот корпус го интегрира миротворството во својата организација, и во својот Акциски план од 2002 година. Планот вклучува одредби за рутинско испраќање кандидати во Институтот за меѓународни човекови права во Сан Ремо. Курсевите имаат за цел да го запознаат персоналот од сите редови со меѓународното право и да ги постават темелите за концепт на распоредување кој ги зема предвид аспектите на доктрината, човечките ресурси и логистиката. Силата на жандармеријата во мировните операции, според сопствената проценка, е дека Жандармеријата претставува сеопфатен систем на спроведување на законот, кој истовремено користи и приод за спречување репресија и интервенција, што особено го прави ефективен во меѓународните напори за јавна безбедност и спречување на криминалот. Традиционалната полициска работа, како што е истрагата за криминалот, е составен дел од нивните должности. Во однос на контролата на немири, една од задачите

што најлесно ги напушти полицијата со воен статус во операциите за поддршка на мирот, жандармеријата е обучена за разгледување и справување со насилни толпи поинаку од армиските елементи. Противникот не е, за жандармот, непријател, туку граѓанин што го нарушува јавниот ред. Жандармот е обучен да се справи со социјалните и психолошките фактори кои доаѓаат во игра во демонстрациите. Тој/таа исто така се под строги законски ограничувања во врска со употребата на сила и огнено оружје на должност, кои вклучуваат традиција за никогаш да не се прибегнува кон употреба на огнено оружје, освен ако сите други опции не се исцрпени. Овие фактори претставуваат голема разлика помеѓу подготвеноста на жандармеријата да ги преземе задачите за правото и целта, во споредба со француските вооружени сили. Додека армијата ангажирана во битка ќе се обиде да победи против непријателот, целта на жандармите е да ја растера толпата и да го обнови јавниот ред.¹³⁷ „Непријателот“ е ситуацијата, а не демонстрантите сами по себе.

НАТО го подели Косово на пет сектори и распореди пет мултинационални бригади за да обезбеди безбедност во Косово. Како составен дел од нивната воена структура, четири од петте бригади имале единици во кабинетот. Во Северната бригада (Митровица) беа распоредени 140 француски жандарми како дел од бригадата; во Централната бригада (Приштина) 140 британска кралска воена полиција беше распоредена како дел од таа бригада; во Источната бригада (Урошевац), воената полиција на армијата на САД беше задолжена за вршење на капетанска функција под команда на оваа бригада; и под команда на бригадата на запад, имаше италијански Карабинери и шпански гардиски цивилни сили за вршење на функцијата на полицијата.

Во септември 2006 година, сосема нов проект, нарачан од шефот на УНМИК, беше подготвен, развиен и имплементиран главно од припадниците на контингентот на француската жандармерија, по нивните вообичаени правила на делување. Еден висок офицер и 4 специјализирани подофицири од интервенцискиот вод, еден американски SWAT¹³⁸ инструктор како специјализиран тренер за пукање и еден полициски офицер на

¹³⁷ Josefine Ingela Larsen, Police forces with military status in international peace operations, Preliminary Findings, (FORSVARETS FORSKNING SINSTITUTT, Kjeller, Norway, 2002), p. 24

¹³⁸ Special Weapons And Tactics (SWAT)

турската полиција, планираа програма за сите различни специфични и доста специјализирани периоди за обука. До крајот на јануари 2007 година, првата група беше подготвена и целосно обучена. Нејзината прва вистинска операција се одржа - со целосен успех - еден ден по официјалното презентирање. Втората група беше подготвена во април 2007 година. Овие две први групи го сочинуваа новиот „Прв интервентен тим“ (чие име го избраа самите полициски службеници на Косовските Полициски Сили).

Кон крајот на 2007 година, Единицата започна да се надградува за да се соочи со нови предизвици и постојано променливи закани. Го зеде името на СЕИ, за Специјализирана единица за интервенција¹³⁹. Кон крајот на 2008 година, УНМИК му ја предаде задачата на ЕУЛЕКС (мисија на ЕУ за владеење на правото). Меѓународниот придонес во моментот е преку задачите за менторско следење, кои ги придружуваат овие единици на патот на целосната автономија.

2.6 Историја, должност, организација и меѓународни мисии на воената полиција на Канада

Историја

Во 1885 година, Северно-западната коњичка полиција, претходници на Кралската канадска коњичка полиција, учествувале во бунт кој се случил во Северозападен Дак, Форт Пит. Откако им била доделен префиксот „Ројал“¹⁴⁰ од страна на кралот Едвард VII (1904) во RNWMP предвиделе коњаничка ескадрила во Првата светска војна, а по Првата светска војна, RNWMP ескадрилата служи со канадските сибирски експедициски сили од 1918 до 1919 година. Потоа учествувала во сите светски војни и го менувала и надградувала името како што постојано се зголемувала.

¹³⁹ Special Intervention Unit (SIU)

¹⁴⁰ "Inquiry Into Certain Activities of the Royal Canadian Mounted Police, Royal Commission of," Canadian Encyclopedia.

Организација

Канадската воена полиција - CFMP¹⁴¹ и служи на Канадската воена заедница, која вклучува, редовни и резервни членови, цивилни службеници, полицајци и членови на семејствата на воените сили кои живеат во Канада и во странство. Без разлика дали дома или во странство, во меѓународните мисии, CFMP заедно со цивилните и сојузничките воени полициски сили, нуди заштита и поддршка на сите компоненти на канадските сили. Со повеќе од 1.250 членови со полно работно време, тие формираат една од најголемите полициски сили во Канада. Силите на Канадската воена полиција служат и имаат безбедносни улоги во секоја воена база, како и во различни полкови и баталјони. CFMP е и понатаму во силите на Обединетите нации (ОН), како дел од компонентата на НАТО во Геилзенкирхен, Германија и во 45 канадски Амбасади и високи претставништва од целиот свет.

Должности

Специфичните задачи на CFMP¹⁴² може да вклучуваат:

- Поддршка на мисиите низ целиот свет, со обезбедување на полицијата и оперативна поддршка;
- Спроведување на провинциски и федерални закони и прописи на воените здруженија;
- Истражување и известување на инциденти поврзани со воени и / или кривични дела;
- Вршење на друго полициско работење, како што се контрола на сообраќајот, истрага за сообраќајни несреќи, за одговор при катастрофи, како и соработка со Канадските сојузнички и други странски полициски сили;
- Развој и примена на мерки за превенција на криминалот и заштита на воените заедници против кривични дела;

¹⁴¹ Military Police, Government of Canada, <http://www.forces.ca/en/job/militarypolice-75#info-1> 30.06.2014

¹⁴² Canadian Forces Military Police (CFMP)

- Координирање на работите во врска со лица кои се во притвор (вклучувајќи ги и воените затвореници и воени заробеници);
- Обезбедување на безбедноста на избрани Канадски амбасади ширум светот;
- Обезбедување на услуга на заедницата преку посредување во конфликти, преговарање, решавање на спорови, односи со јавноста и помош на жртвите.¹⁴³

2.6.1 Меѓународни мисии

Членови на Силите на Канадската воена полиција, беа вклучени во Меѓународните сили за помош во безбедноста (ИСАФ)¹⁴⁴, предводени од НАТО формација, која работи во Авганистан под надлежност на ОН. Придонесот на Канадските сили во ИСАФ се спроведуваше под името Операција Внимание и преку оваа работа, членовите на CFMP се стационираа првенствено во Кабул, Авганистан, каде што се вработени низ градот во различни обуки и советодавни улоги. Членовите на CFMP, исто така, се вклучени во канадскиот контингент за обука - Авганистан (CCTM-A). Тие се одговорни за спроведување на канадскиот закон меѓу CF, и да им помогнат на другите воено полициски службеници од различни нации во спроведувањето на законот и дисциплината. За време на операцијата ATHENA, членовите CFMP беа стационирани со работната група во Кандахар за Оперативата Ментор како тим за врски (OMLT). CFMP исто така, имаше единица за поддршка на оперативните сили во Авганистан.

Канадската воена полиција допринесува за ефективноста и подготвеноста на Канадски вооружени сили со извршување на професионално полициско работење, обезбедување и оперативна поддршка на секаде низ светот. Интернационалниот опсег на безбедносните сили на Канада бара воената полиција да врши поддршка насекаде низ

¹⁴³ Alison Duxbury, Matthew Groves, Military Justice in the Modern Age, (2016), str.41

¹⁴⁴ International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures <http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf> 01.06.2014

светот. Според нивните закони секој граѓанин, за време на извршување на службена должност, има исти права, обврски, привилегии и заштита без разлика каде се наоѓа. Воената полиција се квалификувани да го спроведат тоа во согласност со цивилните и воените закони. За достигнување на овие високо поставени задачи секој воен полицаец поминува речиси пет месеци специјална воено полициска обука составена од напорна физичка обука и изучување на националните и интернационалните закони. Воената полиција има овластување над секој припадник на министерството за одбрана и секој поединец кој директно или индиректно е поврзан со криминален престап направен врз лице или објект припадник на министерството.

Во изминатите 25 години Канада се помести од 1-во до 71-во место на ранг-листа на понуден униформиран персонал за мировни операции на ОН. Во март 1992 година, Канада со испратен персонал од 1.043 лица беше најголем придонес од било која друга земја. До септември 2017 година, Канада се најде на 71 место на листата на соработници на мировни операции, обезбедувајќи 68 лица - најнизок број од 1990 година. Од 2000 година распоредувањата на мировните операции во Канада најчесто беа во релативно мал број на широкиот спектар на мисии на ОН. Од 2005 година, придонесот на Канада во мировните операции на ОН главно беше сведен на индивидуален полициски службеник.

Канада има распоредено полициски службеници во мировни мисии низ целиот свет од 1989 година. Речиси 4.000 канадски полицајци, меѓу кои голем дел од воената полиција, биле во над 33 земји, вклучувајќи ги Судан, Косово, Западен Брег, Хаити и Авганистан. Тие помагаат во обновата или зајакнувањето на полициските служби во земјите што се соочуваат со конфликти или превирања. Преку учество на (воената) полиција во овие мисии, Канада се залага за градење на побезбеден свет.¹⁴⁵

Служењето во мисија е единствена можност полициските службеници да придонесат за јавната безбедност во нестабилните земји. Исто така им овозможува да го подобрат своето

¹⁴⁵ Canadian police support for international peace operations and missions, <https://pm.gc.ca/eng/news/2017/11/15/canadian-police-support-international-peace-operations-and-missions> 02.06.2014

лидерство, како и решавање на проблемите и интеркултурни вештини. Ова им користи на полициските служби и на заедниците кои им служат дома.

Персоналот на канадската полиција распореден во странство доаѓа од широк спектар на полициски служби. Овие полициски службеници имаат многу улоги во зависност од мисијата, вклучувајќи:¹⁴⁶

- Обука, менторство и мониторинг;
- Поддршка на слободни и фер избори;
- Истражување на повредите на човековите права; и,
- Одговарајќи на хуманитарните кризи.

Канадската полиција, исто така, може да работи на специјализирани тимови кои се фокусираат на областите на:

- Полициско работење во заедницата
- Развој на менаџмент
- Сериозен и организиран криминал

Канада е вклучена во обука и логистичка поддршка на хаитската национална полиција од 1994 година, контроверзно прашање во Канада, со оглед на наводите за раширените повреди на човековите права од страна на хаитската национална полиција. Некои канадски активистички групи повикаа на прекинување на обуката. Канада, исто така, обезбеди обука во Ирак и други мисии за одржување на мирот.

Членови на Кралската канадска полиција (RCMP) и силите на цивилната полиција извршија полициски функции во земјите вклучувајќи ја и поранешна Југославија и Хаити, помагајќи да се подобри стабилноста во тие земји. Канадската полиција, исто така, обезбеди обука за полициските сили, поттикнувајќи почитување на човековите права во спроведувањето на правдата и поблиски врски меѓу офицерите и заедницата. Други

¹⁴⁶ Canadian police support for international peace operations and missions, <https://pm.gc.ca/eng/news/2017/11/15/canadian-police-support-international-peace-operations-and-missions> 02.06.2014

канадски полициски цивили играа важна улога во проширувањето на демократијата во светот како подготовка и следење на изборите во земји како што се Намибија и Тимор-Лесте. Покрај тоа, канадската полиција беше на чело на иницијативата на ОН од 2014 година за да обезбеди обука за женските кандидати во мировните мисии на ОН. Канада обучи речиси 1.000 полициски кандидати, претежно жени, од девет земји: Руанда, Буркина Фасо, Нигерија, Камерун, Бенин, Того, Гана, Колумбија и Сенегал.¹⁴⁷

Операцијата „Калумет“ е придонес на Канада во мировната операција која не е поддржана од ОН туку од Мултинационалните сили и набљудувачи ¹⁴⁸(МСН) на Синајскиот полуостров во Египет. Во Ел-Гора, Египет, има околу 70 членови на канадските армиски сили со експертиза за логистика, инженерство, обука и единица за следење на летот. Од март 2015 година, канадскиот контингент, исто така, вклучува и офицери на воена полиција. Мултинационалните сили и набљудувачи се формирани во 1981 година од страна на САД со Египет и Израел за следење и заштита на египетско-израелскиот Договор за мир. Кадарот на канадските армиски сили е вклучен во мисијата на Мултинационалните сили и набљудувачи од 1985 година.

Околу 35 проценти од полицијата се распоредени од RCMP и 65 проценти од 31 провинциски, регионални и општински полициски партнери. Овие распоредувања заеднички се одобрени од министрите за јавна безбедност, надворешни работи и меѓународен развој и се испорачуваат преку канадскиот полициски договор - партнерство помеѓу RCMP, Global Affairs Canada и Public Safety Canada.

¹⁴⁷ Canadian police support for international peace operations and missions, <https://pm.gc.ca/eng/news/2017/11/15/canadian-police-support-international-peace-operations-and-missions> 02.06.2014

¹⁴⁸ Multinational Forces and Observers (MFO)

2.7 Историја, организација, должности и меѓународни мисии на воената полиција на Холандија

Историја

На граничните премини и на аеродромите и пристаништата на Холандија, контролата на странските посетители при слетување на холандската почва се врши од страна на луѓето на Koninklijke marechaussee¹⁴⁹ - Кралската жандармеријата. Зборот Koninklijke е од саксонско потекло, а marechaussee потекнува од еден стар француски збор употребуван во античките судови на правдата во Париз, 1370 година. Овие полицајци воедно се и членови на жандармеријата, која послужи како модел за полициските сили на двете тогашни Белгија и Холандија.

Организација

Во текот на 1978 година, силата на Koninklijke marechaussee¹⁵⁰ броела околу 110 офицери, 1400 подофицери и 1600 полицајци. Покрај 500 регрути, 150 државни службеници и приближно 60 редовен персонал кои биле во прилог на единицата. Единицата е командувана од страна на бригаден генерал, или генерал-мајор, кој директно го известува министерот за одбрана и генерално е одговорен пред министерот за одбрана за сите активности на Воената полиција или Marechaussee. Под директна команда на командантот marechaussee се три дивизии (1, 2 и 3 marechaussee поделби) и Центарот за обука во Апелдорн. Секоја единица е поделена во три области кои приближно соодветствуваат на провинции и тоа:

1-ва дивизија - Noord-Brabant, Лимбург & Зеланд.

¹⁴⁹"Policing in the Netherlands", (January 2004)
<https://www.government.nl/binaries/government/documents/leaflets/2009/01/01/policing-in-the-netherlands/policing-in-the-netherlands.pdf>, 01.02.2015

¹⁵⁰ "Policing in the Netherlands", (January 2004).
<https://www.government.nl/binaries/government/documents/leaflets/2009/01/01/policing-in-the-netherlands/policing-in-the-netherlands.pdf>, 01.02.2015

2-ра дивизија - Noord-Holland, Zuid-Holland & Утрехт.

3-та дивизија - Gelderland, Оверијсел, Фризија, Гронинген.

Должности

Кралската *marechaussee* служи како воено-полициска сила на Кралството Холандија во морнарицата, во Армијата и во военото воздухопловство на Кралството Холандија. Тие се распоредени секаде каде што постојат касарни, или во близина на воени бази и поморски пристаништа и со единиците на холандската вооружени сили кои се распоредени во странство. Покрај тоа, *Marechaussee* делува како полициска организација за сите странски вооружени сили стационирани во Холандија, како и во меѓународните воени штабови. Воената задача на *Marechaussee*¹⁵¹ е двојна. Во некои прилики се карактеризира со превенција и услуги, во други времиња, неговата улога е за спроведување на законот. Примери на превентивни активности се полициски патроли, сообраќајните должностите, одржување на редот за време на вежби, придружба на конвој и давање на совети и информации на команданти и нивниот персонал. Активности за спроведување на законот вклучува, на пример, следење на почитувањето на Законот за патниот сообраќај и на законската регулатива и спроведување кривични истраги.

2.7.1 Меѓународни мисии

Воената полиција на Холандија *marechaussee* ги врши полициските работи на Карибите, територијата на Кралството Холандија, особено за воен персонал стациониран во оваа област. Покрај тоа, исто така, *marechaussee* врши гранична контрола во процесот на следење на илегални имигранти, и се бори сериозно со насилството, криминалот и со дрога. Вооружени воено полициски сили во Холандија во моментот има 1000 членови,

¹⁵¹ "Dutch military police in Ukraine to investigate flight MH17". (BBC NEWS, 26 July 2014), <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-28506109/dutch-military-police-in-ukraine-to-investigate-flight-mh17>, 01.02.2015

персонал распореден во текот на 20 мисии¹⁵² во странство до 2016 година, со што холандскиот воен персонал придонесува за стабилноста и безбедноста во светот.

Набљудувачка мисија е воена мисија, која се врши од страна на невооружени воени лица. Овие невооружени војници следат дали порано завојуваните страни во поранешниот конфликтен регион ги почитуваат условите на договорот за мир и прекин на огнот. Мисијата на ОН за мирот во Судан е еден пример на набљудувачка мисија во која Холандската воена полиција учествува. Холандија учествуваше во мировната мисија за спроведување на ИФОР¹⁵³ во Босна и Херцеговина со единицата на воената полиција. За време на мисијата за спроведување мир, на воениот персонал му е дозволена употреба на сила во интерес на ставање крај на конфликтот.

Воено полициската задача на „marechaussee“ е превенција, услуги и реактивно делување. Превентивни активности се патролите, сообраќајните активности, одржување на ред и дисциплина за време на вежби (национални и меѓународни), ескорт на конвои и советување и собирање на информации за командантите. Реактивни делувања се активности како набљудување на патишта или истрага за кримални прекршоци направени од воени лица. Овие истраги ги водат специјално обучени лица. За подготвеноста на воената полиција на Холандија доказ е и фактот што некои нејзини припадници се членови на националната полициска единица за специјални интервенции кои се користат во исклучително комплицирани ситуации како што е на пример ослободување на заложници.¹⁵⁴

Во текот на последните две децении, холандската армија спроведе 17 мисии во кои холандските војници придонесоа за реформа на полицијата, опишувајќи ги нивните

¹⁵² Marechaussee information on the Defence Ministry, (BBC NEWS, 26 July 2014), <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-28506109/dutch-military-police-in-ukraine-to-investigate-flight-mh17> 01.02.2015

¹⁵³ Operational Analysis Support to NATO IFOR/SFOR Operations, (RESEARCH AND TECHNOLOGY ORGANIZATION, FRANCE, 1997)

¹⁵⁴ Ministry of Defence of Netherlands, <https://www.defensie.nl/english/organisation/marechaussee/contents/tasks-of-the-royal-netherlands-marechaussee>, 01.02.2015

искуства, поточно оние на Koninklijke Marechaussee (холандската жандармерија), во пост-конфликтна Босна, Ирак и Авганистан. Во согласност со теоријата на занимања на Ламерс, овие интервенции може да се сметаат за „конструктивни занимања“. Странските владетели можат успешно да заземат друга територија на подолг рок само ако се способни да соработуваат со локалното население. Во однос на полициските реформи во овие конструктивни професионални контексти, локалните луѓе стануваат одговорни за нивната полиција. За локалните полицајци, соработката создава и придобивки и ризици. Важен аспект во одлучувањето дали треба да соработуваат или не, и до кој степен е очекуваното времетраење на задачата. Времето не работи во корист на окупаторот. Со текот на времето, странските актери се со поголема веројатност да се гледаат како окупатори, намалувањето на нивниот легитимитет и како последица на нивната моќ да спроведат реформи.

Во пракса, Холандија им обезбеди на засегнатите земји финансиски и материјални ресурси и/или човечки капацитети, како што се обучувачите и експертите, за насочување и спроведување на реформите. Освен мисијата на Обединетите Нации во Хаити (UNMIH), сите активности за полициска реформа во овие 17 мисии беа, од прагматични причини, спроведени од страна на Marechaussee. Најголем дел од активностите беа:

- а) обука и менторирање/следење на локалните полицајци и
- б) советување на локалните полициски службеници за време на нивната секојдневна работа.

Треба да се направи избор од големиот број мисии во кои се спроведе полициска реформа, од оние мисии во кои во однос на окупацијата, активностите за реформа на полицијата беа спроведени по завршувањето на воената интервенција. Следствено, се разгледуваат три мисии кои беа значајни во однос на нивната големина (персонал, донации, влијание) и беа спроведени во многу различни земји, односно Босна (ЕУПМ), Ирак (СФИР) и Авганистан (ИСАФ). Земајќи ги во предвид важните, релевантни и разновидни случаи, искуствата стекнати во овие случаи донекаде се репрезентативни и се релевантни за воено-полициски мисии во постконфликтните држави. Треба да се забележи

дека безбедносните услови во Босна и Херцеговина беа многу подобри (подобрани) отколку во Ирак. Ситуацијата во Авганистан беше посилна од онаа во Ирак.

Босна и Херцеговина: EUPM¹⁵⁵ (Полициска мисија на Европската унија). Три полициски мисии беа распоредени во Босна и Херцеговина: Работната група на ЕУ Мостар, мисијата на ОН „UNIPTF“ (United Nations International Police Task Force) и мисијата на ЕУ „EUPM“. ЕУПМ се фокусира главно на повисокиот полициски ешалон. 463 (намалени на 170 од 2006 година), невооружените полициски службеници на ЕУПМ не вршат извршни задачи на полицијата, туку се обидуваат преку мониторинг, менторство и инспекција да воспостават одржлива, професионална, мултиетничка полиција во Босна и Херцеговина, која работи во согласност со меѓународните и европските стандарди. Со проширувањето на мисијата во 2006 и 2008 година, ЕУПМ се фокусира повеќе на борбата против организираниот криминал. Холандија придонесоа со претставници на Marechaussee (20 по ротација до 2006та, четири потоа), како и цивилна полиција (односно осум и шест по ротација). Војската даде различни курсеви за обука и настава на агентите на локалните полициски сили, граничната полиција и Државната агенција за истраги и заштита. Тие, исто така, обучуваа други претставници на ЕУПМ.

Ирак: Силите за стабилизација Ирак. Од 1 август 2003 година до 15 март 2005 година, холандската армија придонесе за мултинационалните сили „SFIR¹⁵⁶“ (Стабилизационски сили во Ирак), овластени од ОН. Нивната задача беше да го одржат јавниот ред за да може да започне политичката и економската реконструкција во Ирак. СФИР експлицитно дејствуваше како поддршка на преодната влада, земјите што учествуваат со војниците не сакаа да се гледаат како окупаторска сила. По пренесувањето на суверенитетот на 28 јуни 2004 година, мандатот на СФИР се промени. Извршните задачи беа најмногу заменети за активностите за реформи на секторот за безбедност. Холандија учествуваше со еден марински баталјон и нивните единици за поддршка, кои беа лоцирани во провинцијата Ал Мутана. Подоцна, тие беа следени од холандските копнени сили. Локалните провинциски полициски командири веќе беа назначени од страна на американските сили кога беше

¹⁵⁵ European Union Police Mission (EUPM)

¹⁵⁶ Stabilization force in Iraq (SFIR)

распоредена холандската мисија. Покрај тоа, САД, исто така, почнаа да градат полициска организација, ирачки полициски служби. Холандските службеници Marechaussee ги продолжија овие активности и регрутираа, обучуваа, менуваа и надгледуваа локални полицајци. На почетокот на 2004 година, во врска со транзицијата на суверенитетот, во Ирак беа испратени уште 41 екстра инструктор. Некои од нив функционираа како инструктори на ирачката полициска академија, други ја обучија локалната ирачка полиција и автопатската полиција. На крајот од нивната мисија во Ирак, активностите на холандската Marechaussee беа преземени од страна на британските полициски службеници.

Авганистан: Меѓународните сили за помош во безбедноста. На 20 декември 2001 година Советот за безбедност на ОН одлучи да го распореди „ИСАФ¹⁵⁷“ (Меѓународна сила за стабилност). На почетокот на мисијата, целта беше да се поддржи авганистанската влада во обезбедувањето безбедност во и околу главниот град Кабул. Од август 2003 година, НАТО е одговорно за ИСАФ, а областа на мисијата се прошири во неколку фази додека Авганистан не беше покриен во целост. Важна задача беше за реформи на секторот за безбедност и ова беше спроведено главно преку Провинциски тимови за реконструкција (PRT).¹⁵⁸ Холандската војска беше одговорна за Провинциски тимови за реконструкција во провинцијата Бахлан од 1 октомври 2004 година до 1 октомври 2006 година. Во првите 150 холандски војници работеа во Бахлан, а подоцна се зголемија на 180. Во врска со полициските реформи, Провинциски тимови за реконструкција беа засилени со инструктори на Marechaussee. Тие се грижеа за основната полициска обука за околу 300 локални полицајци и полициски инструктори. Покрај тоа, тие изградија стражарница и инсталираше неколку радио и релејни станици за локалните полициски сили. Покрај тоа, холандската војска распореди работна група во јужната провинција Урузган од 31 јули 2006 година. Оваа сила се состои од околу 1.300 војници и Провинциски тимови за реконструкција. Одредувањето на Marechaussee во рамките на

¹⁵⁷ International Stability Assistance Force (ISAF)

¹⁵⁸ Тим за реконструкција на провинцијата (PRT) беше единица воведена од владата на Соединетите Американски Држави, која се состоеше од воени офицери, дипломати и експерти за реконструкција, работејќи на поддршка на напорите за реконструкција во нестабилните држави.

овој тим за реконструкција имаше приближно исти задачи како оној во Бахлан. Во однос на полициските реформи, ова вклучуваше обука и советување на авганистанската униформирана полиција. Провинциски тимови за реконструкција и ја обезбеди на локалната полиција потребната опрема и изгради неколку полициски станици, контролни пунктови и, во најмала рака, провинциски центар за обука. Понатаму, Холандија придонела финансиски средства за формирање на авганистанската полиција против наркотици и доведе до тоа да биде провинциски и локален координативен центар во Урузган.

Холандските воено-полициски активности за реформи во полицијата во Босна, Ирак и Авганистан се едни од елементите на бројни донаторски активности кои ги спроведува меѓународната заедница за создавање стабилни, демократски земји. Целта на трите мисии (т.е. „професионална“ цел) во однос на полицијата е да се изградат полициски организации кои работат според владеењето на правото и човековите права. Би било безбедно да се каже дека овие мисии може да се сметаат за „конструктивни интервенции“.¹⁵⁹ Треба да се забележи дека нивните активности (до одреден степен) се поврзани со оние на други меѓународни донатори. На пример, во Урузган холандскиот персонал од Marechaussee спроведуваше активности за полициска реформа во соработка со австралиските и американските официјални лица, а во Босна, Marechaussee работела со полициски и армиски персонал од други европски земји.

Членовите на Marechaussee, кои беа вклучени во процесите на полициските реформи, помагаа и во градењето на капацитетите и во градењето на интегритетот. Во однос на градење на капацитетите, тие советуваа и обучуваа локални полициски службеници во двата стратешки, организациски аспекти и секојдневно, оперативна полициска работа. Една од главните активности на официјалните претставници на Marechaussee, кои во суштина се во Ирак и во Авганистан, е обезбедување обука за основните полициски принципи. Локалните полициски службеници беа обучени за време на двонеделни курсеви, во Авганистан овој курс беше продолжен до осум недели. Неписменоста беше

¹⁵⁹Marleen Easton, Monica den Boer, Jelle Janssens, Tom Vander Beken, *Blurring Military and Police Roles*, (Eleven Publishers (Het Groene Gras), Hague, 2010), p. 9-17

многу честа појава, па знаењето можеше да се пренесе само вербално, а локалната полиција ретко имала полициски вештини или знаење. Оттука, претставниците на *Marechaussee* морале да бидат многу флексибилни и приспособливи додека даваат обука.

Пред да можат локалните полицајци да започнат курс за обука, прво мораше да се регрутираат. Важна компонента на процесот на регрутирање беше проверка: кандидатите и/или поранешните полициски службеници беа проверени дали извршиле злосторства, дали биле вклучени во воените злосторства и други нелегални активности и дали го поддржуваат поранешниот режим (во Ирак овој процес требало да во голема мера завршена од претходниците на *Marechaussee*). За *Marechaussee*, проверката е важно средство за контрола на полицијата, бидејќи им овозможува да одлучат кои лица се избрани да станат полицаец, шеф или дури и шеф на полицијата. Сепак, било доста тешко да се проверат полициските службеници детално, особено рангот на информациите, бидејќи податоците за историјата на една личност тешко може да се најдат или не биле достапни. Поголемиот дел од времето, членовите на *Marechaussee* морале да се потпираат на сеќавањата на локалните луѓе, што беше незгодно бидејќи таквите информации не биле секогаш сигурни и им овозможиле на локалните жители можност да ги обноват старите непријатели.¹⁶⁰

Извршителите на локалната полиција обично ја прифаќале со поздрав секоја форма на обука и совет. Оттука, *Marechaussee* може да иницира многу активности врз основа на авторитет. Нивната моќ беше прифатена како легитимна (иако тоа е тешко да се процени) најверојатно на рационално-прагматична основа, односно директивите наметнати од страна на официјалните претставници на *Marechaussee* беа почитувани, бидејќи беше корисно да се стори тоа во текот на подобрување на работните процеси. Сепак, многу испитаници изјавиле дека значителен број локални полицајци обично прифаќаат совет бидејќи не сакале никакви проблеми со странските државјани. Еден испитаник од ЕУПМ изјавил: „Овие полицајци, иако беа пријателски, не гледаа како неопходно зло, бидејќи

¹⁶⁰ Базирано на 16 интервјуа со Dutch *Marechaussee* personnel (of different ranks) кои спровеле полициски реформни активности во EUPM, SFIR and ISAF., Marleen Easton, Monica den Boer, Jelle Janssens, Tom Vander Beken, *Blurring Military and Police Roles*, (Eleven Publishers (Het Groene Gras), Hague, 2010), p. 9-17

ЕУПМ е прилично моќна поради тоа што тие можат да вработуваат и ослободуваат офицери. За нив, особено за постарите службеници, тоа го гледаа како причина да се задржиме најдолго, на крајот ние (ЕУПМ) ќе заминеме и тие можат да продолжат на свој начин“. Особено во Босна, локалната полиција знае да се справи со странските советници, како претставници на Marechaussee, бидејќи меѓународните (т.е. странските владетели) спроведуваат реформски активности во оваа земја повеќе од една деценија. Најчесто тие велеле дека ќе го следат дадениот совет, но на крај не го сториле тоа. Испитаниците изјавиле дека локалните офицери „си играат“ со меѓународните, се однесуваат на начин што ги задоволува меѓународните, без многу работа или промена. Понекогаш беше дури и функционално за локалните службеници да го направат ова, бидејќи секој меѓународен советник го советува својот колега (т.е. локален полициски службеник) според неговите ставови за полициските практики. Бидејќи нов советник со нови идеи се појавува секоја година (или дури шест месеци), испитаниците забележале еден вид „интернационален замор“ кај локалните полицајци. Тие го прифаќаа овој став како своевидна самоодбрана.

Во однос на полицијата во Ирак и во Авганистан, не само што на пониско рангираните им недостигаа полициско знаење, така и на полициските команданти. Иако персоналот на Marechaussee сакаше да ги спроведе активностите за реформа на полицијата во (блиска) соработка со локалната полиција, односно локалната сопственост на реформскиот процес, бидејќи ова беше важен елемент на „окупаторската“ стратегија, тоа обично не беше можно. Поради тоа што локалните команданти на полицијата не беа во можност да го насочуваат и организираат процесот на реформи, во реалноста Marechaussee стана првенствено одговорна за тоа. Ова ги ставаше луѓето на Marechaussee во тешка положба, бидејќи мораа самите да работат што е најдобро во дадените околности. Не е лесна задача со оглед на тоа што не ја познаваа локалната ситуација и култура и не беа соодветно наложени за овој вид на работа. Освен тоа, ретко постоеше соработка со други меѓународни донатори, дури и во однос на заедничката стратегија за реформи. Ова создаде ситуации во кои секој донатор, како Marechaussee во Ал Мутана и Урузган, која работеше според сопствените поими за полициско работење (како што се меѓународните советници во Босна) врз основа на нивните национални перцепции за тоа како полицијата треба да се организира. Оттука, локалните полициски сили беа обучени и

структурирани на многу различни начини во секоја област на одговорност (провинциите во овие случаи), со што се создадоа полициски организации кои не беа целосно прилагодени на локалниот контекст и потреби.

Во прилог на обезбедување на обука и совети за локалните полициски службеници, кои се движат од најниска до највисока команда, холандската *Marechaussee*, исто така, инвестираше во локалната полициска инфраструктура. Во текот на ЕУПМ, СФИР и ИСАФ, полициските станици беа изградени и реновирани таму каде што тоа беше неопходно и можно. Исто така, беа дистрибуирани садови, возила, средства за комуникација и канцелариски материјали, а полицајците добија опрема. Треба да се напомене дека донирањето капацитет варира по мисија, односно во полициските станици во Босна им беше обезбедена современа опрема (како што се компјутери), додека контролните пунктови во Авганистан беа повторно изградени контејнери за карго. Овој вид градење капацитети може да се смета како позитивна санкција, односно како средство за контрола на *Marechaussee*. Исто така, се покажа како главен поттик за локалното население да се придружи во полицијата затоа што ќе добијат плата, униформи и друга облека, оружје, храна итн. Еден испитаник од СФИР рече: „Овие полицајци многу ги сакаа нашите реформски активности, бидејќи тие добија поквалитетни работи. ... Сепак, во одреден момент нивниот став кон нас се промени. Станавме помалку интересни, бидејќи нашата мисија наскоро ќе заврши како нашите донации. Како последица на тоа, тие повеќе се фокусираа на Британците кои ќе ја следат нашата мисија и ќе имаат целосна вреќа со пари“.¹⁶¹ Како што истакнува овој цитат, бројни испитаници, вклучувајќи ги и оние од мисиите во Босна и Авганистан, исто така го споменаа ова - дека соработката на локалната полиција со *Marechaussee* била прилично опортунистичка, тие беа повеќе загрижени за добивање материјали отколку за учење на демократското полициско знаење и вештини. На пример, кога донациите биле дадени на локалниот шеф на полицијата, ова лице обично го дистрибуирало врз основа на фаворизирање или го користело за лична корист. Како последица на тоа, барем некои од донираните стоки не се користеле во начинот на кој биле наменети. Ова беше засилено со фактот што не само полициските

¹⁶¹ Marleen Easton, Monica den Boer, Jelle Janssens, Tom Vander Beken, *Blurring Military and Police Roles*, (Eleven Publishers (Het Groene Gras), Hague, 2010), p. 9-17

команданти користеа материјал за сопствени цели, туку и за оние од понизок ранг. На пример, тие ја продавале својата облека и други материјали. Кога ваквите активности излегоа на виделина, Marechaussee применува негативни санкции како што се намалувањето или испуштањето полицајци од силите. Сепак, никогаш не ги спречи локалните полицајци да го прават тоа (повторно).

Градење на интегритет - инструкции на локалните полицајци дека тие треба да работат законски и мора да служат и да ја заштитат заедницата - беше една од најтешките задачи што мораше да ги изврши Marechaussee. Тоа беше искуството на претставниците на Marechaussee дека нормите и вредностите на локалните полицајци се склони кон локалната, доминантна култура. Потребно е многу време и напор да се трансформираат во прифатливи стандарди за човекови права, па дури и тогаш може да се запрашаме што ќе сторат локалните констебли со таквото знаење. Корупцијата и несоодветната употреба на сила од страна на локалната полиција беа тежок проблем. И покрај напорите на персоналот на Marechaussee да ја нагласат важноста на овие демократски стандарди за време на обуката и преку менторство, локалните полицајци најчесто работеа според своите ставови. Во пракса, беше тешко да се потисне ова. Негативни санкции биле користени кога еден полициски службеник бил прогласен за виновен за небрежност. Сепак, тешко е да се докаже дека некој е виновен бидејќи не е можно да се следат полицајците секој час и ден од седмицата. Понатаму, дефиницијата за корупција и несоодветна употреба на сила зависи од контекстот: одредени активности кои беа нормални во Авганистан би биле неприфатливи во западните земји како Холандија. Ова создаде напнатост за оперативците на Marechaussee бидејќи, од една страна, сакаа да ја почитуваат локалната култура (со оглед на потребата да ја задржат својата соработка), но од друга страна тие не можеа да толерираат неточна полициска работа (т.е. да не работат во согласност со владеењето на правото и човековите права). Во такви ситуации функционерите на Marechaussee морале да дејствуваат според сопственото мислење дали да ги почитуваат или да ги казнат делата на локалните полицајци и да ја стават соработката во прашање.

Локалната безбедносна ситуација значително влијаеше врз процесот на полициска реформа. Таа одредува кои и како реформските активности можат да се извршат. На пример, во Авганистан патролите со матичните полицајци беа невозможни поради безбедносни причини, додека во Ирак реформските активности беа привремено прекинати поради смртоносниот напад на еден холандски официјален претставник на Marechaussee. Ова ги ограничи можностите за обука за локалните полициски сили и, следствено, и квалитетот на нивното работење. Насилството во двете засегнати земји - што е показател дека меѓународните сили, и покрај нивните добри намери, се сметаат за окупатори од (барем еден) дел од населението - ја ставаат соработката со полицијата под притисок. Соработката со Marechaussee („окупаторот“) во многу случаи беше ризичен обид во повеќето буквална смисла. Тоа беше опасно за локалната полиција во Урузган да носат униформа, бидејќи Талибанците ќе знаат дека соработувале со ИСАФ, што значи штета да биде нанесена на полицаецот или неговото семејство. Следствено, полицајците само сакаа да тренираат и да работат во и во близина на нивната заедница, што ја ограничи нивната корисност.

Професионалната теорија на Ламерс наведува дека странските владетели можат само успешно да ја окупираат територијата на друго население, ако се способни да создадат соработка со локалното население. Во однос на полициските реформи во постконфликтна држава во конструктивен окупациски контекст, ова би изгледало очигледно, со оглед на тоа дека на крајот - кога окупаторот ќе замине - локалните жители ќе станат одговорни за нивната полиција. Различни видови на санкции може да се искористат за да се спроведе оваа соработка во процесите на полициските реформи. Активностите на Marechaussee главно вклучуваат употреба на позитивни санкции, како што се дистрибуција на финансиски и материјални ресурси и споделување на полициското знаење преку обука и совети. Кога размислува за физичка сила, краен лек и контрапродуктивно, Холанѓаните се одлучија за санкции, како што се намалувањето или испуштањето полицајци кои не работеа според владеењето на правото и/или со почитување на човековите права.

И покрај примената на неколку средства за контрола, Marechaussee имаше (во поголема или помала мера) два проблема во нивната соработка со локалните полицајци. Прво,

локалната полиција дејствуваше опортунистички почесто отколку обратно. Тие соработувале кога можеле да се стекнат со ресурси, учењето демократски полициски принципи било од второстепено значење (ако било од било каква важност). Второ, локалните полициски службеници не беа отворени и не ги држеа своите ветувања: тие рекоа „да“, но мислеа „не“. Двата аспекти го попречуваа процесот на реформи и ги разочараа функционерите на Marechaussee во извршувањето на нивните задачи. Во согласност со Ламерс, од локалните полицајци не може да се очекува да усвојат сè што интернационалите ги нуделе во нивната обука или совет. Иако соработката може да биде од корист за локалните полицајци, тие добиваат подобри материјали и учат нови методи на работа, на пример, тоа претставуваше ризик за нив. Во најлош случај мора да се плати со неговиот живот и/или со животот на неговото семејство за неговата соработка, редовно во Авганистан и во помал обем во Ирак. Или можностите за кариера може да се намалат, како што беше случајот во Босна. Затоа, локалните полицајци ќе ги пресметаат придобивките од соработката со меѓународната заедница, во овој случај холандската Marechaussee, и степенот на нивната соработка, плашејќи се да го изгубат кредибилитетот и да станат соработник во очите на нивните колеги и други сонародници. Важен аспект во разгледувањето дали да соработува или не и во колкав обем, за кој Ламерс не споменува, е времетраењето на „окупацијата“. Веднаш штом меѓународната заедница ќе ги повлече своите безбедносни сили од одредена постконфликтна држава, локалните полицајци повеќе не работат под патронажа, туку мора да застанат на свои две стапки. Следствено, интересите (а со тоа и активностите) на локалните полицајци ќе се сменат, како што тоа го правела во ирачката провинција Ал Мутана, додека датумот на извлекување на холандската војска се приближи.

Времето не работи во корист на окупаторот: Воено-полициските реформи се сложени, долгорочни процеси и имаат трајно влијание само ако се сеопфатни (т.е. обезбедување на материјали и обука, креирање одговорност и интегритет, но други организации поврзани со полицијата исто така мора да се реформира, како судството) и да се приспособи кон локалниот контекст. За ова е потребно време. Со текот на времето, поголема е веројатноста странските актери да се гледаат како окупатори од страна на локалното население, што како резултат на тоа предизвикува намалување на легитимноста на

интервенирачките овластувања. Во однос на полициските реформи, меѓународните организации ја губат власта потребна за да го водат реформскиот процес. Треба да се применат и други санкции за да се компензира оваа загуба. Постои ризик дека, како и Британците во Басра, ќе заврши во негативна спирала во која негативните санкции се повеќе се користат за да се задржи контролата врз локалната полиција. Ова ја загрозува соработката со локалната полиција и, како последица, самиот процес на реформи.

Холандските воени искуства со полициските реформи во Босна, Ирак и Авганистан, сепак, посочуваат поважни прашања. Прво, благодарение на недоволната координација и (во врска со тоа) отсуството на заедничка стратегија за полициски реформи, донаторите работат според нивното мислење за тоа како треба да функционира полицијата. Второ, воените функционери мораа да донесуваат одлуки за стратешки реформи иако немаа доволно познавање на полицијата и не беа обучени за тоа. Трето, воените тела работат според (обично краткорочни) датуми на мисија и ротација, додека полициските реформи се долгорочни, отворени процеси кои вклучуваат придружување стратегии и акции на различни нивоа, вклучувајќи го и политичкиот. За сите работи, легитимно е да се запрашаме дали меѓународните воени институции, а не (како и во другите процеси на полициските реформи) на цивилната полиција, треба да водат полициски реформи во постконфликтните, „окупациски“ контексти.

2.8 Европски жандармериски сили (EGF, EUROGENDFOR - ЕГФ)

Европски жандармериски сили (ЕГФ) е релативно млада меѓународна организација. Во октомври 2007 година владите на Франција, Италија, Шпанија, Португалија и Холандија потпишаа договор за формално да го воспостават ова тело. Во моментот во ЕГФ соработуваат следните жандармериски сили: Холандската Koninklijke Marechaussee, Француската Gendarmerie nationale, Италијанската Arma dei Carabinieri, Португалската Guarda Nacional Republicana, Шпанската Guardia Civil, Полската Żandarmeria Wojskowa и Романската Jandarmeria Româna. Иако имаат различни имиња,

сите имаат двоен полициски воен карактер. ЕГФ е наменет за меѓународни операции на полицијата.

Европската жандармериска сила (ЕГФ) е мултинационална воено-полициска сила, создадена за да учествува во стабилизирањето на кризните и конфликтните области надвор од Европската унија, каде што придонесува за заштита на населението, за надградба на човековите права и за повторно воспоставување на владеењето на правото. Со тоа, целта на ЕГФ е, исто така, да придонесе во областа на слободата, безбедноста и правдата на Европската унија преку ублажување на закани и ризици, како што се меѓународниот тероризам и организираниот криминал. Европските жандармериски сили денес се мултинационална иницијатива составена од седум земји-членки основани со Договорот од Велсен.

Нејзиното создавање доби големо внимание, но се чини дека не е направена голема студија во однос на истата. Во рамките на ЕГФ и во националните главни градови, исто така, се чини дека не се развила долгорочна визија. Додека во моментот е релативно безначајна, ЕГФ има потенцијал да стане (далеку) поважна во меѓународната безбедност и вредно средство за далеку поголема група држави.

Како може потенцијалот на ЕГФ да се искористи во следните 10-20 години најдобро да им служи на интересите на нејзините земји-членки?

Бидејќи не постои доволна литература за иднината на соработката на ЕГФ и меѓународната жандармерија, фокусот е на нејзиниот потенцијал. Иако ова може да се анализира со комбинирање на долгорочни безбедносни трендови, жандармериските сили во Европа и пошироко и нивните ресурси и искуства, без разлика дали нејзиниот потенцијал може и ќе се оствари исто така зависи од политиката, амбициите, моќта над другите држави, дипломатските вештини, непредвидливи безбедносни случувања, па дури и случајност.

Историјат. Француската министерка за одбрана, Мишел Алиот-Мари, најпрво ги предложи силите во септември 2003 година. Алиот-Мари и италијанскиот министер за одбрана Антонио Мартино ја претставија идејата на состанокот на министрите за одбрана

на ЕУ во октомври 2003 година. Договорот за имплементација конечно беше потпишан од министрите за одбрана од петте земји учеснички на 17 септември 2004 година во Ноордвајк, Холандија. На 23 јануари 2006 година, ЕГФ беше официјално инаугуриран за време на воената церемонија во касарната „Чиното“ во Виченца.

Целта е да се зајакнат капацитетите за меѓународно управување со кризи и да се придонесе кон развојот на Заедничката безбедносна и одбранбена политика, во согласност со член 42.3 од Договорот за Европската унија (Договор од Лисабон) во кој се наведува дека „Оние земји-членки кои заедно мултинационалните сили, исто така, можат да ги направат достапни за заедничката безбедносна и одбранбена политика“.¹⁶²

ЕГФ беше прогласена за целосно оперативна на 20-ти јули 2006 година, по состанокот на високо ниво во Мадрид, Шпанија, и втората успешна вежба на Командно место (СРХ), која се одржа од 19 до 28 април 2006 година. Првиот „СРХ“ се одржа во Национален центар за обука на жандармерији во Сент Астиер, Франција во јуни 2005 година.

Германија не учествува, бидејќи нејзиниот устав не дозволува употреба на воени сили за полициски служби. Во 2004 година, Питер Штрук, министер за одбрана во тоа време, појасни дека правната основа за милитаризирани полициски сили е различна од очекувањата во основата на ЕГФ. Германија не го потпиша Договорот од Велсен на ЕГФ или кој било следен договор. Наместо тоа, постои тесна интеграција на полициските сили врз основа на Прумскиот договор. Првично, Договорот од Прум го регулира пристапот до полициските бази на податоци од соседните земји, но повеќе пати беше користен како законска основа за размена на опрема и персонал за немири со полицијата со земјите учеснички (Германија, Шпанија, Франција, Луксембург, Холандија, Австрија и Белгија). Во 2008 година Прумскиот договор беше натурализиран како закон на ЕУ, овозможувајќи им на земјите пристап до полициските сили регулирани според правото на ЕУ (врз основа на Шенгенскиот договор). Обуката на европските полициски сили во 2009 година (ЕУПФТ 2009) беше водена во Виченца (домот на седиштето на ЕГФ), а ЕУФТФ 2010 за тактиката против нереди беше водена во Лехнин во Германија.

¹⁶² Официјална страна на ЕГФ, <http://www.eurogendfor.org/organisation/what-is-eurogendfor> 01.10.2015

Португалците тогаш предложија да разговараат за дефиницијата за „полицајци со воен статус“. Ова беше договорено на состанокот во Хаг, во март 2007 година: „жандармериските сили имаат целосна јурисдикција во својата татковина и кон нејзината заедница, задолжена за судска и административна полиција и превенција од криминал и чии членови поседуваат полициски и основни воени вештини“¹⁶⁵. Апликацијата на Турција се уште е во тек, но италијанската жандармерија и турската влада неодамна потпишаа твининг договор со цел да се подготви за членство во ЕГФ. Во третата вежба на ЕГФ, во Португалија во декември 2008 година учествуваа Полјаци, Литванци, Романци и Турци. Романија стана целосна држава-членка на ЕГФ во декември 2008 година, додека литванскиот Viesojo Saugumo Tarnyba (Сили за јавна безбедност) е партнер на ЕГФ.

Се тврди дека ФИЕП (кратенка за Франција, Италија, Шпанија и Португалија) „дискутирале“ за создавање на европска жандармериска сила за операциите за стабилизација, базирано на концептот на НАТО/Италијанската мултинационална специјализирана единица, уште во 1999 година, иако во нејзината суштина ФИЕП никогаш не се разви вон асоцијација за размена на искуства, кои сеуште остануваат денес. Договорот од 1994 година беше отворен за други жандармериски сили. Кога Португалија се приклучи во 1996 година, здружението било наречено ФИЕП. Подоцна, жандармериските сили се приклучија од Турција (1998), Мароко, Холандија (1999) и Романија (2002). Во 2002 година, Украина, исто така, аплицираше за членство. Аргентинската жандармерија и чилеанските Карабинерос станаа придружни членки во 2005 година. Внатрешните трупи на Азербејџан побараа да станат придружни членови. Меѓутоа, ФИЕП и ЕГФ не се единствените меѓународни жандармериски организации.

Не само овие европски полициски и жандармериски организации се важни за разбирање на позицијата на ЕГФ, со оглед на тоа што организациите на воената полиција, жандармериските сили работат меѓу цивилната полиција и редовната војска. Во некои земји жандармериите имаат задача да ги контролираат воените лица и воените капацитети, во други земји, цивилната полиција го прави тоа. Во меѓународните операции жандармериските сили често работат со членовите од земјите што учествуваат во

¹⁶⁵ Официјална страна на ЕГФ, <http://www.eurogendfor.org/organisation/what-is-eurogendfor> 01.10.2015

војувањето, како што е САД, британски или германски членови на воена полиција. Во НАТО сите национални организации одговорни за полициско работење на војската, а со тоа и „чиста“ воена полиција и жандармерија, соработуваат во поддржувањето на операциите на Алијансата, вклучително и во развојот на доктрината, вежбите за организирање и др. Во текот на последните неколку децении големината и улогата на организациите на воена полиција се проширени во голем степен за да придонесат повеќе за мировните операции. Во оние земји каде жандармериите имаат задача да ја контролираат војската, жандармеријата и редовните воени сили имаат многу блиски односи, и дома и кога работат во странство. За да биде уште покомплицирано, многу вооружени сили имаат специјално обучени (пешадија или воени полицајци) единици за контрола на толпата и немири во операции за управување со кризи. Силите на жандармеријата, исто така, редовно испраќаат единици за контрола на толпата и немири во Босна, Косово итн. Покрај тоа, воените сили (воена полиција и регуларна) организираат операции против криминал (на пример, против шверц или нелегална трговија со оружје), исто како и жандармериските сили.

Овој пат доведе до крајот на 2007 година до првото учество на ЕГФ во операцијата за управување со кризи, операцијата „АЛТЕА“ во Босна и Херцеговина. Овој прв оперативен придонес во 2009 година беше следен од учеството на ЕГФ во мисијата на ИСАФ во Авганистан, која беше предизвикувачка. Од февруари до декември 2010 година, ЕГФ обезбеди поддршка на Мисијата на Обединетите нации во Хаити (МИНУСТАХ) по катастрофалниот земјотрес што ја потресе Хаитската република. Централна Африканска Република (EUTM RCA), Мали (EUCAP SAHEL) и Авганистан (мисија за поддршка) се најновите обврски на ЕГФ.

Првата операција на ЕГФ започна формално на 14 декември 2007 година, обезбедувајќи командир и дел од седиштето на IPU за воените сили на ЕУ во Босна и Херцеговина (Алтеа). Исто така, ги координира националните придонеси на тогашните пет земји-членки на ЕГФ. Ова вклучуваше една од двете компании за јавен ред, другата обезбедена од Турција и Романија, како и седум истражни тимови, со дополнителни два обезбедени од Унгарија. За земјите-членки на ЕГФ ова не беше нова мисија, бидејќи тие

веќе придонесоа за полициските сили на ЕУФОР. Пред преземањето на ЕГФ, Италија беше водечка нација во операцијата на ЕУ и карабинеријата го обезбеди својот командант и голем дел од персоналот, но тие беа заменети со персоналот на ЕГФ, повторно предводен од италијански карабинери како командант. Тешкотијата во договарањето за оваа ниту нова, ниту пак предизвикувачка операција дава уште едно предупредување дека во никој случај не е сигурно дека ЕГФ ќе биде успешен. Без нови мисии, ЕГФ веројатно се соочува со непријатна иднина.

Многу добро може да ја „сподели“ судбината со „SHIRBRIG“ (Standby High-Readiness Brigade), бригадата со висока подготвеност создадена во 2000 година за мировните операции на ОН. На почетокот на 2009 година, нејзините земји-членки ја повлекоа оваа иницијатива откако доставија само една операција. Назад кон ЕГФ, Хаздра (2008) сугерира дека одлуката за распоредување на првата мисија во Босна и Херцеговина беше претежно преземена поради сознанието дека ЕГФ наскоро треба да започне операција за да не го изгуби интензитетот. Она што стана јасно од друга литература и интервјуата е дека земјите-членки на ЕГФ разгледаа поширок спектар на опции за својата прва операција. Францускиот министер за одбрана, Алиот-Мари, посочи дека ЕГФ треба да биде испратен во Ирак за да ги обучи локалните полицајци или кон Конго. Меѓутоа, никогаш немало барања за ова од ЕУ или ООН¹⁶⁶.

Од декември 2009 година, ЕГФ учествуваше во операцијата за обука на Авганистанската национална полиција (АНП) во војната во Авганистан, во рамките на НАТО - Меѓународната безбедносна сила за помош (ИСАФ). Од јуни 2010 година, 276 членови на ЕГФ (меѓу кои 124 француски жандарми), од Франција, Шпанија, Холандија, Полска и Португалија ги обучуваат офицерите на авганистанските национални цивилни редови (АНКОП) и подофицери, додека почетната мисија беше планирано да сочинува околу 400 до 500 мажи. Тие обучуваат во центрите за обука на АНКОП, но исто така ги придружуваат, советуваат и помагаат за време на нивните мисии во П-ОМЛТ (полициски оперативни менторинг и тимови за врски), каде што нивното воено искуство (дури и ако

¹⁶⁶ Michiel de Weger, *The Potential of the European Gendarmerie Force*, (The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, March 2009), p. 20

мисијата е стриктно цивилна бидејќи е „формација“) ќе биде корисно. Почнувајќи од мај 2010 година, обучи 50 офицери и 250 подофицери на АНКОП, а тогашниот француски министер за одбрана, Брајс Хортефо, објави дека ќе бидат испратени уште 40 француски жандарми за да помогнат во оваа мисија.¹⁶⁷

На почетокот на 2010 година, ЕГФ беше распореден на Хаити за да помогне во пост-олеснителни безбедносни напори.

До 2030 година можеме да ја видиме ЕГФ како платформа за организирање широк спектар на коалициски, европски или европски воено-полициски активности. Повеќето земји-членки на ЕУ и околу 40 други земји имаат жандармерија, воена полиција или цивилни специјални полициски сили обучени и сертифицирани по ЕГФ стандардите. Тие редовно учествуваат во операции предводени од ЕГФ. ЕГФ го обезбедува НАТО со воено-полициски задачи. Единиците на жандармеријата привремено обезбедуваат дополнителни ресурси за патролирање на бреговите на Средоземното Море за да ја ограничат илегалната имиграција. Во Амазонските и на индонезиските острови, операцијата на жандармеријата предводена од Европа ја зајакнува локалната полиција и војската против нелегално сечење на дрва, со што се спречува климатските промени да излезат од контрола. По поплавите и грабежите во Бангладеш, ЕГФ ги евакуираше странските државјани и обезбеди безбедност за операцијата за меѓународна хуманитарна помош. Таа им обезбедува на тимовите да ја засилат безбедноста и да обучуваат локална полиција на голем број меѓународни аеродроми. Европските капацитети за дупчење на нафтени цевководи во кризните и оддалечените области се заштитени од европски жандарми за да обезбедат снабдување со енергија. Во некои африкански, јужноамерикански и азиски гранични области ЕГФ е распореден до една деценија да им помогне на локалната полиција да се спротивстави на општото беззаконие. Стандардизацијата на ЕГФ значително придонесе за професионализација и усогласување на воено-полициското работење во Европа и пошироко. Силите на жандармериите низ целиот свет брзо и ефикасно разменуваат информации и соработуваат во борбата против криминалот и тероризмот, со што даваат

¹⁶⁷ Официјална страна на ЕГФ, <http://www.eurogendfor.org/organisation/what-is-eurogendfor> 01.10.2015

пример за воено-полициските сили низ целиот свет. Останува да се види понатамошниот развој - само фантазија, можност или идна цел?

2.9 Улогата на воените полиции на современите армии во извршувањето на мировните операции

Колоритноста на мултинационалните мировни операции е голема. Од овде произлегува и умешноста да се вкомпонираат сите тие различни култури и обичаи во една единствена насока во интерес на мисијата. Поради тоа извршувањето на полициската работа и воведувањето на единствен ред не се доделува на една нација, за да се избегне пристрасноста, туку се доделува на воени полиции од повеќе држави и се поставува единствен систем на командување под директно раковоство на Командантот на мисијата односно реоните.

Воената полиција за времена извршување на мировни операции работи како здружена воена полиција, па затоа често се нарекува и интернационална воена полиција. Во овој состав се вклучуваат припадници од различни земји кои учествуваат во мировната мисија според процент кој се договара во процесот на планирање на мировната мисија. Бидејќи мировните операции се случуваат на поголеми територии се прави поделба на реони за полесно раководење. За секој реон се поставува посебна воена полиција која хиерархиски е поставена така што ќе се овозможи лесно да се координира работата помеѓу посебните воено полициски станици. За најодговорен на целата територија на операции се поставува „Force provost Marshal“ и под негова команда се сите останати реони на кои одговорен е „Provost Marshal“. Не постои правило кое одредува на кој позиции ќе се постави припадник од која нација, туку сите тие се предмет на договор помеѓу министерствата на земјите учеснички во мисијата.

„Force provost Marshal“ (ФПМ) е авторизиран за командување со воената полиција во целиот реонот на одговорност. ФПМ е одговорен специјалист, штабен офицер за совет на Командантот на мисијата за применување на законите и работата на воената полиција.

Тој дава функционални насоки и директиви за сите припадници на мировната операција и е одговорен за планирање, координирање и за издавање на задачи на своите или придодадените припадници на воената полиција. Должности и одговорности за кои дава насоки за работа „Force provost Marshal“, што не значи дека е ограничен на нив, се:

- Обезбедување на насоки за применување на законите и правилата;
- Заштита на силите;
- Физичко обезбедување;
- Обезбедување на реони;
- Лично обезбедување;
- Информатичка безбедност;
- Операции со заробеници;
- Работа со специјално обучени кучиња;
- Царинарење; и
- Операции за пронаоѓање на дрога.¹⁶⁸

ФПМ може да биде одреден и за офицер за врска на командата на мировната операција со нациите учеснички и со владините организациите на земјата домаќин. Со неговото искуство и знаење допринесува за подигање на довербата меѓу народот на земјата домаќин кон коалициските сили кои оперираат на нивната територија.

„Provost Marshal“ (ПМ)¹⁶⁹ е авторизиран во базата или одреден реон да обучува, советува и асистира на Командантот на реонот (бригада или повисоко ниво). Доколку мисијата во земјата во која што се спроведува е поделена на повеќе реони, тогаш за секој реон се одредува по еден ПМ. Тој е специјален штабен советник на Командантот на реонот за задачите поврзани со воено полициските работи во зоната на операции.

¹⁶⁸ NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, (2002), p.14-19

¹⁶⁹ NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, (2002) p. 14-19

Одговорности кои што ги има ПМ се исти како и одговорностите на ФПМ, меѓутоа само во реонот на неговите единици.

Командир на воена полиција е најстариот (по чин) припадник, кој е одговорен за командувањето и контролата (К²) врз формациските единици и ресурси. Командирот може да биде поставен и како „Provost Marshal“¹⁷⁰.

Слика бр.4 - Поделба по реони на Авганистан за времена мировната операција „ИСАФ“¹⁷¹

За работата на воената полиција, нивните надлежности и овластување се изработува СОП (Стандардна Оперативна Процедура) во кој детално се опишува работата на воената полиција при вообичаени постапки. СОПот не се изработува со намера да се прескокнат или премостат националните воено полициски процедури и закони, туку да ги

¹⁷⁰ NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, (2002) p.19

¹⁷¹ Provost Marshal, http://www.nato.int/isaf/docu/epub/maps/graphics/afghanistan_prt.pdf 02.05.2015

одреди заедничките правила за сите учеснички во мировната мисија и во кои ситуации припадник од која нација на воената полиција ќе биде носител на активност. Законите на земјите учеснички ја водат дисциплината и редот на НАТО силите во мултиетничката средина на мисијата. Мировниците исто така се должни да ги почитуваат и закони на земјата домаќин. НАТО потпишува и статус за договор на силите (SOFA) и други дополнителни договори со владата на земјата домаќин во врска со примената на законите во различни ситуации (задржување и притварање на лица, истраги за инциденти кои се случиле во меѓународното опкружување а се поврзани или се од интерес на мировната мисија).

Воената полиција се идентификуваат со носење на сина ознака „MP“ на левиот ракав на нивната национална униформа. Исто така можат да носат и други НАТО или национални обележја (на пример капа, шешир, баретка со различна боја и др.). Останатите припадници на мултиетничката мисија кои во сопствената земја се припадници на воената полиција ги носат само своите национални ознаки и тие немаат никакви овластувања и должности во реонот на одговорност на мултинационалната заедница.¹⁷²

Воената полиција е овластена да одржува и воспоставува ред, дисциплина и безбедност на националните и интернационалните Команданти. Сите припадници на мировната мисија се должни да соработуваат со припадниците на воената полиција и да ги извршуваат нивните наредби во врска со полициската работа. Интернационалната воена полиција е должна да покрене постапка за криминални прекршоци во кои се вклучени припадници на мировната операција. Доколку во овие случаи се вклучени и припадници на земјата домаќин истрагата треба да се води во соработка со владините институции на земјата домаќин.

Ако е потребно за истрагата може да се задржи и лице припадник на контингентот без разлика на националноста со цел да се спречи понатамошно причинување на криминалното дејство или заради негова лична безбедност, во случаи кога најстариот

¹⁷² NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, (2002), p.14

претставник на нацијата не е во можност да го стори тоа. Штом се постигнат услови тој се проследува под одговорност на националниот претставник.

Воената полиција може да изврши претрес на просториите каде што работат и живеат припадниците на мисијата во случаеви кога е потребно да се укаже медицинска помош, кога има некој инцидент или кога се нарушени правилата на објектот и во присуство на најмалку еден претставник од просторијата. Доколку не може да се обезбедни присуство на еден претставник тогаш завземањето на просторијата се врши во присуство на најстариот национален претставник или со наредба на Командантот на базата.

При истрагата на некој настан за главен носител се поставува членот од воената полиција чија што земја е оштетена. Доколку во инцидентот се вклучени повеќе земји или цивил припадник на земјата домаќин тогаш случајот ќе го води одговорниот на воено полициската станица. Исто така случајот ќе го води највисокиот претставник односно мултинационалните претставници на полицијата кога не се знае која земја е поврзана со настанот, до оној момент додека доказите не покажат кој е вклучен во инцидентот. Кога ќе се добие јасна слика се предава случајот на припадникот на воената полиција од таа земја. Кога некоја земја мировник нема свој претставник во воената полиција се потпишува билатерален договор со некоја земја, која има претставник, за главен координатор на истрагите или пак, се одредува со наредба издадена од страна на „Force Provost Marshal“. Тимовите за време на истрагата се во постојан контакт со најстарите национални претставници, кои имаат право во отсуство на воен полицаец од нивната држава да бараат истрагите кои се од национален интерес да се води на мајчиниот јазик (доколку е изводливо) или на англиски јазик.

Воената полиција за време на истрагите се овластени да користат фотоапарат или други аудио и видео ресурси. Доказите кои се продукти на овие средства се користат исклучиво за потребите на истрагата. Сите информации се со класификација строго доверливо и се ракуваат согласно стандардите и процедурите за оваа класификација. За носењето на апарати за евидентирање на докази во просториите каде што класификацијата

е строго доверливо или повисоко потребно е да се извести офицерот одговорен за информатичка безбедност.

При истрагите понекогаш е потребно да се земе доказен материјал. Овој материјал се чува 6 месеци после истрагата по што се уништува на соодветен начин. Доколку се работи за поголема количина на средства кои можат да се користат, се подаруваат на хуманитарни организации кои ќе ги поделат на локалното население.

Пред уништувањето на средства се информираат најстарите национални претставници кои во рок од седум дена треба да се изјаснат доколку некое средство е неопходно за нивната работа. Се изработува записник за средствата и начинот на уништување и се чува 3 години или до затварање на воено полициската станица.

2.9.1 Задачи на Воена полиција

Воено полициски активности се функции кои се извршуваат од страна на одреден воено полициски персонал кој е организиран, обучен и опремен за нивно извршување. Овие функции вклучуваат, но не ги ограничуваат, следниве активности:¹⁷³

- спроведување на ред и дисциплина;
- заштита на силите;
- обезбедување;
- задржување на лица;
- мобилна поддршка низ целиот спектар на воени операции.

Воената полиција дава поддршка на Командантот и неговиот штаб преку канцеларијата на „Provost marshal“ или од канцеларијата на негов еквивалент, за активности кои се поврзани со нивните должности. Со советите од областа на применување на законите и безбедноста во реонот на одговорност воената полиција врши

¹⁷³ NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, (2002), p.20

подршка на Командантот во процесот на донесување на одлуки за оперативното опкжување. За да може да врши директно советување на Командантот формацискиот „Provost Marshal“ има директен неопструктуриран пристап до командниот тим.

Воената полиција овозможува движење по комуникациите за да обезбеди слобода на движењето на Командантот низ целиот реон на одговорност. Тие го реализираат ова со планирање на рутите за движење, контрола и одржување на текот на движењето. Планирањето на рутите подразбира одредување на основни и помошни патишта за движење и постапки во разни случаеви. Контролата и одржувањето на текот на движењето се во функција на ефикасно спроведување на планираните движења.

И покрај тоа што обезбедувањето е командна функција, воената полиција допринесува за севкупното обезбедување со превземање на неколку мерки како што се: заштита на силите, информатичка безбедност, обезбедување на зона, физичко обезбедување, обезбедување на одредени важни личности и обезбедување на воздушен транспорт. Сите активности кои се преземаат од страна на воените полицајци или станицата се во служба на безбедност на припадниците на контингентите.

По потреба воената полиција врши планирање и советување, надзор и обезбедување за коректно однесување со воените заробеници и задржаните лица во согласност со интернационалните закони и конвенции. Тие по притворувањето на лицата се должни најпрво да му укажат медицинска помош, по приоритети, па потоа да го однесат на безбедно место и таму да му извршат претрес и одземат предметите кои според закон не смее да бидат со него. Откако се направат услови ќе му извршат испрашување и ќе го однесат на местото каде што треба да престојува до наредните активности со него.¹⁷⁴

Воената полиција ги подржува НАТО операциите преку давање на специјални совети од областа на примената на законите, планирање и обука. Таа врши надзор на сите функции кои вклучуваат ред и дисциплина, истраги, царинарење, контрола на толпа и работа со специјално обучени кучиња.

¹⁷⁴ NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, 2002, p. 54-59

Воената полиција може да биде одредена да врши обука, советување и асистирање на безбедносните структури на земјата домаќин. Поради воената или кризната состојба во земјата домаќин авторитетот на безбедносните структури или системот на работа е нарушен и се укажува потреба да се помогне во поставување на стабилни легални структури. Воената полиција може да асистира и на цивилната полиција во нивното работење со цивилите се додека не се воспостават услови за самостојна работа на безбедносните структури.

Работата на воената полиција е во корелација со разни закони, а во многу случаи претставува и докажен материјал за сериозни повреди на правилата. Затоа тие детално ги следат и евидентираат чекорите при работата во разни известувања. Известувањата кои ги водат се поделени во две категории: рутински и инцидентни извештаи.

Рутинските известувања можат да бидат:

1. дневни;
2. неделни;
3. месечни;
4. известувања за можностите.

Дневните известувања се пишуваат секојдневно за случувањата во изминатите 24 часа. Во овој известување се пишуваат и активностите кои се планирани за наредниот ден, потребите и проблемите во работењето. Урнекот за ова известување го дава „Provost Marshalot“ на кому и му се доставува.

Во неделните и месечните известувања се прави сублимат на сите поважни настани за изминатиот период. Во известувањето за можностите, пак, се опишуваат состојбата со персонал, средства, можностите, зададените задачи и дополнителни можности за воената полиција.

Инцидентните известувања можат да бидат: известување за настан и известување за задржување.

Овие известувања се пишуваат поради сторено криминално дело кое има тенденција да биде следено од друго дело, привлече внимание на медиуми, може да резултира со контраразузнавачка истрага, вклучува потешки повреди кои бараат медицинска грижа или негативно влијае на во некој сегмент на мировната мисија. Веднаш по настанот, најпрво, телефонски а потоа и преку мрежата за комуникација до „Force Provost Marshalot“ се доставува известувањето со „5 КОЈ“ формат (КОЈ, КАКО, КОГА, КАДЕ и ЗОШТО). Повремено го дополнува со нови информации и предлози.

3. ДЕФИНИРАЊЕ НА ПОИМИТЕ ЗА ХУМАНИТАРНО ПРАВО И ХУМАНИТАРНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

Начинот на кој функционира светот денеска е одреден преку идејата за правото и затоа оваа современа доба може да се означи како доба на правото. Основањето на ОН, како систем за одредување на односите во современиот свет и усвојување на Универзалните декларации за правото на човекот,¹⁷⁵ а со тоа и конкретизирање на основните човекови права со Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права,¹⁷⁶ јасно го одредија тежиштето на цивилизацијата, поставувајќи го прашањето за човековите правата меѓу приоритетните прашања на глобално ниво. Во најновата теорија за социјалниот развој, истотака, човековите права се вбројуваат во основните вредности на современата цивилизација и тие стануваат општа грижа и меѓународна одговорност. Нивната заштита претставува „универзален интерес (universal interest) и повеќе не може да се оддели од границите на државниот суверенитет“.¹⁷⁷

Значи, во однос на организацијата и функционирањето на Меѓународната заедница и нејзините институции, човекот како индивидуа се повеќе станува главен субјект во дејствијата, а неговите права цврст објект за заштита во структурата на меѓународното општество. И покрај ваквите придавања на значење на човековите права и силните бранувања на демократизацијата во светот по Студената војна, модерната цивилизација се уште се карактеризира со појава на масовно кршење на човековите права, често придружени со сурови злосторства против човештвото. Иако по Студената војна се намали ризикот од меѓудржавен конфликт од поголем обем, во преден план се појавија т.н. војни од нов вид (внатрешно-државни и регионални конфликти), кој исто така

¹⁷⁵ Universal Declaration of Human Rights, General Assembly Resolution 217 A (III), of 10 December 1948: <http://www.un.org/Overview/rights>, 24.05.2015

¹⁷⁶ General Assembly Resolution 2200 (XXI), (adopted during Its Twenty-First Session, 16 December 1966.): <http://www.un.org/documents/ga/res/21/areas21.htm>, 24.05.2015

¹⁷⁷ Michael Walzer, *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*, sec. ed., (Basic Book, New York, 1992), p. 107.

предизвикува огромни жртви и страдањата на луѓето. Внатрешните конфликти во една земја, во која самата власт прави масовно кршење на човековите права врз сопственото населението, во комбинација со тешки злосторства против човештвото, е еден од најтешките предизвици за организирана и правно заснована интервенција на Меѓународната заедница, со цел нивна заштита. Во таквите околности, Меѓународната заедница беше принудена да ги повика членките на ОН да помогнат и да интервенираат за да го спречат страдањето на луѓето, обезбедување помош при појава на бегалци или ублажување на други импликации во одредена внатрешна криза во една земја. За ефикасноста на таквите интервенции често е потребно да се користат странски воени сили - хуманитарна интервенција со употреба на сила. Меѓутоа, таквите интервенции ги пратат бројни политички, правни и морални контроверзии.

Во последните години од усвојувањето на Женевската конвенција од 1949 година, човештвото доживеа голем број вооружени конфликти, во кои беа засегнати речиси сите континенти. Во тоа време четирите Женевски конвенции и нивните Дополнителни протоколи од 1977 година обезбедија правна заштита на лица, кои не учествувале директно или го прекинале директното учество во вооружените активности (ранетите, болните, лицата лишени од слобода поради поврзаност со вооружениот конфликт и цивилните лица). Сепак, овие договори се прекршени во неколку наврати, што предизвикало страдања и смрт, кои би можеле да бидат избегнати при почитувањето на меѓународното хуманитарно право. Генералното мислење е дека кршењето на меѓународното хуманитарно право не е поради неговите норми, туку тоа се должи на неподготвеноста за почитување на неговите одредби и недоволните средства за реализација - од несигурноста при нивната примена во некои случаи и поради недостиг на свест кај дел од политичките лидери, команданти и јавноста.

За време на Меѓународната конференција за заштита на жртвите од војна, одржана во Женева во месец август-септември 1993 година, се дискутира за начините за справување со кршењето на меѓународното хуманитарно право, но не е предложено усвојување на нови договорни одредби. Наместо тоа, во Финалната декларација, усвоена едногласно, Конференцијата потврдува „потребата од поефикасна имплементација на меѓународното хуманитарно право“ и повикува Владата на Швајцарија „да свика отворена

меѓувладината експертска група која ќе ги испита практичните начини за помош за постигнување на целосно почитување и примена на ова право, како и да подготви и достави до Земјите извештај во текот на следната сесија на Меѓународната конференција на Црвениот крст и Црвената полумесечина.¹⁷⁸

Меѓувладината експертска група за заштита на жртвите на војната се собира во Женева во јануари 1995 година и донесе серија на препораки насочени кон подобрување на почитување на меѓународното хуманитарно право, а особено кон превентивните мерки кои ќе обезбедат подобро запознавање и поефикасна примена на правото. Препорака на Меѓувладината експертска група нуди: Да го покани Меѓународниот комитет на Црвениот крст, со помош на експерти за хуманитарно право, претставувајќи различни географски региони и различни правни системи, и по консултации со експерти од владите и меѓународните организации, да подготви извештај за вообичаените норми на хуманитарното право, кои ќе се применуваат во меѓународни и немеѓународни вооружени конфликти и да се шири извештајот помеѓу земјите и надлежните меѓународни органи.¹⁷⁹ Во декември 1995 година, 26-тата Меѓународна конференција на Црвениот крст и Црвената полумесечина ја поддржаа оваа препорака и официјално му додели на Меѓународниот комитет на Црвениот крст да подготви извештај за вообичаените норми на меѓународното хуманитарно право применливи во меѓународен и немеѓународен вооружен конфликт.¹⁸⁰ Речиси десет години подоцна, во 2005 година, откако темелно се направи истражување и консултации со експерти, е објавен извештај, сега попознат како Истражување за вообичаеното меѓународно хуманитарно право.

Целта на истражувањето за вообичаеното меѓународно хуманитарно право е да се надминат некои од проблемите поврзани со примената на договорот за меѓународно хуманитарно право. Договорното право е добро развиено и опфаќа многу аспекти на

¹⁷⁸ Меѓународна Конференција за заштита на жртвите од војната, Женева, 30 Август-1 Септември 1993, Заклучна Декларација, (International Review of the Red Cross, No. 296, 1993), стр. 381.

¹⁷⁹ Состанок на Меѓувладината експертска група за заштита на жртвите на војната, Женева, 23-27 Јануари 1995 година, Препораката II, (International Review of the Red Cross, No. 310, 1996 година), стр. 84.

¹⁸⁰ 26-та Меѓународна Конференција на Црвениот крст и Црвената полумесечина, Женева, 3-7 декември 1995 година, Резолуција I, Меѓународно хуманитарно право: Извештај за резултатите од Меѓународната конференција, (International Review of the Red Cross, No. 310, 1996 година), стр. 58.

водење на воени дејствија, кое обезбедува заштита на лица за време на војна и ограничува дозволените методи и средства за водење на борбени дејства. Женевските конвенции и Дополнителните протоколи кон нив предвидуваат обемен режим на заштита на лицата кои не се директно вклучени или се со прекинато учество во борбени дејствија. Нормативната уредба на методите и средствата за водење на борбени дејствија во договорното право е започната уште во 1868 година во Декларацијата од Санкт Петербург, Хашките правила од 1899 и 1907 година и Женевскиот протокол за правилата за користење на гас од 1925 година и наскоро е разгледано од Конвенцијата за биолошко оружје од 1972 година, Дополнителните протоколи од 1977 година, Конвенцијата за одредени видови конвенционални оружја од 1980 година, Конвенцијата за хемиско оружје од 1993 година и Отавската конвенција за забрана на нагазните мини од 1997 година, Заштитата на културните вредности во случај на вооружен конфликт е детално регулирана во Хашката конвенција од 1954 година. Римскиот статут на Меѓународниот кривичен суд од 1998 година содржи *inter alia* - листа на воените злосторства кои спаѓаат под надлежноста на судот.

Постојат меѓутоа две сериозни пречки за спроведување на овие договори при современите вооружени конфликти кои појаснуваат зошто е потребно и корисно истражувањето на вообичаеното меѓународно хуманитарно право. Прво, меѓународните договори имаат дејство само за земјите кои ги ратификувале. Тоа значи дека кај различните вооружени конфликти се применуваат различни правила на меѓународното хуманитарно право, во зависност од тоа кои договори се ратификувани од земјите-учеснички. И додека четирите Женевски конвенции од 1949 година се универзално ратификувани, тогаш ова не важи за другите договори на хуманитарното право, на пример Дополнителните протоколи. Иако Првиот дополнителен протокол е ратификуван од повеќе од 160 држави, неговата ефикасност денес е ограничена, поради тоа што неколкуте држави кои учествуваат во меѓународните вооружени конфликти, се против него. Додека 160 држави го ратификувале Вториот дополнителен протокол, овие неколку држави во кои се одвивал немеѓународен вооружен конфликт не го направиле тоа. Во овие немеѓународни вооружени конфликти само член 3 од четирите Женевски конвенции остана единствената применлива норма на хуманитарното право. Затоа првата задача на

истражувањето беше да се утврди кои норми на меѓународното хуманитарно право се дел од вообичаеното меѓународно право и така би се применувало во сите земји во конфликт, без разлика дали е ратификуван договорот, тој содржи исти или слични норми. Второ, договорното хуманитарно право не регулира доволно детално голем дел од современите вооружени конфликти, посебно немеѓународните вооружени конфликти, бидејќи овие конфликти се предмет на многу помали нормативни прописи отколку меѓународните конфликти. Само еден ограничен дел од договорите се применува на немеѓународните вооружени конфликти, како што се Конвенцијата за одредени видови конвенционални оружја и измените кон неа, Статутот на Меѓународниот кривичен суд, Отавската конвенција за забрана на нагазните мини, Конвенцијата за хемиско оружје, Хашката конвенција за заштита на културните вредности и нејзиниот Втор протокол и како што е веќе забележано, Вториот дополнителен протокол и општиот член 3 за четирите Женевски конвенции. Но иако член 3 е од фундаментално значење, тој само предвидува една недетална рамка на минимални стандарди. Вториот дополнителен протокол е корисно дополнување кон општиот член 3, но сепак и тој е помалку детален од правилата за меѓународните вооружени конфликти, содржани во Женевските конвенции и Првиот дополнителен протокол.

Вториот дополнителен протокол содржи само 15 текста во суштина, додека во Првиот дополнителен протокол тие се повеќе од 80. Сепак бројките не се одразуваат на целокупната слика, но тие даваат идеја за суштинско разликување од регулирано до договорно право на меѓународните и немеѓународните вооружени конфликти, особено што се однесува до деталните правила и дефиниции. Затоа втората задача на истражувањето е да се утврди дали во вообичаеното меѓународно право се содржани детални прописи на немеѓународните вооружени конфликти и ако тоа е така - до кој степен.

Порано во учебниците и литературата, дефиницијата за хуманитарни интервенции главно се карактеризираше со универзалниот пристап – „Широка акција која вклучува хуманитарна помош, вклучувајќи, доколку е потребно, насилна воена интервенција“.¹⁸¹ Во

¹⁸¹ Oliver Ramsbotham and Tom Woodhouse, *Humanitarian Intervention in Contemporary Conflict: A Reconceptualization*, (Polity Press, London, 1996), p. XII.

поновата литература, може да се видат различни гледишта.¹⁸² Тоа особено се гледа во толкувањето на критериумите кои одредуваат кога една појава бара хуманитарна интервенција и при утврдување на карактерот на таквата интервенција, изборот на средства, поставување на крајната цел и слично. Со споредбата на голем број на дефиниции, најмалку контрадикторна е дефиницијата на хуманитарна интервенција, која произлезе од Институтот за надворешни работи на Кралството Данска: „хуманитарна интервенција е силна акција предводена од држава, која вклучува и употреба на вооружените сили, против или во друга држава без согласност на нејзината влада, со или без одлука на Советот за безбедност на ОН со цел да се спречи или запре бруталното масовно насилство на човековите права и меѓународното хуманитарно право“.¹⁸³ Имајќи во предвид дека тука се фокусираат на испитување на правните аспекти во хуманитарната интервенција, тоа е потребно поради нејзино целосно разбирање, а потребно во опсегот на знаење и утврдување на поимот на меѓународното право. Без впштање во широкиот спектар на правната теорија, релевантни може да се сметаат следните дефиниции: „Меѓународното право го сочинуваат збир и системи на правни правила кои ги уредуваат:

а) меѓусебните односи на државите;

б) врската со меѓународните организации, која вклучува правила за основање, надлежноста и функционирање на меѓународните организации и нивните односи со државите;

в) меѓународна позиција, правата и обврските на поединци, физички и правни лица, ако тие се регулирани со правилата на меѓународното право“.¹⁸⁴

¹⁸² Интересот за истражување на хуманитарните интервенции, стана актуелно во последните две децении. На тоа укажува и податокот дека од околу 59 еминентни научни дела поврзани со хуманитарните интервенции, кои се наведени во истражувањата на Пенелопе Симон, 56 се создадени во текот на последните две децении, од кои повеќето после Студената војна. Penelope C. Simons (ed), “Humanitarian Intervention: A Review of Literature”, in: Plougshares working paper 01–2, (Institute of Peace and Conflict Studies, Conrad Grebel College, Ontario, Canada, 2001), pp. 20-22.

¹⁸³ Humanitarian Intervention – Legal and Political Aspects, (Danish Institute of International Affairs, Copenhagen, 1999), p. 11.

¹⁸⁴ Aleksandar Magarašević, “Osnovi međunarodnog prava i međunarodnih odnosa”, (u: Sveska 1, Zavoda za naučnoistraživački rad, Pravni fakultet, Novi Sad, 1974), str. 1.

Треба да се напомене дека и денес постојат поборници кои ја негираат функцијата и моќта на хуманитарното право. Сепак, воведувањето на Повелбата на ОН јасно ги отстранува овие негирања и ја нагласува определбата на основачите на Обединетите нации (нации на светот) да се создадат услови кои ќе го задржат лицето на правдата и ќе ги почитуваат обврските што произлегуваат од договори и други извори на хуманитарното право. Хуманитарното право, во зависност од точката на пристап, е поделено на повеќе начини. Една од вообичаените поделби е на обично и поставено (со договор) право, односно, на општо и посебно (партикуларно) право. Некои правници ја признаваат и старата поделба - на апсолутно (основно или природно право) и на изведени (стекнати) права. Без оглед на класификацијата, сите се согласуваат дека обичајот и договорите се двата главни извори на меѓународното хуманитарно право.

Природните или основни права, се оние кои припаѓаат на секоја држава од фактот на своето постоење. Врз основа на природното право изграден е цел систем на хуманитарното право. Кодексот на однесување на некои држави во меѓусебните односи се со посебна Декларација на ОН претворени во основни, правни и политички принципи во меѓународните односи.¹⁸⁵ Тоа се принципите на суверенитет, независност, еднаквост, немешање во внатрешните работи на други држави и забрана за интервенција.¹⁸⁶ Под поимот интервенции во однос на оваа декларација, како што истакнува Јурај Андраши, се подразбира „насилно и самоволно мешање на една земја во внатрешните работи на друга држава“.¹⁸⁷ Во врска со правната доктрина на хуманитарните интервенции е исто така значајна резолуција 2225 (XXI) на Генералното собрание на ОН за спроведување на Декларацијата за недозволено мешање во внатрешните работи на државите и заштита на нивната независност и сувереност.¹⁸⁸ Во забраната за интервенција во согласност со оваа

¹⁸⁵ Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations Among States in Accordance with The Charter UN, Internet: <http://www.un.org/documents/instruments/docs-en.osp?type=declarat> ili: (Deklaracija UN 2625 (XXV), MJPID SFRJ, 1970), 25.05.2015

¹⁸⁶ Исто, стр. 343 -354.

¹⁸⁷ Juraj Andrassy, *Međunarodno pravo, sedmo izdanje*, (Zagreb 1978), str 86.

¹⁸⁸ Status of The Implementation of The Declaration on The Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty, General Assembly Resolution 2225 (XXI) (19 December 1966), Internet: <http://un.org/documents/ga/res/areas21>, 25.05.2015

изјава спаѓаат сите форми на интервенција, вклучувајќи ги и вооружените, и сите мерки на принуда. Во оваа смисла, хуманитарното право претставува еден од одговорите за државна несигурност во меѓународниот систем и придонесува неутрализација на елементите на непредвидливост, инаку типичен за Меѓународните односи.

Почетокот на развојот на доктрината за хуманитарна интервенција е поврзан со разрешувањето на наднационалната власт во XVII век (крајот на доминацијата на религијата и зацврстување на земјите во светот) и воспоставување на меѓународни права.¹⁸⁹ Имено, од Договорот од Вестфалија во 1648 година, моќните суверени држави стануваат примарен субјект во меѓународните односи и врховен внатрешен авторитет врз населението. Ова создаде нов вид на односи помеѓу владетел-потчинет. Една од основните номинални и практични задачи на една суверена држава е да се заштитат сопствените граѓани. Меѓутоа, обезбедени со заштита на суверенитетот од надворешно влијание и неприкосновено владее внатре, многу држави стануваат актери на неопислив терор против сопствениот народ. Државниот терор наскоро се појави како еден од најсериозните проблеми на политичката сцена, бидејќи се испостави дека жителите на една земја немаат адекватна заштита од своите „заштитници“. Ова е контекстот во кој хуманитарната интервенција ги добива првите застапници на крајот на XVII век - дали е можно со чиста совест, немо да се набљудува, како суверената држава малтретира, затвора, протерува или дури и убива илјадници невини луѓе?

Треба да се напомене дека во тоа време, војните и други форми на сила не се генерално забранети како средство за меѓународна политика, бидејќи бил општо прифатен принципот на природните закон, се сметало дека војните се за да ги казнат неправедните и оние кои извршиле злосторства во праведните војни. Меѓу тогашните водечки правници, меѓу кои и Хуго Гропиус,¹⁹⁰ застапуваше став дека во екстремни случаи на тиранија, која

¹⁸⁹ Главни етапи во развојот на хуманитарното право се-Вестфалскиот договор(1648), Виенскиот конгрес(1815), Париски конгрес(1856), Берлински конгрес(1878), Хашка мировна конференција(1899 и 1907), Повелбата на Лигата на народите (1928) и Повелбата на ОН (1945)

¹⁹⁰ Еден од основачите на меѓународното право како посебна гранка на правните науки е Хуго Гропиус (Hugo Grotius, 1583-1645). Тој беше меѓу првите кој пристапи на систематизација на одредбите на меѓународните договори и спогодби, претварајќи ги во норми (правила) на меѓународното однесувањето на државите. Според неговиот и денешниот принцип се разликуваат два извора на меѓународното право: на природното право (*jus Naturale*) и правото засновано на волјата на Државата (*jus voluntarium*).

се спроведува во корист на власта, постои природно право на внатрешен отпор на населението. Сепак, постоела разумна потреба правно, морално и политички да се дефинира употребата на сила, земајќи ги во предвид традиционалните разбирања на „праведна војна“ (Just War). Во тој контекст, хуманитарното право имаше отворен став, за дозволена надворешна поддршка при внатрешна државата репресија на населението. Значи, почетната доктрина на хуманитарните интервенции се заснова на начелата за праведна војна, односно на идејата за легитимноста на отпор при угнетувањето на тиранијата. Со доаѓањето на политичкиот либерализам, особено на концептот на човековите права, во 18 и 19 век доведоа до создавањето на првата уставна демократија (во САД и некои земји од Западна Европа), а правото на хуманитарна интервенција е засилено.

Сепак, во текот на првата половина на дваесеттиот век, доктрината на хуманитарната интервенција добива и први противници, а бројот на хуманитарни интервенции се намалува. Опаѓањето се должи на две причини:

(1) иницијатива за користење сила во меѓународните односи да се постави надвор од правна оправданост, а војната како средство во меѓународните односи безусловно да се забрани (Келог Брајанов Пакт од 1928), и

(2) се поголемиот број на барања за преиспитување на основата и природата на хуманитарните интервенции, бидејќи во пракса во XIX век зачестила појавата за истакнување на хуманитарни цели како оправдување за сите други интервенции. Принципот за немешање, утврден со Пактот во Париз во 1928 година, а подоцна беше преземен законски и материјално проширен во Повелбата на ОН, а потоа, со посебна декларација на ОН, додатно потврден како еден од основните принципи на меѓународните односи.

Терминот „хуманитарна интервенција“ дојде во општа употреба во текот на 1990-тите години за да се опише употребата на воена сила од страна на држави или меѓународни организации во одговор на геноцид, „етничко чистење“ и други ужаси што ги претрпе народот во рацете на нивните влади. Но, случајот на вооружени интервенции не е ништо ново. По Втората светска војна имаше многу воени интервенции како што беа во САД во Латинска Америка и Франција 1979 година во нејзината поранешна колонија,

Централно-африканската Република. Други случаи се Индија во 1971 со воена интервенција во источен Пакистан, Виетнам 1979 година интервенираше во Камбоџа и во истата година во Танзанија и во Уганда. Подоцна беше случајот со употреба на воена сила за заштита на ирачките Курди, интервенциите во Сомалија, Хаити, Либерија и Сиера Леоне. Во 1994 година геноцидот во Руанда го сврте вниманието на целиот свет, поради неуспехот да се интервенира.¹⁹¹

„Хуманитарната интервенција“¹⁹² е политички чувствително прашање за кое не постои едноставен одговор. Но, сигурно е дека ни еден правен принцип - дури и суверенитетот, не може да го заштити човештвото од злосторства. Таму каде што има злосторства, а се исцрпени сите обиди за стопирање на злосторствата по ненасилен пат, воените сили имаат морална должност да дејствуваат во име на меѓународната заедница. Фактот дека неможеме да ги заштитиме сите лица, не е оправдување да не го сториме тоа каде што можеме. Вооружената интервенција мора секогаш да биде последно решение, но пред лицето на масовните убиства, тоа е опција што не може да се одбегне.(Анан, 2000.:48).

Додека пак терминот „воена интервенција“¹⁹³ претставува мешање на една или група држави, односно на меѓународната организација во работите на друга држава, за да се постигне одредена цел (нарушување на суверенитетот, одредување на политиката, отстранување на причините за нарушување на правата, спроведување на реформи итн.). Ако интервенцијата е придружена со закани или со употреба на вооружени сили, односно ако е наредна употреба на вооружени сили или ако е ставено до знаење дека вооружените сили кои учествуваат во демонстрацијата на воената сила ќе тргнат во акција, тогаш тоа претставува воена интервенција.

¹⁹¹ Andrea Lollini, *Constitutionalism and Transitional Justice in South Africa*, Berghahanbooks, New York, 2011, p.76

¹⁹² Во литературата, хуманитарна интервенција се дефинира како употреба на воена сила на територија на држава, обично без нејзина согласност, а со цел да се спречат или запрат тешки и систематски кршење на човековите права и меѓународното хуманитарно право. Киршнер (2004.:10), Холин (200,7: 2), Хајни (2009.:10-12), Тесон (2001.:3).

¹⁹³ Митко Котовчевски, *Полемологија, Филозофски факултет, Скопје, 2011, стр. 53*

Рационалноста за воената интервенција се развиваше од собирање на долгови и други економски прашања во почетокот на 20^{тиот} век, кон идеолошко геополитички поставени позици во текот на Студената војна, се до насовремениот тренд на хуманитарни или мировни мисии кои се поставени да го спречат распадот на државите кои се зафатени од граѓанска војна и етничко насилство. Како што покажуваат примерите со Хаити, Босна и Сомалија, интервенциите во 90тите години биле најчесто мултилатерални (овластени од ОН или други регионални организации). Мултилатералната интервенција може да биде најпрефериран модел на интервенција досега затоа што на овој начин се добива поголема легитимност на интервенцијата, со тоа што се дели одговорноста на акциите и дека зад интервенцијата не стои одредена држава која ги заштитува своите интереси. Унилатералната пак интервенција му овозможува на оној што интервенира самиот да одлучи кога да нападне или да се повлече. Ако регионалните и глобалните институции се зајакнат како дел од „Новиот Светски Поредок“ и ако нови норми на „хуманитарна интервенција“ постават подлабоки корени во меѓународната заедница, зачестеноста на унилатералната интервенција како вид на однесување на надворешната политика значително ќе се намали.¹⁹⁴

На меѓународната сцена, на крајот на дваесеттиот век, станала честа појава спротивно од почетокот на овој век, кога појавата на хуманитарните интервенции исчезнале од меѓународната државна практика. Основната дилема на современата хуманитарна интервенција произлегува од спротивноста на која се посветило меѓународното општество по Втората светска војна. Во оваа смисла, постои тензија па дури и отворена контрадикција, меѓу правилата на светскиот поредок утврдени со Повелбата на ОН и правата на Универзалната декларација за човекови права. Повелбата на ОН забранува повреда на суверенитетот на државната власт, а Универзалната декларација гарантира права на поединците против угнетувачките држави. Проблемот на „хуманитарната интервенција“ се раѓа од овие тензии. Хуманитарната интервенција не е во согласност со Повелбата на ОН, која генерално забранува употреба на сила меѓу државите. Повелбата на ОН дава правото на користење на сила само во случај на самоодбрана на членките на ОН при вооружен напад и во одбрана на меѓународниот мир и безбедност, но мора да биде

¹⁹⁴ Frederic S. Pearson, J. Martin Rochester, *International Relations*, McGraw-Hill, US, 1988, p. 99

одобрено од страна на Советот за безбедност на ОН. Така, во меѓународното право не постои општо право за извршување на хуманитарна интервенција со употреба на сила. Таквата интервенција може да се одобри само од страна на Советот за безбедност на ОН, во согласност со одредбите на меѓународното право. И покрај бројните забелешки и барања за промена на концептот на суверенитет, бидејќи тој ги покрива властите на одделни земји зад кој ја кријат својата одговорност за внатрешните масовни кршења на човековите права, во меѓународната заедница не постои консензус за промена на овој основен статус на држави во меѓународниот поредок.

Идејата за воспоставување на правна доктрина на хуманитарните интервенции без одобрување на Советот за безбедност на ОН врз основа на „услови на крајна потреба“, или како „контрамерки“, не се правно прифатливи, пред се поради фактот дека тие содржат употреба на сила, без одобрување на Советот за безбедност и што дава можност државата сама да ги процени „условите на крајна потреба“ или потреба за „противмерки“, наместо меѓународната заедница. Во меѓународната заедница не постои договор за исклучителни околности во кои државите би можеле да го исклучат правото за преземање на хуманитарна интервенција без одобрение на Советот за безбедност на ОН. Исклучоците кои не ја прифаќаат забраната на употреба на сила за хуманитарни цели, немаат оправдување според постојните меѓународни закони, туку се правдаат со моралниот обзир и универзалните политички интереси, тие не може да бидат прифатени како извор на нови правила на меѓународното право.

Во државна пракса хуманитарната интервенција, за време на Студената војна и подоцна, не е производ на обичајното право како што е правото на хуманитарна интервенција без одобрение од Советот за безбедност. Сепак, бројот на земји кои ја поддржуваат таквата интервенција без одобрување на Советот за безбедност, кога е јасно дека има хуманитарни резултати, е сè поголем. Отсуството на јасни и прифатени критериуми со кои би се на непротивречен начин утврдиле условите на хуманитарната интервенција, креира дополнителни законски тензии при хуманитарната интервенција. Меѓу бројните идеи за утврдување на критериумите за хуманитарна интервенција, најверојатно е прифаќање на хуманитарните акции на Меѓународната заедница на

принципот на „одговорност за заштита на човечките животи“. Во отсуство на критериуми и недостаток на консензус во Советот за безбедност на ОН за хуманитарна интервенција, постои феноменот наречен Тактичка или Последователна легализација на хуманитарна интервенција, преземена од страна на државите или нивните организации без одобрение на Советот за безбедност, во случаи кога постојат значајни хуманитарни резултати.

Глобалниот хуманитаризам, кој е во пораст и се повеќе ги зафаќа демократските општества во целиот свет, силно промовира хуманитарно право, но не даде одговор за тоа како Меѓународната заедница може да го спречи екстремното кршење на човековите права без употреба на сила. Така, хуманитарната интервенција, без согласност на Советот за безбедност, останува контроверзно прашање на меѓународното право. Во светот не постои консензус за правно оправдување на таква интервенција, и покрај фактот дека голем број правници се обиделе да ја докажат нејзината оправданост и некои земји, главно од Запад, даваат поддршка за нејзина примена како заеднички закон во одредени околности. Хуманитарната интервенција одобрена од Советот за безбедност на ОН и понатаму е единствената правно заснована опција, за да се спречи масовното и грубо кршење на човековите права во земјите.

3.1 Хуманитарни интервенции

Од крајот на Студената војна, меѓународната заедница во бројни прилики размислувала и/или вршела вооружени интервенции во суверените држави со цел да се справат со непредвидени ситуации како што се геноцид или тешки граѓански конфликти. И покрај добрите намери, меѓудржавните интервенции ретко успеваат да воспостават трајни решенија за конфликтите и хуманитарните кризи во државите.

Но, една добро позната аксиома е дека природата на војната се сменила во текот на дваесеттиот век, особено од крајот на Втората светска војна. Една од проценките вели дека за време на војните меѓу државите загинале 40 милиони цивили и околу 240 милиони

цивили се убисени од нивните влади во текот на 1900-тите години¹⁹⁵. Тоа е уште пред да се земат предвид милионите бегалци „како најсигурен показател за страдањата во воените зони“¹⁹⁶, кои ги создадоа истите конфликти. Повеќе од кога било досега, цивилите биле незаконска цел на владите и бунтовничките групи за време на вооружениот конфликт. Овој феномен, во кој цивилните жртви се примарна стратешка цел на војувањето, Калдор ќе ги нарече „нови војни“¹⁹⁷. Како резултат на развојот на таквите т.н. нови војни, извршувањето на воени злосторства, злосторствата против човештвото и геноцидот се случува со алармантна фреквенција во дваесеттиот век, особено од крајот на Студената војна.

И покрај меѓународните норми за неинтервенирање во внатрешните работи на суверените држави, надворешните интервенции во никој случај не претставуваат нов феномен во меѓународната политика. Меѓутоа, се чини дека крајот на Студената војна фундаментално ги промени мотивите за интервенции во други држави. Каде што државите традиционално интервенирале во работите на други држави со цел да ги бранат своите стратешки или приватни интереси, хуманитарната загриженост, како што е спречување на човечкото страдање во тешки граѓански војни се повеќе се наведува како причина за вмешаност во други држави (На пример, Косово, Босна, Источен Тимор, Сиера Леоне, Либериа и Сомалија итн.). Интервенциите во домашните работи на неуспешните држави често се сметаат за прифатливи според меѓународното право, ако тие се дизајнирани да се справат со човекот и било каква повреда на човековите права и човечки страдања. По косовската криза, за пример, администрацијата на Клинтон развила доктрина за тоа дека САД треба активно да интервенираат за да се спречат злоупотребите на човековите права. Тоа би можело да го стори и без значителни жртви. Оваа промена се одразува во бројни резолуции и обиди на Советот за безбедност на Обединетите нации (ОН) да ја рedefинира улогата на Организацијата на Северноатлантскиот договор (НАТО) од дефанзивен сојуз до мировна организација. Како крајот на Студената војна ја намали

¹⁹⁵ R.J Rummel, *Death by government*. London: (Transaction Publishers, 1995), p. 21

¹⁹⁶ Thomas G. Weiss, *Humanitarian intervention: Ideas in action*. (Cambridge: Polity Press, 2007), p. 89

¹⁹⁷ Mary Kaldor, *New and old wars: Organized violence in a global era*. (Cambridge: Polity Press, 1999), p.447

стратегиската конкуренција меѓу главните овластувања во меѓународната политика, злосторствата во граѓанските војни во текот на 1990-тите ги поттикнаа барањата за посилна заштита на човековите права во меѓународните односи, закони и ограничувања на државниот суверенитет. Иако некои истражувачи се сомневаат дали оправданата хуманитарна интервенција е само мерка за други помалку алтруистички мотиви, други јасни непосредни бенефиции за интервенирање во земјите кои во повеќето случаи на интервенции се оправдани, не се видливи. Се претпоставува дека хуманитарните грижи и мотиви изразени од земјите што интервенираат, се искрени и дека нивната главна цел е да се спречат или ограничат тешките хуманитарни кризи како што се продолжени граѓански војни или геноциди.

3.1.1 Политичка филозофија, законодавна рамка и човековите права во однос на хуманитарните интервенции

Оправдувањето зад хуманитарна интервенција почива пред сè врз аргументот дека постои морална должност да ги заштити цивилите од злоупотребите на човековите права. Таа морална обврска произлегува од природниот закон, било да е тоа определено преку религија или политичка филозофија. Правото на живот е важен концепт на природното право, и обезбедува основа за оправдување за хуманитарна интервенција, бидејќи правото на живот е универзално прифатена норма. „Сите култури, било исламски, хиндуистички, будистички, световни или христијански, ја ценат светоста на човечкиот живот. Слично на тоа, тешко е да се размисли за било која култура што ја поздравува сушата, гладта, болестите, убиствата и неисхранетоста“¹⁹⁸. Така, универзалноста на правото на живот е основата на хуманитарната интервенција. Всушност, правото на живот формално или имплицитно се препознава во секое човечко општество, без разлика дали тоа е религија или устав базиран на природниот закон. Како таква, заштитата на животот е цел која е оправдана во сите делови на светот. Следува дека хуманитарната интервенција, чијашто

¹⁹⁸ Simon Caney, Human rights and the rights of states: Terry Nardin on non-intervention. (*International Political Science Review*, 18(1), 1997), p. 27-37.

главна цел е заштита на животот, е морална обврска и право во областа на меѓународните односи.

Моралната должност за интервенција е дополнително зајакната со едно големо тело на политичката филозофија која тврди дека државите кои систематски вршат кривични дела против сопствените граѓани се одговорни пред меѓународната заедница. Додека холандскиот правен филозоф Хуго Гропиус наведува, „кравите, и оние кои поседуваат права еднакви на тие кравеви, имаат право на тешки казни не само на сметка на повреди извршени против себе или своите поданици, но, исто така, на сметка на повреди кои не директно влијаат врз нив, но претерано го рушат законот на природата или на народите во поглед на кое било лице“¹⁹⁹. Пишувањата на Гропиус се дел од филозофскиот канон кој обезбедува интелектуална основа за хуманитарното право. Во светлината на зголемено глобализираната природа на меѓународните односи, преку која хуманитарните катастрофи кои се случуваат во една држава може лесно да се прелеат преку меѓународните граници во друга земја, моралниот императив на кој пишува Гропиус е сосема оправдан.

Моралното оправдување за хуманитарната интервенција е тесно поврзано со правните принципи кои дополнително ја потврдуваат обврската за интервенција. Така, да се раздели моралниот и правниот аргумент за хуманитарна интервенција, како што направија многу автори, е грешка, бидејќи меѓународните закони кои обезбедуваат правно оправдување за хуманитарната интервенција во голема мера се засновани на моралот. На пример, врз основа на природното право на живот, не постои земја која го легализира убиството (со можен исклучок на убиства во чест и крвна одмазда во одредени нации). Дури и во тие исклучоци, нема држава во која да се убие некој поради неговата раса, вера или етничка припадност е легално. Владите и бунтовничките сили кои се вклучени во таква расипаност не можат да се повикаат на никаква современа законска рамка за да ги легитимизираат своите постапки. Како што забележува Волцер, доказот за тој факт е дека геноцидните сили никогаш не се обидуваат да ги оправдаат своите постапки во врска со правната рамка на нивната држава или група на групни норми; тие едноставно негираат

¹⁹⁹ Hugo Grotius, *On the law of war and peace: Three books*. (Oxford: Oxford University Press, 1925), p. 584

што прават²⁰⁰. Фактот дека правото на живот е кодифицирано во практично секоја земја во светот е моќен показател дека хуманитарната интервенција е правно оправдана. Покрај тоа, правото на живот е дополнително кодифицирано во два меѓународни договори, имено Универзалната декларација за човекови права и Каировата декларација за човекови права во исламот, која меѓу нив може да тврди дека формално е признаена од речиси секоја земја во светот. Врз основа на овие законски рамки, меѓународната заедница е вклучена да интервенира против држави кои вршат големи злоупотреби на човековите права.

Од правна гледна точка, Повелбата на ОН е онаа која обезбедува најсилно оправдување за хуманитарната интервенција. Поточно, преамбулата на Повелбата и членовите 1 (3), 55 и 56 сите силно зборуваат за важноста на човековите права. Понатаму, членот 2 (4), со кој се ограничува употребата на сила од страна на една држава против друга, остава простор за меѓународните чинители да се вклучат во хуманитарна интервенција. „Бидејќи хуманитарната интервенција не бара ниту територијална промена ниту предизвик за политичката независност на вклучената држава и не само што не е во спротивност со целите на Обединетите нации, туку е прилично во согласност со најосновните императивни норми на Повелбата; изобличување е да се тврди дека тоа е исклучено со член 2 (4)“²⁰¹. Член 39 од Повелбата на ОН понатаму утврдува дека Советот за безбедност може да одобри употреба на сила како одговор на „каква било закана за мирот, кршење на мирот или акт на агресија“²⁰². Јасно е дека постои рамка во меѓународното право што ги дава приоритетите на човековите права и ја оправдува користењето на хуманитарната интервенција заради нивна заштита.

²⁰⁰ Michael Walzer, *The argument about humanitarian intervention*. (*Dissent*, 2002), p. 29-37.

²⁰¹ F.R.Tesson, *Humanitarian intervention: An inquiry into law and morality*. (Irvington-on-Hudson: Transnational Publishers, 1997), p. 151

²⁰² Charter of the United Nations, 1945.

3.1.2 Дефинирање и конкретизирање на поимот хуманитарна интервенција

Иако е тешко да се дефинира хуманитарната интервенција, од витално значење е истата јасно да се разбере. Хуманитарната интервенција е различно дефинирана од различни научници. На пример, Вил Вервеј ја дефинира хуманитарната интервенција како: *„Заканата или употребата на сила од страна на државата или државите во странство, со единствена цел да се спречи или да се стави крај на сериозно кршење на основните човекови права, особено правото на живот на лица, без оглед на нивната националност, таквата заземена протекција не бара дозвола од страна на релевантните органи на Обединетата нација ниту дозвола од легитимната влада на целната држава“*²⁰³.

Оваа дефиниција содржи две главни точки: прво е дека треба да има вооружено дело од страна на меѓународна група, втората е дека мора да има и други видови на сила покрај *„Закани или употреба на [воена] сила“*.

Меѓутоа, Малвина Халберштам ја дефинира хуманитарната интервенција како: *„Употребата на сила од една држава на територијата на друга за заштита на лица кои се во непосредна опасност од смрт или сериозна повреда кога државата на чија територија се наоѓаат, не е подготвена или не може да ги заштити“*²⁰⁴

Оваа дефиниција содржи два елемента. Првиот е дека има убиства или штета за луѓето што треба да се случат. Второ, вклучените лица нема да бидат заштитени од територијалната држава или државата не сака да ги заштити.

Друг научник - Стовел - вели дека хуманитарната интервенција е: *„... оправдана употреба на сила со цел да се заштитат жителите на друга држава од третман, толку*

²⁰³ Wil D. Verwey, 'Humanitarian Intervention in the 1990s and Beyond: An International Law Perspective', in Jan Nederveen Pieterse (ed.), (World Orders in the Making, London, Macmillan Press Ltd, 1998), p. 180

²⁰⁴ M. Halberstam, 'The Legality of Humanitarian Intervention' 3 ,Cardozo J. Int'l & Comp. L., 1995 p. 190

*произволно и упорно навредувачки, за да се надминат границите во кои суверенот се претпоставува дека дејствува со разум и правда*²⁰⁵.

Иако овие дефиниции не се идентични, тие го изразуваат основното значење на доктрината за хуманитарни интервенции. Повеќето од овие дефиниции обезбедуваат четири главни аспекти во поглед на концептот на хуманитарна интервенција. Прво, употребата на (воена) моќ. Второ, испитување на човековите права во сите хуманитарни интервенции и аргументи. Трето, суверенитетот на меѓународната организација - оној каде се интервенира. На крајот, испитување на Повелбата на Обединетите нации и обичајното меѓународно право во однос на сите хуманитарни интервенции.

Ако го разгледуваме подетално концептот на хуманитарни интервенции, тој всушност подразбира објаснување на три различни, во одредена мерка спротивставени, или поврзани идеи: сувереност, интервенција и превенција. На проблематиката со сувереноста треба да се пристапи од ставот на правата и политиките. И постојаната тенденција за пренесување на одредени суверени права на одредени држави на различни супранационални организации, сè повеќе се истакнува важноста на суверенитетот на народот и правата на народот за самоуправање, а согласно тоа и заземање на поумерен став кон можноста за промена на меѓународните граници и постојано ширење на дефинициите за загрозување на меѓународниот мир и сигурност, суверенитетот на државите и понатаму останува основа на современите меѓународни односи, иако неговото фактичко исцрпување покажува повеќе ограничувања отколку што самата правна дефиниција имплицира. Ова упатува на менлива природа на концептот на суверенитет на земјата. Ако концептот на интервенции се следи во светлината на практиката на државите и релевантните правни норми и во контекст на историските случувања, може да се види движењето од речиси апсолутно немешање во внатрешните прашања на сојузните држави, па до признавање на одредени интерференцирани активности како дел од секојдневните практики на државите. Во прв ред овде се мисли на присилно спроведување на мерките без согласност на соодветните држави кои имаат некоја основа во меѓународно право,

²⁰⁵ Robert Meade Chilstrom, *Humanitarian Intervention Under Contemporary International Law: A Policy-Oriented Approach*, 1974, p.34

особено во Повелбата на Обединетите нации, и кои секако треба да се сметаат како мешање во внатрешните прашања, без оглед дали се работи за непосредно воено ангажирање, или помалку директна вмешаност, како што се економски, дипломатски и сообраќајни санкции, или формирање на тела за меѓународно кривично гонење. Интервенциските мерки, со оглед на нивната основа на која се повикуваат, може да бидат дел од превентивна војна, хуманитарни интервенции (со авторизација на Советот за безбедност или без) или можат да имаат поддршка во одлуката на Советот, кој не ги зема предвид хуманитарните причини. Побудите од кои се преземаат превентивни удари во прв ред се државна сигурност, дури и во случаите на формално спомнување на хуманитарни причини. Од друга страна, најважната причина за хуманитарни интервенции се токму хуманитарните причини и заштита на човечките права. Превенцијата претставува интегрален дел на напнати врски меѓу сувереноста и интервенционизмот.

Важноста на превентивните мерки се гледа во две насоки. Прво, успешни превентивни мерки може да ги намалат или можеби дури и целосно да ја исклучат потребата за преземање на сложени и ризични воени операции што бараат големи човечки и финансиски ресурси, кои сами по себе предизвикуваат одредени политички дисторзии во меѓународната заедница. Друго, покрај овие инструментални предности, реалните превентивни мерки, кога ќе се покажат недоволни или сосема несоодветни, може да постават легитимност за интервенција.

Средниот проблем околу кој се разгледува преземање на хуманитарна интервенција е прашањето на заштита на основните човекови права. Човековите права долго време не се исклучиво внатрешен државен проблем, но многу меѓународни документи се искачија на највисоко ниво на системот на вредности на меѓународната заедница. Заради остварување на ефективни заштитни мерки и основни права и достоинство на човекот, потребно е да се утврдат ефикасни инструменти со кои ќе биде можно да се спречат и да се казнат кршењата на човековите права. Досегашните настани, како и моменталните случувања во светот, недвосмислено укажуваат на потребата за цврст и посветен ангажман на меѓународните организации, првенствено на ОН, за заштита на сите човечки суштества на планетата.

Завршетокот на Студената војна, е истовремено и време на исчезнување на биполарната поделба на светот, и новите тенденции во меѓународните односи, во прв ред од политичката природа. Во таа нова констелација на меѓународните односи, значајно место зазема хуманитарната интервенција. Ова особено ги погоди сите пошироки прифаќања на високи критериуми за заштита на основните права на човекот и пропорционално успешното работење на ОН, во рамките на кое основните права се промовирани како општ цивилизациски стандард во меѓународната заедница. Исто така, настаните од 11 септември 2001 година ги заживеја хуманитарните интервенции, и борбата против тероризмот ја стави во центарот на светските настани. Интересни се, посебно ако се земе предвид релативната реткост на настаните во меѓународната правда, нивната содржина и прилично долготраење, бројните настани кои треба да се следат како чиста основа за концептот на хуманитарна интервенција.

Така, во последните дваесетина години, хуманитарната интервенција се споменува во повеќе области: Либериа, Ирак, Југославија, Сомалија, Руанда, Хаити, Сиера Леоне, Косово и Источен Тимор. Сите упатуваат на поголемо значење на овој, иако во одделни прашања спорен, инструмент на меѓународното право.

3.1.3 Форми на хуманитарна интервенција

Хуманитарната интервенција всушност, може да има различни форми: материјална помош (преку хуманитарна помош), санкции (присилен, невоен притисок за ставање крај на навредливи практики) и, конечно, испраќање на воени сили за да се отстрани човечката катастрофа. Интервенцијата во форма на материјално олеснување е тешка и ретко прави добро. Овој факт е засенет од некритичниот публицитет што им се дава на напорите на организациите за помош. Помошта дадена за најдобрите мотиви може да има контрапродуктивни последици. На пример, дарежлива помош за помош на бегалците, исто како и другите облици на помош, може да се искористи за поддршка на авторитарната влада или за збогатување на елитите. Листата на најголеми приматели на помош од САД во субсахарска Африка - Судан, Заир, Либериа, Етиопија и Кенија, со Сомалија која

добива највисок износ по глава на жител - едвај сведочи за успех во промовирањето на стабилноста или долгорочниот економски развој. Во конфликтни ситуации, помошта е уште попроблематична бидејќи веројатно има стратегиско воено значење. Големото обезбедување на помош за Етиопија во средината на 1980-тите години помогна да се направат можни кампањи за противпожарни мерки, кои беа длабоко штетни за руралните сиромашни. Помошта во храната ги хранеше војните во Африка, каде и да пристигнеше. Двете страни во повеќето конфликти ги хранат своите војски, барем делумно, од помош во храна, а армиите користат храна за да привлечат цивилно население во областите што ги контролираат. Присуството на западните хуманитарни агенции може да им даде лажни хуманитарни интервенции на воените операции дизајнирани да ги заменат и осиромашат руралните заедници. Каде што програмите за помош во војните се успешни, тие се спроведуваат во соработка со обидите да се осврнат и на стратегискиот контекст. Во 1989 година, операцијата Лајлинг одигра клучна улога во обновувањето на нормалниот степен во јужниот дел на Судан, уништен од војна и глад. Имаше истовремено прекин на огнот што го предизвикаа внатрешните политички процеси во Судан. Примирјето им овозможи на руралните луѓе да се вратат дома, кај своите растителни култури и да ги стават своите животни во сигурност дека нема да бидат нападнати. И трговијата и трудовата миграција станаа можни. Економската корист од овие активности беше далеку поголема од обезбедувањето на помош, иако таа доби многу поголем меѓународен публицитет. Како најдобро може да се разгледа стратешкиот контекст на воениот глад? Санкциите (или заканата од нив), цензурата во ОН и други дипломатски и економски казни може да имаат драматични ефекти. Операцијата Lifeline Судан започна само неколку недели откако владата на САД се закани дека ќе ја задржи помошта, освен ако не постои пробив во одложените преговори за испорака на помош. Во почетокот на 1993 година, тригодишниот постојан дипломатски притисок врз воената влада во Судан конечно почна да се исплаќа кога владата стана поподготвена да бара од организациите за хуманитарна помош да им пристапат на повеќето делови од земјата. За жал, таквите санкции ретко се користат, не им се дава можност за работа, се скршени или реагираат премногу доцна. Покрај тоа, многу конвенционални интервенции - санкции се случај во точка - всушност, придонесуваат за човечкото страдање. Ембаргата наметнати врз Ирак, Србија и Хаити, со

цел да се казнат владетелите, предизвика огромни тешкотии за обичните луѓе, вклучувајќи, барем во случајот на Ирак, нагло зголемување на смртноста кај доенчињата. Во случај како што е Сомалија, без централна влада, мешавина на санкции наметнати на спротивставените фракции и охрабрување на политичко решение е соодветно. Ова може да изгледа очигледно, но тоа ретко се применува темелно. Конструктивната дипломатија е еднакво важна. Во Сомалија, поддршката за старешините на клан, хуманитарните групи и женските групи кои се залагаат за мирно политичко решавање, се покажаа продуктивни со напорите на специјалниот претставник на ОН, Мухамед Санон. Ним никогаш не им била дадена шанса да работат, но дури и обидите во оваа насока беа повеќе од обид во слични ситуации. Во јужен Судан нема речиси никаква надворешна поддршка за напорите на локалните граѓански групи, особено на црквите, да промовираат алтернатива на авторитарните лидери на Народноослободителната армија на Судан. Една од трагедиите на поранешна Југославија е неуспехот на меѓународната заедница да поддржи независни про-мировни иницијативи во рамките на разните републики. Распоредувањето на мировните сили на ОН обично може да се класифицира како дипломатска, а не воена интервенција. Мировниците се распоредени со согласност на борбените партии како дел од дипломатскиот процес. Да се сумира: материјалното олеснување или дипломатските интервенции со хуманитарни цели, а да не ги спомнуваме принудните чекори како што се санкциите, се оптоварени со стратешко значење и тешко се применуваат. Поради овие причини, меѓу другите, тие ретко прават особено добро. Тие не успеваат, бидејќи се попречени од страна на завојувачите страни, но исто така и поради некомпетентност или мешани мотиви од страна на ООН или други претставници на меѓународната заедница. Ова е суштинска точка која треба да се сфати пред да се разгледаат заслугите и недостатоците на воената интервенција во извршувањето на хуманитарните цели.

3.1.4 Концепт на државен суверенитет

Концептот на суверенитет не го познаваат оние кои не знаат што е држава.²⁰⁶

Државите се суверени ентитети кои сочинуваат територија, население, правна рамка, кохезивна сила и институции. Традиционално државата се карактеризира како суверена кога нема авторитет што претходи на тоа. Во меѓународните односи, концептот на државен суверенитет е фундаментален.

Денес, стариот концепт на суверенитет постепено еродирал, бидејќи државите прифаќаат сè повеќе и повеќе ограничувања на нивната слобода како што правата на поединците стануваат поважни.

Особено откако Лигата на нации²⁰⁷ не успеа да ја спречи Втората светска војна, Обединетите нации беа основани во 1945 година, со главна цел за одржување на меѓународниот мир и безбедност преку ефективни колективни мерки и мирно решавање на спорот, за постигнување меѓународна соработка во решавањето на меѓународните проблеми од економски, социјален, културен или хуманитарен карактер и во промовирањето и охрабрувањето на почитувањето на човековото право.

Случаите на примена на воена сила кои се во спротивност со основаните принципи на суверенитет и немешање во внатрешните работи на државата, утврдени со член 2 (4) од Повелбата на Обединетите нации (ОН), остануваат како прашања во рамките на меѓународната заедница.

Во светлината на тешката или невозможна природа на поставување дефиниција за суверенитет, во оваа насока и не е толку важно да се опише што подразбира суверенитетот

²⁰⁶ F. H Hinsley, *Suverenitet*, August Cesarec, Zagreb, 1992, p.22-28

²⁰⁷ Интернационална организација воспоставена по Првата Светска Војна под Версајскиот договор

како поим, туку подобро да отслика како функционира и како се менува и трансформира под нови услови.

Со тоа се предлага рамка за анализа на прашањата покренати од односите меѓу државниот суверенитет и хуманитарната интервенција од страна на меѓународните организации.

Ако ја земеме Либија за пример, меѓународната реакција на кризата во Либија беше извонредно брза и одлучна. Каде што многу други случаи на масовно злосторство не успеаја да генерираат доволно брза и навремена политичка волја за заштита на цивилите во ризик, раниот одговор за Либија во 2011 година покажа дека Советот за безбедност на Обединетите нации е во можност да даде ефект на нормата „одговорност за заштита“.

Имено, на 17. март 2011 на Советот за безбедност на Обединетите нации ја усвои резолуцијата 1973 за основање на зона на забранети летови во воздушниот простор на Либија и, исто така, државите-членки да ги преземат потребните мерки за заштита на цивилите, особено областите со цивилно население кои се под закана и аларм од Либија Арапска Цамахирија. Како одговор на ова беше американската основана операција Одисеј Зора, која започна на 19-ти март (само два дена откако ОН ја усвои Резолуцијата 1973). Конфликтот во Либија е далеку најкрвавиот во низата востанија против режимите на Блискиот Исток и Северна Африка. Со почеток во пристанишниот град Бенгази на 17 февруари, борби ескалираа низ целата земја, со некои области кои ги менуваа страните многу пати во текот на жестоки борби меѓу силите лојални на Гадафи и бунтовниците кои се противат на неговиот режим. Имаше конзистентни извештаи за широко распространетите и систематски повреди на меѓународното хуманитарно право и законот за човекови права, првенствено од силите на Гадафи, парамилитарците и платениците. Интервенцијата во Либија се заснова на растечки принцип во меѓународното право, каде што државата не успева да ги заштити своите граѓани од систематски прекршувања на меѓународното право, хуманитарни и човековите права, и други држави имаат законско право, дури и обврска, да се интервенира. Имено, кога државите ја потпишале Повелбата на ОН, тие не се обврзуваат да користат или да се закануваат со сила „против територијалниот интегритет или политичката независност на која било држава, или на

било кој начин во согласност со целите на Обединетите нации²⁰⁸. Повелбата дава некои насоки со експлицитно наведување на две општи околности во кои сила може да се оствари. Меѓународниот одговор на кризата во Либија беше неверојатно брз и двоен; член 51 од Повелбата го потврдува вроденото право на државите да користат сила во индивидуална или колективна самоодбрана од вооружени напади. Резолуциите на Советот за Безбедност може да донесат пресуди за основаноста на тврдењата за самоодбрана. Еден пример е Резолуцијата 1373, која го потврдува правото на САД да дејствуваат насилно во својата самоодбрана од терористички активности и де факто да ја легитимизираат американската воена акција во Авганистан. Второ, Повелбата VII поставува низа постапки преку кои Советот за безбедност може да одобри употреба на сила како одговор на „постоењето на каква било закана за мирот, кршење на мирот или акт на агресија“.²⁰⁹ Воената акција во Либија беше санкционирана од страна на Советот за безбедност во согласност со Повелбата VII од Повелбата на ОН, која дозволува таква интервенција во случај на закана за меѓународниот мир и безбедност, што тие ја толкуваат како вклучување на сериозни закани за цивили²¹⁰.

Воената интервенција во Либија врз основа на Резолуцијата 1973 на Советот за безбедност на Обединетите нации покренува важни прашања во врска со законитоста и легитимноста на насилната промена на режимот. Додека резолуцијата е во согласност со општо прифатената практика на Советот за безбедност по Студената војна, нејзиниот опсег и ограничувања не се сосема јасни.²¹¹

Во основа, логиката на хуманитарната интервенција се повлекува во две насоки. Од една страна, од реалистичка перспектива, неприкосновеноста на суверените права на државата е дадена предност. На државите им е забрането да користат вооружени сили

²⁰⁸ Article 2(4) of the United Nations Charter

²⁰⁹ Art. 39 UN Charter reads as follows: The Security Council shall determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression and shall make recommendations, or decide what measures shall be taken in ...”

²¹⁰ CHAPTER VII: Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace, and acts of aggression

²¹¹ The United Nations, Military Intervention, and Regime Change in Libya Virginia Journal of International Law, Vol. 52, No. 2, 2012

против територијалниот интегритет на друга држава, освен за самоодбрана. Затоа интервенцијата не е дозволена. Од друга страна, интервенцијата е оправдана од послободен пристап за казнување на грешките и за заштита на невините. Обединетите нации во неколку наврати дозволиле употреба на сила, меѓутоа, во одредени случаи некои држави дејствувале унилатерално. Во овој контекст, целисходно е внимателно да се разгледаат факторите кои влијаат врз таквите одлуки - да се одреди основната морална дилема и релевантните политички и правни импликации.²¹²

Постојат различни дефиниции за разбирање на суверенитетот. Суверенитетот се смета за: *„Најширока форма на надлежност според меѓународното право. Во општа смисла, тоа означува целосна и неоспорлива моќ над едно парче територија и сите лица од време на време во неа“*.²¹³

Краснер идентификува четири главни начини на кои најчесто се користи суверенитетот. Прво, домашен суверенитет кој се однесува на организирање на политичка власт во рамките на една држава и на ниво на контрола што ја ужива државата. Второ, суверенитетот за меѓузависност кој се занимава со прашањето на контрола, на пример, способноста на една држава да ги контролира движењата низ своите граници. Трето, меѓународно правен суверенитет, кој се занимава со утврдување на статусот на политички субјект во меѓународниот систем. Државата се третира на меѓународно ниво слично на поединецот на национално ниво. На крај, вестфалскиот суверенитет кој се сфаќа како институционален аранжман за организирање политички живот и се заснова на два принципа, имено, територијалност и исклучување на надворешни фактори од домашните структури на власта. Вестфалскиот суверенитет се прекршува кога надворешните фактори влијаат или ги определуваат структурите на домашните органи. Оваа форма на суверенитет може да биде компромитирана преку интервенција, како и преку покана, кога една држава доброволно им поставува структури на внатрешните органи на надворешните ограничувања.

²¹² Ahmed Khaled Rashid, *Is Humanitarian Intervention Ever Morally Justified?*, (University of Ottawa, MAR 13 2012), p.1-10

²¹³ Martin Dixon, *Textbook on International Law*, Oxford, 2013, p. 181

Постојат две главни гледишта во поглед на концептот на суверенитет. Првиот став е дека суверенитетот значи апсолутна власт над законот и дека апсолутниот суверенитет претставува еден од најмоќните и неприкосновени принципи во меѓународното право. Второто гледиште е дека од најголемо значење е државите, како најважни субјекти на меѓународното право да не тврдат дека се над законот или дека нивното меѓународно право не ги врзува.²¹⁴

Традиционалното разбирање на суверенитетот како независност и врховен авторитет може да се припише на работата на Жан Бодин. Според него, Бодин тврди дека концептот на суверенитет првенствено наметнува апсолутна и единствена надлежност на правењето на законите во рамките на територијалните граници на една држава и дека државата нема да толерира ниту еден закон за создавање агент над него. Тој тврди дека суверенитетот како врховна власт во една држава не може да се ограничи освен со законите на Бога и со природниот закон. Ниту еден устав не може да го ограничи суверенитетот и затоа суверениот се смета дека е над позитивниот закон.

Според теоријата на Бодин за суверенитетот, суверената власт е обврзана со меѓународното право, што произлегува од договорите или од божественото или природното право.

Иако концептот за суверенитетот на Бодин, воведен во шеснаесеттиот век, бил прифатен од страна на авторите на политиката, мнозинството од овие писатели сметале дека суверенитетот може да биде ограничен со устав и со позитивен закон. Сепак, во XVII век Хобс (1588-1679) отиде уште подалеку од Бодин, изјавувајќи дека суверенитетот не е поврзан со ништо и има право над сè, вклучувајќи и религија.²¹⁵ Пуфендорф ги отфрли тврдењата дека суверенитетот е семоќност. Според него, суверенитетот е врховна власт на државата, но не и апсолутна власт. Затоа, суверенитетот може да биде уставно ограничен.

²¹⁴ MP Snyman-Ferreira, The evolution of state sovereignty: A historical overview , Fundamina, vol. 12, no.2, 2006, p.3

²¹⁵ MP Snyman-Ferreira, The evolution of state sovereignty: A historical overview , Fundamina, vol. 12, no.2, 2006, p.1

Во овој момент, мора да се наведе во јасни рамки дека правниот суверенитет е сосема различен од политичкиот суверенитет. Правен суверенитет е власт кој има моќ да издава конечни команди. Ова е врховната законска моќ. Додека, политичкиот суверенитет е моќта зад законскиот суверенитет, или збирот на влијанијата што дејствуваат врз него. Ова е правно непознато, неорганизирано и неспособно да ја изрази волјата на државата во форма на правна команда. Но, тоа е тоа волја што на крајот мора да преовладува во државата. Во потесна смисла, електоратот го сочинува политичкиот суверенитет и во поширока смисла целата маса на население.²¹⁶

3.1.5 Успешни и неуспешни хуманитарни интервенции

Зошто меѓудржавните интервенции, дури и кога се спроведуваат со најдобри намери, честопати не успеваат да ги намалат конфликтите и да поддржат мирно решавање? Може слободно да се утврди дека степенот на учество на локално ниво има силен ефект врз изгледите за успешни напори за изградба на мирот и за реконструкција, по хуманитарните интервенции. Иако популацијата во целните земји може да сочувствува со целта на интервенцијата, локалните популации веројатно нема да чувствуваат лична приврзаност кон надворешно изречно решение, освен ако не бидат активно консултирани или вклучени во стратегијата за интервенција. Хуманитарните интервенции без некоја форма на локално учество најверојатно ќе создадат когнитивна дисонанца меѓу локалното население помеѓу исходот и средствата избрани за нејзино спроведување. Ги проценуваме хипотезите за односот меѓу локалното вклучување и успешната постконфликтна реконструкција, гледајќи во варијациите во конфликтот и локалното вклучување со текот на времето во две хуманитарни интервенции, Босна (1991-95) и Сомалија (1987-97). Во согласност со хипотезите за тоа како недостигот на локална вклученост може да ги поткопа напорите за постконфликтна реконструкција по интервенциите, откриваме дека фазите со поголемо учество на локално ниво се поврзани со пониски нивоа на конфликт.

²¹⁶ MP Snyman-Ferreira, The evolution of state sovereignty: A historical overview ,Fundamina, vol. 12, no.2, 2006, p.3

Интервенцијата во Источен Тимор илустрира како оружената сила може да биде успешна во спасувањето на животи со запирање на насилството, помагање во снабдувањето со помош и поставување темели за идна стабилност. Сепак, ова беше релативно едноставна интервенција што добила согласност од индонезиската влада и затоа се соочила со релативно слаба воена сила. Во попроблематични случаи важно е да се биде свесен за можните негативни реперкусии на интервенцијата. Бомбардирањето на Косово резултираше со цивилни жртви, ги влоши етничките тензии и круцијално, наместо да спаси животи, всушност предизвика зголемување на етничкото чистење. Интервенцијата во Косово не успеа да обезбеди долгорочно решение за етничките тензии и на краток рок направи повеќе штета отколку добро. Затоа, требаше да се бараат алтернативи за бомбардирањето. Ако понатамошните преговори не успеаја и Милошевиќ продолжи со кампањата за етничко чистење, НАТО требаше да биде подготвен да ги ризикува животите на странските трупи преку копнената инвазија, како во Источен Тимор. Ова би го намалило ризикот од цивилни жртви и би било поуспешно во спречувањето на етничкото чистење. Во овој случај позитивните резултати од интервенцијата може да ги надминат недостатоците.

Во врска со раната фаза од сомалиската интервенција, заклучокот е дека намалувањето во обезбедувањето на помош, тековната операција и погрешните стратегии се клучни за релативниот неуспех во спасувањето на животи. Исто така, неуспехот во интегрирањето на сомалиското население во напорите за градење на мирот и игнорирањето на специфичностите на системот на кланови беа централни за севкупниот неуспех на оваа хуманитарна интервенција.

3.1.6 Етички аспекти на хуманитарните интервенции

Уште на самиот почеток на 21от век, две прашања се рангираа високо на воено-политичката агенда на западниот свет: хуманитарните интервенции и тероризмот. Настаните од 11 септември 2001 година, разбирливо ја зголемија загриженоста за тероризмот и ги поттикнаа проблемите на хуманитарната интервенција во позадина. Но,

прашањето е малку веројатно да остане надвор од сцената долго, само затоа што сенките на хуманитарните катастрофи, како што е геноцидот во Руанда во 1994 година, ќе продолжат да ја помрачуваат совеста на меѓународната заедница - и постои можност дека понатамошни такви сенки ќе се појават во иднина. Освен тоа, ако воените интервенции на Блискиот Исток против тероризмот се успешни, тие може да го зајакнат случајот за употреба на воена интервенција за хуманитарна помош, сугерирајќи дека воената моќ може да биде ефикасна во решавањето на политичките проблеми на Растојание и помагање на позитивна општествена трансформација на други општества. Но дијалектиката овде е сложена, бидејќи секоја таква антитерористичка интервенција може да биде успешна (ако е така) токму поради тоа што нивните цели се ограничени на одмазднички или дефанзивни. Во секој случај, моралните прашања покренати со прашањето дали да се води хуманитарна војна одат до срцето на етичките оправдувања кои се достапни за каква било форма на воена интервенција.

Оттука би започнале со дефинитивни дискусии за клучните термини за секоја таква дебата: „хуманитарна“, „интервенција“ и „етика“. „Хуманитарните“ главно се однесуваат на мотивите за интервенција, имено, да се спасат странци од нанесените болести од страна на нивните владетели или од моќни, заштитени групи во сопствената земја. Но, бидејќи мотивите секогаш се сложени, овој мотив треба да биде само доминантен, а не ексклузивен. Тогаш „интервенцијата“ се дефинира во услови кои вклучуваат дејство кое е против согласност на целната држава. Ова барање е контроверзно, па затоа се брани против приговорите кон него. Значењето на „етиката“ потоа е елаборирано во смисла што ја разликува нејзината логика од онаа на религијата, културата или законот и го лоцира неговото значење како да даде еден одговор на прашањето „Како треба да живееме?“ Гледано во оваа светлина, етичките димензии во јавната политика имаат очигледно тврдење дека треба да се сфатат сериозно. Тогаш се оценуваат „реалистични“ приговори за тоа во сферата на меѓународните односи. Иако реализмот не успева во отфрлање на релевантноста на моралот на надворешните работи, тој дава некои благодарни предупредувања за нарушувањата што моралните перспективи можат да ги предизвикаат. Овие предупредувања ги водат некои од етичките анализи што следат. Тогаш се воведува основната рамка на теоријата за војна и се анализира нејзината централна мотивација. Се

тврди дека правичната воена традиција обезбедува најдобра рамка за дискутирање на моралните аргументи за и против хуманитарната интервенција. Оваа рамка има две клучни структурни поддржувања, понекогаш спомнати со латински тагови: *jus ad bellum* (скратено ЈАВ) и *jus in bello* (ЈИБ). ЈАВ се занимава со морално оправдување за водење војна, спротивно на одредбите на ЈИБ, кои се однесуваат на моралот на методите кои се применуваат во војната. Во рамките на хуманитарниот контекст, ЈАВ е од примарен интерес (иако и ЈИБ, Исто така, може да биде од интерес, бидејќи неморалните начини на водење војна или интервенција често ќе фрлат сомнеж за нејзината севкупна легитимност). Условите на ЈАВ, особено онаа на правична кауза, се деновиве третирали многу повеќе отколку во минатото, така што правната војна првенствено се сметаше за дефанзивна војна. Полициските интервенции во работите на другите држави без налог за самоодбрана или одбраната на сојузниците во голема мера беа отфрлени, морално и законски. Постарата традиција недозволувајќи им на одредени агресивни војни да бидат морално законски паднаа во полоши ситуации во текот на втората половина на дваесеттиот век, а причините за тоа се истражуваат. Повикот за хуманитарна војна се враќа на постарата традиција и ја предизвикува парадигмата за забрана на секаква агресија на државите против другите држави. Овој предизвик ги покренува прашањата за вредноста на суверенитетот, бидејќи сувереното право на државите да управуваат со сопствените работи е потпора на теоријата за меѓународни односи и има директна врска со забраната за агресивна војна. Постојат несомнено добри причини да се сомневате во било какво апсолутно право на државите да останат имуни на надворешните критики, притисок или санкција од страна на меѓународната заедница или дури и од други држави. Несомнено делувањето на државите против сопственото население, секако, претставува една од тие причини. Сепак, случајот против насилната интервенција не може да се отфрли само со заклучок дека суверенитетот не е апсолутен. Варфамот не ги уништува животите, имотот, инфраструктурата и животната средина на начини - а до степен на економски и дипломатски притисоци не го прават тоа. Случајот против воена интервенција мора да се види во ова светло и против позадината на размислувањето за војна.

Релевантните услови на ЈАВ се оние на легитимниот авторитет, само причина, изгледи за успех, крајна мерка и пропорционалност. Претпоставувајќи, заради дискусија, дека е исполнета состојбата на вистинската намера, другите услови се проверуваат за нивната релевантност на прашањето за хуманитарната интервенција. Под овие наслови, внимателен, па дури и скептичен, е забележан голем број надежи што ги уживаат застапниците на вооружената хуманитарна интервенција. Особено, барањето за легитимен орган создава загриженост за соодветните овластувања за хуманитарна интервенција и за улогата на доминантна суперсила; Барањето за последно средство покренува прашања во врска со потребата да се истражуваат алтернативи за насилна интервенција; Барањето за разумни изгледи за успех предизвикува краткорочно размислување за „спасување“; И барањата за пропорционалност бараат трезвена проценка на сложените трошоци за интервенција.

Потоа се прават предлози за околностите во кои интервенцијата може да биде морално правосилна. Тие се однесуваат на легитимноста во меѓународниот поредок и улогата на Обединетите нации; Потребата за холистички мерки во управувањето со интервенцијата; Значењето на мултилатералните наспроти едностраните форми на интервенција; Потребата за специјализирана интервенција на ОН силите; и проблемите предизвикани од демонизација. Како закучок, се нагласува загриженоста дека хуманитарноста треба да биде лоцирана во контекст на стремеж кон мир во светот.

3.1.7 Критики на хуманитарните интервенции

И покрај добро основаните морални и правни оправдувања за хуманитарна интервенција, праксата на ваквите интервенции традиционално е предмет на големи критики. Некои научници и политичари тврдат дека хуманитарната интервенција е незаконско кршење на суверенитетот, дека тоа е повеќе штета отколку добро и дека е форма на неоколонијализам. Како што ќе напомене Париз во својата книга, „група „хиперкритични“ академици и коментатори се соединија околу тезата дека хуманитарната

интервенција е фундаментално деструктивна и нелегитимна²¹⁷. Секако, сведоци сме и мора да се признае, хуманитарната интервенција до денес е во извесна мера во практиката. Сепак, овие слабости можат да бидат коригирани и се анулираат во споредба со бројот на животи што ги спасува хуманитарната интервенција.

Критиката на хуманитарната интервенција е валидна во смисла дека фрла светлина на начините на кои ваквата пракса може да се подобри и усоврши. Меѓутоа, да се исфрли од пракса хуманитарна интервенција врз основа на нејзините тековни недостатоци е нереално. „Таквите отфрлања на либералната мировна структура се неоправдани и непромислени. Тие се неоправдани бидејќи таквите мисии, и покрај нивните многубројни недостатоци, направија повеќе добро отколку штета; тие се неразумни бидејќи неуспехот на постојниот проект за градење на мирот ќе биде еднаков на напуштањето на десетици милиони луѓе на незаконие, предавање, болести и страв“²¹⁸. Како таква, хуманитарната интервенција е оправдана.

Неколку дискусии идентификуваа бројни фактори кои го обликуваат размислувањето и спроведувањето на хуманитарната воена интервенција. Дел од привлечноста на принципите на правична војна е нивното барање за контекстуални анализи кои ја признаваат потребата да се направат избори кои се далеку од оптимални. Ретко е можно да се придржуваат до сите шест принципи на војна. Ниту, пак, е пожелно. Признавајќи го ова, многу коментатори претпочитаат некои од нив, најчесто - **принципи над другите, правичен авторитет (власт), „самопричина“ и вистинска намера**. Правичната власт (авторитет) е важна како начин да се контролира нелегитимна употреба на хуманитарната реторика за покривање на интервенција која не служи за хуманитарни цели. Советот за безбедност на ОН е најдобро позициониран да ја одигра оваа улога, иако регионалните мултилатерални организации, како што е Африканската унија, исто така може да дејствуваат како тела за одобрување. Меѓутоа, мора да се има на ум дека овластувањето преку овие тела не треба да биде строг стандард. Советот за безбедност и слични органи се составени од земји-членки, секој со свои политички и економски интереси. Земјата-членка може да избере за самозаинтересирани причини да го блокира

²¹⁷ Rolland Paris, Saving liberal peacebuilding. (*Review of International Studies*, 36(2), 2010), p. 337-365.

²¹⁸ Rolland Paris, Saving liberal peacebuilding. (*Review of International Studies*, 36(2), 2010), p.337-365.

овластувањето за легитимна интервенција, како што Русија направи во однос на Косово во 1999 година. „Само причината“ е суштински принцип. Без хуманитарна причина за употреба на сила, воената интервенција не може да се смета за хуманитарна. Во одреден пример е тешко да се утврди што претставува праведна причина. Почетната позиција е дека хуманитарната акција е, најмалку, наменета да спаси животи; но колку луѓе мора да бидат загрозувани пред интервенцијата да биде оправдана? Формулацијата на Мајкл Валцер, е добра и покрај нејзината субјективност: постои само причина за интервенција во случаи кои „ја шокираат моралната совест на човештвото“.²¹⁹

Вистинската намера е важна, но е преценета. Многу коментатори се фокусираат на мотивите на интервенторот и ако гледаат на политичките интереси кои се служат со интервенцијата, тие ја отфрлаат акцијата како нелегитимна од хуманитарна гледна точка. Во некои случаи ова е оправдано, како што беше кога администрацијата на Буш тврдеше дека се хуманитарни мотиви во Ирак. Во други случаи, сепак, политичките интереси можат да бидат компатибилни со хуманитарните интереси и цели. Интервенцијата на Индија во Источен Пакистан во 1971 година беше политички мотивирана и имаше значителни хуманитарни придобивки. Всушност, како што е веќе наведено и повторено подолу, интервенцијата е поверојатно да биде хуманитарен успех, односно да се спаси кога мотивите на интервенторот се хуманитарни и политички, а не само хуманитарни. Многу набљудувачи ја препознаа проблематичната природа на принципот на **последно средство**. Тежината на воената акција и ужасното насилство што може да донесе значи дека интервенцијата треба да се преземе само кога сите помалку драстични акции не успеале. Сепак, одвојувањето време за да ги пробате сите други опции прво значи дека луѓето ќе страдаат и ќе умрат додека владите ќе поминат низ листата за проверка. Како што налага **Одговорноста да се заштити**, не е неопходно да се обидат со сите други средства за завршување на страдањата, но тие мора внимателно да се разгледаат и да се проценат како несоодветни пред да се обиде воена интервенција. Овој процес може да биде доста брз во многу случаи. **Пропорционалните средства** претставуваат уште една важна пречка за употреба на сила. Воените правила на ангажманот мора да го одразуваат

²¹⁹ Eric A. Heinze, *Waging Humanitarian War: The Ethics, Law, and Politics of Humanitarian Intervention* (SUNY Press, January 1, 2010), 1-207

фактот дека интервенцијата во комплексни итни случаи не е иста како и целокупната војна. Употребата на сила треба да биде колку што е можно ограничена и мора да биде дизајнирана за да се избегнат цивилни жртви. Во исто време, силата за интервенирање мора да има соодветна големина, обука и опрема за да доминира во која било локална сила што би можела да ја оспори. Поголема е веројатноста дека интервенционата сила што не е јасно посилна од локалните сили ќе биде оспорена. Ако интервенираниот е предизвикан и не може брзо да победи на борбата, може да настане период на насилство, со сериозни хуманитарни последици, како што се случи во Босна и Херцеговина и во Сомалија. Во курдскиот регион во северен Ирак во 1991 година и во Источен Тимор во 1999 година, странските војници користеа минимална сила, но јасно доминираа со своите локални противници, убаво демонстрирајќи рамнотежа помеѓу пропорционалните средства и доминантната способност.

Разумната перспектива за успех е исто толку важна за легитимната хуманитарна интервенција како и самопричината. Ако интервенцијата не може да направи повеќе добро отколку штета од хуманитарна гледна точка, таа не може да се оправда во хуманитарна смисла. Ова е точно, дури и ако се исполнети другите критериуми на правична власт, правична намера, крајна мерка и пропорционални средства. И покрај суштинскиот карактер, изгледите за успех се потценети и се предмет на премал број студии. Овој недостаток на внимание може да помогне да се објасни зошто толку многу хуманитарни интервенции не се одвивале според планираното. Прашањето како да се постигне разумна перспектива за успех бара преселба од областа на етичко расудување во областа на праксата. Во повеќето случаи, цивилните потреби во време на криза најдобро ги задоволуваат хуманитарните организации, а не воените. Меѓутоа, постојат моменти кога цивилниот хуманитарен одговор не е доволен. Во тоа време, практиката на хуманитарна воена интервенција открива зошто, ако се посакува разумна перспектива за успех, принципите на правичниот авторитет, вистинската намера, последното средство и пропорционалните средства треба да се толкуваат на нешто компромитиран начин артикулирано погоре. Хуманитарната интервенција е многу политичка. Сложени итни случаи се војни со друго име. Додека војната може да биде управувана од мноштво фактори, како што се верско уверување, економски стимулации и социјални дислоцирања,

тоа е самостојна политичка активност, бидејќи победниците добиваат моќ на сметка на губитниците.

Политичката природа на хуманитарната интервенција има две важни импликации. Прво, агенциите за помош и воените сили кои не ја признаваат нивната политичка улога, најверојатно, ненамерно ќе го влошат конфликтот. Иако е многу почеста за хуманитарните организации да бидат политички слепи, се знае дека воените организации ја прават истата грешка, како што кога американските сили во Сомалија инсистираа дека тие се таму само за да помогнат во хранењето на луѓето. Второ, и пошироко, владите кои вршат војници за помош на цивилите треба да имаат политички, како и хуманитарни интереси (се додека политичките интереси не ги победат хуманитарните). Причината за ова е тоа што локалните воинствени страни ги имаат најомилените политички интереси на линијата и често ќе се борат за да ги заштитат. Оној кој интервенира, мотивиран исклучиво од хуманитарни интереси, веројатно ќе се повлече ако нивото на насилство се зголеми и неговите војници се убиени. Подобро е да не се мешате воопшто отколку да се вмешате и да се повлечете кога учеството води кон проблеми. Оној кој интервенира со политички и хуманитарни интереси, за споредба, е поверојатно да прифати некои загуби и да продолжи да помага во хранењето и заштитата на луѓето. На кратко, во политичка средина, интервенирачот е добро советуван да има одреден степен на политичка мотивација ако сака да направи повеќе добро отколку зло.

Затоа, една од клучните состојки за успешна хуманитарна интервенција е силна, добро обучена воена сила со мандат да одговори на потребите на теренот. Војниците мора да бидат ограничени, секако, со правилата за ангажирање што ја одразуваат хуманитарната цел на интервенцијата, односно правилата со кои се нагласува минималната употреба на сила. Тие, исто така, мора да имаат капацитет, преку специјално обучени службеници за цивилни прашања, да комуницираат со хуманитарна помош. Тешкотијата на хуманитарната интервенција, исто така, дава брз одговор. Хуманитарните организации знаат дека, ако можат брзо да ги постават своите операции, тие ќе имаат подобра шанса да им помагаат на луѓето. Истото важи и за воените сили. Во ситуации кои се доволно силни за да се гарантира интервенција, цивилите умираат брзо од лишување

или насилство или и двете. Колку подолго трае одложувањето, толку повеќе луѓе ќе умрат. (Тоа не значи дека брзата интервенција неопходно ќе доведе до успех, или дека раната интервенција ќе помогне во решавањето на основниот политички конфликт.) Стратегијата е концепт кој ги поттикнува овие други фактори заедно. Без кохерентна стратегија, хуманитарната интервенција најверојатно нема да успее. „Стратегијата е суштинска состојка за водење на војна или политички ефективна или морално одржлива. Тоа е врската помеѓу воените средства и политичките [или хуманитарни] цели, шемата за тоа како од едно да се направи друго... Без стратегија, силата е слаба и војната е безумна.“²²⁰

„Од една страна, дали е легитимно една регионална организација да употреби сила без мандат од ОН? Од друга страна пак, дали е дозволиво да се допуштат грозоморни и систематски нарушувања на човековите права, со огромни хуманитарни последици, неконтролирано да продолжуваат?“
*Кофи Анан, околу прашањата поврзани со хуманитарните интервенции*²²¹

Дебатата околу хуманитарната интервенција секогаш ќе биде спорна, бидејќи дискусијата има импликации за вредноста што меѓународната заедница го става на човечкиот живот. Како што тврди Игнатиев, неспособноста на глобалната заедница да одговори на секое прекршување на човековите права значи дека интервенцијата за запирање на геноцидот никогаш нема да почива врз непробојна интелектуална основа²²². Сепак, тој факт не претставува оправдување за целосно одмрзнување на интервенцијата. Спротивно на тоа, меѓународната заедница мора да интервенира со сила против сите акции на геноцид. Универзалното прифаќање на правото на живот обврзува дека не правиме ништо помалку. „Без интервенција и закана од интервенција. . . Сигурно е дека

²²⁰Taylor B. Seybolt, *Humanitarian Military Intervention: The Conditions for Success and Failure, Controversies about humanitarian military intervention*, Oxford University Press, 2007, p.18

²²¹ J. L Holzgrefe, Keohane, Robert O., *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*, Cambridge, University Press, Cambridge, London, 2003, p. 247

²²² Ignatieff, M. . *Intervention and state failure. Dissent*, 2002, p. 115-123.

автократските национални елити ќе масовно убиваат и мачат. Од непристрасна гледна точка, придобивките очигледно ги надминуваат ризиците²²³. Истовремено, НАТО и ОН претставуваат најлегитимни и способни институции за спроведување на хуманитарна интервенција. Меѓутоа, меѓународната заедница треба да работи на воспоставување постојана армија на ОН за хуманитарна интервенција. Таквата институција ќе заштеди безброј животи со практикување на оправданиот чин на хуманитарна интервенција.

Во сите околности, вмешаните сили треба да бидат одговорни. Независно тело, составено од претставници на меѓународната и локалната заедница, треба да ја следи неутралноста и почитувањето на човековите права од страна на силите за интервенција. Ова тело треба да работ во јавниот простор и да има моќ да ги следи жалбите. Интервентните сили треба да ги почитуваат Женевските конвенции и други закони на војната. Неопходно е, компонента на секоја воена интервенција да биде темелно, јавно и независно испитување на она што претходно функционираше како што треба. Операциите за олеснување и дипломатските интервенции треба да се направат порано и подобро отколку што биле во минатото, за да се направи воената интервенција непотребна. Ниту едно разумно лице не може да се спротивстави на идејата дека кога човековите права или хуманитарната вонредна состојба ќе достигнат состојба на масовно губење на животот, суверенитетот не треба да биде пречка за меѓународна интервенција. Но, ситуации на масовно гладување или геноцидот не се случува преку ноќ. Тие секогаш ги следат историјата на виновна небрежност или поеднакво виновно соучесништво од страна на Меѓународната заедница. Конвенционалните решенија и понатаму се можни во повеќето случаи, но бараат поголема упорност, имагинација и професионализам отколку што најчесто се носи. Кога се случува воена интервенција, од која било причина, постојат одредени стандарди за независна проверка на фактите, одговорност и човекови права кои мора да се почитуваат. Пред сè, меѓународната заедница мора да признае дека таа воена интервенција не може да ги реши хуманитарните или проблемите со разрешување на конфликти; туку само може да ги измени.

²²³ M. Philips, Humanitarian intervention and moral theory. In Jokic, A. (ed.). *Humanitarian Intervention: Moral and Philosophical Issues*. Canada: Broadview Press, 2003, p. 87

3.2 Улогата на воената полиција во извршувањето на хуманитарни интервенции

Хуманитарна интервенција е употреба на воена сила за справување со вонредни човечки страдања, како геноцид или слично, кршење на основните човекови права. Најчесто во вакви ситуации луѓето страдаат од дејствијата на сопствената влада или од неуспехот на својата влада да дејствува во одредени ситуации. Овие интервенции се нарекуваат и „вооружени интервенции“, или „вооружени хуманитарни интервенции“, или „хуманитарни војни“. Тоа се интервенции за да се заштитат, да се одбранат или спасат луѓе од злоупотребата на сопствената влада. Вооружената интервенција се врши без согласност на злоупотребената нација. Оние кои интервенираат воено потекнуваат од повеќе држави или од меѓународни организации. Треба да се разгледаат и да се разберат многуте прашања кои се вклучени во хуманитарните интервенции, поради фактот дека овие интервенции станаа се по сложени. Последиците од неспроведената интервенција се поразителни, таков беше случај со геноцидот во Руанда од 1994 година, во кои речиси еден милион луѓе се убиени за помалку од три месеци. Хуманитарните интервенции се многу комплексни, поради тоа што покренуваат прашањата за меѓународното право, меѓународните односи, политичката филозофија и етика.²²⁴

Воената полиција дејствува само врз основа на политички одлуки. За нивното учество во хуманитарни интервенции треба да поминат селекции за да на крај ги ангажираат и да ги почитуваат правилата за употреба на сила (Правило на војување-Rule of Engagement)²²⁵ тие служат како водичи за спроведување. Иако на почетокот на интервенцијата главната одлука ќе ја имаат политичарите, сепак најголемиот товар на

²²⁴ Michael Smith, "Humanitarian Intervention: An Overview of the Ethical Issues." *Ethics and International Affairs* 12 (1998): p.63-79.

²²⁵ Ангажирањето е во политичка рамка за дејствување додека правилата за користење на воената сила е усмерување на политичките цели во мисијата. Усогласување и усвојувањето на двата документи бара трпение и политички преговори. За интервенција на овластените лица, ангажираното лице во мисијата на ОН и правилата за користење на моќ, се начела произлезени од резолуцијата на Советот за безбедност на ОН. Од двата документи зависи рамката на операцијата, бројот и разновидноста на силите, упатства на воените сили за нивната улога.

одговорност за ситуацијата на теренот е префрлен на воената сила. Затоа, јасно е дека воената полиција пред се ќе биде заинтересирана за усвојување на јасни рамки на ангажманот и правилата за употреба на воена сила. Кога станува збор за интервенција од страна на коалициските мултинационални сили, воените сили често предупредуваат на организациски проблеми во врска со командата, кој да ја заземе челната позиција, како и националните ограничувања за користење на воената сила во одредени задачи во мисијата. Од еднаква важност е и проблемот со недостаток на доделените средства потребни за успешно извршување на воената мисија, како и несоодветната обука и / или техничка опременост на меѓународните колеги со кои ги споделуваат задачите и одговорностите во оваа област.

„Хуманитарните интервенции се покренати за да се обезбеди пристап до ранливите населенија, кога одговорните лица одбиваат да преземат мерки за да се ублажи човечкото страдање, или кога тие не се во состојба да го сторат тоа и каде што во рамките на тие дејствија се вклучени груби кршења на човековите права. Интервенција е борбена операција која е наменета да обезбеди заштита на загрозеното население и поставување на хуманитарен персонал кој ќе овозможи стабилни услови за хуманитарен пристап. Овие операции може да бидат претходник на сложени мировни операции.“(Канада: Народна Одбрана, 2002.:2.5)

3.3 Постапки на воената полиција со воени заробеници

Во унапредувањето на меѓународната правна заштита на воените заробеници, секогаш претходеле воените конфликти во кои сурово се постапувало до заробениците припадници на непријателските вооружени сили. Дури во втората половина на 19 век се појавил првиот меѓународен пропис за заштита на воените заробеници тн. Втора Хашка Конвенција за законите и обичаите во време на војна на копно од 1899 година што содржела и посебен Правилник. проблемот со воените заробеници станал посебно актуелен после трагичните искуства од втората светска војна, после што биле донесени Женевските конвенции 12 август 1949 година. Една од четири од усвоените конвенции се однесувала на постапувањето со воени заробеници. Во подоцнежните војни што се водени

во Виетнам, Кореја и сл. се покажа дека и покрај потпишаните конвенции, воените заробеници не биле третираны во согласност со прифатените обврски.

Според теоријата на меѓународното воено право, воените заробеници се разоружани непријателски војници. Војници кои заробиле непријателски војници немаат над нив власт, тие само се овластени да ги разоружаат и да ги упатат кај надлежните органи, а власта над нив има државата која ги држи во заробеништво.

3.3.1 Појава на заробеништвото

Во стариот век се сметало дека заробениот војник е под власт на војниците или командантите, односно поединците кои го заробиле. Заробувачот имал неограничена власт над заробениците, можел да убива или да ги користи за работа како робови, да ги ослободи, да ги чува за продажба или да ги употреби за размена со други заробеници. Со текот на времето нивната положба се подобрувала, во 19 век под влијание на новите хуманистички филозофски идеи. Уште во 18 век, Русо напишал дека „Војната не е однос меѓу човек и човек, туку меѓу држава и држава“. Воени заробеници се борци коишто паднале во рацете на непријателот, од моментот на нивното заробување па се до нивното конечно ослободување и враќање во родната земја. Тие се под власт на непријателските сили, а не под власт на посебни лица или воени единици кои ги заробиле. Силата која ги држи заробениците е одговорна за постапувањето со нив и за се што им се случува. Сите припадници на вооружените сили се борци и кога се наоѓаат под власт на противничките страни, стануваат воени заробеници.

Положба на воен заробеник имаат нешто поширок број на лица, од она што се прифатени поимот борец или војник. Таква положба имаат сите видови на легални борци и цивилните лица ако и во специјални ситуации имаат статус на легален борец. За време на Втората Светска војна, Јапонската армија во Бурма имала голем број проститутки во придружба на воените сили и кога биле прифатени од противникот тие биле третираны

како воени заробеници.²²⁶ Претседателот на една држава како цивилно лице во функција на врховен командант на вооружените сили, исто така постанува воен заробеник, ако падне во рацете на противникот затоа што може да се смета како прв борец на неговата војска.

Дипломатските претставници на спротивната страна на непријателот, не смеат да се задржат, како воени заробеници, дури и ако се работи за воено аташе акредитирано во непријателска држава. Во пракса тие се задржуваат привремено за да се изврши враќањето по реципрочна основа. Во Заливската војна (1991) Ирак, задржа дипломатски претставници од земјите кои ја поддржуваат вооружената интервенција, а некои од нив беа поставени покрај потенцијални воени цели. Постапката за утврдување положба на воен заробеник, поведува надлежен воен обвинител, на предлог на командата од собирниот центар или заробеничкиот логор, штом ќе се појави сомнение дека некое лице нема прав третман воен заробеник. Оваа постапка се води пред надлежниот воен суд.

Заробеништвото не преставува казна за извршено некакво кривично дело, туку безбедносна мерка. Единствена цел на военото заробеништво е да се исклучат непријателските борци од понатамошните воени операции. Воените заробеници треба да се гледаат како задржани борци кои не преставуваат никаква воена опасност, а не како криминалци.

На почетокот од 21 век, светот слободен од мачење и нечовечно и понижувачко постапување се уште претставува неисполнет стремеж. Организациите за човекови права и медиумите се повеќе известуваат за случаи на мачење и лошо постапување и се обидуваат да ја подигнат свеста и за заеднички договорените стандарди и за различното придржување на државите кон нив. Тешките облици на лошо постапување честопати се поврзуваат и им се припишуваат на општествата и државите во кои што прекршувањата на човековите права секојдневно се случуваат. За големо изненадување, мачењето се

²²⁶ Green L.C: The Contemporary Law of armed conflict, (Manchester University Press, Manchester, 1996), p.117.

практикува во 2/3 од земјите во светот, вклучително и во високо индустријализираните и развиени земји, наспроти широко распространетото мислење дека мачењето е појава којашто е својствена единствено за сиромашните и „нецивилизираните“ општества. И покрај тоа што, мачењето или другите облици на лошо постапување постојат низ целиот свет, она што се разликува од место до место е степенот до кој што се практикуваат и методите кои што се користат. Забраната за тортура односно мачење е апсолутна и како таква е потврдена во многу меѓународни и регионални договори за човековите права.

Правната дефиниција за тортура е вклучена и прифатена од страна на сите земји потписнички на Конвенцијата на Обединетите нации против тортура и други облици на сурово, нечовечно и понижувачко постапување или казнување (УНКАТ - United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - UNCAT), од 1984 година, (усвоена и отворена за потпишување, ратификација и пристапување со резолуцијата на Генералното собрание 39/46 од 10 декември 1984 година, а која стапи на сила на 26 јуни 1987 година). Таа дефиниција содржана во член 1 од Конвенцијата ја одредува тортурата како: *„дејствие со кое што намерно се нанесува сериозна болка или страдање било физичко или ментално, на лице со цел добивање од него или од трето лице информација или признание, казнување на лицето за дело кое што тоа или трето лице го извршило или е осомничено дека го извршило, или заплашување или принудување на тоа лице или на трето лице, или пак од причина заснована врз дискриминација по било кој основ, кога таквата болка или страдање се нанесува од страна на или на барање на или со знаење или премолчена согласност на службено лице или друго лице кое постапува во својство на овластено службено лице. Таа не опфаќа само болка или страдање кои што произлегуваат од, кои што се својствени на или кои што се придружни на законските санкции“.*

3.3.2 Меѓународна правна заштита на воени заробеници

Во современото меѓународно хуманитарно право, статусот на воените заробеници детално е уреден со Третата Женевска конвенција за постапување со воени заробеници²²⁷ од 1949 година и со Дополнителниот протокол 1 од 1977 година (член 43- 45).

Во членот 1 од Конвенцијата договорените страни се обврзани да ја почитуваат Конвенцијата. Таа се применува во сите случаи на окупација на целата територија дури и ако таа окупација не наиде на било каков воен отпор.

Ако една од силите во конфликтот не е потписник на Конвенциите, силите потписнички сепак ќе останат обврзани кон неа. Со членот 3 се пропишани односите во случај на вооружен судир што нема карактер на меѓународен конфликт, а избие на територија на земја потписник, и секоја од страните ќе биде должна да ги применува следните одредби:

1. Кон лицата што не учествуваат непосредно во непријателствата, подразбирајќи ги овде и припадниците на вооружените сили што го предале оружјето и лицата онеспособени за борба поради болест, рани, лишување од слобода или од било која друга причина, ќе се постапи човечно, без било каква неповолна дискриминација заснована на раса, боја на кожа, вера или убедување, пол, раѓање или имотна состојба и сл.

Во таа насока се забранети следниве постапки:

- Повреди кои се нанесуваат на животниот и телесниот интегритет, убиства, сакатења, свирепост и мачења,
- Земање заложници
- Повреда на личното достоинство, посебно навредливи и понижувачки постапки

²²⁷ Третата Женевска конвенција за постапување со воени заробеници ,
http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI/zen_konvencija_3_lat.pdf 01.06.2015

- Извршување казни без претходно судење од страна на редовно востановен суд и пропратни судски гаранции што во цивилизиран свет се неопходни.

2. Ранетите и болните ќе бидат прифатени и негувани

Конвенцијата посебно го регулира прашањето на членот 4 и поимот воени заробеници, според Конвенцијата ги опфаќа следните категории, а кои потпаднале под власт на непријателот:

- Припадници на вооружените сили на едната страна на конфликтот
- Припадници на полиција и доброволците кои се во состав на вооружените сили
- Припадници на Движењето на отпорот што се на едната страна во конфликтот што дејствуваат во рамките на сопствената територија или надвор од неа, а ги осполнуваат следните услови:
 - а) да имаат лице одговорно за потчинетите
 - б) да имаат одреден знак за разликување што може оддалеку да се види
 - в) да носат оружје
 - г) да се придржуваат кон законите и обичаите во време на војна.
 - д) припадниците на редовните вооружени сили кои изјавуваат дека припаѓаат на една влада или власт која не е признаена од сила под чија власт се наоѓаат,
 - ѓ) лица кои ги придружуваат вооружените сили иако непосредно не влегуваат во нивниот состав како што се членовите на екипажот на воените воздухопловства, воени дописници, снабдувачи, припадници на воени единици под услов за тоа да добиле дозвола од вооружените сили во чија придржба се наоѓаат
 - е) жителите на неокупирани територии што со приближување на непријателот доброволно земаат оружје за да пружат отпор, ако немало време да се организираат како редовна вооружена сила, ако носи оружје и ако ги почитуваат законите и обичаите во време на војна.

Постапувањето кон воените заробеници, според оваа Конвенција ќе се користи и кон лицата кои припаѓаат или припаѓале на вооружените сили на окупираните земји со

оглед на таа припадност дури и ако на почетокот ги пуштила на слобода додека непријателствата продолжуваат надвор од територијата која таа ги окупира и лицата кои се неутрални и не завојуваните сили ги примиле на своја територија.

Со членот 12 од Конвенцијата е пропишано Силата која ги држи воените заробеници може да ги предаде само на Силата која е потписник на Конвенцијата и кога се предадени воените заробеници на тој начин, одговорноста за примена на Конвенцијата паѓа на терет на страната која се согласила да ги прими за време за кои тие и се доверени.

Во членот 13 е пропишана обврската дека со воените заробеници мора да се постапува човечно и секое недозволено постапување од страна на силата која ги држи воените заробеници, а која ќе предизвика смрт или ги доведува заробениците во сериозна опасност, ќе се смета за тешка повреда на оваа Конвенција. Ниту еден воен заробеник не може да биде подложен на телесно осакатување или на медицински или научен експеримент што не е во негов интерес. Воените заробеници мора да се заштитат од акт на насилство или застрашување, јавно понижување. Мерките на репресии кон воените заробеници се забранети.

Со членот 14 од Конвенцијата е пропишано дека воените заробеници имаат право да бидат почитувани како личности. Кон жените мора да се постапува како што доликува на нивниот пол.

Воената полиција постапките со воените заробеници ги извршува согласно МХП и Женевски конвенции. Иако работењето со воени заробеници не е ексклузивно право на воената полиција тие се најважната алка во работата со нив. Воената полиција е заштитник на државата бидејќи таа ја контролира работата со воените заробеници, и се грижи сите постапки да бидат согласно законските регулативи. Воената полиција е овластена и да истражува повреда на воената дисциплина и пречекорување на овластувањата во однос на битните закони и конвенции. Воената полиција изведува операции со заробениците или пак може да биде советодавен орган за сите постапки како што се:

- собирање на воени заробеници

- задржување
- подигањето на привремени и постојани логори
- ескортирање на воени заробеници
- испрашување на воени заробеници
- Чување

Воените заробеници се припадници на непријателските страни и затоа има неутрални посредници (како на пример црвениот крст) кои ги набљудуваат операциите со нив и се грижат односот да биде достоинствен. Од голема важност за воената полиција е да ја разбере улогата и значењето на овие организации и да воспостави добри координации и конекции со нив.

3.4 Улогата на воената полиција при справување со бегалци и раселени лица

Бројот на земјите кои се занимаваат со бегалци и внатрешно раселени лица (ВРЛ) е значително пораснат. Канцеларијата на високиот комесар на ОН за бегалци (УНХЦР) забележа речиси 10 милиони бегалци во 2010 година и 14,7 милиони раселени лица. Природни катастрофи, политички судири, војни се најчести причини поради кои луѓето стануваат внатрешни и надворешни раселени лица. Во периодот од март-јуни 1999 година, во вооружениот конфликт во Косово се појавија над 800.000 бегалци што пребегуваа во Албанија и во Република Македонија. Овој конфликт исто така, создаде 206.500 внатрешно раселени лица во Србија и 21.000 внатрешно раселени лица во Косово и Црна Гора, кои беа етнички Срби со потекло од Косово. Косово е само еден пример за тоа како оваа дилема станува голем проблем на секој континент. Бегалците и раселените лица често се одделени од семејството, пријателите и личниот имот, без сигурност за враќање.

Бегалците и внатрешно раселените лица претставуваат комплексен проблем за војската. Она што го прави поголем предизвикот е ограничена воена доктрина при

операциите за справување со бегалци и внатрешно раселени лица (FM 3-19,40).²²⁸ Воената полиција се раководи според правна дефиниција и во согласност со УНХЦР²²⁹ при преселување и спроведување на бегалците и внатрешно раселените лица. За главните координати исто така се дискутира и со федералната агенција на САД, Агенцијата на Обединети за меѓународен развој (УСАИД) и со други придружни цивилни организации. Сепак, FM 3-19,40 не обезбедува оперативни команди за како да се извршат операциите со внатрешно раселените лица. Одредени задачи се од витално значење за бегалските кампови и овие задачи ги поддржува УНХЦР²³⁰, тоа се задачите за ограничување на внатрешниот конфликт со цел да се спречи човечкото страдање. Постојат безбедносни прашања во рамките на овие кампови за кој војската треба да биде свесна при извршување на операциите со бегалците. Принципите за внатрешно раселување на Обединетите нации се базираат на две тела на меѓународното право кои обезбедуваат корисни насоки за спроведување на специфични задачи.

Воената полиција и другата воена сила може да се соочи со предизвикот да работат со раселените лица. Раселените лица понекогаш се одвоени од своето семејство и пријателите и се спијателуваат со странци, со што се создава збунетост. Бегалските кампови редовно страдаат од пренатрупаност, недостатокот на вработен персонал и лоши санитарни услови, кои предизвикаат дополнителни безбедносни проблеми. Во камповите се јавуваат и неколку видови на криминал, меѓу нив најчести се сексуалното и родовото насилство. Најсериозните злосторства и злоупотреби со кои се соочуваат раселените мажи, жени и деца се убиства, тешки повреди, силување, подметнување пожар, киднапирање и исчезнување. Сексуалното и родовото насилство може да се карактеризира како сексуално насилство, кое вклучува сексуална експлоатација и злоупотреба, присилна

²²⁸ U.S. Department of the Army. FM 3-19.40, Military Police Internment/Resettlement. Washington, D.C.: Headquarters, Department of the Army, 2001. p. 132

²²⁹ Канцеларијата на високиот комесаријат за бегалци на Обединетите нации (УНХЦР; основана 14 декември, 1950) — агенција под надлежност на Обединетите Нации со мандат за заштита и поддршка на бегалците на барање на владите или на самите ОН и помага во нивна ресоцијализација и интеграција или сместување во друга замја. Нивните канцеларии се во Женева, Швајцарија.

²³⁰ UNHCR, The UN Refugee Agency (website). <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home> 01.06.2015

проституција, семејно насилство, трговија со луѓе, принудно или рано стапување во брак. Постојат и штетни традиционални практики, како што се гениталното осакатување кај жените, убиствата поради чест, вдовица на наследство и многу повеќе. Осакатувањето на женските полови органи се практикува во 28 земји во суб-сахарска Африка, северниот дел на Ирак, Малезија и Индонезија. Новите докази покажуваат дека исто се случува и во други земји од Блискиот Исток, вклучувајќи го Јемен, Иран, Сирија, Оман и Саудиска Арабија, како и делови од Јужна Азија. Практиката, исто така, може да се најде и во Европа, САД, Австралија и други земји на Запад, каде што имигрантите ги носат своите културни традиции со нив.

Кражба на лични предмети, се исто така едно од кривичните дела што се случуваат во камповите. Луѓето имаат тенденција да вршат насилство против оние кои немаат семејства. Конкуренцијата во однос на ограничените ресурси како што се храна, вода и гориво може да доведе до насилство, бидејќи на нив гледаат како средство за опстанок. Поради тоа надзорот од страна на воената полиција и останатите воени сили е многу битен за да се одржи мир во бегалските кампови. Законот и редот се примарна задача за воената полиција. Законот и редот бараат полициската организација да ги почитува човековите права и владеењето на правото. Невладините и меѓународни претставници не можат ефикасно да се справат без помош на единиците за безбедност. Безбедноста на камповите е главна задача на воената полиција. Тие мора да се погрижат за бегалците да не бидат дополнителна жртва на насилства и крајби внатре во камповите. Сите оние бегалци кои се вооружени и опасни по мирот внатре во камповите, треба да се отстранат, бидејќи само воената полиција може да биде вооружена. Камповите треба да се наоѓаат далеку од граничните области за да не дојде до илегално преминување од страна на бегалците, вооедно да бидат одалечени и од непријателскиот пристап. Локацијата на камповите треба да се наоѓаат близу до патишта, до извор со вода, да има лесна достапноста на огревно дрво, да бидат лесни за отстранување на отпадот и во близина на локалните капацитети за поддршка. Кампот е сличен на заедницата, што се однесува на безбедноста: кампот бара проактивно работење на воената полицијата и откривање на кривични дела. Овој пристап ќе помогне да се намалат случаите на криминал и насилство,

да се врати хуманитарната доверба и ќе им овозможи почеток на оние кои очајно имаат потреба од хуманитарна помош.²³¹

Одговорните лица на логорите мораат веднаш да ги регистрираат и да им издадат легитимации на бегалците, а понатаму да бидат распоредени и предадени на други одговорни лица кои ќе се погрижат за нивно сместување. Оваа мерка ќе и помогне на воената полицијата полесно да одредат број на персонал кој ќе ги задоволи логистичките барања. Камповите мора да бидат поделени во групи. Групите може да бидат поделени според самохрани родители, постари лица без семејство, деца без родители на возраст до 16 години итн. Секој треба да се земе во предвид, групата на жени треба да се тргнат од мажите, но без одвојување на семејства.

Женските воени патроли се важни за одржување на приватноста и почита кон жените. Креирање на приватноста во кампови е позитивна акција, но таа мора да биде балансирана. Кампот за безбедност треба да вклучува влезни точки и контрола на сообраќајот, контрола на возилата и пешаците, за да се спречи инфилтрација на лица кои би можеле да ги искористат жените и децата. Некои патроли може да бидат од мешан пол за ефикасно да се задоволат потребите на луѓето. Осветлувањето треба да биде поставено во внатрешноста во логорот и надворешно околу периметарот на кампот за подобар надзор. Кампови најчесто имаат голем број на раселени лица, кои може да бараат бројни полициски сили. Меѓутоа, ако силите за безбедност не се толку бројни, клучот е да се обесхрабрат криминалните активности преку активни патроли и истраги.²³²

²³¹MAJ Margie Brown, U.S. Army, Key Military Police Tasks in Refugee/Internally Displaced Persons Operations: Providing Security and Preventing Human Suffering , (2012), http://www.globalsecurity.org/military/library/report/call/call_12-21_ch13.htm 10.06.2015

²³² Lethome Asman, Ibrahim, and Maryam Sheikh abdi. FRONTIERS Program, Population Council. 2008, http://www.popcouncil.org/pdfs/frontiers/reports/FGM_Islam.pdf 10.06.2015

3.5 Работа на воената полиција при спречување на геноцид

Човечката раса е единствената што може да мисли и да прави дејства со омраза и насилство. Тие што се склони на такво насилство се повикуваат на насилството како единствен начин да се добие почит, насилството е единствен јазик на разбирање итн. Минатото столетие ќе остане запаметено по вртоглавиот развој на воената технологија за производство на оружје за масовно уништување на човекот и на природната околина и по двете светски војни со дотогаш невидени тотални уништувачки ефекти против цели народи, како и меѓу етничкиот геноцид во вооружените судири од последната декада на векот.

Во услови на конфликти, многу е тешко да се процени колку се почитува Меѓународното хуманитарно право и каква е улогата на социјалните работници, конвенциите за заштита на цивилното население и воените заробеници, каде што има медиумска војна на информации. Геноцидот не е див свер или природна катастрофа. Тоа е масовно убиство, добро планирано и изведено од индивидуи за што се одговорни без разлика дали дале наредба, испланирале или убивале.

Геноцидот е дефиниран во Конвенција за спречување и казнување на злосторството геноцид што Собранието на ОН ја прифатило во 1948 година. Геноцидот е (*genos*, род и *Accidare* – да убие) меѓународно злосторство на целосно или делумно уништување на национални, етнички, расни и религиозни групи. Спаѓа во најтежок облик на злосторство против човештвото. За разлика од етничкото чистење, каде што целта е дадена територија да се исчисти од одредена група луѓе, кај геноцидот, целта е физичкото истребување. Вистинската содржина на геноцидот е дадена во Статутот на Римскиот суд.²³³ Во членот 6 од Статутот предвидено е:

²³³Odluku o proglašenju zakona o potvrđivanju rimskog statuta međunarodnoga kaznenog suda, <http://zakon.poslovna.hr/public/rimski-statut-medunarodnoga-kaznenog-suda-iz-2001.godine/242949/zakoni.aspx> 10.06.2015

„За потребите на овој Статутот, под поимот геноцид се подразбира било кое од наведените дејства, сторени со намера да се уништи во целина или делумно национална, етничка или верска заедница, на еден од следните начини:

- Убивање на членови на група;
- Предизвикување на тешки физички или ментални страдања на членови на група;
- Присилување на групите на животни услови што треба да доведат до нејзино целосно или делумно уништување.
- Мерки на спречување на раѓање во рамките на групата.
- Принудно преместување на децата од една во друга група.

За да во целост се разбере содржината, значењето на оваа одредба, мора да се има во предвид членот 3 од наведената Конвенција за геноцидот во кој е предвидено:

Казниви се следните дела²³⁴:

1. Геноцид;
2. Планирање и извршување на геноцид;
3. Непосредно и јавно поттикнување на вршење геноцид;
4. Обид за геноцид;
5. Соучесништво во геноцид.

Ако се ограничиме само на поимот геноцид и неговите карактеристики, може да се каже дека во суштина тој е плански и осмислен процес наменет за припадници на национална, етничка, расна или верска група со крајна цел делумно или целосно уништување на групата. Геноцидот се карактеризира со масовност, бруталност и перфидност во примената.

Конвенцијата предвидува казнување за дела што се врзани за геноцидот како планирањето и соучесништво, забранува геноцид без разлика на тоа дали е во време на војна или мир, смета дека геноцидот е злосторство што повлекува кривична одговорност

²³⁴Конвенција о спрјечаванју и казнјаванју злочина genocida, dostapno на <http://media.cgo-cce.org/2013/06/12-Konvencija-o-sprjecavanju-i-kaznjavanju-zlocina-genocida.pdf> 10.06.2015

за сторителот како и одговорност за државата чија што власт го спроведува геноцидот или на некој начин учествуваат во вршењето на геноцидот.

Воената полиција при извршувањето на мировните операции може да биде битен фактор во препознавањето на овој облик на злосторство. Воената полиција е обучена за воочување на дејства што може да се сметаат за кривични дела. Овде спаѓа наредувањето и извршувањето на кривични дела против групите. Наредувањето се состои во планско и систематско делување на уништување на наведените групи. Во наредувањето за вршење на овие дејства лежи сржта на општествената опасност на ова дело, поради што ова дејство е ставено на прво место, но тоа не значи дека и останатите дејства не се општествено опасни.

Главни постапки кои им сигнализираат на воената полиција дека во зоната на одговорност се спроведува некаков облик на геноцидот се:

- Убивање на членови на групата, свесно и намерно убивање
- Тешка повреда на физичкиот или менталниот интегритет (изразите не значат дека повредите мора да бидат постојано и неизлечиви).
- Намерно поставување на животни услови што треба да доведат до целосно или делумно уништување на групата (гладување, протерување од домовите, намалување на основните медицински услови под минималните потреби).
- Мерки насочени кон спречување на раѓање во рамките на групата (сексуално осакатување, стерилизација, принудна контрола на породувања, раздвојување на половите и забрана за склопување на бракови). Тие можат да бидат и од ментална природа и можат да вклучат принудно преместување на деца од една во друга група.

Геноцидната намера никогаш не треба да се меша со мотивот. Важен елемент на геноцидот е намерата за уништување на група, а не причината за таквата намера. Дали е тоа одмазда, желба за воена превласт, омраза или друго, не е важно.

Што се однесува до извршителот на кривичното дело, тој зависно од дејството може да се појави како наредбодавец или како извршител. Наредбодавецот е лице кое

зазема одредена положба во државната или воена хиерархија и по својата положба е во можност на друг да наредува извршување на тие дела или лице кое во дадени околности може да издаде таква наредба.

Со оглед на фактот дека, најчесто, се работи за политичка одлука за спроведување на геноцид, а воената полиција делува како извршно тело не е моќно и премногу да стори во врска со овие дела. Затоа таа претставува силен иницијатор и почетен импулс во борбата против сторителите. Воената полиција собира податоци и доказни материјали со кои се буди свеста кај влијателните влади и организации за сосостојбата во областа каде што оперира. Со самото задвижување на процесот се дава приоритет на превенцијата на злосторствата, се елиминираат бирократски одложувања и се обезбедување подобра координација меѓу инволвираните.

3.6 Асистенција при справување со природни катастрофи

Изненадувачката и катастрофална страна на природните катастрофи бараат брза координираност и реакција на краток рок. Иако примарната одговорност за справување при катастрофи е на цивилните агенции на локално и државно ниво, само војската има работна сила, опрема, обука и организацијата која може да одговори веднаш како хуманитарна помош и како помош за обновување и расчистување по катастрофата. Сепак, фактот дека хуманитарната помош треба да биде претежно цивилна функција, меѓународните норми поставува ограничувања за употреба на воената сила. Меѓународните упатства за употреба на воена сила во помош при катастрофи (Упатствата Осло)²³⁵, создадени во 1994 година за да обезбедат меѓународни нормативи и практична рамка за одговор при катастрофи, при повик за воена странска хуманитарна помош како „последна шанса“. Постојат области каде вооружените сили несомнено можат да понудат уникатни способности, пред се во областа на транспортот, логистиката и способност да се

²³⁵ Oslo Guidelines, Guidelines on The Use of Foreign Military and Civil Defence Assets In Disaster Relief , Revision 1.1 November 2007

распореди итна помош. Сепак, постои значително несогласување меѓу владите и агенциите за хуманитарна помош за тоа колку тежина треба да им се препушти на воените сили. Повеќето модерни армии денес ги прифатија справувањата со природните катастрофи како важен дел од нивните програми, нудејќи брз одговор и вршење на медицинска помош, логистичка поддршка, како одговор во воздушниот сообраќај, дистрибуција на помош, заштита и обновување на глобално ниво.²³⁶

Во Азија, улогата на индиската армија особено е променета во последниве години, таа стана еден од првите одговорни во време на кризи, со посебен осврт на цунами и олеснување при земјотрес. Американските војници и офицери, не само што биле вклучени во помошта, кога ги погоди ураганот Катрина кој зафати делови од Луизијана, Мисисипи, Алабама и поголем дел од источната област на Северна Америка во 2005 година, тие исто така, помага со организирање на хуманитарна помош при катастрофи во Јапонија, Хаити и Чиле. Во земјотресот во 2010 година во Хаити и нуклеарната катастрофа во Јапонија, учествуваа се повеќе воени и цивилни кои се појавија за соработка за време на операциите за спасување при елементарни непогоди.²³⁷

Според извештајот од 2008 година „Ефикасноста на странски воени сили во одговор на природни катастрофи“, објавен од страна на Меѓународниот мировен истражувачки институт во Стокхолм во соработка со Канцеларијата на ОН за координација на хуманитарните прашања, главната причина за вработување на воените сили е навременоста. Армиите не само што имаат подобра опрема за снабдување на областите погодени од катастрофа, но и нивните хеликоптери може да поддржуваат пребарување и спасувачки операции. Навременото пристигнување на војниците е од суштинско значење за развојот на настаните во кризата, но овие акции исто така може да бидат погодени од бирократски одложувања како што се договори во однос на статусот на силите. Ефикасноста на таквите операции, зависи и од земјата во која се случила

²³⁶Disaster Response: The Role of a Humanitarian Military, (2011), <http://www.army-technology.com/features/feature125223/> 15.06.2015

²³⁷ Charles-Antoine Hofmann and Laura Hudson, Military responses to natural disasters: last resort or inevitable trend? British Red Cross October 2009

несреќата. Способноста на институциите да се координираат и да користат сопствени средства и своја војска може да биде доволна во справување со катастрофа. Меѓутоа, со доаѓањето на голем број на странски воени сили од различни земји, може да предизвика сериозни проблеми. Координација помеѓу цивилните хуманитарни актери и војската е еден од најголемите предизвици во минатото. Поранешниот потсекретар на ОН за хуманитарни прашања и координатор за итна помош, Џон Холмс има кажано: „координацијата помеѓу цивилните и воените актери е од суштинско значење за време на итен одговор.“ Разликите во културите, приоритети и начини на работа меѓу воениот и цивилниот персонал може да има важно влијание врз управувањето со информации, што е од суштинско значење за успехот или неуспехот на операциите.²³⁸

Војниците во соработка со цивилните власти, како што се полицијата, противпожарните служби и давателите на услуги за прва помош, треба да се подготвени за тоа како да се организира успешен одговор на било каква катастрофа. Последните катастрофи како земјотресот во 2010 година во Хаити фрлија светлина врз улогата на војската во организација на катастрофи. Хуманитарната помош треба да продолжи да биде претежно цивилна функција. Вооружените сили да понудат уникатна способност за областите од катастрофата, како што се транспорт, логистика и способност да се распоредат за итна помош. Повеќето модерни армии денес ги направија природните катастрофи важен дел од нивните програми. Ураганот Катрина во 2005 година покажа недостатоци во програмата за хуманитарна помош на американската армија. Обука во соработка со цивилните организации за помош е важен дел од воената помош при катастрофи. Експертите повикуваат на стандардизиран систем за воена помош при катастрофи.

²³⁸ Charles-Antoine Hofmann and Laura Hudson, *Military responses to natural disasters: last resort or inevitable trend?*, (British Red Cross, 2009), <http://odihpn.org/magazine/military-responses-to-natural-disasters-last-resort-or-inevitable-trend/15.06.2015>

3.7 Улогата на воената полиција во хуманитарни интервенции во земјите членки на НАТО

Сојузот на Северноатланскиот договор (НАТО) е трансатлантска врска која ги соединува Европа и Северна Америка во единствен одбранбен и безбедносен сојуз. Основната цел на НАТО пропишана во Вашингтонскиот договор е да се штити слободата и безбедноста на сите нејзини членки користејќи политички и воени средства. За оваа цел НАТО обезбедува колективна одбрана за своите членки уште од нејзиното формирање во 1949 година. Исто така дејствува и како суштински форум за консултации по безбедносни прашања во интерес на своите членки и како суштински столб за мирот и стабилноста на Евроатлантската област, како и со воени интервенции онаму каде што е неопходно.²³⁹

За да се одговори на заканите Алијансата превзеде серија иницијативи чија цел е подобрување на воените капацитети и подобрување на соработката меѓу членките, со земјите партнери како и со други меѓународни организации. Тие вклучуваат Иницијатива за одбранбени капацитети, програма на високо ниво претставена во 1999 година за да се ажурираат воените способности како одговор на новата безбедноста состојба, во 2000 година беше воспоставен Центар за оружје за масовно уништување во чии рамки сојузниците споделуваат информации за заканата од оружјето за масовно уништување и се обидуваат да ги координираат најсоодветните реакции и развој на Европскиот безбедносен и одбранбен идентитет во рамките на Алијансата за да им се овозможи на европските членки на НАТО да преземат поголема одговорност на полето на безбедноста и одбраната. НАТО нема сопствени вооружени сили. Повеќето сили коишто и се на располагање на НАТО остануваат под целосна национална команда и контрола додека не бидат назначени од земјите членки за превземање задачи коишто варираат од колективна одбрана до нови мисии како што се чување и поддршка на мирот. Политичките и воените структури обезбедуваат напредно планирање потребно за да се овозможи националните сили да ги спроведат овие задачи, како и организациски договори потребни за нивна заедничка команда, контрола, обука и вежба.²⁴⁰

²³⁹Нато во 21 век, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_21st_mace.pdf 15.06.2015

²⁴⁰ НАТО во 21-виот век, NATO Public Diplomacy Division, 2004

Во текот на хуманитарните интервенции се вклучуваат многу тимови на воени сили, дипломатски и хуманитарни агенции, но сите се со една заедничка цел, постигнување на мир и почитување на човековите права за мирен соживот меѓу луѓето. Меѓу тие тимови се и единиците на воената полиција, која мора да ги почитува правилата за ангажирање и да се држи до пропишаните планови за спроведување на мисјата за хуманитарна интервенција. Клучни точки и задачи во првилникот за ангажирање на воената полиција во хуманитарните интервенции се:

- заштита на лицата кои се во движење
- предупредувачки патроли
- барање и задржување на лица
- употреба на сила да се заштити имот
- инспекција, заплenuвање и уништување на имот
- поставување на стратешки позиции на единиците и прекугранични упади
- пренасочувања
- поставување на пречки и бариери
- сензори и осветлување
- употреба на сила при помош на цивилните власти, согласно Законот за употреба на вооружена сила
- потрага, притворање и апсење на лица
- грижа за притворените и лицата лишени од слобода
- контрола при собирање на толпа и немири
- агенти за контрола при немири
- контрола при немири со муниција / водени топови ²⁴¹

Воената полиција зазема место и во операциите за евакуација, без употреба на оружје. Карактеристична црта на овие операции се дека тие им помагаат на другите

²⁴¹ Rules of engagement handbook, International Institute of Humanitarian Law, Sanremo, November 2009, p.86-92

владини институции во евакуација на државјани на земјата домаќин или пак тоа се странци кои се наоѓаат во опасност. Овие операции главно се од одбранбена природа. Правната основа за присуство на територијата им дозволува на воените сили да ја спроведуваат мисијата (вклучувајќи ги тука и националните води и националниот воздушен простор) без разлика дали земјата - домаќин е согласна со ова или не.

Некои од поважните хуманитарни интервенции во кои учествуваа силите на воената полиција е Авганистан, каде беа како поддршка на операцијата раководена од САД против Ал Каеда, терористичката група одговорна за нападите и Талибанот, режимот кој им даваше засолниште. Потоа мировните мисии коишто следеа, Меѓународните безбедносни сили за помош (ISAF), во Кабул. Исто така на барање на земјите членки коишто играа активна улога во оваа мисија како и за да се обезбеди континуитет, НАТО превзеде обврска да раководи со ISAF и да ги проучи можностите за други слични операции надвор од Евроатлантската област. Директните закани за земјите на НАТО, вооедно и предизвици со кои се соочува воената полиција која учествува во нивните мисии се:

- Ширењето на оружјата за масовно уништување
- Тероризмот
- Нестабилностите или конфликтите надвор од границите на членките на НАТО можат да се директна закана поради поддршката на екстремизам, тероризам или транснационални нелегални активности како преносот на оружје, наркотици или луѓе
- „Сајбер-нападите“, „ласерските оружја“ и технологиите за оневозможување на пристапот до вселената
- Спречување на виталните меѓународни комуникациски, транспортни и транзитни патеки, посебно истакнувајќи го меѓународниот транспорт на енергијата.

Една од посвежите операции на НАТО беше интервенцијата во Либија. во 2011 г. НАТО спроведе седуммесечна операција за заштита или закана од напад на цивили од

нападите на Либијските власти. После широко распространетите и систематски напади од режимот на Либијскиот Претседател Гадафи врз цивилните про-демократските протестирачи во Либија во пролетта 2011 г., Советот на Безбедност на Обединетите Нации ги усвои Резолуциите 1970 и 1973 кои меѓу другото наметнуваа ембарго за оружје и зона забранета за летови. Резолуцијата 1973 им одобри на членките и регионалните организации да ги преземат „сите неопходни мерки“ за заштита на цивилите и населените центри во државата од заканата за воен напад.

Гледањето на причините за Ирачката интервенција зависи од стојалиштето, но ако таа се погледне од аспект на трендот на интервенциите на НАТО и нејзините цели, заклучокот е недвосмислен: интервенцијата е поради потискањето на тоталитаризмот и изворите на нестабилност и ширење на западната демократија (долгорочен мир, формирање на парламентарни демократии, поттикнување на почитување на човековите права и владеењето на правото).

Во суштина, НАТО и воените сили, меѓу кои и воената полиција:

1. Се борат за зачувување на демократските вредности и потискање на нивните противници;
2. Во иднината ќе почнат да интервенираат поради контрола на ресурсите (вода, енергија, комуникации и слично); и
3. Се модерна алијанса од непроценливо одбрамбено значење за одбраната на државите - членки, но и за ширење на модерните демократски вредности, а која е одлучна во спроведувањето на своите цели.

Воената полиција како елитен дел од вооружените сили претставува главен адут за извршување на овие интервенции. Во многу задачи поврзани со овие операции ја имаат и улогата на контрола на припадниците на армијата во извршувањето на секојдневните задачи.

4. ПОИМОТ МИРОВНИ ОПЕРАЦИИ И НИВНАТА УЛОГА ВО ВООРУЖЕНИТЕ КОНФЛИКТИ НИЗ СВЕТОТ

Мировните операции станаа речиси секојдневен аспект на известување на вестите од светот, како и основен фокус на академските студии за меѓународна безбедност. Овие операции сега го сочинуваат јадрото на колективната безбедност и можеби се најпознатите активности на Обединетите нации (ОН). Денес, мировните операции,²⁴² сега идентификувани речиси синонимно со операции одобрени од страна на ОН, се природен пораст на мерките како медијација, преговарање и помирување и имаат имплицитна правна основа поглавјата од Повелбата на ОН кои се занимаваат со разрешување на конфликти (VI, VII и VIII). Како резултат на промените настанати во меѓународната политика од настани како што е крајот на Студената војна и Руандскиот геноцид, како и силите како глобализација и медијација, овие операции поминаа низ длабоки промени од нивното рано потекло. Втемелени во сега веќе обемната литература за мировните операции и придружни дебати околу околните прашања на вооружена интервенција, ќе се обидам да ги искombинирам и меѓународната пракса и аналитички придонеси во систематска и синтетичка презентација на еволуцијата на мировните операции од нивниот модерен почеток во 1948 година до ден денес.

Со крајот на Студената војна се роди нова генерација мировни операции. Од една страна, ситуацијата со ќор-сокакот беше присутна пред да биде надмината ситуацијата со организираноста на Советот за безбедност. Од друга страна, „скоро сите нови вооружени

²⁴² Постои голема конфузија околу номенклатурата на мисиите на сините шлемови. Најточен термин се „мировни операции“ како соодветен термин за да се опише глобалната категорија на сите видови на операции во сите генерации опишани во понатамошниот текст, под раководство на Обединетите нации и други организации. Операциите за задржување на мирот се однесуваат само на поткатегијата на таквите операции (првата генерација подолу, која претпоставува постоечки мир за одржување) и тие сега сочинуваат многу мал дел од целокупните активности и затоа не е точен термин за целокупната активност, бидејќи тоа не ги вклучува и спроведување на мирот и градење на мирот. Терминот „операција“ генерално се однесува на поширок напор отколку „мисија“, што е термин кој е поприсутен во воениот речник. Затоа е концептуално погрешно да се однесува на глобалната категорија како „мировни операции / мисии“; туку, адекватната терминологија е поинклузивна и точни под терминот „мировни операции“.

конфликти се случиле на териториите на една суверена држава“²⁴³. Оваа нова рамка тврдеше за посилни мировни операции способни да се справат со внатрешните конфликти. Како што беа изминати деведесеттите, ОН најдоа на тешкотии во постигнувањето на целите, менувајќи го почетниот оптимизам за попесимистичка позиција. Сложеноста на внатрешните конфликти - спроведена во рамките на населението, со слаби влади и сериозни хуманитарни проблеми - бараше повеќедимензионални мировни мисии. Во текот на оваа деценија, интервенциите во конфликтни држави беа оправдани како хуманитарна интервенција.

Мировните операции извршени за време на ова време испаднаа со негативна трага - Босна, Сомалија, Руанда. Ретко успешните мировни операции на ОН ја поттикнаа организацијата да размисли за сериозни промени во структурата на мировните операции. Недостатокот на конзистентност и одредување на мандатите повеќе не може да се одржи. Според зборовите на генералниот секретар Кофи Анан, мировните операции се наменети „(...) да интервенираат: за да спречиме конфликти каде што можеме, да прекинеме кога ќе се појави, или - кога ниту една од овие работи не е можна - најмалку да го задржи и спречи тоа да се шири“²⁴⁴. Резултатите од оваа промена на леките се мандатите на ОН во Сиера Леоне и Хаити. Сепак, понатамошните последици од оваа промена ќе дојдат со консолидација на извештајот Брахими (2000) во идните мисии.

Зачувувањето на мирот е комплициран концепт со комплицирани употреби. Како резултат на тешката координација помеѓу политичката сфера, ОН, Генералниот секретар, Советот за безбедност и земјите членки, оперативната сфера, типот на конфликт, географската област и страните со кои се соочуваат, мировните операции ја немаа потребната конзистентност за да бидат ефективни.

Проблемите започнуваат со отсуство на дефиниција на мирот во Повелбата на Обединетите нации. Не постои конкретен член од поглавјата кој точно се однесува на она што подразбира спроведување на мировни операции, критериумите за нивно

²⁴³ Doyle and Sambanis, *Making War and Building Peace: United Nations Peace Operations*, 2006, p.3

²⁴⁴ Koffi Annan, "Reflections on Intervention" in Kofi Annan, *The question of Intervention*, New York: United Nations, 1999, p.4

воспоставување или упатства за нивно распоредување²⁴⁵. Според генералниот секретар Бутрос-Гали (1992), мировните операции се однесуваат на „распоредувањето на присуство на Обединетите нации на терен, досега со согласност на сите засегнати страни“, со цел да се прекине конфликтот и да се поврати безбедноста во регионот. Мировните сили се наменети да ги заштитат цивилите, да обезбедат помош, да го надгледуваат примирјето, воената демобилизација и избори со цел враќање на државата од конфликт во мир и стабилност. Како резултат на тоа, мировните операции во текот на 1990-тите се карактеризираат за покомплексни работи и со многу подолго времетраење претставено со повеќедимензионални мисии.

Мировните операции се, „сите мисии на ОН кои вклучуваат воен персонал, со мандат од Советот за безбедност и кој работи под команда на ОН“²⁴⁶. Може да се разликуваат четири видови мировни операции: (i) мисии за набљудување, (ii) традиционални мировни мисии, (iii) повеќедимензионални мисии, и (iv) мисии за спроведување. Првите три се резолуции што ги опфаќа поглавјето VI, додека последната е под поглавје VII. Зголемувајќи ја комплексноста од еден до четири, последните две се применуваат почесто од крајот на Студената војна за да се стави крај на конфликтот и да се подобрат изгледите за мир.

Сепак, оптимизмот за пошироки мировни операции со повеќе ресурси дефинирани од генералниот секретар Бутрос-Гали во неговата Агенда за мир (1992), заврши со спротивни резултати од очекуваните. Праксата покажала дека мировните операции на ОН ретко успеваат поради проблемите на координација и определување. Политичката сфера, мировните операции на Обединетите нации, како што е спомнато погоре, се резултат на мандатот што произлегол од Советот за безбедност. Составен од петнаесет члена, пет од нив постојано со право на вето, Кина, Франција, Русија, Обединетото Кралство и Обединетите Нации (П5), Советот е одговорен да решава по препораката за мировна мисија направена од генералниот секретар. За да го одобри мандатот, потребно е мнозинство од девет членови. Покрај координацијата потребна за да се добијат

²⁴⁵ J.-M. Guehenno, 'On Challenges and achievements of Reforming UN Peace Operations', *International Peacekeeping*, Vol 9, No. 1, Spring 2001, p. 69-80

²⁴⁶ Trevor Findlay, *The Use of Force in UN Peace Operations*, New York: Oxford University Press; 2002, p.19

минималните гласови, резолуцијата може да биде блокирана од еден од П5. Одлуката на еден од членовите за користење на правото на вето зависи од нејзиниот интерес и аспирации, проблемот со вето. Ова е прв пад на патот кон мирот. На пример, во јануари 1997 година, Кина го искористи своето вето за да ја блокира мировната мисија во Гватемала за потврдување на мировните договори на Гватемала. Причината зошто Кина ја донесе оваа одлука беше поради тоа што не ги сакаше тесните врски на Гватемала со Тајван.

За време на процесот за одобрување на резолуција, може да се појават други проблеми. „Проблемот со поставеност“ е изготвувањето на елаборирана и апстрактна резолуција која во најголем дел не содржи она што е потребно за да се реши конфликтот, слаба или претенциозна, ова беше случајот со Сомалија. Една од целите на UNOSOM II беше разоружувањето на милициите, но имплементацијата на мандатот не беше изводлива, посебно по повлекувањето на американските трупи. „Проблемот со координацијата“ доаѓа кога големите сили треба да ја дефинираат природата на конфликтот и да преземат најефективен начин да го решат, ова е суштината за соодветен дизајн на успешна операција. Сепак, овој проблем со координација е одговорен за намерно нејасни мандати и начин да се постигне консензус помеѓу членовите на Советот.

Откако мандатот е одобрен од Советот како резолуција, распоредувањето на мировните сили зависи од придонесот на земјите членки, како што е наведено во Информативната листа на Мировните мисии на Обединетите нации. Сепак, овластувањето за распоредување не ја гарантира нејзината ефикасност. Овие непријатности на политичко ниво влијаат на оперативното ниво, одложената резолуција и несоодветната стратегија имаат ужасни последици врз крајниот резултат од мировната операција, на пример во Руанда (1993).

Во однос на оперативната сфера меѓудржавните конфликти е тешко да се решат. Фундаменталната разлика меѓу типовите на граѓански војни, етнички, сепаратизам, религија и вклучените страни го прават секој конфликт различен не само на оперативното ниво, туку и во политичката артикулација на истото. Овие информации треба да бидат земени во предвид за Советот да артикулира мандат кој одговара на ситуацијата.

Но, одговорите на Советот не се толку директни. Кризата и нејзините одговори се обликувани со одлуката на оние кои го составуваат Советот, кои се одредени од нивниот интерес и внатрешната состојба на нивната земја како што беше споменато претходно со Кина во 1997 година. Меѓутоа, кога конфликтот се смета за „закана на мирот“ и Советот е во состојба да артикулира резолуција, интервенцијата треба да биде легитимизирана. Интервенцијата може да се случи само кога државата (i) се ангажира во систематски прекршувања на човековото право, (ii) не е способна да ги заштити повредите на човековите права поради распаѓањето на државната власт, или (iii) кога владата на власт е незаконски конституирана²⁴⁷. Оправдано во смисла на хуманитарни барања од Поглавје VII (членови 41 и 42), интервенцијата мора да има доброволна согласност на страните за присуство и активност вклучена во мисијата. Мандатот е да се олесни хуманитарната криза, како што беше случајот со Сомалија (UNOSOM 1993) кога се распаѓа државата. Успехот на оперативната сфера зависи од адекватноста помеѓу мандатот и конфликтната ситуација.

Глобално гледано, безбедноста во светот сè повеќе зависи од меѓународниот систем и неговата ефективност. Имено, стратегиското партнерство со ООН и повелбата за зачувување на мирот е основа на односите во ваквиот систем, но треба да се има предвид дека безбедноста е и приоритет на други организации како НАТО и ЕУ. Последователно, „сините шлемови“ и нивните мировни мисии во минатите две децении добија популарност, посебно во регионот на Балканот.

Историјат на мировните операции

Во текот на скоро седум децении на нивното постоење како пракса, мировните операции на Обединетите нации претрпеа серија фундаментални трансформации од нивната првобитна природа и цел. Како што се овие мисии цврсто втемелени во практиките на меѓународната политика, со цел да бидат целосно разбрани значи да ги поврзете цврсто и со концепциските пристапи и емпириски настани во меѓународната политика. Промените на мировните операции следеа по неколку централни оски на

²⁴⁷ A. J. Semb, 'The New Practice of UN-Authorized Interventions: A Slippery Slope of Forcible Interference?', *Journal of Peace Research*, Vol. 37, No. 4, (2000), str.469-488.

промени. Концептуалната смена од највисок редослед обезбедува заедничка леќа за следните оски и се состои од она што Алекс Белами и Пол Вилијамс го нарекоа промена од Вестфалиски на пост-Вестфалиски пристап кон светскиот поредок²⁴⁸. Овие промени имаа форма на бројни прогресивни промени кои се и концептуални и практични по природа и се повторуваат во практиката на мировни операции. Преминот на „пост-Вестфалиски“ поредок е првенствено поврзан со преуредување на односот помеѓу двата конститутивни елементи на принципот на суверенитетот: правата на државите, главно на не-интервенција во нивните внатрешни работи од една страна, а од друга страна, човековите права на поединците.

Во аналитичка смисла, неодамнешните промени во практиката на интервенција, отелотворени особено во четвртата генерација операции за градење мир, исто така, отелотворуваат пристапи во концептуализацијата на мирот и безбедноста, првенствено преку такви концепти како човечка безбедност и идејата на Јохан Галунг за позитивен мир. Растечкото внимание на човековите права и придружната релативизација на неповредливоста на границите е директна последица на неуспехот на меѓународната заедница да се справи, вклучително и преку ефективните мировни операции со големиот број на човечки трагедии како што се случија во Руанда, Сомалија и Босна.

Додека хуманитарни проблеми се појавија се посилно во прв план, и во нивната тежина и во нивната глобална медијатизација, наоѓајќи ефикасен начин за решавање на човечките кризи, заземаа централно место во рационалноста на мировните операции.

Во согласност со промената на пост-вестфалиска концепција, мировните операции претрпеле тромесечна кумулативна прогресија во однос на нивната централна цел. Прво, за разрешување на конфликти беа додадени загрижености за колективната безбедност засновани на вестфалскиот поредок, а подоцна и на хуманитарните преокупации. Второ, од алатка за решавање на конфликти поврзана со случаи уште од основањето, тие станаа клучен елемент во обидот да се реконструира основниот организациски принцип на Вестфалскиот суверенитет во кој кризата и внатрешните конфликти го дадоа своето првобитно сомнение. Конечно, како во пресрет на настаните како што се Руанда и Сребреница, вертикалната компонента на суверенитетот (човсковите права) почна да се

²⁴⁸ Bellamy with GRIFFIN, Stuart, *Understanding Peacekeeping*. 2nd ed. Malden, MA: Polity Press; 2010, str. 30-33, 36-39

здобива со хоризонтална основа на не-интервенција, хуманитарни грижи, како што е заштитата на цивилите и распределбата на хуманитарната помош кои се појавија како клучно оправдување и мотивација за испраќање на поголем број мировни операции. Затоа, мировните операции денес се наоѓаат цврсто на пресекот на политичката практика и академска истрага поврзана со управувањето со конфликти, колективната безбедност и хуманизам.

Во однос на практиката на мировни операции, стана честа пракса да се подели нивната еволуција во неколку „генерации“. Иако не постои консензус за точното разграничување на овие генерации и на корисноста на таква таксономија, пристапот е да се подели практиката во минатото во пет различни генерации. Секоја концептуална „немилоост“ или конфузија, што може да ја ослабне објаснувачката моќ на поделбата на генерации се избегнува со воспоставување на јасни критериуми за разликување. Како и да е, мировните операции се практика која е многу реактивна на настаните во оваа област, нивните граници не секогаш одговараат на чистите разлики диктирани од чисто академска прецизност.

Исто така од клучно значење е да се забележи дека напредокот на мисиите е кумулативен: генерациите се градат една врз друга, понекогаш во рамките на една мисија. Промените на мандатите покажаа дека операциите се префрлуваат од една генерација во друга, и мандатите типични за минатите генерации се добро издадени во временска рамка на следната генерација. Сепак, ова не го одвлекува вниманието од нивната суштинска корисност во сегашниот контекст: тие ја исполнуваат целта како аналитичка помош за давање контури на концептуалните и практичните промени во овие мисии во текот на нивната историја.

Два од најраните примери на оваа употреба потекнуваат од научници базирани на Институтот за постдипломски студии во Женева: Габели (1992) и Аби-Сааб (1992).²⁴⁹ Генерациите се поделени врз основа на три главни фактори: нивото на сила што се користи од воениот столб на операциите, видот и длабочината на задачите што ги спроведува нејзиниот цивилен столб, а во случај на најновата генерација, зголеменото

²⁴⁹ Kai Michael Kenkel, *Five generations of peace operations: from the "thin blue line" to "painting a country blue"*, Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro, 2013, p.2

споделување на товарот на ОН со регионални организации. Општо земено, како што напредуваа низ генерациите, мировните операции на ОН се преселија од реактивен став кон кој се стреми кон замрзнување или палијативен конфликт кон оној што е проактивен и има за цел да влијае на нејзиниот исход.

Дополнително, промените во природата на конфликтот главно од меѓудржавни до внатрешни конфликти значително го намалија моралниот ефект на ОН присуството, што доведува до зголемување на употребата на сила во спроведувањето на (првенствено хуманитарни) мандати. Во последните децении се гледа употребата на сила помеѓу, па дури и во рамките на државите да се намалува, додека склоноста на меѓународната заедница да ја употреби силата за да ја спроведе колективната безбедност, всушност, се зголеми. Како што мировните операции се воспоставија во алатникот на ОН, исто така претрпеа процеси на силна професионализација и систематизација базирани на култура на градење на минати научени лекции. Ова доведе до зголемување на квалитетот на концептуалната анализа и се повеќе да се поврзе со важни прашања во академското поле како што напредуваа низ генерациите.

4.1 Пет генерации на мировни операции

Мировни операции од првата генерација: традиционални мировни операции. Мировните операции првично се развиле надвор од наследството механизми на решавање на конфликти што ги остави Лигата на нациите²⁵⁰. За време на Студената војна, мисиите на ОН беа ангажирани во мисии попознати како „традиционални“ мировни операции. Мировните операции се случуваат само таму каде што всушност постои мир за да се задржи: до (иако потенцијално привремено) завршување на вооружен конфликт преку примирје или прекин на огнот. Нејзината цел е создавање средина која ќе придонесе за напорите за мирно решавање на конфликти од страна на завојуваните страни. Обележаната активност на миротворството е распоредувањето на интензивна сила помеѓу првите линии, со што се намалува контактот помеѓу силите и намалувањето на

250 Интернационална организација воспоставена по Првата Светска Војна под Версајскиот договор

веројатноста за ескалација или случајно прекинување на мирот. Други активности, секогаш во поддршка на наоѓање на мирен заклучок во криза, вклучуваше следење на границите, проверка на демилитаризирани зони и други задачи вградени во решавањето на конфликтите и со цел создавање политички простор за преговарање или медијација²⁵¹. По постигнувањето на политичко решение, традиционалните мировни мисии се повлечени. По завршувањето на Студената војна, мировните операции доживеаја и формално дефинирање на ниво на Обединетите нации. Во извештајот подготвен од страна на Советот за безбедност на Обединетите нации²⁵², се препорачува ОН да се вклучат во решавањето на причини за судири, пред се на стопанско заостанување, социјална неправда и политичко насилство. Доколку насилството ескалира, ОН треба да застанат во улога на создавач на мирот и решавање на проблеми кои би довеле до судир. Имено, со ваквата „Агенда за мир“, и прецизираните активности од страна на ОН, се раѓа поимот *мировни операции*.²⁵³

Силите од првата генерација обично поседуваат мандат согласно поглавје VI од Повелбата на ОН, лесно се вооружени и работат под строго ограничувачки правила на ангажман. Интерпретацијата на државниот суверенитет преовладува за време на Студената воена ера, која создаде „вертикална врска“ помеѓу правата на државите и човековите права, нагласувајќи ги претходните,²⁵⁴ пласираат тесни ограничувања на природата на мировните операции. Овие се кристализирани во три основни принципи кои

251 Bellamy with GRIFFIN, Stuart, *Understanding Peacekeeping*. 2nd ed. Malden, MA: Polity Press; 2010, p.173-174

252 „An Agenda for peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping“, подготвена од генералниот секретар Бутрос Бутрос Гали, Марина Митревска, Превентивна дипломатија и мировни операции, Скопје: Филозофски факултет, 2015, стр.153-154

253 Марина Митревска, Превентивна дипломатија и мировни операции, Скопје: Филозофски факултет, 2015, стр.153-154

254 Eşref AKSU, *The United Nations, intra-state peacekeeping and normative change*. New York: Manchester University Press; 2003, str. 81

(иако последователно значително променети) ги насочуваат мировните операции до денешен ден, и кои Белами и Вилијамс²⁵⁵ го нарекуваат „свето тројство“ на зачувувањето на мирот:

- Согласност на земјата-домаќин (и).
- Непристрасност (еднаков третман без дискриминација) помеѓу конфликтните фракции.
- Неупотреба на сила од страна на силите на Обединетите нации.

Согласноста на земјата домаќин е предуслов за избегнување на повредата на правото на земјата домаќин да не интервенира, непристрасноста е неопходна за да се обезбеди ефикасно функционирање на мисијата заради одржување на кредибилитетот со сите вклучени страни, а неупотребата на сила ја одразува идејата дека ОН не е дел од даден конфликт, туку присуство испратено за да помогне во неговото решавање.

Самата мировна мисија од прва генерација мина низ посебна прогресија во однос на задачите и составот на силите. Првите две такви мисии, Организацијата на Обединетите нации за надзор над примирјето, распоредена на Блискиот Исток, основана во 1948 година, и група за мониторинг и набљудување на Обединетите нации во Индија и Пакистан, активна во Кашмир од 1949 година, се уште се активни денес²⁵⁶, како што е UNIFYCYP, распоредени на Кипар по поделбата на тој остров во 1964 година. Првата инстанца на иновации ќе дојде во 1956 година со испраќање на силите за итни случаи на Обединетите нации (UNEF) во Суец. Тука, за разлика од мали тимови на невооружени набљудувачи, Обединетите нации испратија целосно вооружен контингент, иако постапувајќи според најстрогите ограничувања во однос на употребата на сила, во конфликтна ситуација да го надгледува повлекувањето на странските трупи од територијата на земјата-домаќин. Со оглед на далекусежните промени што се случиле во мировните операции, важно е да се запамети речиси револуционерниот карактер на оваа иновација во 1956 година, UNEF требаше да постави важни преседани за сите идни

255 Alex Bellamy &, Paul D. Williams, *The West and Contemporary Peace Operations*. *Journal of Peace Research*. Vol. 46, No. 1; 2009, p. 39–57.

256 Според официјалната страна на Обединетите нации, денес се активни 15 мисии, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml> 01.07.2015

мировни операции. Поголемата сила беше резултат на сфаќањето дека малите невооружени групи нема да бидат во состојба да се справат со јачината на ситуацијата во Суец.

Видете ги фундаменталните принципи на Меѓународниот комитет на Црвениот крст. UNEF не можеше да спречи повторување на конфликтот во регионот во 1967 година, како што поседуваше главно реактивен мандат.

Сепак, практиката на ОН продолжи да се темели на идејата на морално сузбивање, основана делумно во етосот на резолуцијата на мирен конфликт, дека страните ќе бидат во согласност со мандатот и ќе се однесуваат мирно, ако биде присутни ОН. Меѓутоа, во пракса, силите на ОН секогаш мораа се занимаваат со различни нивоа на согласност и, како резултат на тоа, имале различен успех во постигнувањето на вистинската непристрасност. Дополнително, поради нејзината пасивна природа и цврста основа во спогодбено решавање на спорови, првата генерација на мировните операции беа обвинети за замрзнување на конфликти и за обесхрабрување на нивната конечна резолуција. Во овој контекст потребно е да се разбере проширувањето на напорите на ОН во втората генерација: како обид да се создадат услови што ќе го стимулираат решавањето на конфликтот и подоцна ќе го спречат рецедивот преку решавање на основните причини.

Мировни операции од втората генерација: цивилни задачи. Промените што се случија во сценариото на меѓународната политика до крајот на Студената војна доведоа до длабоки промени во природата и обемот на мировните операции. Пол Дил ги подели овие промени во понудата и побарувачката за мировни операции. Побарувачката за мировни операции се зголеми по крајот на биполарниот пожар како поддршка за прокси-војни на африканскиот континент која беше повлечена и побара помош од меѓународната заедница во процесите на политичка транзиција, на северната хемисфера, претходно задржаните етнички импулси од сега дезинтегрираните комунистички режими доведоа до деструктивни граѓански војни. Оваа промена во природата на конфликтот на она што го обележале Марија Калдор и другите ги нарекоа „нови војни“²⁵⁷ најзначајно окарактеризирани со преваленција на внатрешни, а не меѓудржавни конфликти и

²⁵⁷ Mary Kaldor, *Human security: reflections on globalization and intervention*. (Malden, MA: Polity Press, 2007), p. 447

детериторијализацијата на конфликтот и фокусирањето на идентитетот, кои создадоа меѓународно сценарио кое не е предвидено од суверенитетот на Повелбата.

Во исто време, крајот на Студената војна доведе до зголемување на „снабдувањето“ на мировните операции на ОН со укинување на блокадата на ефективна акција на Советот за безбедност наметната од употребата на вето на суперсилите. На ова треба да се додаде зголемената свест на одговорноста на меѓународната заедница да обезбеди хуманитарна помош на популации кои имаат потреба, следејќи го високото медијализираниот глад на 1980-тите.

Според тоа, мировните операции станаа полесни за испраќање, но беа испратени на сè покомплексни и опасни контексти. Резултатите беа поамбициозни мандати и активно вклучување не само во „замрзнување“ на конфликти, туку и во помагање на транзицијата кон мирот. Од оваа констелација еволуирало она што во различни случаи се нарекува „пошироко“²⁵⁸, „повеќедимензионално“ или мировни операции од втората генерација. Овие операции се карактеризираат со додавање на цивилни задачи поврзани со политичката транзиција на конфликтот, без придружно зголемување на дозволата за употреба на воена сила.

Белами и Вилијамс им припишуваат на овие мисии шест различни карактеристики. Мисии од втора генерација: се одвиваат во контекст на тековното насилство; во контекст на „нови војни“; преземаат нови цивилни задачи; мора да комуницираат со зголемување на бројот на хуманитарни актери во комплексни итни случаи; често се среќаваат притаени промени во нивните мандати; и страдаат од значителен јаз во односот помеѓу нивните средства и цели. Во обид да ги кодифицира овие промени во меѓународното сценарио, како и потенцијалните одговори на ОН кон нив, генералниот секретар Бутрос Бутрос-Гали во 1992 ја издаде својата плодна агенда за мир. Во него извлекува широки заклучоци за колективната безбедносна улога на Организацијата по Студената војна, доделувајќи ја централната улога на мировните операции. Документот воспоставува типологија, сè уште валидна денес со пет видови на активности кои ги сочинуваат модерните мировни операции. Поради своето потекло како документ на ОН, Агендата за оваа точка усвојува

²⁵⁸ Bellamy et al, 2010, p.193-213

силно легалистичка рамка, обврзувајќи го да прави разлика меѓу есенцијалните активности на поглавје VI и поглавје VII. Активностите од Поголавје VI вклучуваат:

- Превентивната дипломатија е акција за да се спречат несогласувањата помеѓу страните, за да се спречат ескалациите на постоечките спорови во конфликти и да се ограничи ширењето на вториот кога ќе се појават.
- Мирот е акција за да се донесат непријателските страни до договор, во суштина преку мирни средства како оние предвидени во Поголавје VI од Повелбата на Обединетите нации.
- Мировните операции се распоредување на присуство на Обединетите нации на терен, досега со согласност на сите засегнати страни, кои вообичаено го вклучуваат воениот и / или полициски персонал на Обединетите нации и често цивили²⁵⁹.

Навистина, мировното спроведување споменато во поглавје VII се споменува како поднаслов на мирот, и претставниците на ОН гледаат на тоа како на сосема друга активност од мировните операции. Навистина разликата помеѓу агендата за спроведување на мирот и другите мировни активности ќе доведат до голем јаз меѓу зголемените задачи на мировните операции на ОН и средствата што им се ставени на располагање како за завршување на мандатот, така и за самоодбрана.

Типични цивилни задачи на мисиите од втората генерација, додадени на врвот на класиката воени мандати од прва генерација, вклучуваат организирање на избори (суштински за трансформација на конфликти од насилни во политички натпревари); разоружување, демобилизација и реинтеграција; испорака на хуманитарна помош; промоција на човечки права, помош за бегалци и градење на капацитетите на владата. Понатамошен значаен развој е зголеменото распоредување на полициските сили, и како обучувачи и во формирани единици одговорни за законот и редот, кои се сметаат за целосен трет столб на мировните операции. Растечката листа на задачи се рефлектира и во дополнувањето на агендата за мир од 1995 година.

Како такви, овие мисии го содржат јадрото на градењето на мирот, чија робуствена форма, вклучително и спроведувањето на мирот, градење на институциите и, повремено,

²⁵⁹ Обединети нации 1992

остварување на суверенитетот претставуваат четврта генерација на мировни операции. Како што е наведено, мисии од втората генерација беа скоро секогаш распоредени под покровителство на поглавје VI, што значи не беа направени промени во нивните правила на ангажирање. Во суштина ова значеше дека успехот на овие мисии ќе зависи од добрата волја на страните на конфликтот, и во голема мера за тежината на моралното барање на ОН. Затоа, во контексти каде што постоеле овие предуслови, мисиите од втората генерација успеале да достигнат број на извонредни успеси во помагањето на транзициите и во спроведувањето на мирот и договорите. Успешните мисии ја вклучуваат помошта за транзиција на групата на Обединетите нации (UNTAG) во Намибија; Операцијата на Обединетите нации во Мозамбик (UNOMOZ) и Групата на набљудувачи на Обединетите нации во Ел Салвадор (ONUSAL). Сепак, се поголемиот јаз помеѓу очекуваните задачи, резултати на операциите на ОН, средствата што им се ставени на располагање и материјални и во смисла на ограничување на нивната способност за спроведување на воена согласност со нивните мандати ќе доведат до три катастрофални неуспешни мисии чии лекции би довеле до длабоко преиспитување на мировните операции на ОН. На „големите три“ неуспеси на мировните операции во 1990-тите го вклучуваат неуспехот на организацијата да спречи или ограничи Руандскиот геноцид во 1994 година; нејзината неефикасност во донесувањето на политички договор, заедно со релативно тешки воени загуби, во Сомалија; и нејзиниот неуспех да ги заштити цивилите и самите себеси во Босна, симболизирани со масакрот во Сребреница во 1995 година.

Иако мисиите од втората генерација продолжуваат да бидат распоредени до денес, секоја од овие мисии ќе генерираат лекции кои би имале особено длабок ефект на „светото тројство“ на мировните принципи, што доведува до појава на истовремена, но многу различна трета генерација мировни операции.

Мировни операции од трета генерација: спроведување на мирот. Мировните операции од трета генерација или операциите за спроведување на мирот се карактеризираат со зголемена дозвола да се употреби сила за да се наметнат целите на мандатираната мисија, без значајно заминување во смисла на тој мандат од класичните задачи на мандатите од втората генерација. Овие мисии обично се испраќаат во согласност со поглавје VII. Особениот развој што доведе до појава на нов вид на мировна

операција може да биде пронајден во горенаведените три големи неуспеси на мировни операции во 1990-тите: мисиите во Руанда, Сомалија и Босна.

Искусствата собрани во овие мисии имале големо влијание врз мировните операции и „светото тројство“ на водечките принципи. Операцијата на Обединетите нации во Сомалија (UNOSOM) покажа дека ОН акцијата со хуманитарни цели би можела да биде неопходна во неуспешните држави каде што немаше влада која би била доследно согласна, и дека каква согласност и да била дадена може да избледне со текот на времето. Хрватската и Босанска манипулација за согласност за силите на заштита на Обединетите нации (UNPROFOR) за да купат време за повторно зајакнување во ОН ембаргото за оружје илустрира понатамошни проблеми со овој концепт. Геноцидот во Руанда ги откри главните проблеми со непристрасност и со неупотреба на сила, во очи на очигледно масовни убиства, кои постојано беа истакнати од страна на мисијата на Командантот на силите на мисијата на Обединетите нации за помош на Руанда (UNAMIR), не беше дозволено да користи сила со цел да преземе превентивни мерки поради Одделот за мировни операции инсистирајќи на природата на мандатот од поглавјето VI. Концентрацијата на сторителите на едната страна од конфликтот создадоа морална дилема за непристрасност, која во морален поглед подоцна се сметаше дека не постои во ситуации на очигледна морална нееднаквост меѓу страните како во случајот на Руанда. Одговорот на ОН за лекциите од овие неуспеси ќе се фокусира околу употребата на сила. Првично ова се должи на зголемената реализација на улогата што ја играат спојлери (фракции кои одбиваат да соработуваат со спроведувањето на ОН мандатот)²⁶⁰. Зголемена дозволивост во врска со употребата на сила, исто така, резултирала директно од моралните последици од сите три мисии, што даде поттик за растечката промена во рамнотежата меѓу компонентите на суверенитетот, не-интервенцијата и човековите права. Врз основа на „хоророт на неактивност“ со кој ОН се соочи поради својата постојана равенка на суверенитет со неповредливост на границите, последователните строги ограничувања за употребата на сила, човековите права почнаа да добиваат нормативна основа и доминацијата на правата на државите врз оние на поединците се повеќе

²⁶⁰ Edward NEWMAN & Oliver RICHMOND, eds. *Challenges to Peacebuilding: Managing Spoilers during Conflict Resolution*. (New York: United Nations University Press; 2006), p.1-27

стануваше предмет на оспорување. По првичната фаза на отпуштање во која не беа создадени нови мисии во текот на доцните 1990-ти, ова доведе до значително зголемување на употребата на сила од страна на Обединетите нации и регионалните организации овластени од неа, како и зголемување на инклузијата на хуманитарните импулси во работата на ООН, и внатре и надвор од мировните операции само по себе.

Овие промени, заедно со научените лекции од претходните неуспешни мисии и бројни претходни тешкотии во ООН, ќе бидат кодифицирани во август 2000 година во таканаречениот Брахимиски извештај²⁶¹. Невообичаено искрен во своите критики за слабостите на ОН, Извештајот дава 69 конкретни препораки за подобрување на мировните операции на ОН во областите на доктрина и стратегија, распоредување капацитет, планирање и поддршка, како и информациона политика. Брахими Извештајот е клучен документ за разбирање на природата и функционирањето на модерни мировни операции и се издвојува како извор кој мора да се чита. Дебата за хуманитарна интервенција и за спроведување на мирот и односот меѓу човековите права и не-интервенцијата како составни делови на суверенитетот започна сериозно во доцните деведесетти години и го означил за прв пат тоа прашање кое е централно за мировните операции и ќе предизвика значително и софистицирано производство во академската арена. По изработката на клучниот концепт на човековата безбедност и нејзиното ширење од страна на канадската влада со почеток во 1996 година, индивидуалните загрижености се повеќе добија угнетувачко право владата да го користи суверенитетот како штит против интервенција под надзор. Екстремната форма на новата доминација на човековите права го заработил името „хуманитарна интервенција“, базирана на наводно "droit d'ingérence"²⁶² елаборирана од страна на лицата околу основачите на француската невладина организација Доктори без граници (Бетати 1996). Не треба да бидат сите интервенции поставени под овој контроверзен прекар, сепак, и огромното мнозинство на работата на ОН се базира на помалку строгите обиди за балансирање на човековите права со оние на државите. Во текот на последните 20 години, Советот за безбедност и Генералното собрание се повеќе се зафатија со нивните прашања поврзани со „acquis“, како што е заштитата на цивилите,

²⁶¹ "Brahimi Report", Report of the Panel on United Nations Peace Operations (2000)

²⁶² Право на мешање

човековите права и хуманитарниот одговор. Обидите да се пронајде рамнотежата помеѓу не-интервенцијата и човековите права го достигнаа својот врв со концептот на „одговорност за заштита“. Првата интервенција да се тврди чисто или дури доминантно хуманитарна мотивација беше акцијата на Северноатлантската организација (НАТО) против Југославија поради конфликтот во Косово во 1999 година. Ова првично е симболична операција од трета генерација - која првично контроверзно отиде напред без одобрувањето на Советот за безбедност, а подоцна и служи како основа за мировната операција од четвртата генерација, нагласува важна карактеристика на спроведувањето на мисиите за спроведување на мирот. Многу, ако не и повеќето, од таквите мисии не се вршат од страна на војници наменети за самите ОН, туку од страна на регионални организации или коалиции на волјата овластена според поглавје VIII од Повелбата. Ова важи и за интервенцијата во Косово, што често се смета за типична мисија за спроведување на мирот, како и за меѓународните сили предводени од Австралија за Источен Тимор (INTERFET) во 1999 година. Овие мисии честопати поседуваат времено ограничен мандат со цел враќање на мирниот контекст во кој ОН може да ги извршува своите цивилни задачи. Комбинацијата на зголемена употреба на сила и зголемување на инвазивноста на цивилните операции преодни мандати ја определуваат четвртата генерација мировни операции на ОН.

Мировни операции од четвртата генерација: градењето на мирот. Четвртата генерација мировни операции во сегашната типологија се состои од силни мировни операции кои комбинираат зголемена дозвола за употреба на сила со подобрени цивилни задачи кои се поинтрузивни во однос на нивниот ефект врз локалната автономија отколку во втората генерација²⁶³. Овие мисии понекогаш се опишани и во националните доктрини и во аналитичката литература како мировни операции за поддршка. Иако постои широко распространето тврдење за аналитичките контури на градењето на мирот како концепт, она што останува канонска дефиниција на градењето на мирот, бидејќи практиката на ОН се повторува уште од агендата на Бутрос-Гали за мир:

- Акција за идентификување и поддршка на структури кои ќе го зајакнат и зацврстат мирот со цел да се избегне рецидив во конфликтот.

²⁶³ Bellamy et al, 2010, p.231

- Сеопфатни напори за идентификување и поддршка на структурите на кои ќе се стремат кон консолидирање на мирот и унапредување на чувството на доверба и благосостојба меѓу луѓето.

Преку договори со кои се прекинува граѓанската борба, тие може да вклучуваат разоружување на претходно завојуваните страни и враќање на редот, притвор и можно уништување на оружје, репатријација на бегалци, совети и обука за поддршка за безбедносниот персонал, следење на изборите, унапредување на напорите за заштита на човековите права, реформирање или зајакнување на владините институции и промовирање на формални и неформални процеси на политичко учество.

Градењето на мирот се појави сериозно по завршувањето на Студената војна, епоха која беше прогласена од многумина како дефинитивен триумф на слободна пазарна мрежа на капитализмот и либералната демократија. Покрај тоа, наодите од истражувањето во почетокот на 1990-тите години ја поврзуваа внатрешната форма на државите со нивната надворешна политика, конкретно хипотезите за „демократски мир“, тврдејќи дека либералните демократии не иницираат војна едни против други, заземаа сè поголемо влијание во западните влади и мултилатерални институции. Имплементација на градењето на мирот во пракса се посилно зема особини што го поврзуваа меркантилистичкиот капитализам со специфична, либерална форма на демократија.

Целосните мисии за градење на мирот на неколку начини претставуваат важно заминување од претходната логика на мировните операции како управување со конфликти. Како што е најавено во дефиницијата за Агенда за мир, градењето на мирот е поамбициозно претпријатие отколку администрирање на досегашниот мир:

„мировите мисии за градење на мирот се посветени на создавање механизми под кои конфликтите може да се управуваат мирно, а не преку насилство. Тие вклучуваат олеснување на изборите, [...] но исто така и репатријација на бегалците и зајакнување на владините институции. Генерално, стратегиите за градење на мирот не работат само за да се елиминира моменталната подготвеност на страните да користат насилство. Тие се стремат кон постигнување на целите на решавање на конфликтот: таквите операции се обидуваат да ги олеснат промените во однос на врските и односите со спонзорите и

нивните конституенти²⁶⁴. Екстремна форма на градење на мирот е преодна администрација, при што остварувањето на суверенитетот над одредена територија е ефикасно пренесено на ООН мировната операција и сите извршни, законодавни и судски власти привремено се на чело на мисијата на ОН. Досега има само две такви администрации поставени, Привремената административна мисија на Обединетите нации во Косово (UNMIK) и Преодната администрација на Обединетите нации во Источен Тимор (UNTAET). Двете беа основани во 1999 година, UNTAET беше трансформиран во политичка мисија по независноста на Тимор.

Нема дополнителни транзициски администрации оттогаш испратена. И покрај тоа што нема доволно формално остварување на суверенитетот, мисијата на Обединетите нации за стабилизација на Хаити имаше типични задачи од четвртата генерација.

Мисиите за задржување на мирот со постигнување крај, според Париз, се остварува претежно преку двојните процеси на политичка институционализација и економска либерализација. Првиот од овие аспекти, кој се состои од директно надворешно вклучување во обликувањето на владините институции, претставува поткатегорија на градењето на мирот познат како „statebuilding“²⁶⁵. Слично на тоа, во отсуство на обемни историски традиции во Вестфалија, Обединетите нации и други организации се ангажирани во она што некои го нарекуваа „градење на нацијата“. Овие поинтрузивни форми од меѓународниот ангажман означуваат значителна промена во целите на меѓународната интервенција.

Оливер Ричмонд, еден од најистакнатите критичари на специфичната форма на градењето на мирот во практиката, меѓу другите клучни прашања, ги истакна измените на саканиот исход на интервенција. Наместо традиционалниот мировен фокус на управувањето со конфликтот и враќањето на преговарачката поставеност врз основа на добра волја на страните, градењето на мирот активно се обидува да ги искорени причини за конфликт и да создаде, со сила ако е потребно, услови за траен мир. На повисоко аналитичко ниво, ова ја одразува истата промена, повторена од Белами и Вилијамс, на

²⁶⁴ United Nations 1992

²⁶⁵ Paris & Timothy SISK, eds., *The Dilemmas of Statebuilding: Confronting the contradictions of postwar peace operations*. (New York: Routledge, 2009), p.14-15

пост-вестфалскиот начин на интервенција. Зголемената комплексност на мандатите за градење на мирот и нивните сè поамбициозни задачи доведоа до значително зголемување на бројот на организации и други актери вклучени во операциите за градење на мирот во целост. Тие ги вклучуваат регионалните организации како што се НАТО и Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ), Специјализирани агенции на ОН, меѓународни невладини организации и Меѓународните финансиски институции. Напорите потребни за координирање на овие различни актери и нивните делумно дивергентни агенди е еден од клучните предизвици во рамките на овие операции, толку многу што решавањето на проблемите има истакнато место во најновиот сеопфатен документ на ОН за мировни операции на ОН до денес, доктрината Capstone (2008).²⁶⁶

Посебно внимание се должи на еден посебен аспект на оваа поделба на трудот. Операциите за градење мир, како што е наведено погоре, комбинираат високо потенцијално ниво на употреба на сила со голем број на наметливи политички задачи, навистина иста либерална парадигма која им ја дава на овие мисии нивната концептуална база се чини дека е релативно висока склоност кон употреба на сила за интервенција. Еве, како што Ричмонд укажува, еден од главните проблеми е тоа што употребата на цивилни сили и градење на мирот, не-воените задачи ги вршат различни актери со различно потекло, агенди, и политички цели. Конечните, иако сеуште во зародиш, генерациски промени во мировните операции се сами по себе резултат на зголемената широчина на актерите и задачите во мировните операции.

Почетна петта генерација: хибридни мисии. Конечно, постојат емпириски докази, иако аналитичката литература е сеуште оскудна за појавата на петтата генерација мировни операции. Она што го поставува овој тип на мисија настрана е нејзиниот хибриден карактер, овие мисии ги распоредуваат војниците и полицискиот персонал под мешана команда, каде Обединетите нации и разни регионални организации распоредуваат војници во истите мисии под одделни синцири на команда и различни форми на мандат. Различно од мисијата на поглавје VIII и нејзиното ограничено времено „одгледување“ на примарно мировно спроведување, голема употреба на мандати на силите, хибридните мисии вклучуваат симултано распоредување на војниците на ОН и оние на регионалната

²⁶⁶ Capstone doctrine http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/capstone_eng.pdf 10.07.2015

организација. Овие мисии ја одразуваат растечката промена во поделбата на трудот во глобалниот систем на мировни операции. Централно на оваа промена е менувачкиот став во последните 15 години од средината на 1990-тите, на западните сили кон меѓународните интервенции. Погубени од неуспесите на мировните мисии на ОН во Руанда, Сомалија, и поблиску до дома во Босна, западните сили се повеќе се повлекуваа од сините шлемови и нивните мисии до крајот на 1990-тите. По нападите на 11 септември 2001, силите на НАТО се фокусираа на мисиите во Ирак и во Авганистан. Како резултат на тоа, составот на војниците на ОН се промени, што резултираше со појавата на глобалниот Југ како доминантен извор на сини шлемови. На пример, скандинавските трупи паднаа од снабдување на 25% од војниците на ОН на 5%²⁶⁷. Истовремено, во одредени периоди во текот на 2000-тите, повеќе од 40% од војниците на ОН дојдоа од индискиот потконтинент. Разлики во ставовите кон интервенцијата, особено во однос на спроведувањето на мирот и толкувањето на суверенитетот, доведоа до пренос на ова сè поподелено потекло на трупите во растечката поделба на трудот во рамките на мировните операции (Танер 2009). Општо земено, овој тренд е насочен кон државите на НАТО и другите на Северот и Западот, кои во голема мера ја интернализираат идејата за употреба на сила за заштита на цивили и почитување на човековите права, да се ангажираат или во цврсти интервенции надвор од ОН, како што е инвазијата на Ирак и силите за меѓународна безбедност во Авганистан, одобрени од ОН, кои реагираа на овој тренд со документ познат како „нов хоризонт“, каде што се повикува на создавање на координиран глобален мировен систем кој вклучува поширока база на земјите и организациите што придонесуваат. Оваа поделба на задачите се јавува и во рамките на хибридните мисии и меѓу мисиите. Во суштина, неколку регионални организации, особено во Европа и во Африка, се вклучија во хибридни мисии. Неколку западни држави имаат поединечно поддржани мировни операции на ОН со робусни контингенти, како што се Велика Британија во Сиера Леоне во 1999 година и Франција во Брегот на Слоновата Коска во 2010 година. Во согласност со посветеноста на ОН да побара „африкански решенија за африканските проблеми“ Африканската унија, исто така, презеде зголемена воена улога во решавањето на конфликтите, распоредување на контингенти со хибридната операција на Африканската

²⁶⁷ Bellamy et al, 2009, p.135

унија и Обединетите нации во Дарфур (UNAMID), како и самостојно, иако како дел од меѓународно координиран напор, во Сомалија преку Мисијата на Африканската унија во Судан (AMIS).

Еден пример за ефектот на селекција меѓу мисиите, феномен кој корелира со хибридизацијата типична за петтата генерација, е MINUSTAH, мировна операција од четврта генерација на ОН во Хаити, каде што мнозинство војници доаѓаат од Јужна Америка и главен фокус на мисијата е на економскиот развој и општествена стабилност. Навистина оваа поделба на задачите се чини дека особено одговара на создавање нишка во мировните операции за нова моќ, како што е Бразил, кој цврсто го интегрира својот силен ангажман во Хаити во своите аспирации за поголем меѓународен профил.

4.2 Принципи и основи на мировните операции

*"Peacekeeping is not a soldier's job, but only a soldier can do it."*²⁶⁸

Dag Hammarskjöld

Постојат одредени основи кои се однесуваат конкретно за мировните операции, иако не се сите потребни за успех во секоја мировна операција. Тие се, всушност, општи принципи кои треба да се одржат вистински за повеќето мировни операции. Петнаесет основи на мировните операции се дискутирани подолу.

Согласност/договор. Во мировните операции, нивото на согласност ги одредува основите. Една страна може да се согласи целосно или делумно; повеќе страни можат да се согласат; не може да има согласност; или согласноста може да варира драматично со текот на времето. Може да има согласност на стратешко ниво меѓу претставниците на страните кои потпишале договор. Сепак, отфрлените локални групи на тактичко ниво може да не се согласуваат со нивните лидери и да останат непријателски на мировните мисии. По својата природа, силата способна за спроведување на мирот треба да биде употребена во мировните мисии кога нема општа согласност или кога постои неизвесност во врска со согласноста. Кога постои силна согласност или заложба на страните во

²⁶⁸ Joint publication, Peace operations, Department of Defence, (United States Joint Chief of Staff, August 2012)

мировниот договор, намалена способност за воена сила е можна. Степените или нивоата на согласност може да се променат со текот на времето. Целта на силата на мировните мисии е да се зголеми согласноста за мировниот процес со стекнување широк и длабок влез во мандатот, мировниот договор или план за управување. Како што согласноста станува поопшта, силата на мировните мисии може да се намали. Како што нивото на согласност се намалува, нивото на сила за спроведување на усогласеноста треба да се зголеми, создавајќи услови за спроведување на мирот. Промоцијата на согласност е од фундаментално значење за постигнување на националната крајна состојба во сите мировни мисии. Тесно поврзано со согласноста е усогласување со договорот или мандатот. Примената на усогласеноста може да биде неопходен услов за добивање или одржување на согласност. Активностите на мировните сили за време на мировните мисии може да ја изградат или уништат согласноста/договорот. Командантите на здружените сили треба да бараат начини за промовирање на согласноста давајќи им на луѓето, засегнатите страни и локалните институции удел во мировниот процес. Заедничките воени комисији, офицери за врски, медиумски емисии и лидери во текот на мировните операции се клучни средства за промовирање на согласноста и споделување на договори. Ако согласноста е изгубена за време на мировните мисии, доделената мировна мисија повеќе не може да се справи со ситуацијата. Нови политички одлуки, мандати, правила на ангажманот или составни сили ќе бидат неопходни. Може да се бараат дополнителни способности и ресурси или заедничката сила можеби ќе треба да биде повлечена.

Непристрасноста ја разликува мировната операција од други операции. Непристрасноста бара мировната сила да дејствува во име на мировниот процес и мандатот, а не да покажува предност за која било фракција или група над друга. Ова фундаментално се однесува на воинствените или страните во спорот, а не на можни спојлери/уништувачи (на пример, терористи, криминалци или други непријателски елементи надвор од мировниот процес). Мировната операција одржува непристрасност со фокусирање на тековното однесување на инволвираните лица, ангажирајќи сила поради тоа што се прави, а не поради тоа кој го прави. Степенот до кој мировната сила дејствува на непристрасен начин и степенот до кој воинствените страни ја перцепираат силата на

мировната операција да бидат непристрасни, да се комбинираат за да влијаат на мировната операција.

Непристрасноста не треба да се меша со неутралноста. Непристрасноста не значи дека мировната операција ќе влијае подеднакво на сите страни. Непристрасноста не ја исклучува употребата на сила во било која мировна операција. Во употреба на операција за задржување на мирот употребата на сила е за самоодбрана, во онаа за спроведување на мирот се користи за да се присили или да се присили на усогласеност со утврдени правила.

Транспарентност. Силите на мировната операција треба да ги запознаат страните и народот со оперативниот мандат, мисија, намери и техники кои се користат за да се спроведе усогласеност. Транспарентноста служи за зајакнување на легитимноста и непристрасноста. Неуспехот да се комуницира поттикнува сомневање и може да го поткопа развојот на довербата од која зависи долгогодишниот успех на операцијата. Проактивна комуникациска стратегија, вклучувајќи интегрирани и синхронизирани информации и операции може да ја олеснат транспарентноста. Цивилната служба, усогласувањето, заеднички комисии и ефективен систем за врски ја зајакнуваат транспарентноста. Заедничките воени комисии мора да ја балансираат потребата за транспарентност во однос на потребата за безбедносни операции.

Кредабилитетот е од суштинско значење за да се обезбеди извршување на мисијата. Кредабилитетот ја одразува оценката на воените лица за способноста на мировните сили да ја остварат својата мисија. Тие мора да ги извршуваат своите должности брзо и цврсто, не оставајќи сомнеж во однос на нивните способности и посветеност. Целиот персонал мора постојано да ги демонстрира највисоките стандарди за дисциплина, контрола и професионално однесување за време и надвор од должност.

Слободата на движење е еднаква на одржувањето на иницијативата. Слобода на движење за цивилното население може да биде неопходен услов за да се одржи согласност/договор и да се дозволи транзицијата кон мир да продолжи. Како што е дадено во мандатот, движењата на силите на мировните операции треба да бидат неограничени. Доколку воинствените групи и понатаму остануваат во негирање на слободата на

движење, политичката организација која овластува треба да ја процени ситуацијата за да утврди дали мандатот треба да се промени или силата треба да се повлече.

Флексибилност и адаптивност. Комплексната мултинационална и меѓуагенциска средина во која операцијата се спроведува, бара команди на сите нивоа за да се пласираат иницијатива и флексибилност. Командантите и штабовите треба постојано да ја анализираат својата мисија во промена на политичкиот контекст и промена на задачите, мисиите и операциите како што е соодветно. Успешната транзиција кон мирот вклучува управување со промени. Силите треба да бидат способни да се прилагодат и да се префрлат од една активност во друга на краток рок.

Цивилно-воената хармонизација и соработка е централна карактеристика на мировните операции кои го подобруваат кредибилитетот на силите, промовира согласност и легитимитет и ги поттикнува страните во конфликтот да работат кон мирно решавање, со што ќе се олесни транзицијата кон граѓанска контрола. Цивилно-воената хармонизација и соработка ги вклучуваат оние цивилно-воени операции кои ја промовираат координацијата, интеграцијата и синхронизацијата на граѓанските и воени напори и акции за изградба на мирот. На оперативно ниво, командантите треба ја координираат употребата на заеднички воени и заеднички граѓански комисии што ќе овозможат сите чинители да се претставени. На тактичко ниво, навременото и ефективното усогласување, соработката и координацијата на силите со оние на цивилните агенции е од суштинско значење за успехот на мисијата. Соработката треба да биде поддржана со формирање на комитети, акциони групи и робустни врски со агенциите и организациите вклучени во оперативната област и почитување на нивните улоги и мисии. Со цел да помогнат во оваа соработка и координација на активности, командантите може да создадат центар за цивилно-воени операции или цивилно-воена соработка.

Ограничување и минимална сила. Примената на воена сила треба да биде претпазливо, разумно и со дисциплина. Еден чин може да предизвика значителни воени и политички последици. Ограничувањето бара внимателно и дисциплинирано балансирање на потребата за безбедност, постигнување на целите на воена сила и постигнување на крајната состојба. Употребата на прекумерна сила би можела да ги антагонизира вклучените страни, со што се оштетува легитимноста на организацијата која ја користи

додека потенцијално ја зголемува легитимноста на спротивната страна. Командантите на сите нивоа треба да преземат проактивни чекори за обука и опремување на нивниот персонал за уникатните аспекти на ваквите мисии. Тие се генерално рестриктивни, детални и чувствителни на политички и културни прашања. Домашното право на некои нации може да биде порестриктивно во однос на употребата на сила отколку што е дозволено според мултинационалните сили, командантите мора да бидат свесни за националните ограничувања. Тие треба да ја земат предвид употребата на несмртоносно оружје како остварлива опција.

Цели/крајна состојба. Секоја мировна операција се стреми кон јасно дефинирани, одлучувачки и остварливи цели и посакуваната крајна состојба. Командантот на силите не треба да го преведе стратегиското насочување во соодветни цели преку ригорозна и континуирана анализа на мисијата. Заедничките воени комисии треба внимателно да им објаснат на политичките власти за импликациите од политичките одлуки и способностите и ризикот на воените сили. Треба да се води сметка да се избегнат недоразбирања што произлегуваат од недостаток на заедничка терминологија.

Упорност. Подготовка за мереното, долготрајно ангажирање на заедничките сили и нивните способности за поддршка на мандатот и директивата на мировните операции. За некои мировни операции можеби ќе требаат години за постигнување на посакуваните резултати. Важно е да се проценат можните одговори на кризата во смисла на влијанието на секоја опција врз постигнувањето на долгорочните политички цели. Ова често ќе се случи да вклучува дипломатски, информативни и економски мерки за дополнување и надополнување на воени напори.

Единство на напори. Единството на напори ја нагласува потребата за обезбедување на сите средства насочени кон заедничка цел. Во мировните операции, постигнувањето на единство на напори често се комплицира со разновидност на меѓународни, странски и домашни воени и невоени учесници, недостаток на дефинитивни командни аранжмани и различни погледи на целта. Додека синцирот на командата за американските воени сили останува неприкосновен, командни договори меѓу мултинационалните партнери може да бидат помалку дефинирани и да не вклучуваат целосна командна власт. Командантите на силите на мировните операции можат да

одговорот на цивилниот шеф, како што е амбасадор, или може да се потпрат на ресурси на цивилна организација. Покрај тоа, единството на напорите меѓу различните народи како што е мултинационалниот тим за зголемување на планирањето, мултинационалните сили, оперативните процедури и мултинационални координативни центри, како дел од мултинационалните седишни сили. Овие модели не се базираат на команда и контрола, тие се базираат на јасно артикулирани кооперативни процеси кои ја зголемуваат координацијата и единството на напорите во целост.

Легитимитет. Во мировните операции, легитимитетот се гледа од заинтересираната публика како законитост, моралот или правичноста на сетот на акции. Таквата публика може да ја вклучува странските нации, цивилни популации во оперативната област и силите на учесниците. Ако мировната операција се смета како легитимна од страна на граѓаните на нациите кои придонесуваат во силите и на граѓаните на земјата во која се внесуваат, мировната операција ќе има подобра шанса за долгорочен успех. Ограничување на употребата на сила, реструктурирање на типот на вработени сили и обезбедување на дисциплинирано однесување на вклучените сили може да го зајакне легитимитетот. Перцепцијата на легитимитетот од јавноста е зајакнат ако постојат очигледни национални или хуманитарни интереси. Друг аспект на овој принцип е легитимитетот даден на локалната влада преку перцепцијата на населението што го управува. За време на операциите во одредена област каде што не постои влада, треба да се користи исклучителна претпазливост за да се избегне ненамерно легитимирање на непризнаени фракции.

Безбедност. На мировните операции и нивните сили може да им се дадат посебни одговорности за заштита на цивилни компоненти на операцијата. Ако безбедноста на ресурсите и способноста на мисијата е компромитирана може да влијае на крајниот успех на мировната операција. Способноста да се воспостави и одржи безбедноста го надополнува принципот на мировната мисија со кредибилитет.

Взаемно почитување и културна свест. Развивање меѓусебно почитување и културната свест кај мултинационалните партнери бара време, трпеливост и заеднички напори на лидерите на сите нивоа на команда. Клучни состојки за успех во мултинационална средина вклучува јасно и заедничко разбирање, взаемно почитување и

заеднички цели меѓу поддржувачките сојузници. Еднаков предизвик е и професионалното однесување и начинот на работа на кој мировната операција го третира локалното население во однос на нивните култури, јазици и обичаи.

Тековна и доволна разузнавачка служба. Барањата за разузнавање за поддршка на мировната операција се слични по природа, но може да бидат многу различни по големина (по волумен). Разузнавањето обезбедува проценки кои им помагаат на заедничките воени комисии да одлучат кои сили кога, како и каде да се распоредат за остварување на мисијата. Разузнавањето е од суштинско значење за да се зајакне заштитата. Разузнавачките напори мора истовремено да го поддржуваат зачувувањето на мирот додека ги обезбедуваат заедничките воени комисии со индикации и предупредувања за секоја евентуална ескалација на насилството. Заедничка разузнавачка подготовка на оперативните средини ќе обезбеди детална анализа на оперативната област со релевантни информации кои ќе помогнат во извршувањето на операциите за зачувување на мирот.

4.2.1 Компонента на човекови права

Советот за безбедност на Обединетите нации препознава дека остварувањето на човековите права е од суштинско значење за градење и одржување на мирот, како што беше потврдено од страна на постојаното вклучување на Советот за безбедност на мандати за човекови права за мировни мисии. UNHCR е во партнерство со Одделенијата за мировни операции, Одделот за политички прашања и поддршка на поле за да се осигура дека компонентите за права на мирот на ОН се соодветно екипирани, обезбедени со ресурси и со алатки и насоки што им се потребни за да работат во повеќе сложени средини со цел да ги испорачаат мандатите на Советот за безбедност. За таа цел, во 2011 година, сите тие заклучија политика за интеграција на човековите права во мировните операции и политичките мисии на ОН.

Активности. Мандатираните активности на Компонентата за човекови права произлегуваат од резолуцијата на Советот за безбедност за воспоставување мировна мисија. Генерално, работата на компонентата за човекови права вклучува:

- Дневно следење, истражување, документирање и известување за состојбата со човековите права;
- Застапување со локалните и националните власти, ангажирање на граѓанското општество и националните влади, со цел да се спречи и да се обезбеди надомест за кршење на човековите права;
- Јавно известување за придобивките и недостатоците на човековите права;
- Обезбедување дека мировните процеси промовираат правда и еднаквост;
- Градење на капацитети и институции за човекови права;
- Вклучување на човековите права во работата на мировната мисија на ОН, како и на сите програми и активности на ОН во земјата.

Раководителот на компонентата за човекови права служи како советник за човекови права на шефот на мисијата и како претставник на Високиот комесар за човекови права во областа на мисијата, што значи дека истовремено ги известува шефот на мировната мисија и Висок комесар.

4.3 Техники и типови на мировните мисии и безбедносни мерки

Миротворството е една од низата активности преземени од страна на Обединетите Нации и други меѓународни актери за одржување на меѓународниот мир и безбедност низ светот. Иако во фокусот е мирот, важно да се разбере како тоа се разликува од спречување на конфликти, задржување на мирот, спроведување на мирот и градење на мирот.

Превенцијата на конфликти вклучува примена на структурни или дипломатски мерки со цел одржување на внатрешните тензии и спорови да не ескалираат во насилен конфликт. Идеално, треба да изгради структурирано рано предупредување, собирање информации и внимателна анализа на факторите што го водат конфликтот. Активностите за спречување на конфликти може да вклучуваат употреба на „добри канцеларии“ на Генералниот секретар, превентивно распоредување или мерки на градење на доверба.

Миротворците можат да бидат пратеници, влади, групи на држави, регионални организации или Обединетите нации. Напори исто така може да бидат преземени и од неофицијални и невладини групи, или од истакната личност која работи независно. „Миротворството“ е техника дизајнирана за зачувување на мирот, иако кривка, каде што се прекинуваат борбите и се помага во спроведување договори постигнати од миротворците. Со текот на годините, мировните операции еволуирале од примарно воен модел на набљудување на прекините и поделба на силите по меѓудржавните војни, до вклучување на комплексен модел на многу елементи (воени, полициски и цивилни) кои работат заедно за да помогнат да се постават темелите за одржлив мир.

Извршувањето на мирот го вклучува спроведувањето, со овластување на Советот за безбедност, на голем број принудни мерки, вклучувајќи ја и употребата на воена сила. Ваквите постапки се овластени со цел враќање на мирот и безбедноста во ситуации кога Советот за безбедност определил постоење на закана за мирот, прекршување на мирот или акт на агресија. Советот за безбедност може да користи, каде што е соодветно, регионални организации и агенции за спроведување на акција под нејзина надлежност.

Градењето на мирот вклучува голем број мерки насочени кон намалување на ризикот од престанокот или враќањето во конфликт со зајакнување на националните капацитети на сите нивоа за управување со конфликти и да се постават темелите за одржливост на мир и развој. Градењето на мирот е сложен, долгорочен процес на создавање на неопходните услови за одржлив мир. Делотворно е со обрнување на внимание на длабоко вкоренетите, структурни причини за насилен конфликт на сеопфатен начин. Мерките за градење мир ги решаваат клучните прашања кои влијаат на функционирањето на општеството и државата и се обидуваат да го зголемат капацитетот на државата ефикасно и легитимно да ги извршува своите основни функции.

Мировните операции традиционално беа клучна алатка за надворешна политика. Како што еволуирале во текот на последните речиси седум децении, мировните операции станаа неизбежна и клучна алатка во конфликтите на меѓународната заедница. Мировните операции сигурно ќе останат централна тема во меѓународната безбедност во иднина како што тие стануваат се повеќе амбициозни и, веројатно, ефикасни (или во најмала рака

посилни во нивните ефекти врз целните популации). Овие мисии заслужуваат внимание не само кога не успеваат, туку и во тие прилики каде, како што честопати во минатото, тивко ги спречуваат и ја содржат појавата на далеку полоши конфликти и хуманитарни катастрофи отколку што би можеле да се случат во нивно отсуство. Главните причини зошто мировните операции на ОН во текот на 1990-тите ретко успеаја беа проблеми со координација за да се одобри резолуција и недоследност на одложените одговори. Интензитетот на конфликтот отежнат преку ова време за одлука ја определува структурата, издржливоста, сложеноста и конечниот биланс на овие мировни операции. Во едноставна линија, можеме да кажеме дека целта на силите на ОН не беше јасна до времето кога отидоа во областа на конфликтот. Ова предизвика цела низа компликации како што е дефицитарна координација, неправилно институционално однесување и недостаток на критериуми за утврдување на соодветна мерка на силите. Мисиите тогаш не биле доволно силни за да можат да преземат цврсти дејствија против мировните спојлери.

Сложеноста на внатрешните конфликти и соодветната мировна операција може да се влошат, а не подобрат ако (1) очекуваните мировни операции немаат јасни цели, и се веќе проектирани до моментот на нивното спроведување, (2) нема координација помеѓу областа на конфликтот и Советот за да се зајакне стратегијата за водење на конфликтот и (3) ако не постои соодветна „временска реакција“ од властите за да дејствуваат на конфликтната област за да се спречи насилството. Конфликтите доживуваат различни бранови на насилство, а нивото на уништување се зголемува кога мировните сили не се ефективни. Значи, колку подолг е конфликтот, толку повеќе елементи се вклучени, а посложената мировна операција треба да биде повторно воспоставување мир (на пример, деца-војници, инфраструктура, механизам за корупција итн.). Со други зборови, колку е подолго времето да се направи резолуција и да се распоредат мировните сили со конкретен и конзистентен мандат, толку помалку ефективна ќе биде операцијата.

Да сумираме, миротворството не е без ризик, ова е главната причина зашто ООН се вмешува во конфликт со сила и конзистентна потребна за ефективна акција. Откако операцијата е отпочната, таа мора да биде способна успешно да ја заврши мисијата - плод на задоволителна координација помеѓу политичката сфера и оперативната - да биде во состојба да донесат мир онаму каде што е потребно.

4.4 Делокруг на работата на воената полиција во мировни операции

Делокруг на работата на воената полиција во меѓународните мировни операции е поделена во категории. Секоја од овие категории е подеднакво поделена во различни задачи како што се мобилна поддршка, обезбедување на лица, притворање и сл. Мобилна поддршка значи контрола на движење на локалните цивили, со претходно овластување и договор со земјата-домаќин на мисијата. Таа се состои од планирање, следење, контрола на сообраќајот и лично обезбедување на лица, односно:

- спроведување на рута, извидување / надзор,
- управување со сообраќајот при сообраќајна несреќа
- контрола и совети за бегалците
- точката на влез / излез
- придружба на воен конвој²⁶⁹

Спроведување на рута, извидување или видео надзор се состои од регулирање и ограничување на протокот на сообраќајот преку: надгледување на контролата на летање, мобилни патроли, обезбедување на области, блокади на патиштата, контрола на брзината со радар и поставување контролни пунктови. Ова вклучува спроведување на регулативите за возење и циркулација на сообраќајот според однапред предвидените планови. Извидничкиот надзор се состои од континуирано следење на патната мрежа за сообраќајни ограничувања, влијание на времето, евентуална штета на патот и било каква друга пречка за ефикасен проток на сообраќајот. Идентификација на алтернативните рути и обиколните патишта е клучен елемент на овој аспект на поддршка на мобилност. Физичкото присуство на Воената полиција не е секогаш можно или е потребно, а може да

²⁶⁹ NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, 2002, p. 17

биде надополнето од страна на внимателно поставени сообраќајни знаци по должина на патната мрежа.

Управување со сообраќајот при сообраќајна несреќа. Воената полиција има должност да ја расчисти било која сообраќајна несреќа која вклучува возила на мировни сили, или несреќа во која се вклучени луѓе од областа во која дејствува мировната мисија. Тие спроведуваат испитувања за да се утврди причината и вина за сообраќајната несреќа, со цел да им помогне на мировните сили при административниот процес на ревизија, особено во оние инциденти со тврдењата против воените припадници. Сообраќајните несреќи треба да се испитаат од страна на обучени лица од воената полиција. Тоа е персонал со искуство и специјализирани вештини за собирање на докази и спроведување на анализа на несреќа. По пристигнувањето на воената полиција, во тесна соработка со локалната полиција (ако е можна) се преземат сите неопходни мерки на претпазливост за да се избегне ескалација на тензиите во ситуацијата. Задачите вклучуваат, прва помош, регулирање на сообраќајот, спречување на дополнителни сообраќајни несреќи, обезбедување докази и земање на изјави од сведоците.

Контрола и совет за бегалци. Во текот на спроведувањето на воените операции може да биде потребно да се контролираат бегалци од обезбедените подрачја, да се насочуваат во области каде што државните органи или мировните сили можат да обезбедат одреден степен на заштита. Се прави контрола на протокот на населението со цел да се спречи мешање со воените сили. Мерките за контрола на протокот на населението зависи од тоа дали операцијата е развиена во пријателска или непријателска територија.

За воената полиција, постојат три видови на бегалци:

- Бегалци. Луѓе што ќе ја напуштат својата земја поради страв од прогонување врз основа на расна нетрпеливост, религија, политичко мислење или поради избувнување на вооружен конфликт.
- Внатрешно раселени лица. Слично на бегалците, но внатрешно раселени лица кои не ја напуштиле својата земја, само нивното нормално место на живеење.

- Евакуирани лица. Луѓе принудени да го напуштат своето вообичаено место на престој, поради нивната безбедност и поради воените услови кои преовладуваат.²⁷⁰

При контрола на протокот на населението, хуманитарната помош е примарна задача на воените лица. Воената полиција е добро прилагодена за контролирање на бегалците со оглед на нивното познавање на локалната патна мрежа и искуство во работа со цивилно население. Воената полиција воспоставува контрола на одредени критични точки во сообраќајот, блокади на патиштата, контролни пунктови, ризични области (собиралишта за бегалци и кампови), транзитни рути, знаци на критичните точки и доколку е потребно, распределба на мобилна воена полиција.

Точка на влез / излез. На овие точки се врши контрола и обезбедување со цел да се организира влез и излез на воениот персонал и возила во областа на мисијата. Точка на влез / излез може да биде секое пристаниште, аеродром или граничен премин, каде што војниците се движат во и надвор од областа на мисијата.

Придружба на воен конвој. Со оглед на нивната специјализирана обука и опрема, воената полиција е добро прилагодена за спроведување на придружба на конвој. Конвој придружба може да се бара како резултат на количината, големината или по потреба на персоналот и материјалните средства за транзит. Поради брзината на достава на одредени места (како амбулантни возила и тимови за демонтирање на експлозивни направи) или поради тоа што е специфична закана за конвојот. Воената полиција е задолжена за спроведување на конвој во услови со или без конкретна закана за конвојот.²⁷¹

²⁷⁰ Rules of engagement handbook, International Institute of Humanitarian Law, Sanremo, November 2009, p.86-92

²⁷¹ UN, United Nations Peacekeeping Missions Military Police Unit Manual, July 2015, p.20-21

4.5 Улогата на воената полиција во спречувањето на криминалитетот

Низ историјата на воените конфликти, постојано имало потреба за одржување ред во воените редови и заштитата на борбената сила. Воени задачи биле потребни да се вклучат во градењето на нацијата, следејќи ги главните борбени задачи или како дел од задачите за стабилност. Овие активности се преземаат за да се одржува редот во рамките на оперативаната средина и да се формира граѓанска безбедност и контрола, поддржувајќи го преминот на самоуправата во рамките на владеењето на правото. Современите конфликти се карактеризираат со неправилни закани од страна на бунтовни елементи или криминални групи кои работат во пропаднатите или слаби држави. Овие закани може да бидат во врска со поголема конвенционална сила. За борба против нив потребни се максималните можности во согласност со организациите за спроведување на законот.

Спроведувањето на Законот ги вклучува оние активности кои ги извршува овластен персонал од страна на правната власт за да принуди согласност со директивите и казнените прописи, а во случаи кога ќе се воочи кршење на истите да спроведе истрага. Се јавува во директната поддршка на управувањето и владеењето на правото, но за да се појави спроведувањето на Законот, мора да постои правен систем. Спроведувањето на Законот се врши од страна на персонал кој е обучен за полицајци и е запознаен со законите кои владеат во државата во која се извршуваат операциите. Школувањето се состои од посебна обука која ги потврдува и докажува способности на воените полицајци, така што го исклучува необучениот персонал од извршувањето на мисија за спроведувањето на Законот. Специфичната обука која е потребна за спроведувањето на овие операции е создадена за да обезбеди:

- Разбирање на правила за употреба на сила и зголемување на влијанието.
- Компетентност во техниките за лична заштита за да се избегне телесна повреда.
- Обука за помалку смртоносни техники за совладување на лица.
- Разбирање на Законите соодветни на спроведувањето на Законите, вклучувајќи ги
 - барањата за време на процесот
 - власта и правосудството

- пребарувањето и заплenuвањето.
- Познавање на техниките за собирање на соодветни докази.
- Способност да се напише разбирливи полициски извештаи.
- Разбирање на вонредната состојба и посебните барања за одговор.

Одржување на ред

Одржување на ред претставува примена на мерките за контрола во рамките на една операциона област за придржување кон Законот, безбедноста и други работи кои влијаат врз општата благосостојба на населението.²⁷² Армијата постојано го спроведува полициското работење за одржување на редот во рамките на своите заедници и формации. Кога е потребно, војската, исто така, извршува полициски активности и врз цивилното население за да воспостави ред ако правото на Законот е прекршено или воопшто не постои. Одржувањето на редот, во принцип, не е зависно од правна структура и не опфаќа спроведувањето на посебни Закони и казнени регулативи, а задачите на полицијата се употребени во обид да го воспостават или одржат редот, кога уништувањето на заканата не е главната намера. Одржувањето на редот се карактеризира со ограничувачки правила на работење или правила за употреба на сила врз населението, со кои и се разликува од конвенционално фокусираните воени задачи. Припадниците на воената полиција се обучени да ги извршуваат мисиите, притоа употребувајќи минимална сила која е потребна за да ја завршат својата задача. Овие ставови за намалувањето на насилството и воздржаноста ги прави војниците високо погодни за своите задачи. Полициското работење претставува критичен чекор во воспоставувањето на граѓанска заштита како предвесник на воспоставувањето на граѓанска контрола и преминот кон владеењето на правото. Во случај на недостиг на припадници на воената полиција за извршување на овие задачи можат да бидат ангажирани и квалитетни војници од други родови и служби со соодветна дообука.

Полициската природа на задачите на воената полиција не ја негира способноста на единиците на воената полиција за да извршуваат ограничени напаѓачки акции за отстранување на заканите од различни нивоа кога е потребно. Многу задачи што се

²⁷² NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, 2002, p. 50

вбројуваат во рамките на другите функции на воената полиција (полициски разузнавачки операции, преместувања, поддршка за управување и мобилност, операции од областа на безбедноста и сл.) се спроведувани истовремено и ги дополнуваат операциите за одржување на Законот и Редот.

Полициските разузнавачки активности се интегрирани целосно во сите функции на воената полиција, но како и да е, примарната улога на овие активности останува во поддршката на задачите на Законот и Редот.

Задачите за одржување на законот и редот претставуваат примарна улога на воената полиција и ги обликуваат акциите и перспективите на нејзините припадници во спроведувањето и извршувањето на сите други функции. Воената полиција извршува полициски ангажмани на сите нивоа (вклучувајќи ги координирањето и одржувањето на врски со друго Министерство за одбрана, домашната нација и милитационалните органи) и развој на поврзани полициски стратегии за да се намали можноста за криминални активности во областа на одговорност. Тие ги координираат активностите за да ги идентификуваат и да влијаат на криминално-погодните услови на сите нивоа, кои би можеле да придонесат во активностите на случајниот и организиран криминал или пак кои имаат потенцијал да прераснат во закана за војниците, цивилите, единиците и основните средства.

Владеене на правото

Владеенето на правото претставува принцип според кој сите лица, институции, субјекти – јавни и приватни, вклучувајќи ја и самата држава, се одговорни за Законите кои се јавно донесени, еднакво се спроведени и независно одлучени, но и се во согласност со меѓународните принципи за човекови права. Тоа ја ограничува моќта на Владата со поставување на правила и постапки кои забрануваат акумулирање на автократска и олигархиска моќ и го диктира однесувањето на Владата во согласност со пропишаните и јавно признати регулативи за заштитата на правата на сите членови на општеството. Владеенето на правото се среќава кога:²⁷³

²⁷³ Ненад Марковиќ: Владеене на правото, Политичка мисла, година 8, број 32, Скопје, декември 2010, стр. 7-8

- државата има монопол на употреба на сила во решавањето на спорите;
- поединците се безбедни во својата личност и имот;
- државата е обврзана со Закон и не дејствува произволно;
- законот може лесно да се утврди и е доволно стабилен за да им овозможи на луѓето да ги планираат своите работи;
- поединците имаат значаен пристап до ефикасен и непристрасен правен систем;
- државата ги штити човековите права и основните слободи;
- поединците се потпираат на правните институции и на содржината на Законот во водењето на нивниот секојдневен живот.

Владеењето на правото претставува темел врз кој е изграден правниот систем и кој овозможува еднаков и фер третман во спроведувањето на Законот, истражувањето, пресудувањето и казнувањето на кривични дела. Кривично-правниот систем, пак, врз основа на владеењето на правото ги подготвува Законите и правната структура кои се потребни за задачите на Законот и Редот, особено за активностите за спроведување на Законот.²⁷⁴

Воената полиција го поддржува владеењето на Законот и законитоста на Владата преку спроведувањето на законите, казнените мерки и активностите за ставање во притвор, како и преку професионалните и етички методи со кои се карактеризира нивното водење. Професионалното и етичкото извршување на активностите на сите полиња во рамките на владеењето на правото е критично за воспоставувањето и легитимноста на Владата во очите на народот.

Во некои задачи, кривично-правниот систем и владеењето на правото можат да бидат практично непостоечки. Ова може да биде случај како последица на Главните борбени задачи, каде што се соборени режимите и веќе постоечката инфраструктура е десеткувана (вклучувајќи ги граѓанската безбедност и механизмите за граѓанска контрола). Ова е случај веднаш по главните борбени задачи во Ирак. Непосредните последици од големите несреќи (природни и човечки), исто така можат да произведат

²⁷⁴ Светомир Шкарик и Гордана Силјановска-Давкова, Уставно право (второ издание), Скопје, Култура, 2007, стр. 351

средини каде владеењето на правото е непостоечко и неефикасно поради недостиг на легитимна владина контрола или значајно деградирање во способностите. Во овие средини, напорите за да се воспостави граѓанска контрола и граѓанска заштита (што доведува до појава на легитимна Влада врз основа на владеењето на Законот) мора да бидат поведени уште во најраната изводлива точка. Кога е ова можно, овие напори треба да се започнат уште во текот на големите борбени задачи, за да ги елиминира значајните одложувања за контрола и безбедносни напори.

Во одредени оперативни средини, воената полиција отпрвин може да работи без полициска организација на домашната нација или пак со младите сили, кои нема да одговараат на способностите на воената полиција или стандардите на етичкото однесување. Во повеќе случаи, воената полиција ќе работи со цивилната полиција од други нации и под надлежност на меѓународни организации (како што се Обединетите Нации).

Во реонот на одговорност, воената полиција е тесно поврзана со локалните, државните, племенските и федералните (сојузните) организации за спроведување на правото во текот на секојдневното работење и поддршката за одбрана на граѓанските власти (како што се на пример: за време на природните катастрофи и големите нарушувања на социјалниот поредок) во рамките на ограничувањето на утврдените закони и договорите за соработка.

4.6 Физичкото обезбедување како сегмент во работата на воената полиција

Безбедносни операции во кои Воената полиција учествува како физичко обезбедување се:

- обезбедување на конвој;
- Обезбедување на клучната инфраструктура;
- Контролори на воздушни летови ;

- Лично обезбедување;
- Безбедносни проверки;
- Легитимирање;
- Обезбедување на ВИП лица.

Бројот на лицата, возилата и опремата која се користи при обезбедувањето зависи од важноста на лицето кое се обезбедува и од разузнавачките информации за степенот на закани. Обезбедувањето може да варира од патрола составена од само неколку лица до ангажирање на цели баталјони или поголеми единици.

Обезбедување на конвој

Во зависност од закана, конвојот може да претставува мета на напади, поради материјалната содржина на конвојот и високата вредност на превезуваната стока. Воената полиција се прилагодува на постапките за обезбедување на конвојот во согласност со заканата и предмети кои се транспортираат. Воената полиција може да ја подобри слободата на движење на конвојот, ако областа низ која поминува конвојот е претходно обезбедена и под присилба се одржува примирје, или бирање на одреден проверен пат низ кој претходно поминале и други конвои.

Задачи и планирање за обезбедување на конвој вклучуваат:²⁷⁵

- Сите закани по должина на рутата на конвојот мора да бидат земени во предвид. Иако импровизираните експлозивни направи и заседи биле најчести закани во последниве години, може да постојат и друг вид на закани кои мора да бидат ублажени и отстранети;
- Потребна е координација со пријателските сили по должина на рутата на конвојот, вклучувајќи ги и точките за екстракција, станиците за помош, местата за полнење гориво и директни известувања за состојбата на патот предвиден за рута;

²⁷⁵ Department of USA ARMY: FM 19-25 Military police traffic control, October 1994, p.110

- Во случај на непријателски активности, со итни акции дејствијата мора да се расчистат и да се продолжи со движењето на конвојот, ако тоа го дозволуваат условите;
- Мора да се направат планови за да се поправат оштетените возила на конвојот или да се заменат;
- Примарни и алтернативни патишта соодветни за големината на конвојот.

Посебно внимание мора да се посвети на придружбата на конвојот која носи оружје и муниција. Овластувањата кои ќе се применат за време на ескортирање на конвој се регулирани со законите во земјата во која се врши обезбедувањето или пак со меморандум за разбирање или друг договор на земјата домаќин со земјите учеснички во мисијата.

Обезбедување на клучната инфраструктура

Под одредени околности, од воената полиција и некои други тимови, може да се побара да ја обезбедуваат клучната инфраструктура на земјата, како што се аеродромите, пристаништата, владините згради, брани и инсталации за напојување. Воената полиција може да ја подобри воената безбедност во областите со најголем ризик. Клучните воени задачи на полицијата при обезбедување на инфраструктурата и планирање вклучуваат:

- Собирање и размена на информации во врска со евентуална закана за клучната инфраструктура, да воспостават врска со вработените во мисијата, локалните власти и цивилното население, да се добијат детали за заканата и процена на ризик на чувствителните области. Собраните информации треба да им се предадат на центарот за управување со информации;
- Воспоставување на пристап и контрола за идентификација, кои претходно биле отсутни или деградирани;
- Зајакнување на постоечките пристапи, идентификациона контрола, користење на контролни пунктови и блокади на патиштата;
- Користење на електронски сензори, кои се на располагање, за да се заштитат важните објекти;

- Спроведување на извидничката патрола околу инфраструктурата за рано откривање и предупредување на опасни дејствија;
- Користење на воени кучиња за застрашување и откривање можна закана околу контролните пунктови;
- Контрола на сообраќајот околу клучната инфраструктура, спроведување на приоритетните возила и контрола на пешаците и возилата во движење;
- Обезбедување воена мобилна поддршка во кругот на инфраструктурата;
- Спроведување на детална инспекција на возилата и други транспортни средства во и надвор од клучните локации, како дел од контролниот пункт;
- Ограничување на пристапот до чувствителните области, како што е утврдено од страна на надлежните институции, со користење на контрола за пристап и блокади на патиштата.

Воената полиција за дел од овие операции е единствена единица која има овластувања и кои претставуваат нивна секојдневна работа. Внимателно регрутираните и добро обучените припадници на единицата се гаранција за безбедност за објектите кои се од витално значење.

Контролори на воздушни летови

Контролори на воздушни летови се тимови од специјално обучена воена полиција, која се грижи за безбедноста на персоналот, идентификација на сомнителни патници, проверка на сомнителни пратки и багаж. Полицијата е обучена за откривање и пребарување на опасни материи кои можат да го загрозат персоналот на овие авиони. Воената полиција, која служи како контрола на воздушните летови мора да биде спремна да возврати на можните закани, исто така и да го советува персоналот за мерките што треба да ги преземат за време на закани и напади. Контролорите на воздушните летови мора да бидат подготвени и спремни во секое време да одговорат на повикот, без потреба

од засилување. Тие имаат проширена улога во одржување на безбедноста, соработувајќи со други тимови се со цел успешно да се заврши мисијата.

Лично обезбедување

Личното обезбедување ги презема сите неопходни мерки, со цел да се спротивстави на заканата од непријателски елементи и поединци. Воената полиција е една од алатките која се користи за подобрување на безбедноста на персоналот, преку спроведување на безбедносни проверки и контрола на идентификацијата

Безбедносни проверки

Воената полиција, во соработка со други субјекти за безбедност, локалната полиција и другите органи може да се користат за да се спроведат безбедносни проверки на локалниот персонал кој конкурира за вработување во мировните мисии. Проверките се со цел да се спречат, откријат и елиминираат потенцијални непријателски активности и напади. Задачите при безбедносните проверки вклучуваат:

- Планирање на реален процес кој ќе ги почитува човековите права;²⁷⁶
- Проверка на криминалните досиеја од страна на локалната полиција;
- Регистрација на податоци на кандидатот (во зависност од националноста);
- Потполнување на прашалникот од страна на барателот на работа;
- Интервјуирање на кандидатите од безбедносна гледна точка и означување на кандидатот со препораки за понатамошниот процес;
- Проверка на јавната евиденција и кредитните агенции со цел добивање дополнителни информации за подносителот на барањето;

²⁷⁶ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights publication, Rule of Law Tools for Post Conflict States: Vetting: An Operational Framework, 2006, http://ppdb.un.org/Policy%20%20Guidance%20Database/ruleoflawVetting_en.pdf 20.07.2015

- Обезбедување на медицински преглед се спроведува со цел да се оцени менталната состојба и физичкото здравје на кандидатот, особено во однос на заразните болести.

Извршувањето на горенаведените задачи е од суштинско значење за борба против инсајдерството и обезбедување на мировниците за време на престојот во базите односно во места каде се подготвуваат за наредните операции и каде не се очекува остварување на контакт.

Легитимирање

Легитимирањата се поставени заради проверка на личните исправи на персоналот во воените објекти и нивна безбедност. Контрола на документите ги вклучува следните задачи:

- Спроведување, идентификација и проверка на луѓе при влез во воените објекти или помагање на персоналот задолжен за безбедност на влезните и излезни точки;
- Обезбедување надзор и проценка на посетителот и негова идентификација (ако се бара);
- Спроведување на случајни претреси на возила и персонал, во согласност со процедурите за безбедност на мисијата;
- Засилување на безбедноста на влезните и излезни точки во текот на најфреквентните часови во сообраќајот или поради можна закана за безбедноста.

Воената полиција се поставува за одговорна на влезно излезните точки во воени објекти во кои се сместени лица со највисок приоритет за армијата или државата.

Обезбедување на ВИП лица

Воената полицијата може да врши или да биде поддршка при обезбедување на ВИП лица кој што се дел од мировната мисија или не. Тие имаат задача да ги штитат од атентат, киднапирање, повреди и нанесување срам. Воената полиција при спроведување или обезбедување на ВИП лица мора да биде способна да реагира веднаш и при обезбедување и при евакуација на лицата во случај на напад. Воената полиција мора да биде соодветно обучена и опремена за оваа високо-специјализирана задача. Сите операции кој се од овој тип на физичка заштита мора да бидат добро координирани со останатите тимови за безбедност.

Обезбедување на лица кој се дел од мировната мисија или не, „Very Important Persons“ (VIP) или ВИП лица се национална одговорност и постапките за обезбедување се разликуваат од земја во земја. ВИП лицата се најпосакувани мети за напад, тие се најранливата категорија и поради тоа обезбедувањето на самите нив е од голема важност. Тимовите за безбедност може да бидат поддржани од страна на воената полиција и да вклучуваат цивили и/или воен персонал, во зависност од позицијата на лицето кое се заштитува.

Задачи на воена полиција, при спроведување или поддршка на тимовите за безбедност се:

- Процена на заканите во областа на мисијата која ќе биде посетена од страна на ВИП личностите. Областа се испитува и обезбедува пред посетата.
- Користење на службени кучиња за откривање на експлозиви/експлозивни направи во областите или брифинг собите пред доаѓањето на ВИП личностите. Откако кучиња ќе ја проверат областа се одобрува слободен пристап на теренот. Тесна координација со останатите тимови и персонал е задолжително;
- Се почесто се бара обезбедување од страна на воената полиција, бидејќи ВИП личностите често патуваат во придружба од повеќе видни личности. Националниот тим за безбедност е невозможно сам да ја покрие целата област

во случај ако се работи за повеќе ВИП личности со голема придружба. Кога се работи за голема група, тогаш се бара соработка и поддршка и од локалните сили за безбедност.

Националните тимови за безбедност може да пратат обучени тимови како засилување и извидување на областа на мисијата пред посетата на ВИП личност. Координацијата на тимот за безбедност, ја вклучува и Воената полиција, која го олеснува ВИП движењето. За дополнителни безбедносни мерки се вклучуваат медицинските станици, специјалните комуникациски центри и радио-фреквенциите. Не е невообичаено некоја ВИП личност истовремено да посети повеќе места во областа на мисијата, па поради тоа комуникацијата помеѓу тимот за безбедност и воената полиција е од суштинско значење за да се избегне недоразбирање.

4.6.1 Мерки кои се преземаат за непречено одвивање на сообраќајот

Воен сообраќај е движење на воени лица и опрема на сите патишта. Основниот принцип на контролата на воениот сообраќај е максимален проток на сообраќајот со минимална контрола и насочувања. Основна функција на воената полиција е да ги натерат учесниците да се придржуваат на сообраќајните прописи и правила²⁷⁷. Контролата на воениот сообраќај се реализира со употреба на сообраќајни патроли, сообраќајни контролни точки, точки за собирање на сообраќајни информации, контролни точки, блокади на патишта, сообраќајни знаци и контролни направи и ескортирања. Преку нив се овозможува спроведувањето на сообраќајните закони и регулативи, превенција од сообраќајни несреќи, истражување на сообраќајните несреќи, реализација на извидување на реони и патишта, анализирање на воениот сообраќај и планирање на основни и помошни рути за сообраќај во случај на неповолни воени услови за потребите на војските. Контролата на сообраќајот во зоната на одговорност е под силно влијание и е директно зависен од тактичките барања на моменталната воената ситуација. Целта на контролата е

²⁷⁷ NATO: APP -12 Nato military police doctrine and procedures,(2002), p. 46

да овозможи безбедно, ефикасно, економично и непрекинато движење на возилата, луѓето и товарите и нивно пристигање на одредените дестинации согласно плановите.

За да биде успешна сообраќајната контрола потребно е планирање, координирање и тимски операции. Организацијата, опремата и обуката на различни воени полиции, без разлика дали се работи за различни држави или различни родови во иста армија, овозможуваат различни можности за контрола. Одржување на интегритетот на единицата за време на операции поврзани со сообраќајот ќе ја подобри ефективността.

Воената полиција за време на мирновремени услови го има следниов опсег²⁷⁸:

1. Служи како советник за заштита од сообраќајни несреќи и програми за безбедност на возилата;
2. Ги спроведуваат сообраќајните правила, прописи и наредби;
3. Поставува контролни точки и патроли;
4. Организира сообраќајни истражувања, извидувања и студии;
5. Го регулира сообраќајот на критични точки;
6. Врши истрага на сообраќајни несреќи и подготвува извештаи;
7. Пријавува забелешки и информации за сообраќајот и патиштата;
8. Дава препораки за типот и локациите на перманентните и привремените сообраќајни знаци;
9. Извршува други задачи кои инволвираат одржување на безбедноста, дисциплината, законот и наредби.

За време на војна воената полиција ги извршува следниве задачи²⁷⁹

1. Ги спроведува сообраќајните правила, регулативи и наредби на Командантите на единиците;
2. Поставува сообраќајни контролни точки, патроли, блокади на патиштата, контролни точки, обезбедува ескорти и применува други контролни мерки кои се потребни;

²⁷⁸ Department of USA ARMY: FM 19-25 Military police traffic control, (October 1994), p.7

²⁷⁹ Department of USA ARMY: FM 19-25 Military police traffic control, October 1994, p.7

3. Изведува континуирано извидување на патиштата и реоните (оваа задача се доделува на специјално обучени луѓе);
4. Дава извештаи за активностите во зоната на одговорноста, состојбата со патиштата, состојбата на мостовите и други критични точки, напредувањето на конвоите;
5. Активно учествува во операциите за обезбедување на заднината;
6. Секогаш е подготвена за употреба на алтернативни и привремени патишта;
7. Да подготвува и поставува привремени знаци;
8. Да истражува и да подготвува извештаи за сообраќајни несреќи.

Без разлика дали се преземаат мерки за одвивање на сообраќајот во мирновремени услови или во услови на војна воената полиција е одговорна за безбедно спроведување на сообраќајот и безбедност на учесниците во сообраќајот, цивилното население и опремата која што се превезува.

Сообраќајна контролна точка

Сообраќајна контролна точка е дефинирана како позиција на раскрсница или друго место кое претставува проблематична сообраќајна точка или сообраќаен метеж. Воената полиција на контролна точка го надгледува и контролира сообраќајот на возилата и пешаците за да осигура безбедно, брзо и ефикасно движење. Контролна точка се поставува кога е потребно и кога е исполнет условот за максимален проток на сообраќајот со минимум контрола и насочување. Контролната точка е интегрирана во планот за сообраќајната контрола и обезбедува континуиран проток на сообраќајот и зголемување на доброволното почитување на сообраќајните закони. Контролната точка се поставува кога патната мрежа е неадекватна за сообраќајот или кога ќе се појави метеж или има сомнение дека на тоа место има услови за тоа. Воениот полицаец кога раководи со точката треба да се осигура дека сообраќајот се одвива согласно со сообраќајниот систем и дека учесниците ќе бидат обесхрабени во намерата да прават прекршоци. Итните недостатоци треба да бидат отстранети во најбрз можен рок и да се вложи напор да се воспостави нормалниот тек на сообраќајот, одложувањето мора да биде надополнето со подоцнежено забрзување бидејќи одолговлекувањето на едно место може да доведе до задоцнување на

некоја од следните дестинации, да се создаде метеж и да предизвикат иритирање на учесниците во сообраќајот а со тоа да се зголемат негативните ставовите за доброволно почитување на сообраќајните правила и прописи. Воената полиција на контролните точки во сообраќајот допринесува за редуцирање на несреќите со намалување на метежот и охрабрување на возачите за управување во согласност со сообраќајните прописи. Кога се појавува метеж возачите имаат тенденција за непочитување на правата на другите учесници и нивната безбедност. Целта на воената полиција на сообраќајна должност е да обезбеди безбедност во сообраќајот и да обезбеди подобрување на условите за учесниците.

Пред да започне со извршувањето на контролата на сообраќајот воениот полицаец треба да ги собере сите можни информации за локацијата каде што треба да биде поставен. Оваа подготовка вклучува брифинзи од претпоставените, специфични проблеми во сообраќајниот режим, идеално е кога воениот полицаец би можел да отиде и на лице место да изврши набљудување и подготовка пред почетокот на извршувањето на мисијата. Безбедносната опрема која е на располагање исто така е потребно да се зема. Понекогаш опремата зависи индивидуално од воениот полицаец во зависност од неговата имагинација и наредбите добиени од неговиот претпоставен, меѓутоа опремата никогаш не треба да биде помалку од минимумот потребен за безбедно извршување на контролата на воениот сообраќај.

Воениот полицаец треба да избере локација на раскрсницата или на критичното место кое ќе му овозможи најголема ефикасност и контрола на сообраќајот. Важно е тој да биде виден од страна на учесниците на сообраќајот, да има прегледност врз целата зона, да не се меша премногу во сообраќајниот тек и да е обезбедена максимална безбедност за сите учесници во сообраќајот. За најголем дел од раскрсниците најпогодно место е во центарот, но понекогаш подобро е да биде на страната на која сообраќајот е поголем. Кога двајца или повеќе сообраќајци работат на регулирање на сообраќајот тогаш мора еден да биде одговорен. Додатен персонал може да се користи кога е потребно секундарното движење на локацијата како што се движење на паркинг, пешачки сообраќај, на широки поделени коловози или на раскрсници каде има комплексно движење.

Моторизирана патрола

Добрите патни мрежи во воените инсталации и надвор од нив, како и доброволното придржување на сообраќајните закони и регулативи овозможуваат употреба на моторизираните патроли како главна метода за сообраќајна контрола. Терминот моторизирана патрола имплицира на користење на моторни возила за извршување на мисиите за патролирање.²⁸⁰ Без разлика какво е возило за патролирање воената полиција во прв ред е одговорно за негово одржување. Возилото секогаш треба да биде spremно за употреба, исправно и чисто, со што се зголемува рејтингот кај припадниците на вооружените сили во прв ред, но и кај јавноста. Радио врските се неодвоен елемент од моторизираната патрола. За да биде ефективна воената полиција во извршувањето на задачите мора да има двонасочна врска со дежурната служба на воената полиција, надредениот старешина и со останатите во мрежата. Опрема за предупредување е задолжителна за да обезбеди сигурност на патиштата. Вообичаено сите возила се опремени со светлосни и звучни сигнали, сигнални ракети, сообраќајни конуси и знаци. Прва помош и ќебе е минимумот што е потребно секоја патрола да го има со себе за во случај на сообраќајна несреќа. Кога ќе се појави потреба за прва помош учесниците во сообраќајот очекуваат полицијата да биде прва што ќе помогне, затоа воената полиција мора да го има со себе барем минимумот од опремата и да знае како се користи. Во врска со противпожарната опрема патролата треба да има барем против пожарен апарат во возилото. Сите патроли потребно е да имат опрема за обезбедување и обележување на место на сообраќајна несреќа. Ова вклучува јажиња, копачи, лопати и метли модифицирани за да можат да се носат во возило. Рачен алат и дигалка, кои спаѓаат во додатна опремата на возилото, можат да се користат при сообраќајни несреќи. Кога патролата се врши со тактички возила пионерскиот алат кој е во него се користи за да ги замени овие средства.

Воениот полицаец со себе секогаш треба да има формулари за извештаите кои е потребно да ги поднесува кон претпоставените и во станицата на воената полиција, како и карти за реонот во кој работат. Генерално, јавноста се обраќа на цивилната полиција во

²⁸⁰ Department of USA ARMY: FM 19-25 Military police traffic control, October 1994, p.109

случаеви кога има потреба од насочување за пронаоѓање на некој објект или реон. За да се изврши оваа важна функција за односите со јавноста патролата мора да е снабдена со карти и добро да ги знае позначајните објекти.

Важна мисија на моторизираната патрола е да го охрабри доброволното придржување до сите сообраќајни закони, правила и регулативи. Освен ова со неа се собираат информации, асистира и служи на корисниците на патиштата, ги санкционира прекршителите на правилата, се изведува сообраќајно извидување, се изведува ескортирање на конвои и итни случаи, асистира при регултирање на сообраќајот на точки кои се поправаат и дава прва помош на местото на сообраќајните несреќи. Со самото свое присуство патролата помага во програмата на командите за спречување на сообраќајни несреќи.

Моторизираната патрола обично е составена од двајца воени полицајци, возач и одговорен старешина. Улогата на возачот е само да го управува возилото додека се движат а кога веќе возилото е паркирано тој ги има истите должности како и било кој друг воен полицаец. Старешината на возилото има задача да му дава насоки на возачот, да го набљудува сообраќајот и да врши други воено полициски задачи како што е физичко обезбедување и превенција од криминал.

Методи на патролирање

Патролата се паркира на место каде возачите можат да го видат возилото. Ова го помага доброволното придржување кон правилата. Воените полицајци треба да внимаваат на сообраќајот и да бидат претпазливи. Страната на која ќе се постават треба да овозможува лесен пристап до сообраќајниот проток, да биде на пат кој има обем на сообраќај кој ќе ги оправда трошоците направени за патролата или на место на кои има висок ризик за сообраќајни несреќи. Практиката да се поставуваат возилата скриени зад билборди или препреки се одразува негативно врз учесниците во сообраќајот. Ваквата акција и штети на намерата за доброволно придржување со сообраќајните закони. Двете негативни страни својствени за овој начин на патролирање се редуцирањето на превенцијата на воената полиција од криминали и ја ограничува можноста за набљудување.

Движење со протокот на сообраќајот е најчест начин на патролирање. Ова значи дека patrolата влегува во главната сообраќајна лента и одржувајќи ја брзината на сообраќајот ако таа не претставува опасност. Главен недостаток на овој метод е нискиот степен на видливост на patrolата за учесниците во сообраќајот и неможност за набљудување поради движењето на возилото. Најчесто се користи при движење од еден реон во друг или кога се изведуваат подготвителни активности за спречување на криминални дејствија.²⁸¹

Кога patrolата се движи побавно од сообраќајот има можност да ги набљудува и состојбата на патот и околината. Бавно движечките patrolи се користат во реони и патишта што се во изградба. Кога се користи на отворен пат има тенденција да го забави нормалниот тек на сообраќајот, да направи сообраќаен метеж и да предизвика опасности. Воената полиција треба да се движи десно и да им овозможи на брзите возила да ги поминат. Patrolирањето побрзо од нормалниот тек на сообраќај претставува прекршување на основната цел на сите воено полициски patrolи, да ги охрабрат учесниците во сообраќајот доброволно да ги почитуваат сообраќајните закони и прописи. Исто така ги нарушува и звучните безбедносни процедури и нормално е што овој метод на patrolирање не се употребува често.

Други методи на patrolирање.

Воената полиција за време на patrolа може да ги комбинира споменатите методи со привремено паркирање на одредени локации за време на движењето. Локацијата за застанување на patrolата е одредена уште пред тргнување и таа е дел од планот за контрола на воениот сообраќај. Кога не се дадени директни упатства како да се изведе patrolата техниката на patrolирање ќе се базира врз основа на искуството на лицата кои се во patrolата во координација со наредените и воено полициската станица. Плановите за контрола на сообраќајот одредуваат места и време во кое patrolата ги реализира сообраќајни контролни задачи.

²⁸¹ Department of USA ARMY: FM 19-25 Military police traffic control, October 1994, p.111

5. КАКО ДА СЕ ПОДОБРИ РАБОТАТА НА ВОЕНА ПОЛИЦИЈА НА АРМ

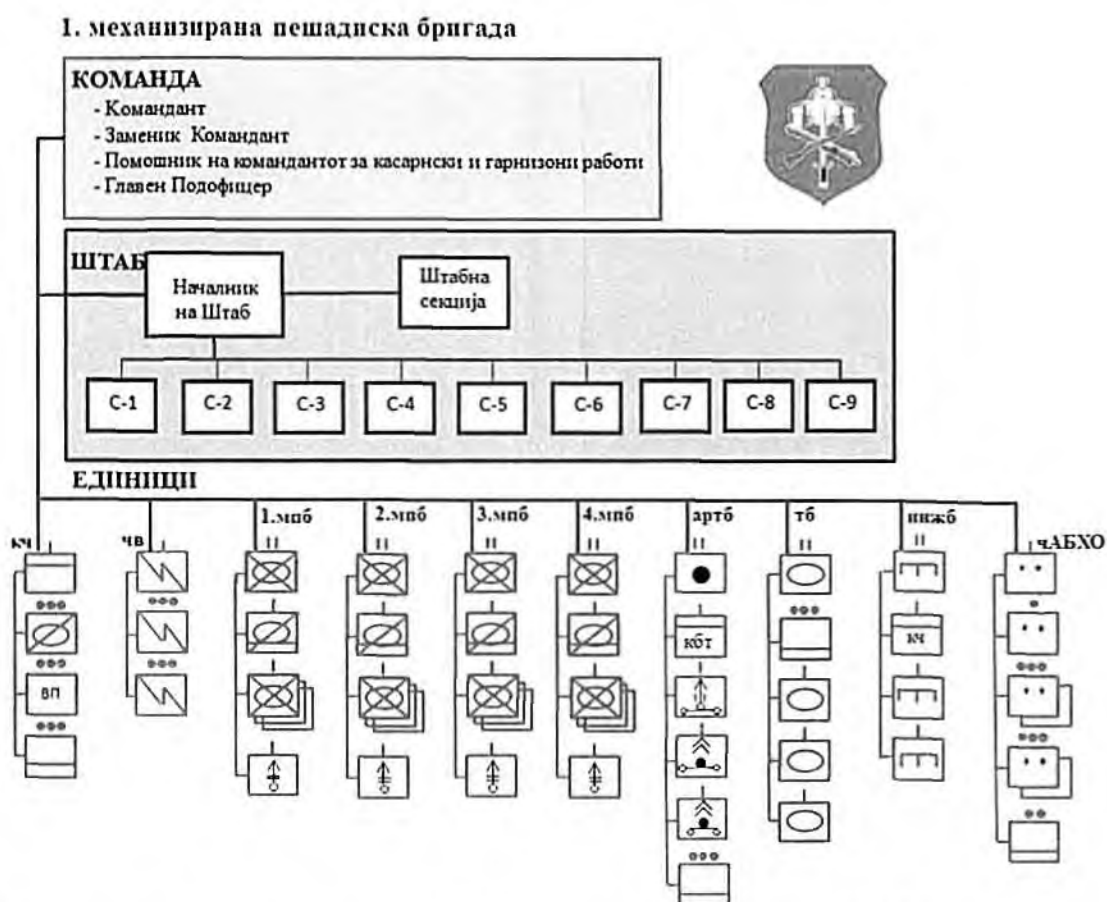
Воената полиција на АРМ важи за една од елитните единици во нашата армија. Нејзината обученост и опременост ја рангира веднаш после двете специјалните единици. Персоналот со кој е пополнет баталјонот е мотивиран и пожртвуван за својата работа, ставајќи ги приоритетите на единицата пред сопствените како резултат на приврзаноста со неа. Од основањето на Армијата на Р. Македонија до денес единицата на воената полиција се трансформира во современа воена полиција која досега има постигнато многу успеси и признанија на домашно и меѓународно ниво.

Ќе го искористам моето работно искуство во националните и меѓународните вежби, а посебно искуството кое го стекнав извршувајќи ги двете мисии во ИР. Авганистан како командир на водот на воената полиција за обезбедување на главна база во Кабул, за време на првата, и должноста како офицер за планирање на операции на Авганистанските полициски сили во втората мисија. За време на извршување на задачите и вежбите имав можност да разменам искуства со припадници на воената полиција и на други единици од многу современи армии. Комуникацијата не претставуваше еднонасочно пренесување на знаењата, туку, многу пати до сега се најдов во ситуација кога и припадниците на други армии можеа да научат од нас.

Со сето мое долгогодишно искуство и респект кон единицата во која се остварив како офицер ќе дадам еден предлог за унапредување за воената полиција на Армијата на Република Македонија низ четирите главни делови кои сметам дека можат да бидат унапредени: формација, логистика, законски одредби и обука. Најголем проблем во имплементација на овие подобрувања претставуваат финансиските средства кои, за жал, Република Македонија не е во можност да ги обезбеди.

1. Формација

Единици на воената полиција кои денес ги има Армијата на Р. Македонија се: батљонот на воена полиција (слика бр. 5) и водот на воената полиција која е во склопот на 1. Механизирана пешадиска бригада. Задачите кои ги има водот на воената полиција се сведени на обезбедувања на ред и дисциплина во касарната во која е сместен и помали обезбедувања за потребите на 1. МПБр (Механизирана пешадиска бригада).

Слика бр. 5 Структура на 1МПБр во чиј склоп е водот на воената полиција²⁸²

²⁸² Структура на 1 МПБр во чиј склоп е ВП (водот на воена полиција).
http://www.arm.mil.mk/baza/edinici/zok/zok_1mpbr_struktura.html 05.06.2015

Формацијата која денес ја има баталјонот на воената полиција со крајни напори успева да ги задоволи потребите на АРМ, Министерството за одбана и на Република Македонија, но сето тоа се постигнува со надчовечки напори на персонал, па дури понекогаш и со импровизации. Во досегашниот период на развивање и транзиција на АРМ, повеќе пати се менуваше составот на единиците на воената полиција, од постоење на баталјон и 2 чети на воена полиција придодадени на 2 те поранешни бригада преку гаснење на самостојните чети до денешната формација.

Аномалии кои се јавуваат на денешната формација има повеќе, но сега ќе ги истакнам само најбитните. Прв недостаток е преголемиот реон на одговорност што го има баталјонот на воената полиција како единствена единица со комплетни овластувања. Овластувањата кои ги применува четата во составот на 1 Механизирана пешадиска бригада се сведуваат на овластувања кои ги применува во рамките на касарната во која е сместена единицата и извршување на должности за потребите на бригадата.

Поради обемноста на реонот на одговорност на баталјонот на воена полиција, единиците во нејзиниот состав не се во можност бргу да излезат на местата кои е потребно да се истражуваат или пак обезбедуваат. Обезбедувањето не претставува проблем бидејќи вообичаено е претходно најавено и планирано, но настаните кои се непланирани и се појавуваат изненадно претставуваат вистински проблем.

Друг поголем проблем е бројноста. Персоналот кој го има баталјонот е во рамките на бројноста за ваква единица, но за исполнувањето на мисијата е потребно поголем број на персонал. При реализацијата на задачите се искористуваат сите човечки ресурси, па процесот на обука, која е важна алка во одржувањето на борбената готовност се запоставува. Исто така, се повеќе и повеќе се упатуваат лица на мировни мисии во период од шест и повеќе месеци и тоа остава празнина во единицата. Во случај Република Македонија да стане земја членка на НАТО, што е само прашање на време, тогаш испраќањето на единици во извршување на мировни и хуманитарни мисии ќе биде и произразено, па и проблемите од овој карактер ќе бидат поголеми.

Со овие аномалии може да се дојде до заклучок дека е потребно зголемување на единиците на воена полиција. Сегашните единици, баталјонот на воената полиција и

четата во склоп на 1 Механизирана пешадиска бригада треба да се зголеми за уште две единици. Едната единица треба да биде лоцирана во гарнизот во Штип со реон на одговорност во источна Македонија и задачи кои произлегуваат со соседните држави: Република Бугарија и дел од Република Грција.

Другата единица би било потребно да се лоцира во гарнизонот во Кичево или гарнизон Прилеп со одговорност за западниот дел на Република Македонија со соседните држави: Албанија и останатиот дел на Република Грција.

Баталјонот на воената полиција е потребно да функционира во централниот дел на Р. Македонија со одговорности кои произлегуваат со Косово и Република Србија. Воедно ќе претставува и хиерархиски наредена единица на останатите која ќе раководи со истите.

Исто така сметам дека воената полиција е потребно хиерархиски да биде поставена директно под Генералштаб (ГШ) на Армијата на Република Македонија (АРМ). Со ова ќе се овозможи побрзо и поефикасно ангажирање на воената полиција и ќе се избегне времето потребно на патување на некоја наредба од Генералштаб на АРМ преку ЗОК до командата на баталјонот на воената полиција. Што се однесува до ефикасноста, сите странски делегации кои присуствуваат во Македонија и е потребно да бидат обезбедувани од воената полиција доаѓаат во посета на нашата земја како резултат на поканите кои ги даваат Генералштаб на АРМ или пак Министерството за одбрана.

Со оваа бројност и ваквиот распоред ќе се овозможи да се декларираат единици за подготовка и извршување на мировни и хуманитарни мисии во земјата и странство и непрекинато извршување на сите други задачи кои произлегуваат од доменот на воено полициското работење.

2. Логистика

Во сегашното современо и динамично опкружување од голема важност за секоја армија, и за воената полиција како дел од армијата, е опремувањето и постојаното надградување на средствата. Воената полиција важи за единица во Армијата на Република Македонија која е една од најопремените и најблиски до НАТО стандардите. Воената полиција поседува оружје, опрема и возила кои ги задоволува современите стандарди за реализација на интернационални мировни и хуманитарни мисии благодарение пред се на блиската соработка со армијата на САД. Билатералната соработка на АРМ со САД вклучува широк спектар на активности од стратешки анализи и проценки, експертска помош, преку школување, обука, помош во воена опрема до заедничко учество во мировни операции. Оваа блиска соработка можеби ќе резултира со отварање на регионален центар за обука за несмртоносно оружје во Република Македонија.

Последното опремување со опрема за несмртоносно оружје, кое е неопходно за функционирање на единица во мировни и хуманитарни мисии, во вредност од 850000 долари се реализира во декември 2014 година. Оваа опрема се состои од: уреди за ноќна сигнализација, шилци за присилно стопирање на возила, штитови, шлемови, палки, опрема за контрола на лица и возила. На оваа донација и претходеа многубројни курсеви за припадниците на воената полиција за употреба на овие средства во земјава и во САД со принципот обучи го обучувачот. После секој курс обучениот персонал ги обучуваше останатите во единицата и со тоа се овозможи ефикасно користење на сите донирани средства.

Воената полиција поседува несмртоносно оружје за колективна употреба и за принудно запирање на возила. Потребно е спектарот на несмртоносно оружје да се прошири со лично вооружување за одбрана и онеспособување на непријателот. Иако обуката што е извршена на припадниците на воената полиција вклучуваше и употреба на оваа опрема сеуште таа не е опремена со неа. Причина за ова е цената на средствата и овластувањата кои се потребни за да се користи. Потребно е надоградба на законите кои ги вклучува воената полиција на АРМ со употреба на средства кои не ги усмртува луѓето,

но во многу случаи им нанесува тешки повреди како што се изгореници и скршеници на телото.

Баталјонот на воена полиција поседува Карабин М-4 со калибар 5,56мм (ова оружје го поседуваат само специјалните единици и баталјонот на воената полиција од АРМ). Споменатиот калибар е стандардизиран во современите НАТО армии и овозможува компатибилност во извршувањето на мисиите во мултинационална средина. Со оваа оружје беше реализирана мисијата Феникс заедно со националната гарда на Вермонт, што е доволен показател дека Македонската воена полиција е способна да извршува задачи надвор од Р. Македонија логистички подржана од земја припадничка на НАТО силите.

Оваа „уникатност“ на воената полиција на АРМ претставува проблем во поглед на одржувањето на средствата. Погolem дел од средства кои се добиени од армијата на САД се специфични и не се наоѓаат на пазарот во нашата земја, па отежнато е нивното одржување и често средствата на кои ќе им поминат ресурсите се надвор од употреба. Ова бара почесто набавување на средства за работа.

3. Законски одредби

Овластувањата кои ги има воената полиција, според законските одредби во Р. Македонија и Правилото за служба во АРМ, ги применуваат врз воени лица за време на извршување на должноста и во објекти кои се во сопственост на Министерството за одбрана. Додека, пак овластувањата за сообраќајното обезбедување се применуваат само во ситуации кога се обезбедува ВИП личности или конвои.

Доколку некој претставник на армијата на Република Македонија направи некаков престап надвор од работното време и од инсталациите на Министерството за одбрана, воената полиција нема никаква одговорност и обврска, туку само добива известување од МВР, доколку припадникот се легитимира или МВР има сознание дека е припадник на АРМ, за стореното дело. Доколку е потребно, а не е нужно за време на сообраќајно обезбедување, примена на овластување врз цивилно возило потребно е да се повика цивилна полиција и таа да ги примени потребните овластувањата.

Овие лимитирања влијаат негативно врз работата на воената полиција и ја загрозуваат безбедноста на лицата и средствата од интерес за Р. Македонија и припадниците на целата армијата, како лица кои имаат пристап до голема количина на оружје, муниција и класифицирани информации.

Во некои случаи на барање на министерството за внатрешни работи може да се искористи воената полиција за асистирање во извршувањето на полициски задачи во кои се вклучени воени и цивилни лица.

По примерот на многу современи армии потребно е да и се даде поголема слобода на воената полиција во примената на овластувањето не само врз припадниците на армијата туку и врз цивилните лица. Придобивките од ова ќе бидат двострани односно воената полиција ќе има поголема контрола врз извршувањето на задачите и врз своите припадници и ќе влијае позитивно врз севкупната безбедност во државата.

За време на извршување на мировни и хуманитарни интервенции воената полиција при Армијата на Република Македонија овластувањата ги добива врз основа на договорот потпишан од страна на Министерот за одбрана за реализирањето на таа мисија.

4. Обука

Воена полиција одржува ред, но се труди да не употребува сила. Еден ден врши обезбедување на реон во воена зона, а наредниот може да истражува криминал.

Воените полицајци треба да се обучени за брза промена на улогите од обезбедување на јавен ред и мир до водење војна. Воената полиција претставува важен играч во војната против тероризмот, нејзината улога е толку важна што припадниците морат да бидат способни после обуката да можат директно да се вклучат во сите нејзини активности, без претходно стажирање во секојдневната работа и постепено вклучување. Поради ова потребно е припадниците да се регрутираат со искуство во армијата од најмалку 2 години во други единици кои посветуваат внимание на тактичката и општо воената обука. Поради широкиот спектар на задачи кои ги извршува воената полиција и динамичните средини во

кои работи потребно е обуката да се врши во услови кои ќе ги привикнат воените полицајци да работат во стресни ситуации за краток временски интервал. Годините на возраст на персоналот не се важни за извршување на задачите кои произлегуваат од мисијата на воената полиција. Потребно е селекцијата на персоналот да се темели врз основа на неговата ефикасност и ефективност во претходната единица. Ваквиот избор никогаш нема да го доведува во прашање кредибилитетот на лицето кое ги спроведува задачите. По мое мислење воениот полицаец треба да биде ментално и физички повеќе подготвен за извршување на задачите од полициските службеници припадници на цивилната полиција.

Задачите за спроведување на закон и ред се еден дел од мисијата на воената полиција на АРМ. Фокусот на задачите кои ги извршуваат се менува секојдневно и тоа е причина за задоволство на вистинските приврзаници на единицата.

Без разлика дали воениот полицаец ќе се најде во инсталациите на армијата, во реонот на одговорност, во Македонија или во странска држава, во мирновремени услови или во војна тој мора да знае како да дава вербални команди и да биде способен да прави претреси и зафати за да се стави во наредена положба. Но, за да го постигне контрола над субјектот потребно е да користи техника, а не физичка сила или насилство. Невооружена самоодбрана е употреба на правилни движења и удари на правилни места. Големината на телото и силата немаат никаква врска со совладувањето. Иако ставањето на лисиците можеби изгледа едноставно за да се користат правилно и без повредување на лицето кое треба да се приведе потребно е многу време за да се извежба ставањето на лисици на лице кое се придржува на наредбите а уште повеќе за лице кое пружи активен отпор.

Обуката за новопримените воени полицајци треба да се состои од два дела: основна воено полициска обука и специјалистичка обука. Основната обука е потребно да се состои од:

- овластувања,
- воени и меѓународни закони,
- техники за самоодбрана и совладување на активен и пасивен отпор,
- интерперсонални вештини за комуникација и
- претрес на лица, објекти и реони.

Основната обука им дава основни познавања на персоналот од областите за примена на законите, каков е редоследот за примена на овластувањата, начините на собирање на докази, правење на извештаи, техники на регулирање на сообраќај, техники на испитување, интервјуирање и други вештини кои се различни од останатите мисии на другите родови на армијата.

Специјалистичката обука потребно е да содржи теми од следниве области:

- истраги на места на злосторство,
- обезбедување на ВИП личности,
- операции со воени заробеници и
- операции со кучиња истражители.

Со завршувањето на специјалистичкиот дел од обуката ќе се добие еден комплетен воен полицаец кој е способен да одговори на сите предизвици, способен да извршува задачи во мултинационални опкружувања за време на мировни операции и хуманитарни интервенции.

Обуката е потребно да трае минимум 12 недели, со сертифицирање на припадниците кои ги положиле потребните тестови.

Оваа обука понатаму треба да се надополнува со курсеви во земјата и странство доколку некој припадник се одлучи да се стави во функција на некоја од специјалностите кои ги има во воената полиција. (на пример: водач на службено куче, службеник во одделението за сузбивање на криминал, против диверзантски операции и др.)

Голема болка во армијата на Република Македонија е одделот за научени лекции кој како да не постои. Во современите армии на овој оддел му се придава многу големо значење, бидејќи од досегашните искуства во мировните мисии, хуманитарни интервенции и секојдневната работа се пронаоѓаат аномалиите во обуката и системот. По пронаоѓањето на недостатоците се изработуваат научени лекции од кои се доаѓа до заклучок кој дел од мисијата да се промени и на кој начин за подобро функционирање.

После секоја извршена задача потребно е да се направи анализа (позната како „After Action Review“) во која ќе се истакнат добрите и лошите страна на извршената

задача, проблемите кои настанале и предлог мерки за нивно подобрување. Понатаму сите овие анализи е потребно да се достават до тим од искусни претставници на воената полиција кои ќе ги се сумираат и врз нивна основа ќе изработат нови стандарди за работа.

ЗАКЛУЧОК

Потребата од обезбедување ред во општествата е една од основните цели кои ги преземала државата и со кои е создадена организацијата на власта. Заради одржување на редот државата пропишала правила на однесување и создала органи кои ќе го изнудат почитувањето на тие правила. Овие органи имале улога да го одржат редот така што ќе ги спречат против правните однесувања и ќе го овозможат спроведувањето на законите. Во таа смисла, воената полиција претставувала одбрана од настаните што ја загрозувале внатрешната и надворешна безбедност.

Воената полиција како значен фактор е дел од составот на безбедносниот систем. Нивната дејност овозможува спознавање за тоа кој ја загрозува безбедноста, а токму на тоа се гради соодветна политика за сузбивање на негативните безбедносни појави. Во сите државни уредувања воената полицијата е носител на голем дел од безбедносните задачи и како таква е еден од важните фактори во рамките на безбедносниот систем. Нејзината улога и место во системот за безбедност се разликува од една во друга земја, а во некои земји се менува во зависност од општествените промени и други прилики во заедницата.

Во согласност со демократските принципи за рамноправност пред законот, воената полиција е задолжена рамноправно да ги заштити сите граѓани без дискриминација и без разлика на полот, расата, бојата, јазикот, религијата, мислењето, социјалното, националното или етничкото потекло, имотот, местото на раѓање или друг статус.

Воената полиција е под огромен притисок, насекаде каде е присутна да се бори против зголемениот бран на организиран криминал и новите закани по меѓународната и националната безбедност вклучувајќи ги и последиците од тероризам. Исто така треба да го одржува мирот, да спречува и решава локален криминал и да го подобри квалитетот на живот преку промовирање на чувство на безбедност. Токму овие предмети претставуваат главен фокус во докторската дисертација.

Трудот го прикажува историјатот и генезата на воената полиција како посебен сегмент од вооружените сили. Понатаму се обработуваат законските регулативи и основните документи кои се потребни за работа во мултинационални средини. Овие документи постојат за да се надминуваат различностите кои ги имаат единиците од различни држави и се ставаат функција на постигнувањето на единствена цел. Во четвртото поглавје од првата глава се дефинира поимот Меѓународно хуманитарно право и женеvските конвенции кои претставуваат основа за работа на воената полиција во меѓународни мисии и хуманитарни интервенции.

Меѓународното хуманитарно право претставува систем на правни правила со кои се уредуваат односите меѓу завојувачите страни и нивните односи со неутрални држави, рестрикциите за средствата и начините за водење воени операции, како и заштитата на определени категории на лица и објекти од разновидни последици од вооружени конфликти. Поинаку речено, меѓународното хуманитарно право се состои од меѓународни договори и меѓународни обичаи, со кои се предвидуваат посредени забрани и ограничувања на методите и средствата за борба, првенствено заради заштита на човекот во вооружен судир, како за заштита од воените опасности на одредени објекти, простории и на природната околина, така и за поштеда на држави кои не учествуваат во вооружен судир.

Овластувањата кои ги имаат воените полицајци не се исти во различни земји и варираат во зависност од организациската поставеност на безбедносните структури. Во мултиетничките опкружувања во кои е предвидено постигнување на заедничка цел и извршување на заедничка мисија се потпишуваат договори кои ги прецизираат овластувањата и должностите кои ќе се вршат во новата средина.

Понатаму, во наредното поглавје се објаснети правилата за однесување на воените полицајци со субјектите во трудот. Правилата на однесување за време на конфликти се појавуваат во различни форми на воените доктрини, вклучувајќи наредби, поставувања, оперативни планови или директиви. Без разлика во која форма се, тие обезбедуваат овластување, лимитирање, употреба на сила, позиционирање на силите и ангажирање на посебни специјални можности. Во некои нации, правилата на однесување имаат статус на

водич на воените сили, а во други нации пак, тие претставуваат закони. Правилата на војување постојат за да обезбедат разумно употребување на сила во извршувањето на мисиите во согласност со меѓународното воено право. Извршувањето на операциите е управувано од интеренционални закони, вклучувајќи ги законот за вооружени конфликти и хуманитарно воено право. Службениците во воената полиција кои извршуваат операции, независно на чија територија, се должни да ги почитуваат, а армиите се должни да ги обучуваат своите припадници согласно законите за човековите права.

Со овие документи, правила, договори се во интерес на ефективното и оптималното искористување на ресурсите и решавање на предизвиците кои се појавуваат за време на извршувањето на меѓународните хуманитарни интервенции и мировни операции, што претставува една од целите на ова истражување.

Различни земји имаат поинаква поставеност и организацијата. Во трудот се опишуваат воените полиции на следните земјите: Македонија, САД, Германија, Велика Британија, Франција, Канада и Холандија. Војската на САД има единици на воената полиција распоредени во посебни баталјони и тие се овластени за работа во воени средини, додека воената полиција на Франција е организирана во Жандармерија и тие ги имаат истите овластувања како и цивилната полиција само со зона на одговорност во руралните средини. Со методот на анализа на документи се докажува хипотезата дека субјектите без разлика на различните услови во кои се обучуваат за време на извршувањето на мировните мисии и хуманитарни интервенции можат ефикасно и ефективно да дејствуваат како припадници на една иста единица, односно меѓународна воена полиција, со помош на општо признаени станаци за интероперабилност, стандардно оперативни процедури, правила и договори. Овие документи не ги загрозуваат државните правила и закони, тука ги дава границите во кои посебните воени полиции треба да оперираат.

Со анализа на неklasифицираните станаци, документи, правила и стандардни оперативни процедури се прави еден сублимат на задачите на воените полиции на споменатите земји. Понатаму во рамките на секоја земја се прави анализа на досегашните мировни мисии и хуманитарни интервенции со критички осврт на истите. Во овој дел се

опишува и работата на Европски жандармериски сили кои би требало во брзо време да прераснат во единица која ќе претставува столб на европската безбедност.

Варијаблата Хуманитарна интервенција се разработува со историско-еволутивен, структурно-дескриптивен, аналитички и критички приказ. Хуманитарната интервенција се дефинира како: „Заканата или употребата на сила од страна на државата или државите во странство, со единствена цел да се спречи или да се стави крај на сериозно кршење на основните човекови права, особено правото на живот на лица, без оглед на нивната националност, таквата заземена протекција не бара дозвола од страна на релевантните органи на Обединетата нација ниту дозвола од легитимната влада на целната држава“.

Хуманитарната интервенција всушност, може да има различни форми: материјална помош (преку хуманитарна помош), санкции (присилен, невоен притисок за ставање крај на навредливи практики) и, конечно, испраќање на воени сили за да се отстрани човечката катастрофа.

Хуманитарна интервенција е употреба на воена сила за справување со вонредни човечки страдања, како геноцид или слично кршење на основните човекови права. Најчесто во вакви ситуации луѓето страдаат од дејствијата на сопствената влада или од неуспехот на својата влада да дејствува во одредени ситуации. Овие интервенции се нарекуваат и „вооружени интервенции“ или „вооружени хуманитарни интервенции“ или „хуманитарни војни“. Тоа се интервенции за да се заштитат, да се одбранат или спасат луѓе од злоупотребата на сопствената влада. Вооружената интервенција се врши без согласност на злоупотребената нација. Оние кои интервенираат воено потекнуваат од повеќе држави или од меѓународни организации. Треба да се разгледаат и да се разберат многуте прашања кои се вклучени во хуманитарните интервенции, поради фактот дека овие интервенции станаа се по сложени. Последиците од неспроведената интервенција се поразителни, таков беше случај со геноцидот во Руанда од 1994 година, во кои речиси еден милион луѓе се убиени за помалку од три месеци. Хуманитарните интервенции се многу комплексни, поради тоа што покренуваат прашањата за меѓународното право, меѓународните односи, политичката филозофија и етика.

Воената полиција дејствува само врз основа на политички одлуки. За нивното учество во хуманитарни интервенции треба да поминат селекции за да на крај ги ангажираат и да ги почитуваат правилата за употреба на сила. Иако на почетокот на интервенцијата главната одлука ќе ја имаат политичарите, сепак најголемиот товар на одговорност за ситуацијата на теренот е префрлен на воената сила. Затоа, јасно е дека воената полиција пред се ќе биде заинтересирана за усвојување на јасни рамки на ангажманот и правилата за употреба на воена сила.

Операциите кои ги изведува воената полиција при вакви интервенции се:

- Постапки на воената полиција со воени заробеници,
- При справување со бегалци и раселени лица,
- Работа на воената полиција при спречување на геноцид,
- Асистенција при справување со природни катастрофи.

Сите операции се поимно определени со историски пристап и компарација помеѓу поедини примери, на кои е извршено сублимирање и е дадена критика за хуманитарните интервенции.

Денес, Мировните операции, сега идентификувани речиси синонимно со операции одобрени од страна на ОН, се природен пораст на мерките како медијација, преговарање и помирување и имаат имплицитна правна основа поглавјата од Повелбата на ОН кои се занимаваат со разрешување на конфликти. Како резултат на промените настанати во меѓународната политика од настани како што е крајот на Студената војна и Руандскиот геноцид, како и силите како глобализација и медијација, овие операции поминаа низ длабоки промени од нивното рано потекло. Втемелени во сега веќе обемната литература за мировните операции и придружни дебати околу околните прашања на вооружена интервенција, во трудот се искомбинирани меѓународната пракса и аналитички придонеси во систематска и синтетичка презентација на еволуцијата на мировните операции од нивниот модерен почеток во 1948 година до ден денес.

Мировните операции се сите мисии на ОН кои вклучуваат воен персонал, со мандат од Советот за безбедност и кој работи под команда на ОН. Може да се разликуваат четири видови мировни операции: (i) мисии за набљудување, (ii) традиционални мировни мисии, (iii) повеќедимензионални мисии, и (iv) мисии за спроведување. Првите три се резолуции што ги опфаќа поглавјето VI, додека последната е под поглавје VII.

Понатаму во овој дел од докторската дисертација е даден историјатот на мировните мисии. Во текот на скоро седум децении на нивното постоење како пракса, мировните операции на Обединетите нации претрпеа серија фундаментални трансформации од нивната првобитна природа и цел. Како што се овие мисии цврсто втемелени во практиките на меѓународната политика, со цел да бидат целосно разбрани значи да ги поврзете цврсто и со концепциските пристапи и емпириски настани во меѓународната политика. Промените на мировните операции следеа по неколку централни оски на промени. Концептуалната смена од највисок редослед обезбедува заедничка леќа за следните оски и се состои од она што Алекс Белами и Пол Вилијамс го нарекоа промена од Вестфалиски на пост-Вестфалиски пристап кон светскиот поредок. Овие промени имаа форма на бројни прогресивни промени кои се и концептуални и практични по природа и се повторуваат во практиката на мировни операции. Преминот на „пост-Вестфалиски“ поредок е првенствено поврзан со преуредување на односот помеѓу двата конститутивни елементи на принципот на суверенитетот: правата на државите, главно на не-интервенција во нивните внатрешни работи од една страна, а од друга страна, човековите права на поединците.

Во однос на практиката на мировни операции, стана честа пракса да се подели нивната еволуција во неколку „генерации“. Иако не постои консензус за точното разграничување на овие генерации и на корисноста на таква таксономија, пристапот е да се подели практиката во минатото во пет различни генерации. Секоја концептуална „немилоост“ или конфузија, што може да ја ослабне објаснувачката моќ на поделбата на генерации се избегнува со воспоставување на јасни критериуми за разликување. Како и да е, мировните операции се практика која е многу реактивна на настаните во оваа област, нивните

граница не секогаш одговараат на чистите разлики диктирани од чисто академска прецизност.

Исто така од клучно значење е да се забележи дека напредокот на мисиите е кумулативен: генерациите се градат една врз друга, понекогаш во рамките на една мисија. Промените на мандатите покажаа дека операциите се префрлуваат од една генерација во друга, и мандатите типични за минатите генерации се добро издадени во временска рамка на следната генерација. Сепак, ова не го одвлекува вниманието од нивната суштинска корисност во сегашниот контекст: тие ја исполнуваат целта како аналитичка помош за давање контури на концептуалните и практичните промени во овие мисии во текот на нивната историја.

Мировните мисии се поделени во пет генерации. Првата генерација се традиционалните мировни операции, втората генерација се нарекуваат цивилни задачи, преку спроведување на мирот и градење на мирот се до денешната петта генерација на хибридни мисии.

Постојат одредени основи кои се однесуваат конкретно за мировните операции, иако не се сите потребни за успех во секоја мировна операција. Петнаесетте основи на мировните операции се дискутирани во оваа глава и тоа: согласност, непристрасност, транспарентност, кредибилитет, слобода на движење, флексибилност, цивилно-воена соработка, ограничувања, цели, упорност, единство на напори, легитимитет, безбедност, взаемно почитување (културна свест) и разузнавачка служба. Историски гледано на генерациите на мировни операции одржување на овие основи ја зголемува шансата за успешно извршување на мисиите.

Во трудот се прави корелација помеѓу независната варијабла, воена полиција и зависната варијабла мировна мисија. Делокруг на работата на воената полиција во меѓународните мировни операции е поделена во категории. Секоја од овие категории е подеднакво поделена во различни задачи како што се мобилна поддршка, обезбедување на лица, притворање и сл. Исто така подетално аналитички се разработени и активности кои ги превзема воената полиција во функција на остварување на целите на мисиите.

Последната тема која се обработува во докторскат дисертација претставува предлог за подобрување на работата на воената полиција на Р.Македонија. Таа важи за една од елитните единици во нашата армија. Нејзината обученост и опременост ја рангира веднаш после двете специјалните единици. Персоналот со кој е пополнет батлјонот е мотивиран и пожртвуван за својата работа, ставајќи ги приоритетите на единицата пред сопствените како резултат на приврзаноста со неа. Од основањето на АРМ до денес единицата на воената полиција се трансформира во современа воена полиција која досега има постигнато многу успеси и признанија на домашно и меѓународно ниво. Во оваа тема се вкалкулирани сите заклучоци и критики од претходните глави и е дадена една рамка која би требало да ја подобри воената полиција на Армијата на Р. Македонија во нејзиното приближување до стандардите на воените полиции на современите армии.

Со сета своја содржина, со применетите методи и техниките на истражување преку обемната консултирана литература со кои беа постигнати целите и задачите на истражувањето се потврдува општата хипотеза дека „воената полиција како посебен сегмент во рамките на вооружените сили претставува значаен фактор за успешно спроведување на хуманитарни интервенции и митовни операции во специфични услови на современо војување.“

РАБОТНА БИБЛИОГРАФИЈА

1. Aberheim Donald, 'German Soldiers and German Unity: Political Foundations of the German Armed Forces,' California Naval Postgraduate School, 1991, p.14, cited in Artur A Bogowicz, 'Polish Armed Forces of 2000: Demands and Changes,' NPGS Thesis, March 2000, and Obituary for General Ulrich de Maizière, The Times, 13 September 2006
2. AKSU, Eşref, The United Nations, intra-state peacekeeping and normative change. New York: Manchester University Press; 2003
3. Andrassy, J, Međunarodno pravo, sedmo izdanje, Zagreb 1978
4. Annan, K. "Reflections on Intervention" in Kofi Annan, The question of Intervention, New York: United Nations, 1999
5. Arcudi, Giovanni . Forces de police et forces armées, sécurité et défense: où sont les frontières?, Cahier du GIPRI, n° 2, FondationGIPRI, Geneva, Switzerland, 2004
6. Askey, Nigel. Operation Barbarossa: the Complete Organisational and Statistical Analysis and Military simulation, Volume IIA, Lulu publishing, USA, 2013
7. Asman, Lethome, Ibrahim, and Maryam Sheikh abdi. FRONTIERS Program, Population Council. 2008. (accessed 13 April 2017).http://www.popcouncil.org/pdfs/frontiers/reports/FGM_Islam.pdf 10.06.2015
8. Audrey Kurth Cronin, James M. Ludes, Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy, Washington, D.C., Georgetown University Press., 2004
9. Bellamy, Alex &, Paul D. Williams, The West and Contemporary Peace Operations. Journal of Peace Research. Vol. 46, No. 1; 2009, p. 39–57.
10. Bellamy, Alex and Paul Williams. Peace operations and global order change. Psychology Press, 2005.
11. Bellamy, Alex with GRIFFIN, Stuart, Understanding Peacekeeping. 2nd ed. Malden, MA: Polity Press; 2010, str. 30-33, 36-39
12. Ben-Naftali, Orna, International Humanitarian Law and International Human Rights Law, UK, 2011
13. Bingham, Sandra. The Praetorian Guard: A History of Rome's Elite Special Forces, I.B.Tauris, London, 2013

14. Borza, Eugene and Jeanne Reames. Some New Thoughts on the Death of Alexander the Great, *The Ancient World* 31.1 , p.1-9.
15. Bosworth, Albert Brian. Hephaestion. In: Simon Hornblower, Antony Spawforth (Hrsg.): *The Oxford Classical Dictionary*. 3. Aufl., Oxford University Press, Oxford 1996, ISBN 0-19-866172-X.
16. Canadian police support for international peace operations and missions, <https://pm.gc.ca/eng/news/2017/11/15/canadian-police-support-international-peace-operations-and-missions> 02.06.2014
17. Caney, S.. Human rights and the rights of states: Terry Nardin on non-intervention. *International Political Science Review*, 18(1), 1997, 27-37.
18. Capstone doctrine http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/capstone_eng.pdf 10.07.2015
19. Carney, Elizabeth D. Alexander the Great and the Macedonian Aristocracy. Dissertation, Duke University, 1975.
20. Chapman, Anne W. Mixed-Gender Basic Training. The U.S. Army Experience, 1973-2004 (PDF). Fort Monroe, Virginia: U.S. Army Training and Doctrine Command 2008. p. 161.
21. Chilstrom Robert Meade, *Humanitarian Intervention Under Contemporary International Law: A Policy-Oriented Approach*, 1974
22. Christian Science Monitor, Kosovo: Repatriating refugees, rugs, and VCR, (1999), [shttps://reliefweb.int/report/serbia/kosovo-repatriating-refugees-rugs-and-vcrs](https://reliefweb.int/report/serbia/kosovo-repatriating-refugees-rugs-and-vcrs)
23. Civil support operation, FM 3-28, Headquarters Department of the Army, Washington, DC 20 August 2010
24. Clark, J. Ransom : *Intelligence and National Security – A reference Handbook*; Коста Абраш, Охрид, 2007
25. Coady, C. A. J. *The Ethics of Armed Humanitarian Intervention* Institute of peace, United States, 2002
26. Council of Europe, www.coe.int
27. Crawford-Roberts, Ann. "A History Of United States Policy Towards Haiti | Modern Latin America". *Library.Brown.Edu*. Accessed January 29.2014 <https://library.brown.edu/create/modernlatinamerica/chapters/chapter-14-the-united->

states-and-latin-america/moments-in-u-s-latin-american-relations/a-history-of-united-states-policy-towards-haiti/.

28. Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations Among States in Accordance with The Charter UN, Internet: <http://www.un.org/documents/instruments/docs-en.asp?type=declarat> ili: Deklaracija UN 2625 (XXV), MJPID SFRJ, 1970.
29. Den Boer, M., Janssens, J., Moelker, R. & Vanderbeken, T, *Blurring Military and Police Roles* Easton, 2010
30. Department of Peacekeeping Operations, United Nations Secretariat, *United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines*, 2008
31. Department of USA ARMY: FM 19-25 *Military police traffic control*, October 1994,
32. Dobbins, James , Ian O. Lesser, Peter Chalk, *America's Role in Nation-Building: From Germany to Iraq*, Chapter 5 – Haiti, RAND, United States, 2003, p. 76-77
33. Doyle and Sambanis, *Making War and Building Peace: United Nations Peace Operations*, 2006
34. Dunant, Henry: *A Memory of Solferino*. ICRC, Geneva 1986, ISBN 2-88145-006-7
35. Duxbury, Alison. Matthew Groves , *Military Justice in the Modern Age*, 2016, str.41
36. Easton M., Den Boer, M., Janssens, J., Moelker, R. & Vanderbeken, T, *Blurring Military and Police Roles*, Eleven Publishers (Het Groene Gras), Hague, 2010
37. Edouard Detaille, "L'Armee Francaise", ISBN 0-9632558-0-0, p. 281-293
38. Encyclopaedia Britannica. Intelligence. Retrieved June 24, 2009, from <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/289765/intelligence/53081/Levels-of-intelligence#ref=ref511578>
39. Eno Robert, Mencius, 2016, <http://www.indiana.edu/~p374/Mengzi.pdf> (25.05.2014)
40. EU Report, Geneva Convention, 2008, pn.203
41. Farrell, Theo. *Humanitarian Intervention and Peace Operations*, дел од Baylis, John, Wirtz, James J., Gray, Colin S. *Strategy in the contemporary world: an introduction to strategic studies*, Oxford University Press, 2010
42. Fenelly, J. Lawrence, *Effective Physical Security*; Виша школа унутрашњих послова, Београд, 2007

43. Findlay, Trevor, *The Use of Force in UN Peace Operations*. New York: Oxford University Press; 2002, p.19
44. Fleitz, J. F. *Peacekeeping Fiascoes of the 1990s : Causes, Solutions, and U.S. Interests*. Westport, CT: Praeger. 2002, стр.8
45. Flemer, W. Sherman. Soviet intelligence training. *CIA Studies in intelligence*, vol.3, no.1, 1959, pp.93-98.
46. Friesendorf, Cornelius, *International Intervention and the Use of Force, Military and Police Roles*, 2012
47. General Assembly "Resolution 2200 (XXI)". adopted during Its Twenty-First Session, 16 December 1966. In , : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/005/03/IMG/NR000503.pdf?OpenElement>. 24.05.2015
48. General Assembly of the United Nations. 1970. "A/RES/25/2625 - Declaration On Principles Of International Law Concerning Friendly Relations And Co-Operation Among States In Accordance With The Charter Of The United Nations - UN Documents: Gathering A Body Of Global Agreements". Un-Documents.Net. <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>. Или Deklaracija UN 2625 (XXV), MJPID SFRJ, 1970, 25.05.2015
49. General Assembly Resolution 2200 (XXI) adopted during Its Twenty-First Session, 16 December 1966. Internet: <http://www.un.org/documents/ga/res/21/areas21.htm>
50. Germany Country Study Guide, Volume 1, Strategic Information and Developments, International Business publication, USA, 2013, str.156
51. Gizelis, Theodora-Ismene and Kosek, K.E. *Why Humanitarian Interventions Succeed or Fail: The Role of Local Participation*. Cooperation and Conflict, 2005
52. Green L.C: *The Contemporay Law of armed conflict*, Manchester University Press, Manchester, 1996, str.117.
53. Grizold, Anton : *The Concept of National Security in the Contemporary World*. *International Journal on World Peace*, 11(3): 1994: 37 - 53.
54. Grotius, H. *On the law of war and peace: Three books*. Oxford: Oxford University Press, 1925, p. 584
55. Guehenno, J-M. 'On Challenges and achievements of Reforming UN Peace Operations', *International Peacekeeping*, Vol 9, No. 1, Spring 2001, p. 69-80

56. Gultekin Topaktas, Policing Peace Operations: Filling the security gap between military and police, PhD dissertation, May 2016
57. Hansard, "Military Police"., 17 November 2008, <https://publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmhansrd/cm081117/text/81117w0035.htm>
58. Heckel, Waldemar and Lawrence A. Tritle, Alexander the Great: A New History, Blackwell publishing, UK, 2009
59. Heckel, Waldemar. The Marshals of Alexander's Empire, The Somatophylakes A. Career Progress, Routledge, London, 1992
60. Heinze, Eric A. Waging Humanitarian War: The Ethics, Law, and Politics of Humanitarian Intervention, SUNY Press, January 1, 2010, 1-207
61. Henckaerts, Жан-Мари и Луиз Doswald-Бек, Обичајното меѓународно хуманитарно право, 2 тома, том I. Правила, том II. Практика (2 делови), Cambridge University Press, 2005
62. Heym, Otto: Die Geschichte des Königlich preußischen Reitenden Feldjägerkorps von 1740 bis 1919. Berlin 1926
63. Hinsley, F. H. *Suverenitet*, August Cesarec, Zagreb, 1992, p.22-28
64. Hofmann, Charles-Antoine and Laura Hudson, Military responses to natural disasters: last resort or inevitable trend?, British Red Cross October 2009 15.06.2015
65. Hodge Carl, Encyclopedia of the Age of Imperialism, Greenwood, London, 2008 1800-1914
66. How the Royal Military Police support operations, (2012) www.gov.uk
67. Humanitarian Intervention – Legal and Political Aspects, Danish Institute of International Affairs, Copenhagen, 1999
68. Intelligence reform and Terrorism Prevention Act; 108 Congress of the USA, Second session, 20.01.2004
69. Interchurch Peace Council (IKV) Foundation, www.ikv.nl
70. International Committee of The Red Cross, www.icrc.org
71. International Helsinki Federation for Human Rights, www.ihf-hr.org

72. International Peacekeeping: The Yearbook of International Peace Operations, edited by Michael Bothe, Boris Kondoch, 2003
73. International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures <http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf>, 01.06.2014
74. Internet Encyclopedia of Philosophy, Military Intervention, Humanitarian accessed on 15 January 2017, <http://www.iep.utm.edu/hum-mili/>
75. J. Pollard, John Talbot and the War in France 1427-1453, Pen and sword military, UK, 2005
76. J-M. Guehenno, 'On Challenges and achievements of Reforming UN Peace Operations', International Peacekeeping, Vol 9, No. 1, Spring 2001
77. Joint Chiefs of Staff. *Peace Operations*. 1999, February 12, Retrieved January 28, 2009, from Joint Electronic Library: http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_07_3.pdf
78. Joint publication, Peace operations, Department of Defence, United States Joint Chief of Staff, August 2012
79. Joint Warfare Publication, *The Military contribution to peace support operations*, June 2004
80. Jus in bello - Jus ad bellum, International Committee of Red Cross, 29 October 2010, Accessed in anuary 2018, <https://www.icrc.org/en/war-and-law/ihl-other-legal-regmies/jus-in-bello-jus-ad-bellum>
81. Kaldor, Mary, Human security: reflections on globalization and intervention. Malden, MA: Polity Press, 2007, p. 447
82. Kaldor, Mary. New and old wars: Organized violence in a global era. Cambridge: Polity Press, 1999
83. Katayanagi, M. *Human Rights Functions of United Nations Peacekeeping Operations*. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 2002
84. Kenkel, Kai Michael, Five generations of peace operations: from the "thin blue line" to "painting a country blue", Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro, 2013, p.2
85. Key role of 'Red Caps' in Afghanistan,(2009) http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/8341885.stm

86. Khaled Rashid, Ahmed. 2012. "Is Humanitarian Intervention Ever Morally Justified?". E-International Relations. <http://www.e-ir.info/2012/03/13/is-humanitarian-intervention-ever-morally-justified/>.
87. Krisch, Nico, and Frowein. *The Charter Of The United Nations – A Commentary*. New York, NY: C.H. Beck Verlag, 2002
88. Kwiatkowska, Edyta. "Humanitarian Intervention. Selected Aspects". *Pressto.Amu.Edu.Pl*. (2014)
<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/ps/article/viewFile/5935/5997>.
89. Капетан С. Фердинанд, *The field fighters: friends and helpers in Kosovo too*, www.bundeswehr.de
90. Larsen, Josefine Ingela, *Police forces with military status in international peace operations*. Preliminary Findings, 2002
91. Leland, A. Liebe: *NATO's New Strategic Concept: Implications for a Transforming Army*, School for Advanced Military Studies, Kansas, 2002
92. Lendering, Jona, *Somatophylax (Bodyguard)*, 2017, accessed in July 2017, <http://www.livius.org/articles/concept/somatophylax-bodyguard/> (22.02.2014)
93. Lerner, K. Lee and Lerner Wilmomoth Brenda: *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security*; Thomson Gale, 2004
94. Lollini Andrea, *Constitutionalism and Transitional Justice in South Africa*, Berghahanbooks, New York, 2011.
95. Lollini, Andrea. *Constitutionalism and Transitional Justice in South Africa*, Berghahanbooks, New York, 2011
96. LTC Karst K. Brandsma, United States Army, *U.S. ARMY Military Police: THE Force of choice for defense support to civil authorities*, 2014
97. LTC Karst K. Brandsma, United States Army, *U.S. ARMY Military Police: THE Force of choice for defense support to civil authorities*, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas 2014, p.31
98. LTC Richard W. Swengros, *Military Police Functions in Kosovo*, 2000, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/call/swengros.htm>, 20.04.2014

99. Magarašević, Aleksandar. "Osnovi međunarodnog prava i međunarodnih odnosa". Novi Sad: u: Sveska 1, Zavoda za naučnoistraživački rad, Pravni fakultet, 1974.
100. Marechaussee information on the Defence Ministry, <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-28506109/dutch-military-police-in-ukraine-to-investigate-flight-mh17>, 01.02.2015
101. Margie Brown, MAJ, U.S. Army, Key Military Police Tasks in Refugee/Internally Displaced Persons Operations: Providing Security and Preventing Human Suffering ,2012, http://www.globalsecurity.org/military/library/report/call/call_12-21_ch13.htm 10.06.2015
102. Martin Dixon, Textbook on International Law, Oxford, 2013, p. 181
103. Martins, Alex A. Successes and Failures in Humanitarian Interventions, The Iraqi and Somalian cases, https://www.academia.edu/3850376/Successes_and_Failures_in_Humanitarian_Interventions_The_Iraqi_and_Somalian_cases
104. Matthewman, J., Humanitarian Intervention: An Exploration of its Justification and Best Practices, 2012, accessed on 15 January 2017, <http://www.e-ir.info/2012/01/30/humanitarian-intervention-an-exploration-of-its-justification-and-best-practices/>
105. MAUREL Gilbert , "la guerre d'un gendarme en Algérie" ed L'Harmattan, ISBN 978-2-336-00943-8.
106. Meade Chilstrom, Robert. Humanitarian Intervention Under Contemporary International Law: A Policy-Oriented Approach, 1974
107. Medical Service of the Bundeswehr, <http://www.sanitaetsdienst-bundeswehr.de/portal/a/sanitaetsdienst!/ut/p/c4/NY> 25.04.2014
108. Military Police, Department of the Army, U.S. Army Military Police School, 1995, p. 1-298
109. Military responses to natural disasters: last resort or inevitable trend? by Charles-Antoine Hofmann and Laura Hudson, British Red Cross October, 2009
110. Ministry of Defence of Netherlands, <https://www.defensie.nl/english/organisation/marechaussee/contents/tasks-of-the-royal-netherlands-marechaussee>, 01.02.2015

111. Mitnick, D. Kevin and Simon L. William: *The Art of Deception – Controlling the Human Element of Security*, 2011
112. Moeckli, Daniel, Sangeeta Shah, Sandesh Sivakumaran, David Harris, *International Human Rights Law*, Oxford University Press, UK, 2014
113. Morton, Rebecca, *Humanitarian Intervention: Advantages and Disadvantages in East Timor and Kosovo*, internet article, 2014
114. MP Ferreira-Snyman, *The evolution of state sovereignty: A historical overview*, *Fundamina*, 2006
115. *National Information Sharing Strategy: The Federal Bureau of Investigation, US Department of Justice*, 2001
116. NATO, AAP-03 (Production, Maintenance and Management of NATO Standardization Documents), November 2011
117. NATO, APP -12 Nato military police doctrine and procedures, 2002
118. NEWMAN, Edward & Oliver RICHMOND, eds. *Challenges to Peacebuilding: Managing Spoilers during Conflict Resolution*. New York: United Nations University Press; 2006, p.1-27
119. Nikola Banićević, *Međunarodno pravni i institucionalni aspekti borbe protiv terorizma*, Beograd, 2001, strp. 11
120. NATO, AAP-03 (Production, Maintenance and Management of NATO Standardization Documents), November 2011
121. O'Hanlon, Michael E. *Doing It Right: The Future of Humanitarian Intervention*, September 2000 (internet article, accessed on 15 January 2017), <https://www.brookings.edu/articles/doing-it-right-the-future-of-humanitarian-intervention/>
122. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights publication, *Rule of Law Tools for Post Conflict States: Vetting: An Operational Framework*, 2006, http://ppdb.un.org/Policy%20%20Guidance%20Database/ruleoflawVetting_en.pdf 20.07.2015
123. *Operational Analysis Support to NATO IFOR/SFOR Operations*, RESEARCH AND TECHNOLOGY ORGANIZATION, FRANCE, 1997

124. OSCE, Handbook of Human Rights and Fundamental Freedoms of Armed Forces Personnel, 2001
125. Panel on United Nations Peace Operations. *Brahimi Report*.
http://www.un.org/en/events/pastevents/brahimi_report.shtml, 2000.
126. Paris, R. Saving liberal peacebuilding. *Review of International Studies*, 36(2), 2010, p. 337-365.
127. Pearson, Frederic S. and J. Martin Rochester, International Relations, McGraw-Hill, US, 1988
128. Pearson, S. Frederic J. Martin Rochester, International Relations, McGraw-Hill, US, 1988
129. Promocja Służby Wojskowej - 4. Zielonogórski Pułk Przeciwlotniczy,
http://zw.wp.mil.pl/pl/4_364.html
130. Ramsbotham, Oliver and Tom Woodhouse, Humanitarian Intervention in Contemporary Conflict: A Reconceptualization, Polity Press, London, 1996, p. XII.
131. Ramsbotham, Oliver and Tom Woodhouse, Humanitarian Intervention in Contemporary Conflict: A Reconceptualization, Polity Press, London, 1996, p. XII.
132. Rangliste nach dem Stande vom 6. Oktober 1913, Redaktion Kriegsministerium, Berlin 1913.
133. Reames, Jeanne. Hephaestion Amyntoros: Eminence Grise at the Court of Alexander the Great. Diss. The Pennsylvania State University, c1998.
134. Rikhye, J., Harbottle, M., & Egge, B. *The Thin Blue Line: International Peacekeeping and its Future*. New Haven: Yale University Press, 1974
135. Robbins, P., Organization Theory, Third Edition, Englewood, 1990
136. Robert K. Wright, Jr, *Military Police*, 1992
137. Robins, S.,: Menaging Organizational Conflicts: A Notraditional Approach, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffts, 1974
138. Rogers, Jim, "Tet Offensive: The battle that changed MP history". Fort Leonard Wood: Guidon. Retrieved 15 September 2017, accessed on 26 January 2017, http://www.myguidon.com/index.php?option=com_content&task=view&id=19081
139. Roxane D. V. Sismanidis, POLICE FUNCTIONS IN PEACE OPERATIONS, Report from a workshop organized by the United States Institute of Peace, 1997

140. Rules of engagement handbook, International Institute of Humanitarian Law, Sanremo, November 2009
141. Resolution 794, Somalia, <http://unscr.com/en/resolutions/794> 29.01.2014
142. Rules of engagement handbook, International Institute of Humanitarian Law, Sanremo, November 2009
143. Rummel, R.J. *Death by government*. London: Transaction Publishers, 1995, p. 21
144. Salzman, Todd A. „Rape Camps as a Means of Ethnic Cleansing: Religious, Cultural and Ethical Responses to Rape Victims in the Former Yugoslavia.“ *Human Rights Quarterly* 20: 1998, 348-378
145. Savić, Sava, Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Beograd
146. Sebastián, Sofía , *The Role of Police in UN Peace Operations, Filling the gap in the protection of civilians from physical violence*, September 2015
147. Semb, A. J. 'The New Practice of UN-Authorized Interventions: A Slippery Slope of Forcible Interference?', *Journal of Peace Research*, Vol. 37, No. 4, 2000, str.469-488.
148. Simons C. Penelope (ed), "Humanitarian Intervention: A Review of Literature", in: Plougshares working paper 01-2, Institute of Peace and Conflict Studies, Conrad Grebel College, Ontario, Canada, 2001
149. SISK, Paris & Timothy eds., *The Dilemmas of Statebuilding: Confronting the contradictions of postwar peace operations*. New York: Routledge, 2009, p.14-15
150. Smith, Michael . "Humanitarian Intervention: An Overview of the Ethical Issues." *Ethics and International Affairs* 12, 1998
151. Snyman-Ferreira, MP .The evolution of state sovereignty: A historical overview , *Fundamina*, vol. 12, no.2, 2006
152. Status of The Implementation of The Declaration on The Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty, General Assembly Resolution 2225 (XXI) (19 December 1966), Internet: <http://un.org/documents/ga/res/areas21>, 25.05.2015
153. Taylor B. Seybolt, *Humanitarian Military Intervention: The Conditions for Success and Failure*, Oxford University Press, New York, 2007, стр.28
154. The Adjutant General's Corps, <https://www.army.mod.uk/agc/provost/31537.aspx> , 30.04.2014

155. UN Department of Public Information. 2003. Completed Peacekeeping Operations: Middle East. Retrieved January 23, 2009, from First United Nations Emergency Force: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefi.htm
156. UN Department of Public Information. Statistical Data and Charts. 2001, Retrieved June 23, 2009, from United Nations Peacekeeping from 1991 to 2000: <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/pub/pko.htm>
157. UN, United Nations Peacekeeping Missions Military Police Unit Manual, July 2015, p.20-21
158. UNHCR, A UNHCR Handbook for the Military on Humanitarian Operations, January 1995
159. UNHCR, The UN Refugee Agency (website). <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home> 01.06.2015
160. United Nations Department of Peacekeeping Operations and Department of Field Support, United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines, 2008
161. United Nations. Charter of the United Nations; June 26, 1945. Retrieved January 23, 2009, from The Avalon Project at Yale Law School: <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/un/unchart.htm#art42>
162. United Nations. UNOSOM II - Mission Backgrounder. (1997, March 21). Retrieved January 28, 2009, from Somalia - UNOSOM II достапно на : <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>
163. Universal Declaration of Human Rights, General Assembly Resolution 217 A (III), of 10 December 1948, Internet: <http://www.un.org/Overview/rights>, 24.05.2015
164. US State Department, Bureau of Public Affairs. (n.d.). Suez Crisis, 1956. Retrieved June 16, 2009, from US Department of State: достапно на <http://www.state.gov/r/pa/ho/time/lw/97179.htm>
165. Valuska, David L.; Reppert, Byron. "The Marechaussee: von Heer's Provost Corps. A Pennsylvania German Unit", <https://army.togetherweserved.com/army/servlet/tws.webapp.WebApp?cmd=ShadowBoxProfile&type=BattleMemoryExt&ID=58524> Retrieved 12 November 2011.
166. Vedran Iskra, Humanitarna intervencija, Pravnik, 39, 2 (81), 2005
167. Walzer, Michael. Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations, sec. ed., Basic Book, New York, 1992, p. 107.

168. Weger, Michiel de ,The Potential of the European Gendarmerie Force, The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, March 2009, p. 15
169. Weiss, T.G. Humanitarian intervention: Ideas in action. Cambridge: Polity Press, 2007
170. Wright, Robert K. Military Police, Part 2, United States. Dept. of the Army, 1950
171. Бела книга на одбраната, Министерство за одбрана на РМ, Скопје, септември 2012, стр.61
172. Василевски Воислав, „Меѓународно Хуманитарно Право“, Скопје, 2005
173. Дојчиновски Методија и Југослав Ачкоски, Менаџментот во одбраната и успешното владеење во демократиите, Меѓународно научно списание за одбрана, безбедност и мир „Современа македонска одбрана“, Скопје , 2012.
174. Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата (Пречистен текст), „Службен Весник на Република Македонија“ бр.54 од 03.05.2007 година
175. Закон за полиција, Службен весник на РМ, број 114, Скопје, 03.11.2006, член 38
176. К, де Ровер, Во служба за заштита, МКЦК, 1998
177. Котовчевски, Митко, Етиологија на вооружените конфликти; Скопје, 2007
178. Котовчевски, Митко, Полемологија, Филозофски факултет, Скопје, 2011
179. Котовчевски, Митко, Современ тероризам; Скопје, 2003
180. Манојлов, Јонче. Примена на воената дипломатија како инструмент на државна (политичка) моќ при справувањето со современиот тероризам. Masters thesis, Универзитет Гоце Делчев Гоче, Штип, 2013
181. Марковиќ, Ненад: Владеење на правото, Политичка мисла, година 8, број 32, Скопје, декември 2010,
182. Матич, Даворка , Роберт Микац,:Хуманитарни интервенции: Етнички, правни и безбедносни прашања во 21 век, 2010
183. Меѓувладината експертска група за заштита на жртвите на војната, Женева, 23-27 Јануари 1995 година, Препораката II, International Review of the Red Cross, No. 310, 1996 година, стр. 84.

184. Меѓународна Конференција за заштита на жртвите од војната, Женева, 30 Август-1 Септември 1993, Заклучна Декларација, International Review of the Red Cross, No. 296, 1993, стр. 381.
185. Мијалковски, М., Тероризам против људске безбједности, Дефендологија - Теоријско стручни часопис за питања заштите, безбједности, одбране, образовања, обуке и оспособљавања, Бања Лука, Година XII, бр. 25- 26, јуни 2009, стр. 44
186. Милошевиќ, М., Стајић, Љ., Модалитети борбе против тероризма у савременим условима, НБП Наука безбедност полиција, Часопис Криминалистичко-полицијске академије, Београд, Vol III, No.2, 91-105, 1998, стр.105
187. Милошевиќ, Милан, Систем државне безбедности; Полициска Академија, Београд, 2001
188. Митревска, Марина. Превентивна дипломатија и мировни операции, Скопје: Филозофски факултет, 2015,
189. Николовски, М., Поврзаноста и влијанието на организираниот криминал, тероризмот и политиката, Графотекс, Скопје, 2008, стр. 37
190. Обединетите нации, Кодекс на однесување за овластени службени лица (цит.дел. забелешка бр.5), Чл.1 и 2;
191. Обединетите нации, Универзална декларација на човековите права (Чл. 12; Совет на Европа, Европска конвенција за човекови права/Конвенција за заштита на човековите права,Чл. 8)
192. ОБСЕ, Полицијата и човековите права, Хеслшински комитет за човекови права на РМ, 2003
193. Ортаковски, Владимир, Женевски Конвенции од 12 Август 1949 и дополнителни протоколи, МКЦК, 2002
194. Ортаковски, Владимир, Имплементација на меѓународното хуманитарно право во Р.М, МКЦК, 2007
195. Официјална страна на ЕГФ, <http://www.eurogendfor.org/organisation/what-is-eurogendfor> 01.10.2015
196. Официјална веб страна на Обединетите Нации- <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml> 01.07.2015

197. Правилник за начинот на вршење на полициските работи, „Службен весник на РМ“ бр. 149 од 10.12.2007 година
198. Правилник за начинот на вршење на полициските работи, „Службен весник на РМ“ бр. 149 од 10.12.2007 година
199. Правилник за основањето, обуката, униформата и ознаките на сообраќајните патроли на граѓани и училишните сообраќајни единици, Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата (Сл.весник на РМ бр.21/84 и 31/84).
200. Прирачник „Закон за вооружен конфликт за вооружените сили“, МКЦК
201. Прирачник за демократско полициско работење од Вишиот полициски советник на Генералниот секретар на ОБСЕ, Второ издание, ОБСЕ, Виена, Мај 2008, стр.12
202. Прирачник за НАТО, Office of Information and Press NATO - 1110 Brussels – Belgium, 2001
203. Резолуција на Советот за безбедност, усвоена на 4385 седница на Советот за безбедност, 28 септември 2001 година
<http://www.minoritycentre.org/library/rezolucija-1373-saveta-bezbednosti-un>
(25.04.2014)
204. Секуловски, Д, Безбедноста и воената стратегија, Одбрана, бр. 58, Скопје, 2001
205. Совет на Европа, Европска комисија против расизам и нетолеранција (ECRI), Општа политичка препорака бр. 7 за домашна легислатива за борба против расизмот и расната дискриминација, 2003
206. Состанок на Меѓувладината експертска група за заштита на жртвите на војната, Женева, 23-27 Јануари 1995 година, Препораката II, International Review of the Red Cross, No. 310, 1996 година, стр. 84.
207. Стајић, Љубомир, Основи безбедности; Полициска Академија, Београд, 2004
208. Стојчев, Ванче, Методологија на воените науки; Скопје, 2004
209. Стојчески, Предраг. Меѓународното хуманитарно право и автентичното толкување на Законот за амнестија, 2014, <http://mirovnaakcija.org/megunarodnoto-humanitarno-pravo-i-av/>
210. Тековни мисии на воената полиција во Соединетите Американски Држави, [https://en.wikipedia.org/wiki/Military_Police_Corps_\(United_States\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Military_Police_Corps_(United_States)) 20.05.2013

211. Трибината организирана од Здружението на дипломирани студенти од Република Македонија на Европскиот центар за безбедносни студии „Џорџ К. Маршал“, на тема „Тероризмот како глобална закана и улогата на Република Македонија во борбата против него“, одржана на ден 19.10.2006 година во Скопје, http://www.ecbs.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=18:2010-05-09-17-54-22&catid=6:forums&Itemid=21&lang=mk
212. Ѓорђевиќ, Обрен, Основи државне безбедности; Виша школа унутрашњих послова, Београд, 1985
213. Фрчковски Љубомир, „Меѓународно право за правата на човекот“, Скопје, 2005
214. Цу Сун, Умешноста на Војувањето, Скопје, Штрк, 1996
215. Шкарик, Светомир и Гордана Силјановска-Давкова, Уставно право (второ издание), Скопје, Култура, 2007, стр. 351
216. Штит-магазин на Министерството за одбрана на РМ, јуни 2013
217. "Art 65a Basic Law", Gesetze-im-internet.de, 22.04.2014
218. "FM 19-10 Chptr 5 Having Authority And Jurisdiction". Globalsecurity.Org. Accessed in July 2017. <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/19-10/Ch5.htm>.
219. "Genocidi Kroz Historiju | Institut Za Istraživanje Genocida Kanada (IGK)". 2018. Instituteforgenocide.Org. Accessed January 2018. http://instituteforgenocide.org/?page_id=113&lang=bs.
220. "Istarska Županija: 1. Ujedinjeni Narodi". 2018. Istra-Istria.Hr. Accessed July 2017. <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=2879>
221. "Military Responses To Natural Disasters: Last Resort Or Inevitable Trend? - ODI HPN". 2009. ODI HPN. <http://odihpn.org/magazine/military-responses-to-natural-disasters-last-resort-or-inevitable-trend/>.
222. "Policing in the Netherlands", (January 2004). <https://www.government.nl/binaries/government/documents/leaflets/2009/01/01/policing-in-the-netherlands/policing-in-the-netherlands.pdf> , 01.02.2015
223. "The Armenian Genocide - United To End Genocide". 2018. United To End Genocide. <http://endgenocide.org/learn/past-genocides/the-armenian-genocide/>.
224. "United Human Rights Council | Genocide In Rwanda". United Human Rights Council. Accessed January 21. http://www.unitedhumanrights.org/genocide/genocide_in_rwanda.

225. "Баталјон На Воена Полиција". 2018. Arm.Mil.Mk. Accessed January 2018.
[http://www.arm.mil.mk/baza/edinici/zok/zok_bvpl_index.html.7\)](http://www.arm.mil.mk/baza/edinici/zok/zok_bvpl_index.html.7)
226. "Меѓународното Хуманитарно Право И Автентичното Толкување На Законот За Амнестија". 2014. Мирвна Акција. <http://mirovnaakcija.org/megunarodnoto-humanitarno-pravo-i-av/>.
227. "III Zenevska Konvencija". Tuzilastvorz.Org.Rs. Accessed January 2018.
http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Regulation/Document_sr/2016-05/zen_konvencija_3_lat.pdf.pdf
228. "National Defence and the Canadian Ar Forces", <http://www.forces.gc.ca/en/>
229. "The Charter of UN and The Statute of The International Court of Justice", UN, New York, ppi/511-40108, March, 1990: Art.33-38 and art. 39-51
230. "United Nations Emergency Force". 2018. En.Wikipedia.Org. Accessed January 2018.
http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Emergency_Force .
231. "United Nations Truce Supervision Organization". 2018. En.Wikipedia.Org. Accessed January 2018.
http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Trucе_Supervision_Organization.
232. „Прирачник за НАТО“ . Brussels: Office of Information and Press, 2001.
233. „Сан ремо“ прирачник, Интернационален институт за човекови права, Ноември 2009
234. „Штит“, Магазин на Министерството за одбрана на Република Македонија, 2011. Morm.Gov.Mk. <http://www.morm.gov.mk/wp-content/uploads/2011/10/45-Shtit.pdf>
235. 26-та Меѓународна Конференција на Црвениот крст и Црвената полумесечина, Женева, 3-7 декември 1995 година, Резолуција 1, Меѓународно хуманитарно право: Извештај за резултатите од Меѓународната конференција, International Review of the Red Cross, No. 310, 1996 година

Нормативни акти и други материјали

- 22) "Master-at-Arms Community". Master-at-Arms Community Manager's Page. U.S. Navy. Retrieved 30 April 2014.
- 23) "U.S. Navy Individual Augmentee (IA)". U.S. Navy Bureau of Naval Personnel. Retrieved 30 April 2014.
- 24) Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.
- 25) AEODP-6, Explosive Ordnance Disposal Reports and Messages, February 2001
- 26) AJP- 4.5 (A), NATO Allied Joint Host Nation Support Doctrine (STANAG 2234), Maj 2005
- 27) Allied Procedural Publication – 12, NATO Military Police Doctrine and Procedures, 29/10/2002
- 28) governance of the canadian forces military police (p.32)
- 29) <https://www.britannica.com/topic/samurai#accordion-article-history> (22.02.2014)
- 30) http://community.marines.mil/news/publications/Documents/NAVMC%203500.10B_1.pdf
- 31) http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/8341885.stm 05.05.2014
- 32) <http://watchersofthesky.com/raphael-lemkin/>
- 33) <http://www.army-technology.com/features/feature125223/>
- 34) <http://www.bundeswehr.de> 25.04.2014
- 35) http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/mil_pol_operations.pdf
- 36) http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_21st_mace.pdf
- 37) <http://www.providingforpeacekeeping.org/>
- 38) <http://zakon.poslovn.hr/public/rimski-statut-medunarodnoga-kaznenog-suda-iz-2001.-godine/242949/zakoni.aspx> 10.06.2015
- 39) <https://www.nato.int/sfor/factsheet/msu/t040809a.htm>

- 40) <https://www.nato.int/sfor/partners/iptf/iptf.htm>
- 41) http://www.nato.int/isaf/docu/epub/maps/graphics/afghanistan_prt.pdf 02.05.2015
- 42) <https://reliefweb.int/report/serbia/kosovo-repatriating-refugees-rugs-and-vcrs> 21.04.2014
- 43) Joint publication, peace operations, 2012
- 44) <http://media.cgo-cce.org/2013/06/12-Konvencija-o-sprijecavanju-i-kaznjavanju-zlocina-genocida.pdf> 10.06.2015
- 45) Marine Corps Warfighting Publication (MCWP) 3-34.1, Military Police Operations, September 2010
- 46) Military Police and Reports on Persons in Custody
- 47) NATO MILITARY POLISY ON CIVIL - MILITARY CO-OPERATION (MILITARY DECISION ON MC 411/1)
- 48) NATO Naval Humanitarian Assistance Missions (EXTAC 1011), 1996
- 49) NATO Rules of engagement (MC 362/1 final), 23/07/2003
- 50) NATO Security Committee Directive on Personnel Security (AC/35-D/2000-REV6), 08/09/2009
- 51) Oslo Guidelines, Guidelines on The Use of Foreign Military and Civil Defence Assets In Disaster Relief , Revision 1.1 November 2007
- 52) Partnership for Peace , Generic Crisis Management Handbook, Edition 1999
- 53) Police <http://www.policija.si/eng/index.php> (22.12.2012).
- 54) Protection Measures For NATO Civil and Military Bodies Deployed NATO Forces and Installations (ASSETS) Against Terrorist Threats (DOCUMENT C-M (2002)50), 17/06/2002
- 55) STANAG 2014 - Formats for Orders and Designation of Timings, Location and Boundaries, 17/11/2000
- 56) STANAG 2036 MC ENGR (Edition 6) – Land Mine Laying, Marking, Recording and Reporting Procedures, 27/01/2005
- 57) STANAG 2143 EOD (Edition 4) – Explosive Ordinance Reconnaissance/ Explosive Ordinance Disposal, 11/01/1993

- 58) STANAG 2389 – Minimum standards for Proficiency for Trained Explosive Ordnance Disposal Personnel, 14/12/1987
- 59) STANAG 2485 ENGR (EDITION 2) – Countermine Operation in Land Warfare, 30/05/2002
- 60) Standing Rules of Engagement/Standing Rules for the Use of Force for U.S. Forces (13 June 2005).
- 61) U.S. Department of the Army. FM 3-19.40, Military Police Internment/Resettlement. Washington, D.C.: Headquarters, Department of the Army, 2001.
- 62) UNICEF (2001). *Ten Years of Child Rights in Yugoslavia, 1990-2000: A Review*. Belgrade: UNICEF .
- 63) United States State Department Human Rights Country Report: Bosnia and Herzegovina (2001)
- 64) www.ckrm.org.mk
- 65) www.foreignaffairs.com
- 66) www.gov.uk 05.05.2014
- 67) <http://www.forces.ca/en/job/militarypolice-75#info-1> 30.06.2014
- 68) www.history.com
- 69) www.icrc.org
- 70) www.novamakedonija.com.mk
- 71) Бела книга на одбраната, Министерство за одбрана на РМ, Скопје, септември 2012